

TSIVIILSEADUSTIK

TSIVIILSEADUSTIK

TALLINN, 1940

-45/4

TARTU ÜLIKOOL

TSIVIILSEADUSTIK

TARTU 1992

Tsiviilseadustik.

I.

ESIMENE RAAMAT.

Üldosa.

1. osa.

Seaduse kehtivuspiirkond ja rakendamine.

1. peatükk.

Seaduse kehtivuspiirkond.

§ 1. Käesoleva seadustiku eeskirjad kehtivad Eesti Vabariigi kogu maa-alal ja kõigi seal elukohta omavate isikute kohta, kuivõrd seaduses pole tehtud erandeid.

Kui isikul on mitu elukohta, siis arvestatakse neist see, kus ta asub või viimati asus.

§ 2. Isiku õigus- ja teovõime määratakse tema elukoha seadusega.

Õigustoimingu teostamise korral Eestis otsustatakse selle teostaja teovõime üle Eestis kehtiva seaduse järgi ka sel juhul, kui tal ei ole elukohta Eestis, olgu siis et seaduses on määratud teisiti.

Nende õigussuhete jaoks, millede kohta kehtib Eesti seadus, samuti Eestis olevate varade suhtes võib kadunud isikut surnuks tunnustada Eesti seaduse järgi ka siis, kui vastaval isikul ei olnud või ei ole Eestis elukohta.

§ 3. Abiellumise kohta kehtib kummagi abielluja suhtes tema elukoha seadus.

Abielu sõlmimise vormi kohta kehtib sõlmimiskoha seadus.

§ 4. Abielu lahutamise kohta kehtib abikaasade elukoha seadus.

Kui abikaasad elavad lahus, siis on lahutamine võimalik ainult sel juhul, kui lahutamist lubavad mõlemate abikaasade elukohtade seadused, olgugi erinevail põhjustel.

§ 5. Abikaasade isiklikud ja varalised õigussuhted määratakse mehe elukoha seadusega abielu sõlmimise ajal. Mehe elukoha edaspidisel muutmisel muutuvad vastavalt ka need õigussuhted, kuivõrd muutumisega ei rikuta kolmandate isikute omandatud õigusi või muutumine ei ole vastuolus abielulepinguga.

§ 6. Vanemliku võimu kohta kehtib isa elukoha seadus, või kui isa on surnud või kaotanud vanemliku võimu, siis ema elukoha seadus.

§ 7. Õigussuhted, mis tekivad sugulisest kooselamisest väljaspool abielu, määratakse lapse ema sünnitamisaegse elukoha seadusega.

§ 8. Lapse abieluliseks tunnustamise ja lapsendamise kohta kehtib abieluliseks tunnustaja või lapsendaja elukoha seadus, kusjuures aga abieluliseks tunnustatava või lapsendatava elukoha seadus kehtib tema enese või ta seadusliku esindaja nõusoleku kohta.

§ 9. Eestkoste ja hooldamise kohta kehtib selle koha seadus, kus eestkoste või hooldamine tuleb määrata.

§ 10. Pärandi avanemine, pärimisele kutsumine ja pärandi omandamine toimub pärandaja viimse elukoha seaduse järgi.

Kinnisasjad alluvad oma asukoha seadusele.

§ 11. Asjaõiguse kohta kehtib asja asukoha seadus.

§ 12. Lepingute sisu ja tagajärgede kohta kehtib eeskätt see seadus, mille rakendamiseks lepinglased on sõnaselgelt kokku leppinud.

Kui seesugust kokkulepet ei ole, siis tuleb rakendamisele lepingust tekkinud kohustuse täitmise koha seadus.

§ 13. Lepingute, testamentide või muude tahteavalduste vormi suhtes võib käia nii nende tegemise kui ka nende täitmise koha seaduse järgi.

Suulised viimse tahte avaldused kehtivad ainult niivõrd, kui nad on lubatud nende täitmise koha seaduse järgi.

§ 14. Lubamatuist tegudest tulenevate nõuete kohta kehtib teo kordasaatmise koha seadus.

§ 15. Välismaa seadused, samuti välismaal tehtud tahteavaldused ei või olla Eesti Vabariigis kehtivad, kui nad käivad vastu Eesti Vabariigi seadusele, avalikule korrale või headele kommetele.

§ 16. Seaduse eeskirjad kehtivad ainult tuleviku kohta. Neil ei ole tagasiulatuvat jõudu.

Õiguslikud faktid oma kohustavuse ja tagajärgede suhtes kuuluvad vastavalt otsustamisele eeskirjade järgi, mis kehtivad nende faktide teostumise ajal.

§ 17. Uue seaduse eeskirju, mis tulevad rakendamisele osaliste tahtest sõltumatult või mis on seatud avaliku korra või heade kommete kaitseks, kohaldatakse nende jõustumisel kõigile vastavaile õigussuhteile ja õiguslikele faktidele, ka kui need suhted või faktid on tekkinud enne uue seaduse jõustumist, olgu siis et seadus määrab teisiti.

2. peatükk.

Seaduse rakendamine.

§ 18. Seaduse tõlgitsemisel tuleb eeskätt silmas pidada seaduses tarvitatud sõnade tähendust. Kui sõnadel on mitu tähendust, siis tuleb eelistada üldist tähendust eritähendusele ja harilikku tähendust piltlikule tähendusele, välja arvatud juhud, mil üldine või harilik tähendus ei sobi seaduse sisu, mõtte või otstarbega.

Mitmest võrdselt kohasest sõnatähendusest tuleb eelistada seda, mis lausesse toob kõige kooskõllalisema mõtte.

Pehmemat ja õiglasemat sõnatähendust tuleb kahtluse korral eelistada karmimale.

§ 19. Seaduse üksiku eeskirja tõlgitsemisel tuleb arvestada kõiki muid asja kohta käivaid eeskirju.

Üksikute eeskirjade vahel ei tule oletada vastuolu, vaid eeskirju, mis paistavad olevat üksteisega vastuolus, tuleb tõlgitseda nõnda, et üks on üld-eeskiri, mida lähemalt selgitab teine või millest teine moodustab erandi.

Eeskirju, mis moodustavad erandeid, ei või tõlgitseda laiendavalt.

§ 20. Kui seaduses ei leidu vastavat eeskirja, siis tuleb rakendada tavaõigust.

Tavaõigus ei või muuta ega tühistada seaduse eeskirju.

§ 21. Kui seaduses ega tavaõiguses teatava juhu lahendamiseks vastavat eeskirja ei leidu, siis tuleb rakendada seaduse seesugust eeskirja, mis käib analoogiliste juhtude kohta.

Kui seaduses ei leidu ka seesugust eeskirja, siis tuleb rakendada eeskirja, mis järelduks seaduse üldisest mõttest otsustatava juhu õigeks lahendamiseks.

§ 22. Kohtuotsustel ei ole seaduse eeskirjade jõudu ning seepärast ei või neid laiendada teistele juhtudele. Seaduse rakendamise ühtlustamiseks ei ole aga keelatud toetuda jõustunud kohtuotsustele, mis tehtud samasugustel juhtudel.

2. osa.

Isikud.

1. peatükk.

Füüsilised isikud.

1. jagu.

Õigusvõime.

§ 23. Iga inimene on õigusvõimeline ja võib selle tõttu õiguskorra piires omada õigusi ja kohuseid.

Õigusvõime algab inimese elusalt sündimisega.

Inimloode on õigusvõimeline sel eeldusel, et ta sünnib elusalt.

2. jagu.

Teovõime.

§ 24. Täisealine inimene on teovõimeline ja seetõttu võib ta õiguskorra piires oma tahteavaldustega tekitada, muuta või lõpetada oma õigusi ja kohuseid.

Täisealisus algab kahekümne-aastaseks saamisega.

§ 25. Alaealist, kes on vähemalt kaheksateistkümne-aastane, võidakse tema isiklikul palvel ja vanemate või eestkostjate nõusolekul hoolduskohtu määrusega, järelevalvekohtu kinnitusel, tunnustada mõjuvaid põhjustel täisealiseks, kui see soodustab tema head käekäiku. Abiellunud alaealise täisealiseks tunnustamine võib toimuda ka ilma vanemate või eestkostjate nõusolekuta.

Täisealiseks tunnustamisega omandab alaealine täisealise inimese teovõime.

§ 26. Alaealine kuni seitsmeaastaseks saamiseni on täiesti teovõimetu. Teda esindab kõigis õigustoiminguis tema seaduslik esindaja.

§ 27. Alaealine, kes on vähemalt seitsmeaastane, vajab õigustoiminguis seadusliku esindaja nõusolekut, kuivõrd seaduses pole tehtud erandeid.

Kui alaealise poolt teostatud toiming on temale lausa kasulik, siis on esindaja kohustatud nõusoleku andma.

§ 28. Kui alaealine sõlmib lepingu ilma seadusliku esindaja nõusolekuta, kus see seaduse järgi on vajalik, siis oleneb lepingu kehtivus seaduslikult esindajalt tagantjärele saadavast nõusolekust.

Vastaspool vabaneb lepingust, kui esindaja ei esita kirjalikku nõusolekut kahe nädala jooksul arvates ajast, mil vastaspool nõudis esindajalt nõusoleku andmist.

Alaealise täisealiseks saamisel asendab tema poolt toimunud õigeksvõtmine seadusliku esindaja nõusolekut.

§ 29. Kui seadusliku esindaja nõusolekut ei järgne, võib kumbki pool lepingu täidetud osa tagasi nõuda, kusjuures alaealine vastutab ainult niipalju, kuivõrd tagasinõutavat osa on tarvitatud tema kasuks või ta tagasinõudmise algul veel on rikastunud või ta on rikastumise pahatahtlikult võõrandanud.

§ 30. Alaealise poolt seadusliku esindaja nõusolekuta sõlmitud leping loetakse kehtivaks algusest peale, kui alaealine teostab lepingu täitmist vahenditega, mis temale selleks otstarbeks või vabaks käsutamiseks on andnud seaduslik esindaja või viimase nõusolekul kolmas isik.

§ 31. Seaduslik esindaja võib hoolduskohtu loaga anda alaealisele õiguse ajada iseseisvalt mõnd äri. Sel juhul on alaealine piiramatult teovõimeline niisugusteks tahteavaldusteks, mis selle äri ajamine tavaliselt endaga kaasa toob. Erandatud on need toimingud, milledeks seaduslik esindaja vajab hoolduskohtu luba.

Äriajamiseks antud õiguse võib esindaja tagasi võtta ainult hoolduskohtu loaga.

§ 32. Kohus võib huvitatud isikute või asutiste palvel tunnustada teovõimeuks täisealise:

- 1) kes vaimuhaiguse või vaimunõrkuse tõttu kehvalt ei suuda hoolitseda oma asjade eest või on kardetav teiste julgeolekule;
- 2) kes pillamisega viib enda või oma perekonna varalise viletsuse hädaohtu;
- 3) kes joovastavate või uimastavate ainete liigtarvitamise tõttu kehvalt ei suuda hoolitseda oma asjade eest või on kardetav teiste julgeolekule või viib enda või oma perekonna varalise viletsuse hädaohtu.

Teovõime tuks tunnustamine tuleb kohtu poolt lõpetada, kui tunnustamise põhjus on ära langenud.

Käesoleva paragrahvi p. 1 järgi teovõime tuks tunnustatu loetakse täiesti teovõime tuks, kuna p. 2 või 3 järgi teovõime tuks tunnustatul on teovõime suh-

tes samasugune õiguslik seisukord nagu alaealisel, kes on vähemalt seitsmeaastane.

3. jagu.

Otsusevõime.

§ 33. Teovõime piirides võib teha tahteavaldusi ainult see, kes on otsusevõimeline.

Otsusevõimeline on iga inimene, kellel alaealisuse, vaimuhaiguse, vaimunõrkuse, joobnud oleku või muu sarnase kestva või mööduva seisukorra tõttu ei puudu võime aru saada oma teo iseloomust ja tähendusest või juhtida oma tegevust.

Otsusevõimetu teod ei too endaga kaasa mingisuguseid õiguslikke tagajärgi, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 34. Tahteavaldused, mis tehtud kurtide, tummade, kurttummade, pimedate või muude kehaliselt vigaste poolt, on kehtivad, kui neil isikuil tahteavalduse tegemise ajal ei puudunud võime aru saada oma teo iseloomust ja tähendusest või juhtida oma tegevust.

4. jagu.

Sugulus.

§ 35. Isikud, kellest üks põlvneb teisest, on veresugulased otsejoones. Otsejoones sugulased on kas ülenejad või alanejad. Ülenevasse joonde kuuluvad vanemad, vanavanemad jne., alanevasse — lapsed, lapselapsed jne.

Vallaslast ja tema isa loetakse teineteisega sugulasteks seaduses määratud ulatuses.

§ 36. Isikud, kes ei ole sugulased otsejoones, kuid põlvnevad ühisest kolmandast isikust, on veresugulased küljjoones (küljsugulased).

Kõik ühisest isikust põlvnevad alanejad ühes selle isikuga moodustavad tüvikonna.

Esimese tüvikonna moodustavad teatav isik ja tema alanejad, teise tüvikonna — selle isiku lähem üleneja ja viimase alanejad, jne.

§ 37. Kahe isiku sugulusaste määratakse nende isikute vahel olnud sündimiste arvuga.

§ 38. Lapsed, kes põlvnevad ühisest isast ja ühisest emast, on täisvennad või täisõed, lapsed aga, kes põlvnevad ühisest isast, kuid mitmest emast, või ümberpöördult, on poolvennad või poolõed.

Lapsed, kes ei põlvne ühisest isast ega ühisest emast, ei ole omavahel sugulased, olgugi et nende vanemad on abielus.

§ 39. Kodanlik sugulus tekib lapsendamisest ja sellel sugulusel on veresugulusega ühesugune mõju, kuivõrd seaduses ei ole ette nähtud erandeid.

§ 40. Kumbki abikaasa on teise abikaasa veresugulastega hõimlusvahekorras.

Samas astmes ja joones, milles keegi on ühe abikaasaga sugulane, on ta teise abikaasaga hõimlane.

Hõimlus ei lõpe selle abielu lõppemisega, millest ta on tekkinud.

5. jagu.

Elukoht.

§ 41. Inimese elukohaks loetakse see koht, kus on tema asukoht ja toimingute ning huvide keskkohat ning kuhu ta asus kavatsusega kestvalt jääda.

Elukoha alustamine ja selle mahajätmine peab avalduma teos, mitte aga üksnes tahteavalduses.

§ 42. Üks inimene võib ühtheagu omada mitut elukohta, kui tal on asukoht ühes nendest ja teises toimingute ning huvide keskkohat või kui ta neid ühesugusel määral kasutab oma toimingute ning huvide keskkohatadena ja vaheldumisi vajaduse järgi asub kord ühes, kord teises nendest.

§ 43. Kinnisasja asupaik, samuti ajutine viibimine ei määra iseenesest veel inimese elukohta.

§ 44. Kui inimene on senise elukoha maha jätnud ja uut veel pole alustanud või veedab aega reisimisel asukohata ja toimingute ning huvide keskkohata või üldse ei oma asukohta, siis loetakse elukohaks tema igakordne viibimiskoht.

§ 45. Abielumehe elukoht on mõlema abikaasa elukohaks, vanema elukoht tema võimu all oleva lapse elukohaks, eestkostja elukoht eestkostetava elukohaks.

Kui abielumehe elukoht on teadmata või abikaasad on õigustatud elama lahus, siis võib abielunaisel olla oma elukoht.

6. jagu.

Isiku kaitse.

§ 46. Inimene ei või loobuda seaduses määratud õigus- ja teovõimest, samuti isiklikust vabadusest ega ennast selle tarvitamises kitsendada seadust, avalikku korda või häid kombeid rikkuvale määral.

Vastupidised tahteavaldused on tühised.

§ 47. Kelle isikuõigusi õigustamatult rikutakse, see võib nõuda rikkumise kõrvaldamist.

Sel puhul kahjutasu nõudmine või rahulduseks rahasumma nõudmine on lubatud ainult seaduses väljendatud juhtudel.

§ 48. Kelle nime tarvitamise õiguse vastu vaieldakse, võib nõuda oma õiguse kindlakstegemist.

Kelle huvi rikutakse sellega, et tema nime tarvitatakse õigustamatult, võib nõuda tarvitamise kõrvaldamist ja süü korral kahjutasu ning kuivõrd tarvitamise viis seda õigustab, rahasummat rahulduseks.

Käesoleva eeskirja alla käib ka avalikult tarvitata varjunimi.

§ 49. Seadusliku nime muutmise võib toimuda seatud korras, kui selleks on mõjuvaid põhjusi ja kui sellega ei rikuta kolmandate isikute huvisid.

Kelle huvi nime muutmise rikutakse, see võib seatud korras nõuda muutmise tühistamist.

7. jagu.

Isiku lõpp.

§ 50. Inimese isik lõpeb surmaga.

Surma tõendatakse perekonnaseisuraamatutega. Kui need puuduvad või osutuvad ekslikkudeks, võib tõendamine toimuda ka muul viisil.

§ 51. Kui ei saa tõendada, kes mitmest ühises hädaohus surnud inimesest on elanud kauem teisest, siis tuleb eeldada, et nad on surnud ühel ja samal hetkel.

§ 52. Inimese surma tuleb pidada tõendatuks, kui ta kadus seesuguses olukorras, milles tema surm paistab olevat kindel, olgugi et keegi laipa pole näinud.

§ 53. Kui inimese surm on äärmiselt tõenäoline selle tõttu, et ta on kadunud tõsisel surmahädaohus või on kaua ära olnud ühegi teateta elusolemisest, siis võib kohus huvitatud isikute või asutiste palvel tunnustada ta surnuks.

§ 54. Surnuks tunnustamise palvet võib esitada, kui on möödunud vähemalt üks aasta surmahädaohu lõpust või vähemalt viis aastat viimase teate saamisest elusolemise kohta.

Kohus peab määratud korras avalikult üles kutsuma igaüht, kes võib kohtule anda teateid kadunu või äraolija kohta, ning teadete andmise tähtaajaks määrama vähemalt ühe aasta arvates üleskutse päevast.

§ 55. Kui määratud tähtaja jooksul kohtule ei ole tulnud kadunu või äraolija kohta mingisuguseid teateid, mis tõendavad tema elusolemist või surma aega, siis tunnustab kohus kadunu või äraolija surnuks, arvates surmahädaohu lõpust või viimase teate saamisest elusolemise kohta.

Surnuks tunnustamisel on loodusliku surma tagajärjed, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 56. Kui kadunu või äraolija, kes on surnuks tunnustatud, tuleb tagasi, siis ennistuvad kõik tema õigused ja kohused, kuivõrd see on õiguskorra piires võimalik või ei riiva kolmandate isikute heausklikult omandatud õigusi. Päriljalt võib ta oma vara tagasi nõuda, kuivõrd nõudmise algul neil see vara veel alles on või kuivõrd nad sellest on rikastunud või rikastumise pahatahtlikult võõrandanud.

Kui kohtulikult tõendatakse, et kadunu või äraolija on surnud teisel ajal, kui surnuks tunnustamist sisaldavas kohtumääruses määratud, siis võivad need, kes pärimiseks olid õigustatud loodusliku surma ajal, seniseilt päriljalt pärandi välja nõuda samas ulatuses, nagu kadunu või äraolija oma tagasituleku korral.

2. peatükk.

Juriidilised isikud.

1. jagu.

Üldeeskirjad.

§ 57. Õiguslike üksustena korraldatud isikute ühendused ja erisihthe taotlemiseks määratud iseseisvad sihtasutised omandavad juriidilise isiku õigused seaduslikus korras registreerimisega, kuivõrd eriseadus ei määra teisiti.

Registreerimist ei vaja avalikõiguslikud ühendused ja asutised, samuti ühendused ja asutised, kes seadusega otseselt loodud.

Registreerida ei tohi ühendusi või asutisi, kellede sihid on seaduse, avaliku korra või heade kommete vastased.

§ 58. Juriidilised isikud võivad omada kõiki õigusi ja kohuseid, millede vajalikuks eelduseks ei ole inimese looduslikud omadused.

Seadus või põhikiri võib juriidilise isiku õigusvõimet piirata.

§ 59. Juriidilised isikud on teovõimelised, kuivõrd on kujundatud seaduse ja põhikirja järgi selleks nõutavad organid.

Organid on kutsutud avaldama juriidilise isiku tahet. Oma ülesannete täitmisel nad kohustavad juriidilist isikut õigustoimingutega kui ka muude tegudega. Oma süü eest vastutavad organitena toimivad isikud peale selle isiklikult.

§ 60. Juriidiliste isikute otsusevõimelisteks liikmeteks olla ja organitena toimida võivad ainult täisealised, kuivõrd eriseadus ei määra teisiti.

§ 61. Juriidilise isiku elukohaks loetakse tema juhatuse või juhatust asendava organi asukoht.

Kuivõrd juriidiline isik toimib osakonna, abikontori või agentuuri kaudu, loetakse tema elukohaks vastavate toimingute suhtes ka osakonna, abikontori või agentuuri asukoht.

§ 62. Juriidilise isiku nimeks ei või võtta mõne teise isiku nime ilma eristavat vahet tähendamata.

Kelle huvi nime võtmisega rikutakse, see võib seatud korras nõuda nime võtmise tühistamist ja isiku süü korral temalt kahjutasu.

§ 63. Juriidilise isiku lõppemisel langeb tema vara riigile, kuivõrd seda ei määra teisiti seadus või põhikiri või selleks õigustatud organid. Sel korral riigile langenud vara tuleb kasutada võimalikult vastavalt senisele otsustarbele.

Kui juriidiline isik seatud korras lõpetatakse seaduse, avaliku korra või heade kommete vastaste eesmärkide taotlemise pärast, siis langeb tema vara riigile, olgugi et oli määratud teisiti.

§ 64. Kuivõrd juriidiliste isikute üksikute liikide kohta on antud eriseadused, tulevad eeskätt viimased nende suhtes rakendamisele.

2. jagu.

Ühingud ja nende liidud.

1. jaotis.

Põhikiri.

§ 65. Ühingud või nende liidud võivad omandada juriidilise isiku õigused, kui nende põhikirjades väljendub tahe tegutseda juriidilise isikuna.

Põhikiri peab olema koostatud kirjalikult.

§ 66. Kui ühingu või liidu põhikiri on asutajaliikmete poolt vastu võetud, siis on nad õigustatud esitama ühingu või liitu registreerimiseks ja pärast registreerimist kujundama vastavaid organeid.

Ühingu asutajaid ei või olla vähem kui seitse isikut ja liidu asutajaid vähem kui kolm juriidilist isikut, kuivõrd eriseadus ei määra teisiti.

Ühingutele ja liitudele, kellel ei ole juriidilise isiku õigusi, kohaldatakse vastavalt seltsingute kohta käivaid eeskirju, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 67. Kuivõrd põhikiri ei määra ühingu või liidu korraldust ja ühingu või liidu vahetõrki oma liikmetega, tulevad rakendusele järgnevad eeskirjad.

Eeskirju, mis tulevad rakendamisele seaduse ettekirjutusel, ei või põhikiri muuta.

2. jaotis.

Organid.

§ 68. Ühingu või liidu kõrgeimaks organiks on tema otsusevõimelistest liikmetest koosnev üldkoosolek. Viimast kutsutakse kokku juhatus.

Kokkukutsumine toimub põhikirjas ettenähtud korras ja juhtudel ning samuti igal muul juhul, kui ühingu või liidu huvid seda põhjustavad.

Kokkukutsumine teostub seaduse ettekirjutusel, kui üks viiendik liikmeist kokkukutsumist kirjalikult nõuab, esitades arutamiseaine ja kokkukutsumise põhjused.

§ 69. Ühingu või liidu üldkoosoleku võimkonda kuulub põhikirja ja eesmärgi muutmine, liikmete vastuvõtmine ja väljaheitlemine, juhatuse valimine ja muude asjade otsustamine, mis ei ole põhikirjaga antud teistele organitele.

Üldkoosolekule kuulub teiste organite tegevuse järelevalve, ta võib organites tegutsevaid isikuid igal ajal ära kutsuda, kusjuures ärakutsutavaile jäävad aga alles ühingu või liiduga sõlmitud lepinguist järelduvad õigused.

Ärakutsumine toimub põhikirja kohaselt, või kui ärakutsumist õigustab tõsine põhjus, siis seaduse ettekirjutusel.

§ 70. Küsimusi, milledest varem ei ole seatud korras liikmetele teatatud, võib üldkoosolek otsustada ainult siis, kui põhikiri seda sõnaselgelt lubab.

Üldkoosoleku otsused tehakse ilmunud liikmete hääleteenamusega. Põhikirja muutmiseks on tarvilik ilmunud liikmete kolmeneljandikuline hääleteenamus.

Kõigi liikmete kirjalik nõusolek teatava esitatud ettepaneku kohta on võrdne üldkoosoleku otsusega.

§ 71. Igal otsusevõimelisel liikmel on üldkoosolekul võrdne hääleõigus.

Seaduse ettekirjutusel on liige hääleõiguseta, kui on otsustamisel õigus-toiming või vaidlus ühingu või liidu vahel ühelt poolt ja selle liikme, tema abikaasa või otsejoones sugulase vahel teiselt poolt.

§ 72. Ühingul või liidul peab seaduse ettekirjutusel olema juhatus.

Juhatus õiguseks ja kohuseks on ühingut või liitu esindada ja põhikirjas tähendatud võimu piirides toimetada ühingu või liidu asju.

§ 73. Kui juhatus koosneb mitmest isikust, siis toimub otsustamine üldkoosoleku otsustamise kohta käivate eeskirjade järgi (§ 70 ja 71).

Kui on tarvis teha tahteavaldus juhatusesele, siis seaduse ettekirjutusel on küllaldane teha see avaldus ühele juhatusese liikmele.

§ 74. Põhikiri võib teatavate toimingute teostamiseks peale juhatuse ette näha ka erioiganeid.

Seesuguse organi esindusvõim ulatub kahtluse korral kõigile toimingutele, mis organile määratud tegevuspiirkond endaga harilikult kaasa toob.

3. jaotis.

Liikmed.

§ 75. Ühingusse või liitu võib liikmeks vastu võtta igal ajal. Seaduse ettekirjutusel võib iga liige lahkuda kuuekuise etteütleemisega kalendriaasta lõpuks, või kui on ette nähtud eriline tegevusaasta, selle lõpuks.

Liikmeks olemine, samuti liikmeõiguste teostamine ei ole üleantav ega pärandatav.

§ 76. Liikmete varalised kohused ühingu või liidu vastu määratakse kindlaks põhikirja alusel.

§ 77. Põhikiri võib määrata põhjused, millede tõttu tohib liiget välja heita.

Kui põhikiri ei sisalda eeskirju väljaheitmise kohta, siis võib väljaheitmine toimuda ainult mõjuvail põhjustel üldkoosoleku otsusega.

§ 78. Väljaastunud või väljaheidetud liikmeil ei ole õigust ühingu või liidu vara kohta.

§ 79. Seadust või põhikirja rikkuvate otsuste vastu võib iga liige, kes pole hääletanud poolt, tõsta seaduse ettekirjutusel kohtulikku vaidlust ühe kuu jooksul arvates otsuse teadasaamise päevast, igal juhul aga mitte hiljem kui üks aasta arvates otsuse tegemisest.

4. jaotis.

Lõppemine.

§ 80. Ühingu või liidu lõpetamist võib üldkoosolek otsustada ilmunud liikmete kolmeneljandikulise häälteenamusega igal ajal.

§ 81. Seaduse ettekirjutusel kuulub ühing või liit lõpetamisele konkursi avamisel.

§ 82. Seaduse ettekirjutusel kuulub ühing või liit lõpetamisele, kui ühingu liikmeid on vähem kui seitse või liidu liikmeid vähem kui kolm, olgu siis et eriseadus määrab teisiti, või kui osutub võimatuks kujundada organeid põhikirja järgi.

Juhatus on kohustatud vastava ametiasutise nõudel igal ajal esitama liikmete nimestiku.

§ 83. Seaduse ettekirjutusel võib ühingu või liitu lõpetada, kui võrd eriseadus ei määra teisiti, kohtuotsusega, vastava ametiasutise või asjaosaliste nõudel, kui ühingu või liidu eesmärk või tegevus on seaduse, avaliku korra, heade kommete või põhikirja vastane.

§ 84. Kui ühingu või liidu vara langeb riigile, siis tulevad rakendusele riigile kui seadusjärgsele pärijale langeva pärandi kohta käivad eeskirjad.

§ 85. Ühingu või liidu lõpetamisel peab aset leidma likvideerimine, välja arvatud juhud, kui lõpetamine toimub § 81 korras.

Likvideerimine toimub juhatuse kaudu, kui põhikirjas ei ole selleks ette nähtud eriorganeid, või nende puudumisel, kui ka § 83 ettenähtud juhul, administratiivkorras määratud likvideerijate kaudu.

Seaduse ettekirjutusel on likvideerijatel juhatuse õigused ja kohused, kuivõrd see ei käi vastu likvideerimisülesannetele.

§ 86. Likvideerijad peavad seaduse ettekirjutusel lõpule viima jooksvad asjad, sisse nõudma võlad, muu vara muutma rahaks, rahuldama usaldajad ja ülejääva vara üle andma selleks õigustatud isikuile.

Jooksvate asjade lõpuleviimiseks võivad likvideerijad sõlmida vastavaid uusi toiminguid.

Võlgade sissenõudmine ja vara rahaks muutmise võib ära jääda, kuivõrd see ei ole tarvilik usaldajate rahuldamiseks või ülejääva vara jagamiseks õigustatud isikute vahel.

§ 87. Likvideerijad peavad seaduse ettekirjutusel ühingu või liidu lõpetamisest avalikult kuulutama Riigi Teatajas, kutsudes usaldajaid oma nõudeid üles andma nelja kuu jooksul arvates kuulutuse ilmumisest.

Teadaolevad usaldajad tuleb nõuete ülesandmisele kutsuda erikirjaga.

§ 88. Isikutele, kes õigustatud saama ülejäävat vara, ei tohi, seaduse ettekirjutusel, vara kätte anda enne aasta möödumist arvates ühingu või liidu lõpetamise kuulutamisest.

Kui teadaolev usaldaja ei ole oma nõudeid üles andnud, tuleb temale kuuluv summa anda kohtu deposiiti.

Kui kohustuse vastu on vaieldud või kui selle täitmine on enneaegne, võib vara õigustatud isikuile kätte anda ainult siis, kui usaldajale on antud tagatis.

§ 89. Likvideerijad, kes on süüdi nendele seadusega määratud kohuste rikkumises või õigustatud isikuile enne usaldajate rahuldamist vara kättemises, vastutavad usaldajate ees sellest tekkiva kahju eest solidaarselt.

§ 90. Ühingu või liidu lõpetamise kohta tehakse märkus registrisse. Märkuse tegemiseks on kohustatud teadaande esitama juhatuse, kui lõpetamine toimub põhikirja alusel, või vastav kohus või ametiasutis, kui toimub konkurss või sundlikvideerimine. Likvideerijad on kohustatud endid üles andma registrisse kandmiseks.

Ühing või liit loetakse edasikestvaks konkursi või likvideerimise lõpuni.

Likvideerimise lõpust on kohustatud likvideerijad ja konkursi lõpust vastav kohus või lõpetamisest § 83 korras vastav ametiasutis teatama registreerimisasutisele ühingu või liidu kustutamiseks registrist.

3. jagu.

S i h t a s u t i s e d.

§ 91. Sihtasutise loomiseks on nõutav alusvara määramine teatava sihi taotlemiseks.

Alusvara määramine juba olevale juriidilisele isikule teatava eesmärgi taotlemiseks ei tingi iseenesest uue sihtasutise loomist.

§ 92. Sihtasutise ellukutsumine toimub asutaja notariaalselt tõestatud akti või viimse tahteavalduse alusel.

Asutaja pärijad või usaldajad võivad tõsta vaidlust sihtasutise loomise vastu samal alusel nagu kinke vastu.

§ 93. Sihtasutise organite ja tema vara valitsemise suhtes tuleb kinni pidada põhikirja eeskirjadest.

§ 94. Sihtasutise organite tegevuse ning vastutuse suhtes tulevad rakendamisele vastavad eeskirjad ühingute ja liitude organite kohta, kuivõrd põhikiri ei määra teisiti või sihtasutise organiteks ei ole avalikõiguslikud organid.

§ 95. Sihtasutis kuulub lõpetamisele, kui tema eesmärk kaob või osutub seaduse, avaliku korra või heade kommete vastaseks või kui tema alusvara hävib või muutub eesmärgi taotlemiseks liiga väikeseks.

§ 96. Sihtasutise asutamine, tegevuse korraldamine, järelevalve, põhikirja muutmine ja tegevuse lõpetamine toimub eriseaduses ettenähtud korras.

3. osa.

Esemed.

1. peatükk.

Asjad.

1. jagu.

Mõiste ja liigid.

§ 97. Asjad seaduse mõttes on kehalised esemed.

Seaduses ettenähtud juhtudel loetakse teatud õigused asjadeks.

§ 98. Asjad on vallas- või kinnisasjad selle järgi, kas neid saab paigutada ühest kohast teise nende välist kuju rikkumata.

Seadus võib loomupäraseid vallasasju teatavates suhetes seada kinnisasjade kohta käivate eeskirjade alla, kuid sellest ei järeldu, et nüsuguseid vallasasju ka teistes suhetes tuleks lugeda ühesugusteks kinnisasjadega.

§ 99. Asjaõigused kuuluvad vallas- või kinnisvara hulka selle järgi, kas nende esemeiks on vallas- või kinnisasjad.

Isiklikud õigused ja võlaõigused, ka kui nende esemeiks on kinnisasjad või nende tagamiseks on seatud hüpoteek kinnisasjale, kuuluvad vallasvara hulka.

§ 100. Vallasasjad on asendatavad või asendamatud selle järgi, kas nende suhtes käibes peetakse tavaliselt silmas ainult nende liiki või üksikut asja.

Eriti kuuluvad asendatavate asjade hulka kõik asjad, mida kaubanduses ja üldse käibes määratakse arvu, mõõdu või kaalu järgi.

Asjaosaliste tahtega võib asjadele, mis iseenesest ei ole asendatavad, asjaosaliste suhtes anda asendatavate asjade omaduse, samuti ümberpöördult.

§ 101. Asjad on üksikud asjad või asjade kogumid.

Asjade kogum koosneb asjadest, mis iseenesest on küll iseseisvad, kuid teatavaks otstarbeks on ühendatud ning ühise nimega nimetatud ja moodustavad õiguste ja kohuste suhtes ühe eseme. Asjade kogumit moodustavate üksikute asjade arvu vähendamine või suurendamine või nende vahetus ei lõpeta kogumi mõistet ega muuda selle olemust.

§ 102. Vallasasjad on äratarvitatavad või äratarvitamatud selle järgi, kas nende tavaliseks tarvitamiseks on nende äratarvitamine või võõrandamine või mitte.

Äratarvitatavaiks loetakse ka vallasasjad, mis kuuluvad kaubalattu või muusse asjade kogumisse, mille tavaliseks tarvitamiseks on üksikute asjade võõrandamine.

§ 103. Jagatavaiks asjadeks loetakse ainult niisugused, mida nende olemust rikkumata võib jagada osadeks ja mille iga osa pärast jagamist moodustab iseseisva terviku. Asjad, millede suhtes seesugune jagamine võimalik ei ole, on õiguslikult mittejagatavad.

Asju, mis on iseenesest jagatavad, võib seadus üldiselt või teatavates suhetes tunnustada mittejagatavaiks.

2. jagu.

Olulised osad.

§ 104. Asja oluliste osade hulka käib kõik see, mis on temaga vahenditult ühenduses ja kuulub tema olemusse, nõnda et ilma selleta asja tema nimetuse ega mõiste järgi ei saa üldse olla või ei saa lugeda täielikuks.

Asi ja tema olulised osad ei või olla erinevate õiguste esemeiks, kui võrd seadus ei määra teisiti.

§ 105. Maatüki oluliste osade hulka kuuluvad sellega kindlasti ühendatud asjad, samuti sellega seotud asjaõigused.

Hoone oluliste osade hulka kuuluvad asjad, milledest hoone on ehitatud.

§ 106. Maatüki oluliste osade hulka ei kuulu asjad, mis on maaga ühendatud ainult mööduvaks otstarbeks.

Hoone oluliste osade hulka ei kuulu asjad, mis on hoonega ühendatud ainult mööduvaks otstarbeks.

3. jagu.

Päraldised.

§ 107. Päraldised on vallasasjad, mis, ilma et nad oleksid peasja olulised osad, on määratud peasja majanduslike otstarvete teenimiseks ja on peasjaga sellele ülesandele vastavas ruumilises vahekorras.

Asi ei ole päraldis, kui teda käibes päraldiseks ei loeta.

Asja mööduv kasutamine teise asja majandusliku otstarbe jaoks ei tee kasutatavat asja päraldiseks.

§ 108. Päraldiseks olemine lõpeb vastava asja lahutamise peasjast, kui ühes sellega sõnaselgelt või toimetusega, mida teisiti seletada ei saa, on väljendatud õigustatud isiku tahe lõpetada päraldise teenimisvahekord peasjaga.

Asja ajutine lahutamine peasjast ei lõpeta päraldiseks olemist.

§ 109. . Kõik õigused ja kohused, millede esemeks on peaasi, laienevad iseenesest ka päraldistele, olgu siis et asjaosalised on sõnaselgelt määranud teisiti.

§ 110. Kinnisasjade omandamise ning valdamise, samuti hoonete ja laevade ehitamise ning valdamise kohta käivad dokumendid, kaardid ja plaanid on vastava kinnisasja, hoone või laeva päraldised.

§ 111. Põllumajandusliku maatüki päraldisteks loetakse selle maatüki saadused, kuivõrd need on vajalikud majandamise jätkamiseks samasuguste saaduste saamise ajani, samuti ka maatükil olev väetis, mis seal saadud.

§ 112. Vallasajad loetakse hoone päraldisteks siis, kui nad on kehtvalt hoone enese rakenduses ja oma loomu kohaselt suurendavad hoone kasulikkust ja mugavust.

§ 113. Tööstuslikuks majandamiseks alaliselt sisseseatud ehitise või maatüki päraldisteks loetakse seal olevad masinad, riistad ja nende osad, kuivõrd need on vajalikud või määratud vastava tööstuse korrapäraseks majandamiseks ja selle jätkamiseks.

§ 114. Raamatukogude, kaubaladude ning muude asjade kogumite päraldisteks loetakse vastavad riulid, kapid ja muud panipaigad, kallisasjade päraldisteks aga nende ümbrised.

Veesõiduki päraldisteks loetakse aerud, ankrud, köied, purjed, paadid ja muud asjad, mis on määratud sõiduki juures alaliseks tarvitamiseks.

4. jagu.

Vili.

§ 115. Vilja all tuleb mõista iga kasu, mida saadakse teatava asja loomukohasest tarvitamisest.

§ 116. Vili kitsamas mõttes on kas looduslik või tsiviilne.

Loodusviljaks loetakse asja saadusi, mis tulenevad temast loodusjõul või inimese kaasabil, tsiviilviljaks aga tulusid, mida asi annab eriliste õigusuhete tõttu.

§ 117. Loodusvili loetakse asja oluliseks osaks, kuni ta ei ole sellest eraldatud.

§ 118. Kui keegi on õigustatud saama vilja kuni teatava ajani või teatavast ajast peale, siis kuulub temale, kui ei ole määratud teisiti:

- 1) loodusvili niivõrd, kui see õigustuse aja kestel on asjast eraldatud;
- 2) tsiviilviljast õigustuse aja kestusele vastav osa.

§ 119. Kes on kohustatud vilja väljaandmiseks, see võib nõuda vilja saavutamiseks tehtud kulude tasumist, kuivõrd kulud vastavad korrapärase majandamise nõuetele ega ületa vilja väärtust.

5. jagu.

Koormatised ja kulud.

§ 120. Kes asjast kasu saab või saada tahab, see peab kandma ka selle asjaga seotud kahju. Kahtluse korral kannab kahju asja omanik.

Asja kahju hulka kuuluvad asjal lasuvad koormatised ja kohustused, samuti tema peale või tema pärast kolmanda isiku poolt tehtud kulud.

§ 121. Asja peale tehtud kulud võivad olla kas vajalikud, kui nendega asja olemust säilitatakse või asja hoitakse täieliku või osalise kaotuse, kokkuvõtte või hävimise eest, või kasulikud, kui nendega asi oluliselt paremaks tehakse, eriti tema kasuootuse suurendamiseks, või toreduslikud, kui nendega ainult asja mugavust, meeldivust või kaunistust saavutatakse.

§ 122. Vajalikud kulud tuleb tingimata tasuda igapähele, kes neid teinud, peale isiku, kes asja on omastanud varguse, röövimise, väljapressimise või kelmuse teel.

§ 123. Kasulikud kulud tuleb tasuda ainult sellele, kes võõrast asja valdas heas usus oma asjana, ja ainult niivõrd, kui ta ei ole juba tasu saanud asja vilja äratarvitamisest, ning selle määrani, milleni võõra asja väärtus nende tõttu on suurenenud. Kui aga väärtuse suurenemise määr ületab kulude summa, siis võib nõuda ainult kulude summa tasumist.

§ 124. Kui tasumisele kuuluvate kasulikkude kulude summa maksmine käib üle jõu sellele, kelle asja peale need kulud tehtud, siis ei või teda sundida neid tasuma; vastaspoolel on aga lubatud tema poolt teostatud paremusi asjalt ära võtta, kuivõrd see võib toimuda ilma asja rikkumata.

§ 125. Kes ilma heas usus olemata on teinud võõra asja peale kasulikke kulusid, see ei või nõuda nende tasumist, aga tal on õigus tema poolt teostatud paremusi asjalt ära võtta, kuivõrd seesugune äravõtmine temale kasu toob ja on teostatav ilma asja rikkumata.

§ 126. Kes on teinud võõra asja peale toreduslikke kulusid, see ei või nõuda nende tasumist, aga tal on õigus tema poolt tehtud mugavus- või meeldivus-esemeid või kaunistusi asjalt ära võtta, kuivõrd see temale kasu toob ja on teostatav ilma asja rikkumata.

6. jagu.

Hindamine.

§ 127. Asju hinnatakse kas nende hariliku väärtuse (turuhinna), valdaja erilise huvi või tema isikliku kallikspidamise järgi.

Kui seadus räägib asja väärtusest ilma seda lähemalt määramata, siis tuleb selle all mõista harilikku väärtust.

§ 128. Asja harilikuks väärtuseks loetakse tema kohalik keskmine müügihind.

Asja erilise väärtuse määrajaks on kasu, mida tema valdaja saab asjast oma isikliku olukorra tõttu.

Asja väärtus isikliku kallikspidamise järgi põhjeneb asja eelistamisel tema valdaja poolt kas asja iseärasuste pärast või eriliste suhete pärast asja ja valdaja vahel, ilma et valdaja sealjuures arvestaks asja kasulikkust.

7. jagu.

Liigid omanikkude järgi.

§ 129. Asjad on kas eraisikute, riigi või muude avalikõiguslike isikute või ei kellegi omandis.

§ 130. Asjade kohta, mis on riigi või muude avalikõiguslike isikute omandis, kehtivad käesoleva seadustiku eeskirjad, kuivõrd vastavais eriseadustes ei ole määratud teisiti.

§ 131. Asju, mis on riigi või muude avalikõiguslike isikute või ka eraisikute omandis ja mis on seadusega või vastava võimu korraldusega määratud avalikuks tarvitamiseks, nimetatakse avalikkudeks asjadeks.

Avalikkude asjade kohta, kuni kestab nende seesugune avalik ülesanne, ei või teha niisuguseid korraldusi ega toiminguid, milledega rikutakse nende avaliku tarvitamise õigust.

2. peatükk.

Muud esemed.

§ 132. Õiguste ja kohuste esemeiks võivad peale asjade olla ka muud seadusega lubatud hüved, eriti autoriloomingud, tehnilised leiutised ning inimsooritused.

Nende esemete ulatus ja õiguslik tähendus on seaduses eriti määratud.

§ 133. Õiguste ja kohuste esemeiks võivad seaduse piirides olla ka üksikud õigused ja kohused ning nende kogumid.

Kuivõrd seadusest ei järeldu teisiti, moodustub isiku vara kõigi temale kuuluvate rahaliselt hinnatavate õiguste ja kohuste kogumist. Üksikud osad sellest varast moodustavad seaduses tähendatud juhtudel selle isiku vara eriliigid.

Vara või selle eriliiki moodustavate üksikute õiguste ja kohuste arvu vähenemine või suurenemine ei muuda vara või selle liigi mõistet.

4. osa.

Õiguste ja kohuste tekkimine, muutumine ja lõppemine.

1. peatükk.

Üldeeskirjad.

§ 134. Õigused ja kohused, mis seaduse järgi või oma loomu tõttu ei ole lahutamatult seotud teatava isikuga, võivad üle minna ühelt isikult teisele.

§ 135. Fakte, milledega seadus seob õiguste või kohuste tekkimist, muutumist või lõppemist, nimetatakse õiguslikkudeks faktideks.

Kus seadus ei määra teisiti, peab fakti olemasolu tõendama see, kes faktist tuletab õigusi.

§ 136. Õiguslikkudeks faktideks on peamiselt inimteod ja inimtahtest sõltumata sündmused. Eriti kuuluvad inimtegude hulka lubamatud teod ja õigustoimingud.

2. peatükk.

Õigustoimingud.

1. jagu.

Üldeeskirjad.

§ 137. Õigustoimingud on teod, mis lubatud viisil korda saadetakse õiguste ja kohuste tekitamiseks, muutmiseks või lõpetamiseks.

§ 138. Õigustoimingu koosseisu osad on kas olulised, loomulikud või juhuslikud.

§ 139. Oluline on õigustoimingu koosseisus kõik see, mis moodustab toimingu õige mõiste ja ilma milleta vastav toiming pole mõeldav.

Olulistes osades ei saa osalised midagi muuta, ka vastastikusel kokkuleppel mitte.

§ 140. Loomulikud on toimingu koosseisu need osad, mis tulenevad toimingust seaduse jõul, kui toiming on oma olulistes osades aset leidnud.

Loomulikud osad on enesestmõistetavad ka ilma sõnaselge väljendusega. Toiminglased võivad neid osasid kõrvaldada või muuta seadusliku tahteavaldusega.

§ 141. Toimingu juhuslikkudeks osadeks loetakse tema määrangud, mis käivad toimingu loomulikkude osade muutmise kohta, samuti osaliste poolt seatud mitmesugused kõrvalmäärangud.

Kõrvalmäärangud võivad eriti käia tingimuste ja tähtaegade kohta, samuti ka toimingu vormi kohta, kui see vorm ei ole seadusega ette kirjutatud.

§ 142. Seaduse mõtte järgi tühine ehk kehtetu toiming ei too enesega kaasa mingeid õiguslikke tagajärgi, kuivõrd seadusest ei järeldu teisiti.

Toimingu tühisusele võib viidata iga asjast huvitatud isik. Seaduses ettenähtud piirides peab kohus tunnustama säärase toimingu tühiseks ka ilma sellekohase viiteta.

Toimingu tühistamiseks ei ole vaja esitada hagi, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

Hagi esitamiseks ettenähtud aegumistähtaja möödumisega ei kao kostjal iseenesest õigus esitada vaiet hageja vastu, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 143. Kui osa toimingust on tühine, siis toiming muus osas säilitab oma jõu, kui tema sisust ei nähtu, et teda ei oleks tehtud ilma tühise osata.

§ 144. Kui tühine toiming sisult vastab mõne teise toimingu nõudeile, siis loetakse kehtivaks viimane, kui toimingu sisust võib järeldada, et toimingu tühisusest teadmise korral osalised oleksid teinud selle teise toimingu.

§ 145. Toimingut, mille tühistamist võivad hageda seaduse mõtte järgi ainult asjast huvitatud isikud, loetakse vaieldavaks toiminguks.

Kui vaieldav toiming on kohtu poolt tunnustatud tühiseks, siis loetakse ta tühiseks algusest peale, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

Kes toimingu vaieldavusest teadis või raske hooletuse tõttu ei teadnud, seda koheldakse nagu isikut, kes toimingu tühisusest teadis või raske hooletuse tõttu ei teadnud.

§ 146. Toimingu vastu ei või vaielda, kui vaieldav toiming on vaidluse tõstmiseks õigustatud isiku poolt kinnitatud.

2. jagu.

Tahteavaldused.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 147. Õigustoimingus on oluline selle isiku tahteavaldus, kes õigustoimingu teostab.

§ 148. Tahteavaldus, et olla kehtiv, peab olema väljendatud sõnaselgelt või kaudselt.

Kuni tahe ei ole avaldatud, ei ole tal õiguslikku jõudu.

§ 149. Sõnaselget tahteavaldust võidakse teha nii sõnadega suuliselt või kirjalikult kui ka märkidega, millel on sõnade tähendus.

Kui seadus ei määra teisiti, oneneb sõnaselgete tahteavalduste vorm osavõtjate tahtest.

Seaduses ettenähtud juhtudel on tahteavalduste tegemisel vajalik seaduses kirjeldatud vormi täitmine.

§ 150. Kaudne tahteavaldus on olemas siis, kui tahe avaldub niisuguste tegude kaudu, millede otseseks eesmärgiks ei ole nimelt seda tahtet väljendada. Need teod peavad aga olema säärasead, et nendest võib kindlasti järeldada tõendatava tahte olemasolu.

Kus seadus näeb tahteavalduseks ette teatava vormi, seal ei ole kaudne tahteavaldus küllaldane, kuigi ta on täitsa selge.

§ 151. Vaikimist iseenesest ei loeta tahteavalduseks.

Erandi sellest moodustavad juhud, mil seaduse sõnaselgel nõudel või olude kohaselt tuleb vaikimine katkestada selleks, et vaikimist ei peetaks nõusolekuavalduseks.

§ 152. Kes sõnaselgelt või kaudselt avaldab oma nõusoleku, see loeb sellega vastava toiminguga kehtivaks kõigi tema õiguslike tagajärgedega. Nõusolekuavaldus kaotab kehtivuse, kui toiming ei järgnenud nõnda, nagu kokku lepiti või eeldati.

§ 153. Nõusolekuavaldus võib toimuda mitte ainult enne sellega ühenduses olevat toimingut või viimase teostamise ajal, vaid ka tagantjärele; viimasel juhul nimetatakse seda kinnituseks.

Kinnitus võib käia mitte ainult võõraste, vaid ka omade toimingute kohta.

Kinnitus ei või rikkuda õigusi, mis kolmandad isikud vahepeal seaduslikul teel on omandanud.

§ 154. Kinnitusel on tagasiulatav jõud toiminguga sõlmimise ajaks, olgu siis et toiming oli iseenesest tühine.

Kui iseenesest tühise toiminguga kinnitab isik, kes selle korda saatnud, siis tuleb kinnitusele vaadata kui toiminguga uuele kordasaatmisele.

Kui iseenesest tühise toiminguga kinnitavad osavõtjad, siis on nad kahtluse korral kohustatud üksteisele andma seda, mis nad oleksid pidanud andma siis, kui toiming oleks olnud kehtiv algusest peale.

2. jaotis.

Tahteavalduste puudused.

1. alljaotis.

Üldeskirjad.

§ 155. Tahteavaldus, et olla kehtiv, peab olema tõsine. Tahteavalduse tõsisust eeldatakse, kuni pole tõendatud vastupidist.

Tahteavaldusel, mis tehtud naljaks või muuks sääraseks otstarbeks, ei ole mingit õiguslikku jõudu.

§ 156. Tahteavaldus ei ole tühine sellepärast, et avaldaja tõeliselt ei taha seda, mida avaldab, jättes tõelise tahte ainult enda teada.

Tahteavaldus on poolte vahel tühine, kui vastaspool, kellele avaldus tuleb teha, teab avaldaja tõelise tahte puudumist.

§ 157. Tahteavaldus, mis tehtud vastaspoolele tema nõusolekul ainult näilikuna, on tühine.

Kui näiliku tahteavaldusega on varjatud mõni teine tõelikult tahetud toiming, siis viimane on kehtiv eeldusel, et ta sisuliselt rahuldab kõik oma kehtivuseks vajalikud seaduse nõuded.

Poolte usaldajad ja muud kolmandad isikud võivad toetuda näilikule tahteavaldusele eeldusel, et nad on heas usus. Nad võivad ka tõendada näilikkust, mis tehtud nende kahjuks.

Pooled kui ka kolmandad isikud võivad tõendada näilikkust kõigi vahenditega, ka poolte vahel.

§ 158. Isik, kelle tahteavaldus on toimunud olulise eksimuse, pettuse või sunduse tagajärjel, võib nõuda tahteavalduse tühistamist.

2. alljaotis.

Eksimus.

§ 159. Eksimuseks loetakse nii olude mitteteadmist kui ka neist ebaõiget kujutlust.

§ 160. Eksimus loetakse oluliseks, kui ta käib selle isiku samasuse või tema oluliste omaduste kohta, kelle suhtes tahteavaldus taheti teha, tahteavalduse eseme samasuse või selle oluliste omaduste kohta, tahteavalduses väljenduva toimingu liigi või üldse sisu või muude olude kohta, mida tahteavalduse osalised lugesid olulisteks või mida tuleb lugeda olulisteks, kui arvestada head usku ja tingimusi, milledes tahteavaldus on tehtud.

Isiku või eseme omadused tunnustatakse olulisteks, kui neid harilikult vastavais vahekordades seesugusteks loetakse.

Eksimust selle kohta, mis oli tõukeks tahte avaldamisele, samuti seaduste mitteteadmist ei loeta oluliseks eksimuseks.

§ 161. See, kes nõuab eksimuse tagajärjel tehtud tahteavalduse tühistamist, on kohustatud vastaspoolele tasuma kahjud, mis see on kandnud selle tõttu, et ta ei teadnud eksimusest ning arvestas tahteavalduse jõusolemist. See kohustus ei või aga ületada vastutust, mis eksija oleks kandnud siis, kui tahteavaldus oleks jäänud jõusse.

Kahju tasumise kohustus langeb ära, kui kahjusaaja eksimusest teadis või raske hooletuse tõttu ei teadnud.

§ 162. Kui mitmepoolse toimingu juures eksis ainult üks osavõtja, siis võib ta alati nõuda täitmist, kuivõrd ta sellest on õiguslikult huvitatud ja omalt poolt täidab enda peale võetud kohustused.

Toimingust osavõtja, kes on eksinud, ei või keelduda toimingu täitmisest, kui vastaspool nõustub toimingut mõistma nagu ta ise.

§ 163. Kui tahteavaldus on ebaõigelt edasi antud isiku poolt, kellele edasiandmine oli ülesandeks tehtud, siis võib seda ebaõigelt edasiantud tahteavaldust tühistada samadel alustel nagu olulise eksimusega tehtud tahteavaldust.

3. alljaotis.

Pettus.

§ 164. Pettuseks loetakse iga tegu, avaldus või vaikimine, millega keegi otsustavalt teise isiku viib pahatahtlikult eksimusse või hoiab teadvalt eksimuse seisukorras sihiga teda kallutada õigustoimingu teostamisele.

Kui pettuse on korda saatnud mitte toimingust osavõttev pool, vaid kolmas isik, siis võib kahjusaaja pool nõuda toimingu tühistamist pettuse pärast, kui teine pool pettusest teadis või raske hooletuse tõttu ei teadnud.

Kuigi petetud pool ei nõua toimingu tühistamist, võib ta ikkagi nõuda tasu kahju eest, mis ta petmise tagajärjel kandnud.

§ 165. Pettusega võrdseks arvatakse juhud, mil ära kasutades isiku kergemeelsust, vilumatust või äärmist puudust sõlmitakse temaga toiming, mille järgi selle isiku kohustused väga suurel määral ületavad kasu, mis ta toimingust saab.

§ 166. Eksimusse viimist, mille sihiks ei olnud eksimusse viidule kahju teha, vaid talle alal hoida seda, mis tal on, või üldse temast kahju eemaldada, ei loeta pettuseks.

4. alljaotis.

Sundus.

§ 167. Tahteavaldus loetakse tehtuks sunduse tagajärjel, kui ta on välja pressitud vägivaldaga, vabaduse võtmisega või seadusvastase ähvardusega teha isiklikku või varalist kahju tahteavaldajale või tema abikaasale, alanejale või ülenejale või kohtu suva järgi ka teistele lähedastele isikutele.

Ähvardus, et seda õiguslikult arvestada, peab paistma küllaldasel määral põhjendatuna oma tähenduselt, tõelikkuselt ja möödapääsmatuselt, kui silmas pidada ähvardaja ja ähvardatava omadusi ning olukorda.

Kui tahteavalduse juures avaldas sundust kolmas isik, siis võib sunnitu samuti nõuda tahteavalduse tühistamist ja peale selle kahjutasu sellelt, kes teda sundis.

3. jaotis.

Esindus.

§ 168. Tahteavaldusi võib füüsiline isik teha mitte ainult isiklikult, vaid ka oma volitatud esindajate kaudu, välja arvatud juhud, mil seaduse järgi tahteavaldus tuleb teha isiklikult.

Juriidiline isik võib tahteavaldusi teha mitte ainult oma organite kaudu, vaid ka oma volitatud esindajate kaudu, välja arvatud juhud, mil seaduse ja põhikirja järgi tahteavaldus tuleb teha organi kaudu.

Teovõimetuse korral või organite puudumise juhul tegutsevad seaduslikud esindajad.

§ 169. Tahteavaldused, mis esindaja on oma volituste piirides teinud esindatava nimel, tekitavad vahenditult õiguslikke tagajärgi kas esindatava kasuks või kahjuks.

Volituse piirid määrab volitaja tahteavaldus või, seaduslike esindajate suhtes, seadus.

§ 170. Kui võrd tahteavalduse õiguslikud tagajärjed olenevad tahteavalduse puudustest või sellest, et tahteavaldaja teatavaid olusid teadis või raske hooletuse tõttu ei teadnud, tuleb arvestada mitte esindatava, vaid esindaja isikut.

Kui aga ühe isiku ülesandeks on ainult teise isiku tahte edasiandmine, siis tuleb arvestada teise isiku tahtet.

§ 171. Kolmas isik on õigustatud nõudma, et esindaja, kellega ta toimingu sõlmib, tõendaks oma volitusi.

Kui seadus tahteavalduseks nõuab kirjalikku vormi, siis peab volitus selle tahteavalduse tegemiseks olema antud kirjalikult.

§ 172. Esindajale antud volituste kitsendusi või tagasivõttu ei või esindatav väitena tuua kolmandate isikute vastu, kes seda ilma raske hooletuseta ei teadnud ajal, mil nad sõlmisid esindajaga toimingut.

§ 173. Isik, kes on sõlminud toimingu esindajana ilma sellekohase volituse või volituse piiridest üleastumisega, on vastutav kahjude eest, mida selle vea tõttu kannab kolmas isik, kes toimingu sõlmimise ajal ilma raske hooletusega sellest ei teadnud.

Esindaja on volitaja nõudel kohustatud tagasi andma dokumendi, mis tõendab tema volitusi.

3. jagu.

Tingimused.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 174. Tingimus on toimingu kõrvalmäärang, millega toimingu kehtivuse algus või lõpp on tehtud olenevaks tulevases ja ebakindlast sündmusest.

§ 175. Millisel viisil tingimus peab täituma, tuleb otsustada selle järgi, mida tingimuse seadmisel on tahetud.

§ 176. Kui tingimuse täitmiseks on määratud tähtaeg, siis peab viimasest kinni pidama. Vastasel korral tuleb tingimus lugeda mittetäitunuks.

Kui tähtaega ei ole määratud, siis on ükskõik, millal tingimus täitub.

§ 177. Kui on määratud mitu tingimust seotult, siis peab igaüks neist täituma täielikult. Kui nad on määratud alternatiivselt, siis on küllalt ühe täitumisest selle isiku valikul, kes on tingimusega kitsendatud.

Kui alternatiivselt määratud tingimuste seast üks osutub võimatuks, siis on küllalt mõne teise täitumisest nende hulgast, ka kui tingimuste seadja on endale jättnud valiku.

§ 178. Tingimus loetakse täitunuks, kui tingimisi kohustatud isik on tingimuse täitumist pahatahtlikult takistanud.

Tingimus loetakse mittetäitunuks, kui tingimisi õigustatud isik on tingimuse täitumise pahatahtlikult põhjustanud.

§ 179. Tingimus, mille täitumine oleneb ainult tingimisi õigustatud isiku tahtest, loetakse täitunuks, kui juhus takistab täitumist, olgu siis et täitumine oli võimalik juba enne takistuse tekkimist ning jäi teostumata ainult tähendatud isiku viivituse tõttu.

2. jaotis.

Edasilükkavad tingimused.

§ 180. Tingimus on edasilükkav, kui tema täitumisest oleneb toimingu kehtivus.

Edasilükkava tingimuse täitumisega jõustuvad sellest olenevad toimingu tagajärjed, nagu oleks toiming sõlmitud algusest peale tingimusega, olgu siis et toimingu sisust tuleb järeldada hilisemat tähtaega.

§ 181. Kuni edasilükkav tingimus hõljub, ei või tingimisi õigustatud isik nõuda tingimusliku kohustuse täitmist.

Samal ajal ei tohi tingimisi kohustatud isik teha midagi, mis võib tingimuse täitumise korral takistada tingimusliku kohustuse täitmist.

Tingimisi õigustatud isik võib nõuda tingimisi kohustatud isikult tagatist, kui see oma tegevusega viib hädaohtu õigustatud isiku oodatavad õigused.

§ 182. Kahtluse korral kannab tingimisi õigustatud isik kahjud, mis tingimuse hõljumise ajal ilma kohustatud isiku süüta on tekkinud kohustuse täitmise eseme halvenemise tõttu. Ta ei või aga nõuda eseme vilja, mis kohustatud isik hõljumise ajal on saanud.

Kahjude eest, mis tingimuse hõljumise ajal on tekkinud kohustatud isiku süü tõttu, võib õigustatud isik viimaselt nõuda tasu.

§ 183. Kui edasilükkav tingimus jääb täitumata, siis tuleb tingimusega seotud toimingule vaadata, nagu ei oleks toimingut olnudki.

Tagatised, mis õigustatud isik oma oodatava õiguse tagamiseks saanud, tuleb tagasi anda, samuti ka kohustuse oodatavaks täitmiseks antud esemed.

3. jaotis.

Äramuutvad tingimused.

§ 184. Tingimus on äramuutev, kui tema täitumisest oleneb toimingu kehtivuse lõppemine.

§ 185. Kuni äramuutev tingimus hõljub, on õigustoiming täiesti kehtiv, nagu oleks ta tingimuseeta.

Kui aga kuidagiviisi on karta, et tingimuse täitumise korral vastav pool oma kohustusi ei täida, siis võib teine pool nõuda temalt tagatist.

§ 186. Äramuutva tingimuse täitumisel tuleb vaadata sellest tingimusest olenevale toimingule, nagu poleks toimingut sõlmimisest saadik olnudki, olgu siis et toimingu sisust tema õiguslike tagajärgede suhtes tuleb järeldada teisiti.

Toiminglased peavad tagasi andma kõik, mis nad üksteiselt toimingu põhjal saanud. Saadud vili jääb sellele, kes ta saanud.

Kui ennistatav õigus või ese tingimuse hõljumise kestel on tagasiandmiseks kohustatud isiku süü tõttu halvenenud või hävinud, siis on see isik kohustatud maksma kahjutasu.

§ 187. Kui äramuutev tingimus jääb täitumata, siis jäävad sellest tingimusest olenevad toimingu tagajärjed jõusse, nagu poleks tingimust olnudki.

4. jaotis.

Muud tingimused.

§ 188. Paratamatu on tingimus, millest kindlasti teada, et ta täitub.

Paratamatu tingimus tuleb lugeda olematuks ja temast olenevaks tehtud toiming tingimusetuks.

§ 189. Võimatu on tingimus, millest kindlasti teada, et ta üldse ei täitu. Kui tingimus tema seadmise ajal oli võimatu, kuid tema pärastine võimalikkus olude muutumise tõttu on mõeldav, siis tuleb temale vaadata nagu võimalikule tingimusele.

Võimatu edasilükkav tingimus teeb temast oleneva toimingu kehtetuks, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

Võimatu äramuutev tingimus tuleb lugeda olematuks ja temast olenev toiming tingimusetuks.

§ 190. Tingimus, mis on seaduse, avaliku korra või heade kommete vastane, tühistab kõik temast olenevad toimingumäärangud, kui seaduse järgi ei tühistu seetõttu kogu toiming.

Kehtiv on aga kohustus, mis keegi enda peale võtab juhuks, kui ta korda saadab seaduse, avaliku korra või heade kommete vastase teo.

§ 191. Toiming on tühine, kui ta on tehtud olenevaks tingimusest, mille täitumine oleneb ainult kohustatud isiku tahtest, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

4. jagu.

Tähtpäevad ja tähtajad.

§ 192. Toimingus määratud algustähtpäeva saabumisega jõustuvad tähtpäevast olenevad toimingu tagajärjed. Sel juhul tulevad vastavalt kohaldamisele edasilükkava tingimuse hõljumise aja kohta käivad eeskirjad.

Toimingus määratud lõpptähtpäeva saabumisega kaotavad oma kehtivuse tähtpäevast olenevad toimingu tagajärjed. Sel juhul tulevad vastavalt kohaldamisele äramuutva tingimuse hõljumise aja kohta käivad eeskirjad.

§ 193. Tähtpäeva määramine ei tee tähtpäevast olenevaid toimingu tagajärgi isenesest tingimuslikeks.

Kui tähtpäeva saabumine on tehtud olenevaks tulevasesest sündmusest, mille teostumine on teadmata, siis on tähtpäeval kahtluse korral tingimuse iseloom. On aga teadmata ainult tähtpäeva saabumise äeg, siis loetakse kahtluse korral tähtpäev määratuks.

§ 194. Seaduses ja kohtu poolt määratud tähtpäevade ja tähtaegade arvutamisel kohaldatakse alljärgnevat eeskirju, kuivõrd seaduses või kohtu poolt pole määratud teisiti. Samu eeskirju kohaldatakse ka toimingus määratud tähtpäevadele ja tähtaegadele, kuivõrd toiminglaste tahtest ei järeldu teisiti.

§ 195. Kindlale kuupäevale määratud tähtpäev saabub sellel kuupäeval.

Kui on määratud kuupäev aastat tähistamata, siis kahtluse korral eeldatakse, et toiminglased on mõelnud käesolevat aastat, või kui käesoleval aastal vastav kuupäev juba möödunud, siis järgnevat aastat. On säärane eeldus toimingu sisuga ilmses vastuolus, siis määrab tähtpäeva olude kohaselt kohus.

§ 196. Tähtpäev, mis on määratud kuu algusele, keskpaigale või lõpule, saabub vastavalt selle kuu esimesel, viieteistkümnendal või viimasel kuupäeval.

§ 197. Tähtpäev, mis langeb seaduslikule pühale või puhkepäevale, lükkub edasi esimesele järgnevale argipäevale.

§ 198. Tähtaja arvutamisel ei arvata kaasa seda päeva, millest tähtaeg algab.

§ 199. Päevadega määratud tähtaeg lõpeb selle tähtaja viimase päeva möödumisega. Tähtaeg kestusega teatud kuupäevani lõpeb selle kuupäeva möödumisega.

Tähtaja arvutamisel päevadega loetakse päev keskööst keskööni.

§ 200. Nädalatega, kuudega või mitmest kuust koosneva ajavahemikuga, nagu aastaga, poolaastaga või veerandaastaga määratud tähtaeg lõpeb selle tähtaja viimase nädala või viimase kuu sel päeval, mis oma nimelt või arvult vastab tähtaja alguseks määratud päevale, kui aga tähtaja viimasel kuul seda kuupäeva ei ole, siis selle kuu viimasel päeval.

§ 201. Kui tähtaja kestuseks on määratud „möni“ päev, nädal, kuu või aasta, siis tuleb kahtluse korral mõista kolme ajaüksust vastavast liigist.

§ 202. Kui tähtaeg kestuseks on määratud üks või mitu tervet kuud koos poole kuuga, siis arvutatakse esmalt terved kuud ja siis viisteist päeva, mis loetakse võrdseks poole kuuga.

§ 203. Kui tähtaeg on määratud kuudega või aastatega nii, et ta ei tarvitse katkestamatult lõpule joosta, siis kuu loetakse võrdseks kolmekümne päevaga, aasta aga kolmesaja kuuekümne viie päevaga.

§ 204. Tähtaja pikendamisel algab uus tähtaeg vana tähtaja möödumisele järgnevast päevast.

§ 205. Kui tähtaja viimane päev langeb seaduslikule pühale või puhkepäevale, siis pikeneb see tähtaeg selle lõppemisele järgneva esimese argipäeva võrra. Vahepeaised pühad ja puhkepäevad arvatakse tähtaja arvutamisel kaasa.

5. jagu.

Toimingute vorm.

§ 206. Toimingud vajavad erilist vormi ainult kas seaduse ettekirjutusel või toiminglaste kokkuleppel.

§ 207. Kui seadus ei määra teisiti, tuleb seaduses ettekirjutatud vorm lugeda toimingu oluliseks osaks ja toimingu kehtivus olenevaks vorminõuete täitmisest.

Seaduses toimingu teostamiseks ettekirjutatud vorm on kehtiv ka toimingu muutmiseks, välja arvatud seaduses ettenähtud erandid.

§ 208. Toiming, milleks seaduse järgi on nõutav kirjalik vorm, peab kandma kõigi nende isikute allkirju, keda ta kohustab.

Kuivõrd seadus ei määra teisiti, loetakse kirjalikuks vormiks ka kiri või telegramm, eeldusel, et kiri või algramm kannab selle isiku allkirja, kes kohustub.

§ 209. Allkiri tuleb kirjutada oma käega.

Allkirja andmine mehaanilisel teel on lubatud ainult seal, kus selle tarvitamine käibes on harilik, eriti väärtpaberitel, mida välja antakse suurel arvul.

Kui keegi ei saa allkirja kirjutada, siis on lubatud tema allkirja asendada notariaalselt tõestatud allkirjamärgiga või notariaalse või muu avaliku tõestamisega, välja arvatud seaduses ettenähtud erandid.

§ 210. Kui toiming vajab erilist vormi ainult toiminglaste kokkuleppel, siis oleneb vormi tähendus sellest, kas vorm on toimingu oluliseks osaks või mitte. Viimasel juhul on toiming kehtiv juba enne selle vormi täitmist, esimesel juhul ainult selle täitmisega.

Kahtluse korral tuleb eeldada, et vorm on määratud ainult toimingu tõendamiseks, eriti juhul, kui kokkulepe vormi kohta on aset leidnud pärast kokkulepet toimingu muude osade kohta.

§ 211. Kui toiming vajab vormi ainult toiminglaste kokkuleppe tõttu, siis võivad toiminglased kokkuleppega määrata ka vormi liiki.

Kui seesuguse kokkuleppega on määratud kirjalik vorm seda lähemalt ära tähendamata, siis kehtivad selle vormi täitmise kohta seaduses ettekirjutatud kirjaliku vormi nõuded.

§ 212. Dokumendi väljaandmise koha ja aja tähistamise puudumine ei avalda iseenesest mingit mõju dokumendi kehtivusele, olgu siis et seadus tähistamist otseselt nõuab.

6. jagu.

Õigustoimingute tõlgitsemine.

§ 213. Õigustoimingu tõlgitsemisel tuleb selgitada, milline oli toiminglaste tõelik tahe.

§ 214. Kõiki toimingu osasid tuleb tõlgitseda üheskoos, andes igaühele neist mõtte, mis järeldub toimingust kui tervikust, seejuures silmas pidades eeskätt toimingu iseloomu, mõtete seost, seda väljendus- ja mõtteviisi, mis on omane toiminglastele ning samuti toimingu sõlmimise ajale ning kohale, ja viimati ka seda, mida harilikult tehakse arutataval või sellega sarnastel juhtudel, ning asjaosaliste seletusi.

§ 215. Kui tarvitatud sõnade või lausete tähendus on ühemõtteline, siis tuleb seda tähendust silmas pidada, olgu siis et kindlate tõendite järgi toiminglaste tahe oli teissugune.

Kui tähendus on kahtlusi tekitav, siis tuleb käia toiminglaste tõendatud tahte või selle puudumisel üldise tähenduse järgi.

Mitme võrdselt kohasest tähendusest tuleb eelistada seda, mis annab toimingule kõige parema kooskõla ja mis kõige paremini sobib ta määrangutega.

Kahtluse korral tuleb eeldada, et toimingus ei ole tahetud kõrvale kalduda harilikust tähendusest.

§ 216. Toimingu tõlgitsemisel tuleb kahtluse korral eeldada, et toiminglased ei ole tahtnud kehtivaist seadustest ega kohalikkudest tavadest kõrvale kalduda.

§ 217. Tõlgitsemist, mis jätab toimingu jõusse võimalikult suuremas ulatuses, tuleb eelistada tõlgitsemisele, mis tooks vastupidise tagajärje.

Kahtluse korral tuleb toimingut tõlgitseda kohustatud isiku kasuks, vastastikuste kohustuste juhul selle poole kahjuks, keda vastavas vahekorras tuleb lugeda õigustatud isikuks.

§ 218. Alimentide ja viimases tahteavalduses tehtud määrangute suhtes tuleb toimingut tõlgitseda võimalikult vastavate korralduste kasuks, nii et kahtluse korral need korraldused ja nendest tekkivad õigused jääksid võimalikult suuremas ulatuses kehtima.

§ 219. Tühisteks tuleb lugeda tõlgitsemisel sõnad või laused, millede tähendus on jäänud täiesti tumedaks või arusaamatuks, samuti tahteavaldused, mis käivad üksteisele täiesti vastu.

5. osa.

Õiguste teostamine ja kaitse.

1. peatükk.

Õiguste teostamise ja kaitse viisid.

§ 220. Oma õiguste teostamisel ja oma kohuste täitmisel tuleb toimida heausklikult.

Kus seadus seob õiguslikud tagajärjed hea usuga, seal tuleb viimast eeldada, kuni pole tõendatud vastupidist.

Õiguse teostamine ei ole lubatud, kui selle otstarbeks on ainult teisele kahju tegemine.

§ 221. Hädakaitseks toimunud tegu ei ole seadusvastane.

Hädakaitse on seesugune kaitse, mis on vajalik enese või teise isiku või vara vastu sihitud seadusvastase kallalekippumise tõrjumiseks.

Hädakaitse ei või ulatuda kaugemale, kui on kallalekippumise tõrjumiseks vajalik.

§ 222. Iga tsiviilõigust võib selle tunnustamise või alalhoidmise vajaduse korral seaduse piirides kohtulikult kaitsta. Õiguste kohtuliku kaitse kord sisaldub kohtupidamise seaduses.

2. peatükk.

Aegumine.

1. jagu.

Üldeeskirjad.

§ 223. Õiguse kohtuliku kaitset võib nõuda ainult aegumistähtaja jooksul.

Kohus arvestab aegumistähtaja möödumist ainult huvitatud isiku viitel.

§ 224. Seaduses ettenähtud aegumistähtaegu ei või poolte kokkuleppel lühendada ega pikendada, samuti ei või keegi ette loobuda õigusest viidata aegumisele.

§ 225. Hagiõigusliku isiku mitteteadmise oma õigustest ei kõrvalda aegumist.

§ 226. Peanõude aegumisega aeguvad kõik sellest tulenevad kõrvalnõuded, olgugi et nende suhtes vastav aegumistähtaeg pole veel möödunud.

Täitmise korral, mis korduvad teatava tähtaja järel, on igal täitmisel eraldi oma aegumine arvates päevast, mil saabub täitmise tähtpäev. Kui aga õigus ise, mille alusel need tähtajalised täitmised on seatud, lõpeb aegumise tõttu, siis ei või ka enam nõuda üksikut täitmist, olgugi et ei ole veel möödunud viimase jaoks määratud iseseisev aegumistähtaeg.

§ 227. Võlgnik, kellelt nõutakse teatava võõra asja väljaandmist, ei või viidata aegumisele, kui vastaspool tõendab, et võlgnik või tema eelkäija ei ole kogu aegumistähtaja kestel seda asja vandanud heas usus.

Muude nõuete teostamisel ei ole vajalik, et võlgnik oleks olnud heas usus.

§ 228. Riigi ja muude avalikõiguslike isikute tsiviilõiguslikud nõuded aeguvad samuti kui eraisikute omad, kuivõrd vastavais eriseadustes ei ole määratud teisiti.

§ 229. Aegumisele ei allu:

- 1) kinnistusraamatusse kantud õigused, välja arvatud neist tulenevad kõrvalõigused, eriti intressid möödalanud tähtaegade eest ja muud säärased lisakohustused;
- 2) piiride õiendamise nõuded;
- 3) perekonnaõiguslikust vahekorra tulenevad nõuded, mis on sihitud sellele vahekorrale vastava seadusliku seisundi jaluleseadmisele tulevikus;
- 4) muud seadusest järelduvad juhud.

2. jagu.

Aegumistähtajad.

§ 230. Kõik nõuded kohtuliku kaitse suhtes kustuvad kümneaastase tähtaja möödumisega, välja arvatud need, mis ei kuulu aegumisele või millede kohta on seatud erilised aegumistähtajad.

§ 231. Kolmeaastase tähtaja möödumisega aeguvad:

- 1) üüri- ja rendiraha nõuded, kapitaliintresside ja muud korduvad nõuded;
- 2) võõraste majapidajate ja muude elukutseliselt tegutsevate söögi- ja joogikohapidajate nõuded, mis on tekkinud nende poolt antud ülalpidamis-, majapidamis- ja muudest elamistarvetest;
- 3) nõuded, mis on tekkinud käsitööst, väikekauplemisel müüdüd kaupadest, arstiabist, advokaatide, maaklerite, prokuristide, notarite, õpetajate ja muude vabakutseliste elukutselisest tööst, samuti teenijate, tööliste, päeviliste ja muude palgaliste töötasust;
- 4) cellepingust tulenevad nõuded, mis on sihitud lõpliku lepingu sõlmimisele.

3. jagu.

Aegumistähtaja algus.

§ 232. Aegumistähtaeg algab sellest päevast, mil tekib õigus kohtuliku kaitse peale.

§ 233. Võlaõiguste aegumistähtaeg algab sellest päevast, mil nõue on niisuguses olekus, et oma kohustust mittetäitnud võlgniku vastu võib kohe alata hagi, olgugi et võlgnik ei ole täitmisest keeldunud ja et usaldaja ei ole temale täitmise kohta teinud meeldetuletust.

Tingimuslikkude nõuete juures on tähtaja alguseks vajalik, et tingimus oleks juba teostunud, ja tähtajaliste nõuete juures, et tähtaeg oleks juba möödunud.

Juhud, mil aegumisjooksule on määratud eriline algushetk, on näidatud omal kohal.

§ 234. Kui on sõnaselgelt määratud, et täitmine peab toimuma pärast nõudmist või meeldetuletust, siis ei loeta aegumistähtaega mitte nõudmis- või meeldetuletuspäevast, vaid ajast, mil usaldaja oli õigustatud nõuet või meeldetuletust esitama ning mil see esitamine oli üldse võimalik.

4. jagu.

Aegumise peatus.

§ 235. Ajavahemikku, mille kestel aegumine peatub, ei arvata aegumistähtaja hulka.

§ 236. Abikaasade omavaheliste nõuete suhtes peatub aegumine niikaua, kuni kestab abielu. Sama on kehtiv nõuete kohta vanemate ja laste vahel laste alaealisuse kestel ja eestkostja ning eestkostetava vahel eestkostevahekorra kestel.

§ 237. Kui alaealine või muu teovõimetu isik on ilma seadusliku esindajata, siis ei lõpe aegumisjooks tema suhtes enne kuue kuu möödu-

mist arvates sellest päevast, mil see isik saab teovõimeliseks või lõpeb esindaja puudumine. Kui aegumistähtaeg on lühem kui kuus kuud, siis asendab aegumiseks määratud tähtaeg kuut kuud.

§ 238. Pärandile kuuluvate nõuete suhtes ei lõpe aegumisjooks enne kuue kuu möödumist arvates sellest päevast, mil pärandile oli määratud hooldaja, või kui pärandile hooldajat ei ole määratud, siis arvates sellest päevast, mil pärand pärijate poolt vastu võeti. Kui aegumistähtaeg on lühem kui kuus kuud, siis asendab aegumiseks määratud tähtaeg kuut kuud.

§ 239. Kui õigustatud isik sõjaloludest tingitud kohtute tegevuse seisaku tõttu on takistatud oma õigust hagemast, siis peatub aegumine kuni selle takistuse möödumiseni — juhul, kui see takistus on tekkinud aegumistähtaja viimase kuue kuu jooksul.

Sama on kehtiv, kui selline takistus tekib muul viisil vääramatul jõu tõttu.

§ 240. Aegumine peatub võlgniku vastu olevate nõuete suhtes võlgnikule antud moratoriumi kestel.

5. jagu.

Aegumise katkestus.

§ 241. Aegumine katkestub hagi esitamisega asjaomasele kohtule.

Hagi esitamisega selles mõttes loetakse võrdseks:

- 1) kiirmenetluspalve esitamine;
- 2) kolmanda isiku asjasse kutsumise palve esitamine, kui sellest oleneb protsessija hagemisõigus kolmanda isiku vastu;
- 3) nõude esitamine konkursikorras;
- 4) vahekohtukirja tõestamine seatud korras või nõude esitamine vahekohtuklausli alusel.

§ 242. Aegumine, mis on katkestatud hagi esitamisega, algab uuesti päevast, mil hageja pidi jätkama asja kohtus.

Aegumine, mis on katkestatud kolmanda isiku suhtes tema kutsumisega asjasse, algab uuesti päevast, mil lõpeb menetlus asjas, millest ta kutsuti osa võtma.

Aegumine, mille katkestas nõude esitamine konkursikorras, algab uuesti konkursi lõppemisega.

Aegumine, mille katkestas vahekohtukirja tõestamine seatud korras või nõude esitamine vahekohtuklausli alusel, algab uuesti päevast, mil vahekohtu otsus tühistatakse või mil vahekohtumenetlus lõpeb asja otsustamiseta.

§ 243. Hagemise algamisega katkestub aegumine terve nõude suhtes, olgugi et hagi oli esitatud esialgu ainult õiguse teatava osa kohta.

§ 244. Aegumine katkestub, kui tema vältel võlgnik mingil viisil tunnustab usaldaja õigust, eriti tähtaja pikendamise palvega, uue võladokumendi andmisega, võla osalise maksmisega, intresside õiendamisega, pandi andmisega või käenduse esitamisega.

§ 245. Pärast aegumise katkestuse lõppemist algab aegumine uuesti, kusjuures enne seda möödunud aega enam ei arvestata. Selle uue aegumise tähtaeg on alati kümme aastat, olgugi et esialgne aegumise kestus oli lühem.

6. jagu.

Aegumise tagajärjed.

§ 246. Aegumistähtaja möödumisega lõpeb nii hagiõigus kui ka nõue ise. Aegunud nõuet võib esitada tasaarvestuseks, kui see nõue ajal, mil teda oleks võidud tasaarvestuseks esitada, ei olnud veel aegunud.

§ 247. Kui keegi ükskõik mis põhjusel täidab aegumise tõttu kehtivuse kaotanud kohustuse, siis ei ole ta õigustatud tagasi nõudma seda, mis ta juba on täitnud.

7. jagu.

Kohtuotsusega tunnustatud nõude aegumine.

§ 248. Kohtuotsusega tunnustatud nõude aegumine algab kohtuotsuse jõustumisega ja kustub kümne aastaga. Kohtuotsuse täitmisele pööramisega aegumine katkestub. Täitmise peatumisega, sissenõudja süü tõttu, algab aegumine uuesti.

Need eeskirjad pole rakendatavad aegumisele mittealluvaile juhtudele.

TEINE RAAMAT.

Perekonnaõigus.

1. osa.

Abielu.

1. peatükk.

Abiellumine.

1. jagu.

Abiellumisvõime.

§ 249. Abielluda võib iga vähemalt kaheksateistkümne-aastane meesisik ja iga vähemalt kuueteistkümne-aastane naisisik.

§ 250. Abielu on keelatud:

- 1) otsejoones sugulaste, lihase venna ja õe, poolvenna ja poolõe, tädi ja lihase-venna- või õepoja, onu ja lihase venna- või õetütre vahel, vaatamata sellele kas see sugulus on tekkinud abielust või väljaspool abielu;
- 2) otsejoones hõimlaste vahel;
- 3) lapsendaja ja lapsendatu vahel, kuni lapsendusvahekord kestab;
- 4) võõrasvanema ja võõraslapse vahel.

§ 251. Abielluda ei või:

- 1) langetõbised raskel kujul;
- 2) pidalitõbised;
- 3) suguhaiged haiguse nakkavuse järgus.

§ 252. Keegi ei või abielluda uuesti enne, kui tema eelmine abielu on lõppenud abikaasa surmaga või sellekohase kohtuotsuse põhjal.

§ 253. Lesknaine või lahutatud naine ei või abielluda uuesti enne, kui tema eelmise abielu lõppemisest on möödunud kümme kuud.

Enne nimetatud tähtaega võib lesknaine või lahutatud naine abielluda siis:

- 1) kui ta peale eelmise abielu lõppemist on sünnitanud lapse;
- 2) kui ta oma mitteraseduse kohta esitab arstitunnistuse, mis on välja antud pärast nelja kuu möödumist endise abielu lõppemisest;
- 3) kui lahutatud naine abiellub uuesti oma eelmise abielumehega.

§ 254. Eestkostja ja tema lapsed tohivad isikutega, kes on tema eestkoste all, abielluda ainult vastava hoolduskohtu erilise loaga.

§ 255. Alaealised isikud võivad abielluda ainult oma vanemate, lapsendajate või eestkostjate nõusolekul.

Kui isa ja ema kokku ei lepi, siis on mõõduandev isa nõusolek; kui aga üks vanemaist on surnud või tema asukoht on kehvalt teadmata või kui ta on kehvalt võimetu tahteavalduse tegemiseks või kui tal puudub vanemlik võim, siis on küllaldane teise vanema nõusolek.

Kui vanemad, lapsendajad või eestkostjad mõjuva põhjuseta keelduvad nõusolekut andmast, siis võib alaealise palvel hoolduskohus anda nende nõusoleku asemel abiellumiseks oma loa. Selle loa peab hoolduskohus andma, kui abiellumine vastab alaealise huvidele.

2. jagu.

Kihlus.

§ 256. Abielu sõlmimisele võib eelneda kihlus. Kihlus on kihlajate vastastikune tõotus teineteisega abielluda, mis nende tahtel on kolmandaile isikuile teatavaks tehtud.

Nendel juhtudel, mil ei ole lubatud abielu, ei ole lubatud ka kihlus. Kihlus ei või olla seotud tingimusega.

§ 257. Kui kihlusele ei järgne abielu sõlmimist hiljemalt ühe aasta kestel või kui üks või mõlemad kihlatuist kihluse tühistavad, siis kaotab kihlus kehtivuse.

§ 258. Kihlus ei anna õigust tõsta hagi abielu sõlmimiseks.

Tõotus maksta leppetrahvi juhul, kui abielu sõlmimist ei järgne, on tühine.

§ 259. Kui kihlus kaotab kehtivuse mõlema kihlatu nõusolekul või põhjusel, mida kummalegi neist ei saa süüks panna, siis võivad nad tagasi nõuda kihluse kestel teineteisele tehtud kingid. Kui kinke enam alles ei ole, siis lahendatakse tagasinõudmine õigustamatu rikastumise kohta käivate eeskirjade järgi.

Kui kihlus lõpeb ühe kihlatu surma tõttu, siis ei ole kinkide tagasinõudmise õigust.

§ 260. Kui üks kihlatu astub kihlusest tagasi mõjuva põhjuseta või kutsub välja teise poole tagasiastumise oma süü läbi, mis on mõjuvaks põhjuseks teise poole tagasiastumisele, siis peab ta teisele kihlatule või tema vanemaile või kolmandaile isikuile, kes on toiminud vanemate asemel, tasuma kahju, mis on tekkinud sellest, et nad abiellumise ootel on teinud kulusid või võtnud enda peale kohustusi.

Teisele kihlatule peab ta ka tagasi andma kingid ja tasuma kahju, mis see on saanud seetõttu, et ta abiellumise ootel on teinud korraldusi oma vara või oma teenistusliku või ärilise seisukorra kohta.

Kahju tuleb tasuda ainult niivõrd, kui kulud olid tehtud olude kohaselt.

§ 261. Kui neitsilik kihlatud pruut on peigmehega suguliselt kokku elanud ja peigmees mõjuva põhjuseta astub kihlusest tagasi ning selle tõttu pruudi isiklik seisukord ilma tema süüta tunduvalt halveneb, siis võib pruut hageda rahulduseks peigmehele rahalist tasu ühe aasta jooksul arvates kihluse lõppemisest.

Tasu suuruse määrab kohus oma suva järgi, arvestades niihästi peigmehe kui ka pruudi varalist seisukorda.

Tasunõue ei ole edasiantav ega lähe üle pärijaile, olgu siis et nõue on juba kohtulikult alustatud.

§ 262. Kui kihlatud pruut on peigmehega suguliselt kokku elanud ja sellest jäänud rasedaks, siis on ta õigustatud, kui mõjuvaid põhjusi pole vastu, paluma ühe aasta jooksul arvates kihluse lõppemisest, et kohus määraks peigmehele kolmekuise tähtaja temaga abiellumiseks. Kui peigmees kohtu poolt määratud tähtaja jooksul abielu sõlmimisele ei asu, siis tunnustab kohus pruudi, kui ta seda palub, peigmehe lahutatud naiseks ühes kõigi viimasele kuuluvate õigustega.

Laps omandab kõik seaduslikus abielus sündinud lapse õigused nii vanemate abiellumisega kui ka ema tunnustamisega lahutatud abielunaiseks.

§ 263. Kui keegi ahvatleb neitsi sugulisele kokkuelamisele kindla töötusega temaga abielluda ja viimane jääb temast rasedaks, siis on ahvatletud neitsil õigus samasuguseks hagiks kui ahvatletud pruudilgi (§ 262) ühe aasta jooksul arvates kindla töötuse andmise päevast. See õigus langeb ära, kui hageja on suguliselt kokku elanud ka teiste isikutega, samuti kui kostja oli kokkuelamise ajal veel alaealine ja hageja temast oli palju vanem. Leskedel ja lahutatud naistel niisugust hagiõigust ühelgi juhul ei ole.

Laps omandab kõik seaduslikus abielus sündinud lapse õigused nii vanemate abiellumisega kui ka ema tunnustamisega lahutatud abielunaiseks.

3. jagu.

Abielu sõlmimine.

§ 264. Abielu sõlmimisele peab eelnema kuulutus. Kuulutuse teeb perekonnaseisuametnik pärast abiellujatelt abielu sõlmimise sooviavalduse saamist.

Abielu sõlmimine võib toimuda mitte varem kui kaks nädalat ja mitte hiljem kui kuus kuud pärast kuulutuse avaldamist.

Kuulutuse võib ära jätta või selle tähtaega lühendada, kui abielluja on elukardetavalt haige, rase või on kohustatud ilmuma sõjaväeteenistusse sõja ajal.

§ 265. Perekonnaseisuametnik keeldub kuulutuse avaldamisest, kui ühel või mõlemal abiellujal on seaduslik takistus abielu sõlmimiseks.

§ 266. Kuulutuse tähtaja kestel võivad huvitatud isikud abielu sõlmimise vastu tõsta vaidlust, toetudes mõnele seaduslikule takistusele abielu astumiseks.

§ 267. Abielu sõlmitakse sellega, et abiellujad perekonnaseisuametniku ees tema vastava ametliku küsimuse peale isiklikult ning mõlemad korraga kohal olles avaldavad, et nad tahavad teineteisega abielluda.

Neid avaldusi ei või teha tingimusega ega tähtaja määramisega.

Pärast mõlemalt abiellujalt jaatava vastuse saamist loetakse nad seaduse jõul abieluga ühendatud abikaasadeks. Sellest kuulutab neile kohe perekonnaseisuametnik.

§ 268. Pärast abielu sõlmimist perekonnaseisuametnik viivitamata koostab abielu sõlmimise akti, millele kirjutavad alla abiellujad, tunnistajad ja perekonnaseisuametnik.

Abielu sõlmimise juures peab olema kaks tunnistajat; nendeks võivad olla ka abiellujate või ühe abielluja lähemad sugulased ja hõimlased.

Abielu sõlmimise akti puudumine või puudulikkus ei tee abielu tühi-seks ega vaieldavaks. Neid puudusi võib seatud korras parandada.

2. peatükk.

Tühised ja vaieldavad abielud.

1. jagu.

Tühine abielu.

§ 269. Abielu on tühine, kui ta ei ole sõlmitud § 267 nõuete kohaselt.

§ 270. Abielu on tühine, kui mõlemad abikaasad või üks nendest abielu sõlmimise ajal ei olnud abieluealine.

Niisugune abielu tuleb lugeda kehtivaks, kui naine on sellest abielust jäänud rasedaks või kui mõlemad abikaasad said abieluelalisteks enne, kui abielu suudeti tühistada.

§ 271. Abielu on tühine, kui ta on sõlmitud § 250 ja § 251 p. 1 ja 2 eeskirjade vastaselt.

§ 272. Abielu on tühine, kui üks abikaasadest abielu sõlmimise ajal oli kolmanda isikuga seaduslikus abielus.

Kui aga eelmine abielu lõpetatakse seaduslikus korras enne, kui pärastine abielu on tunnustatud tühiseks, ja kui üks abikaasadest pärastise abielu sõlmimisel oli heas usus, siis loetakse pärastine abielu kehtivaks, kui heas usus abikaasa selle tühistamist ei hage. Seda hagi ei saa tõsta mees, kui naine sellest abielust on jäänud rasedaks.

§ 273. Abielu on tühine, kui üks abikaasadest abielu sõlmimise ajal ei suutnud oma teo iseloomust ega tähendusest aru saada või oma tegevust juhtida.

Abielu loetakse algusest peale kehtivaks, kui abikaasa pärast eelmises lõikes tähendatud seisukorra möödumist abielu kinnitab, enne kui see on tühistatud või lõppenud. Kinnitamiseks ei ole vajalik abielu sõlmimiseks ettekirjutatud vorm.

§ 274. Abielu tühistamise hagi tõstetakse ametlikul algatusel. Samuti võib seda hagi tõsta igauks, kellel selleks on huvi.

Pärast abielu lõppemist ei tõsteta tühistamishagi enam ametlikul algatusel, kuid igauks, kellel on selleks huvi, võib hageda selle abielu tühiseks tunnustamist.

§ 275. Abielu tühiseks tunnustamist sisaldava kohtuotsuse jõustumisega loetakse abielu tühiseks algusest peale.

Toimingute suhtes, mis enne seda sõlmitud kolmandate isikutega, on aga tühisel abielul kolmandate isikute suhtes seadusliku abielu jõud, olgu siis et kolmas isik abielu tühisusest teadis või raske hooletuse tõttu ei teadnud.

§ 276. Kui tühise abielu sõlmimisel vähemalt üks abikaasa oli heas usus, siis korraldatakse abielu tühiseks tunnustamise juhul vahekorrad abikaasade vahel samade eeskirjade järgi nagu abielu lahutamisel.

Kui aga abielu sõlmimisel olid pahas usus mõlemad abikaasad, siis ennistatakse abielu tühiseks tunnustamise juhul abikaasade vahekorrad, nagu poleks abielu olnudki.

Abielu tühiseks tunnustamise juhul saab naine tagasi perekonnanime, mis tal oli enne sellesse abiellu astumist, mees aga kaotab õiguse naise perekonnanime peale, kui see oli tema perekonnanimele juurde lisatud.

§ 277. Tühisest abielust sündinud lapsed loetakse abielulisteks vaatamata nende vanemate heale või pahale usule.

Vanemate ja laste vahekorrad korraldatakse abielu tühiseks tunnustamise juhul samade eeskirjade järgi nagu abielu lahutamisel.

2. jagu.

Vaieldav abielu.

§ 278. Kui abielu, milie sõlmimiseks oli vajalik vanemate, lapsendajate või cestkostjate nõusolek, on sõlmitud nimetatud isikute nõusolekuta, siis on see, kelle nõusolek oli vajalik, õigustatud abielu vastu tõstma vaidlust.

Selle vaidluse alusel abielu tühiseks tunnustamine ei tohi enam aset leida, kui alaealine abikaasa on vahepeal saanud täisealiseks või kui naine on jäänud rasedaks.

§ 279. Abielu vastu võib vaielda see abikaasa, kes eksimuse tõttu sõlmis abielu mitte selle isikuga, kellega ta abielluda tahtis, või kes abielu sõlmimisel eksis teise abikaasa niisuguste isiklikkude omaduste suhtes, mis teda õige olukorra teadmisel oleksid takistanud abiellumast, kui ta tõsiselt oleks hinnanud abielulist kooselu.

§ 280. Abielu vastu võib vaielda see abikaasa, keda mõjutleti abielluma pettusega niisuguste asjaolude kohta, mis teda õige olukorra teadmisel oleksid takistanud abiellumast, kui ta tõsiselt oleks hinnanud abielulist kooselu. Kui pettus oli teostatud mitte teise abikaasa, vaid kolmanda isiku poolt, siis võib petetud abikaasa abielu vastu vaielda ainult sel juhul, kui pettus oli abielu sõlmimise ajal teisele abikaasale teada.

Pettus varalise seisukorra suhtes ei anna põhjust vaidluseks abielu vastu.

§ 281. Abielu vastu võib vaielda see abikaasa, kes abielu sõlmimiseks avaldas nõusoleku sunduse tagajärjel.

§ 282. Vaidlust võidakse tõsta ainult kuu kuu kestel.

See tähtaeg algab § 278 ettenähtud juhtudel ajast, mil vaidlusõiguslik isik abielu sõlmimisest teada saab, § 279—280 ettenähtud juhtudel ajast, mil abikaasale vaidluse põhjus teatavaks saab, § 281 ettenähtud juhul ajast, mil sunniseisukord lõpeb. Igatahes kustub vaidluse õigus viie aasta möödumisega arvates abielu sõlmimise päevast.

§ 283. Vaieldava abielu tühiseks tunnustamist sisaldava kohtuotsuse jõustumisega loetakse abielu tühiseks algusest peale.

Lapsed niisugusest abielust loetakse abielulisteks.

Vahekorrad kolmandate isikutega, samuti abikaasade eneste ning laste ja vanemate vahel korraldatakse samade eeskirjade järgi nagu tühise abielu korral.

3. peatükk.

Abielu lahutus.

§ 284. Abikaasal on õigus hageda abielu lahutust, kui teine abikaasa on abielu rikkunud.

See õigus kustub kuue kuu jooksul arvates ajast, mil hagejale abielurikkumine teatavaks sai, igal juhul aga viie aasta möödumisega arvates abielurikkumise ajast.

Abikaasal ei ole õigust hageda abielu lahutust, kui abielurikkumine teise abikaasa poolt toimus tema nõusolekul või kui ta rikkujale andestas.

§ 285. Abikaasa võib hageda abielu lahutust, kui teine abikaasa on tema pahatahtlikult maha jätnud või teadmata kuhu ära läinud ega ilmu oma perekonna juurde tagasi, ilma et tal äraolekuks mõjuvaid põhjusi oleks, ja kui äraolek on kestnud vähemalt ühe aasta.

Enne abielu lahutuse hagi tõstmist, igatahes aga mitte varem kui peale kuuekuist äraolekut, peab mahajäetud abikaasa paluma kohut kohustada äraolevat abikaasat kolme kuu jooksul oma perekonna juurde tagasi tulema.

§ 286. Kui äraolev abikaasa kohtu poolt määratud tähtaja jooksul küll ilmus oma perekonna juurde, kuid enne ühe aasta möödumist uuesti oma abikaasa pahatahtlikult maha jättis või teadmata kuhu ära läks ja see teiskordne äraolek on kestnud juba vähemalt kolm kuud, siis võib mahajäetu esitada lahutushagi, ilma et oleks tarvis äraolevat abikaasat uuesti kohtu kaudu kohustada perekonna juurde tagasi tulema.

§ 287. Võrdseks pahatahtliku mahajätmisega loetakse:

- 1) naise keeldumine mehele uude elukohta järele minemast mõjuva põhjuseta;
- 2) mehe keeldumine elukoha vahetamise puhul naist kaasa võtmast mõjuva põhjuseta;
- 3) kui üks abikaasa teist sunnib lahus elama.

§ 288. Kumbki abikaasa võib hageda lahutust, kui nad vastastikuse kokkuleppimatuse tõttu vähemalt kaks aastat vahetpidamata mõlema tahtel on elanud lahus.

§ 289. Kumbki abikaasa võib hageda lahutust, kui abikaasad põhjustel, mis ei olene ühe või mõlema abikaasa tahtmisest, on sunnitud lahus elama ja kui see on kestnud vähemalt kolm aastat.

§ 290. Abikaasa võib hageda lahutust:

- 1) kui teine abikaasa meelega vastu hageja tahtmist takistab sigitamist või lapsesünnitamist;
- 2) kui teine abikaasa mitte vanaduse tõttu, vaid muudel põhjustel on täitsa suguühtimis- või sigitusvõimetu ja see võimetus on tekkinud enne abiellumist.

§ 291. Abikaasa võib hageda lahutust, kui teine abikaasa abielu kestel on jäänud vaimuhaigeks ja haigus on kestnud juba üle aasta ning selle

parandamiseks ei ole lootust, või kui viimane põeb nakkavat suguhaigust, pidalitõbe või äärmiselt vastikut parandamatut tõbe.

§ 292. Abikaasa võib hageda lahutust, kui teine abikaasa abielukohuste raske rikkumisega või autu või kõlvatu eluviisiga sedavõrd rüvetab abielulist vahekorda, et ei või eeldada abielulise kooselu edasikestust.

Abielukohuste raskeks rikkumiseks loetakse muuhulgas ka julma kohtlemist.

Hagiõigus kustub kuue kuu jooksul arvates päevast, mil lahutuse põhjus hagejale teatavaks sai, igal juhul aga viie aasta möödumisega arvates lahutuse põhjuse tekkimisest. Andestamine võtab õiguse hageda abielu lahutust.

§ 293. Abikaasa võib hageda lahutust, kui teine abikaasa on kohtu poolt mõistetud vangimajja üle ühe aasta või raskemaile karistustele, samuti ka vangimajja varguse, kelmuse, võõra vara omastamise või raiskamise eest.

Hagiõigus kustub kuue kuu jooksul arvates päevast, mil jõustunud kohtuotsus hagejale teatavaks sai, igal juhul aga viie aasta möödumisega arvates kohtuotsuse jõustumisest. Andestamine võtab õiguse hageda abielu lahutust.

§ 294. Abielu lahutatakse, kui mõlemad abikaasad seda ühiselt ja vankumatult soovivad.

§ 295. Kui abielu lahutatakse mõnel nendest põhjustest, mis on märgitud § 284—287, § 290 p. 1 ja § 292—293, siis tuleb kohtuotsuses väljendada, et kostja on lahutuses süüdi.

Kui kostja on tõstnud vastuhagi ja ka see tunnustatakse põhjendatuks, siis tuleb tunnustada süüdlasteks mõlemad abikaasad.

Ilma et vastuhagi oleks tõstetud, tuleb kostja palvel tunnustada süüdlaseks ka hageja, kui on olemas asjaolusid, millede pärast kostja võiks hageda lahutust, või kui ta oleks õigustatud olnud hagemata lahutust hageja poolt esitatud lahutuspõhjuse tekkimise ajal, olgugi et see õigus on kustunud andestamise või aegumise tõttu.

§ 296. Lahutatud naisele jääb alale tema mehe perekonnanimi, kui ta ise abielu lahutamisel ei soovi tagasi perekonnanime, mis tal oli enne sellesse abiellu astumist.

Kui aga naine tunnustatakse lahutuses süüdlaseks pooleks, siis võib kohus mehe palvel naiselt ära võtta mehe perekonnanime; niisugusel korral saab naine tagasi perekonnanime, mis tal oli enne sellesse abiellu astumist.

Kui naine enne abiellu astumist oli lesk või lahutatud, siis võidakse kohtuotsusega temal lubada kanda oma neiu põlve perekonnanime.

Lahutuse korral kaotab mees õiguse naise perekonnanime peale, kui see oli tema perekonnanimele juurde lisatud.

§ 297. Abielu lahutuse otsuses määrab kohus ühtlasi, kumma abikaasa juurde peavad jääma lapsed; seejuures arvestab kohus ka abikaasade omavahelist kokkulepet, kui see olemas, kuid peab siiski silmas ainult laste huvisid ja paneb võimalikult tähele ka laste eneste soove, kui lapsed on juba niisuguses eas, et nad soovi avaldada võivad.

Abikaasale, kelle juurde lapsed ei ole jäetud, jääb õigus lapsi tarvilikul määral vaatamas käia, mida hoolduskohus võib lähemalt korraldada.

§ 298. Abielu lahutusega kaotavad jõu kõik abikaasade poolt surma korraks teineteise kasuks tehtud korraldused ja kustuvad abielulepipgud.

§ 299. Kui üks abikaasa on abielu lahutuse otsuses tunnustatud üksi süüdlaseks, siis on ta kohustatud mittesüüdlasele abikaasale andma kohast ülalpidamist, kuivõrd viimane seda vajab.

Ülalpidamine tuleb anda perioodiliselt makstavate rahasummade näol.

Perioodiliselt makstavate rahasummade asemel võib abikaasa hageda ühekordset rahasummat, kui selleks on mõjuv põhjus.

Õigus ülalpidamist saada kustub õigustatu uuesti abiellumisega.

§ 300. Kui abielu on lahutatud ühe abikaasa vaimuhaiguse pärast, siis peab teine abikaasa temale andma ülalpidamist samal viisil nagu abikaasa, kes on tunnustatud üksi süüdlaseks.

§ 301. Abikaasalt, kes on tunnustatud üksi süüdlaseks, võib teine abikaasa kingid, mis ta temale kihluse või abielu kestel teinud, tagasi nõuda õigustamatu rikastumise kohta käivate eeskirjade järgi.

Tagasinõue jääb ära, kui lahutusotsuse jõustumisest on möödunud üks aasta või kui kinkija või kingisaaja on surnud.

4. peatükk.

Abikaasade õigused ja kohused üldse.

§ 302. Abiellumisega ühendatakse mees ja naine abielulisse koosellu vastastikuseks toetamiseks ja laste saamiseks ning kasvatamiseks.

Nad võignevad teineteisele truudust ning ühisele hüvele üksmeelset kaastegevust.

Vastupidised kokkulepped ja tingimused on tühised.

§ 303. Mõlemal abikaasal on ühine otsustamisõigus kõigis perekondliku kooselu kohta käivais asjus, muuhulgas ka perekondliku elukoha ja eriti korteri määramises.

Lahkuminekute korral on mõõduandev mehe otsus. Kui mehe otsus on oludega põhjendamatu, siis lahendab küsimuse naise palvel hoolduskohus.

§ 304. Mõlema abikaasa ühiseks perekonnanimeks on mehe perekonnanimi.

Naise perekonnanimeks võib, kui ta on avaldanud sellekohast soovi, abielu registreerimisel jätta ta senise perekonnanime, lisades sellele juurde mehe perekonnanime.

Ühisele perekonnanimele võib abielu registreerimisel juurde lisada naise senise perekonnanime mõlema abikaasa suhtes ja mõlema nõusolekul, kui sellega välditakse viimase nime kadumine naise sugukonnas.

§ 305. Kumbki abikaasa kohustab ka teist abikaasat oma toimingutega, mis harilikult sõlmitakse perekondliku kooselu igapäevaseks majapidamiseks ning laste kasvatamiseks. Teise abikaasa kohustamist eeldatakse, kui oludest ei järeldu teisiti.

Seesugused toimingud ei ole teisele abikaasale kohustavad, kui toimingu vastaspool teadis või raske hooletuse tõttu ei teadnud, et toiming nimetatud otstarbeks ei olnud tarvilik, või kui teine abikaasa on alaealine või kui abikaasad elavad lahus.

§ 306. Kui üks abikaasa tarvitab kurjasti õigust oma toimingutega kohustada teist abikaasat või on võimetu selle õiguse teostamiseks, siis võib temalt kohus teise abikaasa palvel selle õiguse võtta või seda piirata.

Otsus tuleb muuta või tühistada, kui mõlemad abikaasad seda paluvad või otsuse tinginud olud on muutunud.

Heausklikkude kolmandate isikute suhtes omandab kohtu otsus jõu selle kuulutamise Rii Riigi Teatajas.

§ 307. Kui ühel abikaasal äraoleku või haiguse tõttu ei ole võimalik oma õigustoiminguid teostada ning puudub volinik või seaduslik esindaja, siis on teine abikaasa õigustatud seda abikaasat edasilükkamatu vajaduse korral esindama, eriti valitsema tema vara, vastu võtma tema tulusid ning kuivõrd perekondliku kooselu ülalpidamine või valitsetava vara huvid seda tungivalt nõuavad, ka pantima või võõrandama tema vallasvara.

Need eeskirjad ei kehti, kui abikaasad elavad lahus.

§ 308. Kumbki abikaasa on kohustatud varaga ning tegevusega kodus ja väljaspool igäüks oma võimeid mööda kaasa aitama abielulise kooselu ülalpidamise soetamisel.

Naine toimetab eeskätt kodust majapidamist.

Abielulise kooselu ülalpidamiseks loetakse seda, mis on tarvilik abikaasade ühiseks majapidamiseks, laste kasvatamiseks ja kummagi abikaasa eritarviduste rahuldamiseks, vastavalt oludele, milledes abikaasad elavad. Siia kuulub ka toetus, mida üks abikaasa on kohustatud andma vajaduse korral teise abikaasa laste kasvatamiseks.

§ 309. Abikaasad on kohustatud vastastikku teineteisele andma teateid oma varalise seisukorra kohta kummagi ülalpidamiskohuse kindlakstegemiseks.

Kuivõrd üks abikaasa ei suuda kaasa aidata abielulise kooselu ülalpidamise soetamisele, peab seda soetama teine abikaasa.

Kui abikaasad omavahel kokku ei lepi, millega või millisel määral kumbki neist peab kaasa aitama abielulise kooselu ülalpidamise soetamisel, siis määrab selle kohus vastavalt abikaasade võimetele ning oludele, milledes nad elavad.

§ 310. Kumbki abikaasa on õigustatud teostama isiklikku elukutset või äritegevust, kuivõrd see ei ole kahjulik teise abikaasa heale nimele või laste kasvatamisele.

Isikliku elukutse või äri puudumisel on üks abikaasa kohustatud töötama teise abikaasa elukutse, majapidamise või äri alal, kuivõrd niisugune tegevus on harilik nendes oludes, milledes abikaasad elavad.

§ 311. Kui ühe abikaasa tervis, hea nimi või majanduslik edu on abielulisel kooselamisel tõsisel hädaholus, siis on ta, kuni see hädaholust kestab, õigustatud elama lahus.

Lahutushagi tõstmine õigustab kumbagi abikaasat protsessi kestel lahus elama.

§ 312. Kui abikaasad elavad lahus, olgu nad selleks õigustatud või mitte, siis tuleb kummagi abikaasal teineteisele, samuti ka laste kasvatamiseks anda ülalpidamist perioodiliselt makstavate rahasummade näol samadel alustel nagu abielulise kooselu ülalpidamise soetamisel.

Lahuselav abikaasa ei ole õigustatud teiselt abikaasalt nõudma endale ülalpidamist, kui ta ise suudab end kohaselt ülal pidada või kui ta on lahuselamises süüdi.

§ 313. Kahtluse korral eeldatakse, et abikaasade ühises korteris või ühisel valdamisel olevad vallasasjad on nende kaasomandis.

Vallasasjade kohta, mis on määratud ainult ühe abikaasa isiklikuks tarvitamiseks, eriti riided, ehted ja tööriistad, eeldatakse, et nad on vastava abikaasa omandis.

§ 314. Abikaasa ei või ühiseks tarvitamiseks määratud koduse majapidamise asju abielu kestuse ajal kõrvaldada ühisest tarvitamisest teise abikaasa nõusolekuta, olgugi et need asjad on ta omandis.

Kui abikaasad elavad lahus, olgu nad selleks õigustatud või mitte, peab abikaasa, kelle valdusse jäävad ühise majapidamise asjad, välja andma tarvitamiseks teisele abikaasale eraldatud majapidamiseks vajalikud asjad, olgu siis et väljaandmiseks kohustatud abikaasa ei saa nende asjadeta läbi või teise abikaasa käsutuses on vastavad asjad olemas või see teine abikaasa on lahuselamises süüdi.

5. peatükk.

Abikaasade varaõigus.

1. jagu.

Varavahekordadest üldse.

§ 315. Abikaasad on teineteisega varasoetuse vahekorras, kui nende vahel ei ole seatud varaühendust, varaühisust või varalahusust.

§ 316. Varaühendus, varaühisus ja varalahusus abielulepingu põhjal algavad abikaasade vahel lepingu sõlmimisega ning heausklike kolmandate isikute suhtes abielulepingu perekonnaseisuregistrisse kandmisest kuulutamise Riigi Teatajas.

§ 317. Varalahusus kohtuotsuse põhjal algab abikaasade vahel hagi-palve esitamisega ja heausklike kolmandate isikute suhtes kohtuotsuse perekonnaseisuregistrisse kandmisest kuulutamise Riigi Teatajas.

Ühe abikaasa varale konkursi avamise korral algab varalahusus nii abikaasade vahel kui ka kolmandate isikute suhtes maksujõuetuks tunnustamise kohtumääruse kuulutamise Riigi Teatajas.

Kohus saadab oma otsuse või määruse ärakirja perekonnaseisumetnikule registrisse kandmiseks ja sellest Riigi Teatajas kuulutamiseks.

§ 318. Abielulepingut võivad sõlmida nii abikaasad kui ka isikud, kes kavatsevad teineteisega abielluda. Enne abiellumist sõlmitud abieluleping hakkab kehtima alates abielu sõlmimisest poolte vahel.

Abielulepinguga peab olema omaks võetud üks nendest varavahekordadest, mis käesolevas seadustikus on ette nähtud. Vastasel korral on leping kehtetu.

Pärast abiellumist sõlmitud abieluleping, samuti selle muutmine või tühistamine ei või vähendada abikaasade vara senist vastutust kolmandate isikute ees.

§ 319. Abielulepingu sisu ei tohi olla vastuolus kõlbluse nõuetega, abielu olulise otstarbega ega seaduse eeskirjadega, mis määravad kindlaks abikaasade vastastikuse isikliku vahekorra. Üksikute määrangute tühisus ei tee aga lepingut kehtetuks muudes osades, mis on seadusega kooskõlas.

Kui abieluleping sisaldab määrangut abikaasade tulevase pärimisõiguse kohta, siis allub leping selles suhtes pärimislepingute kohta kehtivatele eeskirjadele.

§ 320. Abieluleping sõlmitakse notariaalkorras. Notar, kelle juures abieluleping sõlmiti, esitab selle vastavale perekonnaseisuametnikule perekonnaseisuregistrisse kandmiseks.

Perekonnaseisuametnik kuulutab registrisse kandmisest Riigi Teatajas, ära tähendades, missuguse varavahekorra abikaasad on omaks võtnud.

Huvitatud isikul on õigus perekonnaseisuregistrit ja abielulepingut vaadata ja lepingust saada ära kirju ning väljavõtteid.

§ 321. Kumbki abikaasa võib vabalt toimida oma varaga, kuivõrd abikaasade varavahekordadest ei järeldu teisiti.

Samas ulatuses on abikaasad õigustatud teineteisega sõlmima varaõiguslikke toiminguid.

§ 322. Abikaasa vara sellele osale, mis abikaasade varavahekorras loetakse erivaraks, tulevad vastavalt kohaldamisele varalahususe korral abikaasade vara kohta käivad eeskirjad.

§ 323. Kumbki abikaasa võib igal ajal nõuda oma abiellutoodud vara, põhivara ja erivara koosseisu ja väärtuse kindlakstegemist nimekirja koostamisega omal kulul notariaalkorras või perekonnaseisuametniku juures, teise abikaasa kaastegevusel ja tarbe korral asjatundjate kaudu.

2. jagu.

Abiellutoodud vara ja kaasavara.

§ 324. Kogu see vara, mis kummalegi abikaasale kuulus abielu sõlmimisel ja mis kumbki neist omandab abielu kestel pärimise teel või vastutasuta muul viisil, loetakse vastava abikaasa abiellutoodud varaks.

§ 325. Seda osa naise abiellutoodud varast, mis ta abiellu kaasa toob abielulise kooselu ülalpidamise toetamiseks, nimetatakse kaasavaraks.

Kaasavara võib olla abikaasade igasuguse varavahekorra juures.

Kaasavara koosseis võidakse kanda sellekohase nimekirja alusel perekonnaseisuregistrisse.

§ 326. Kaasavara võivad määrata kas naine ise või tema vanemad või kolmandad isikud.

Seadus ei kohusta kedagi kaasavara määrama.

Kaasavara määramisel eeldatakse tingimusena, et kavatsetav abielu tõesti sõlmitakse.

§ 327. Õigus nõuda töötatud kaasavara väljaandmist tekib alles pärast abielu sõlmimist.

Kui kaasavara on selleks määratud tähtaja jooksul jäetud välja andmata, siis peab töötaja tasuma kaasavaralt seaduslikke intresse arvates selle tähtaja möödumisest kuni kaasavara väljaandmiseni. Kaasavaralt aga, mille väljaandmiseks on jäetud tähtaeg määramata, võidakse nõuda intresse aja cest, mis algab kahe aasta möödumisel arvates abielu sõlmimisest ja lõpeb kaasavara väljaandmisega.

§ 328. Kui on määratud kaasavara, siis läheb see mehe valitsemisele naise abiellutoodud vara kohta kehtivate varauhenduse eeskirjade järgi, kuivõrd abielulepingus või kaasavara määramise toimingus ei ole määratud teisiti. Viimasel juhul kuulub kaasavara määramise toiming perekonnaseisuregistrisse sissekandmisele ja Riigi Teatajas kuulutamisele samuti nagu abieluleping.

§ 329. Kaasavara valitsemise tagasivõtmine mehelt toimub naise abiellutoodud vara kohta kehtivate varauhenduse lõpetamise eeskirjade järgi.

3. jagu.

Varasoetus.

§ 330. Varasoetuse vahekorras jäävad igale abikaasale olenemata teisest abikaasast alale kõik õigused kogu oma vara kohta, mis talle kuulusid abielu sõlmimisel ja mis ta omandab abielu kestel, kuivõrd seadus neid õigusi ei kitsenda.

§ 331. Kui üks abikaasa annab teisele oma vara tervelt või osaliselt valitseda, siis eeldatakse, et viimane ei ole kohustatud esitama aruannet ja võib valitsetava vara puhastulu tarvitada abielulise kooselu ülalpidamise kuluks, kuivõrd kirjalikult pole kokku lepitud teisiti.

Oma vara valitsemist võib abikaasa teiselt abikaasalt tagasi võtta oma suva järgi.

§ 332. Kumbki abikaasa vastutab oma võlgade eest, mis ta on teinud enne abiellumist või abielu kestel.

Kumbki abikaasa vastutab teise võlgade eest ainult niivõrd, kui üks abikaasa võib teist abikaasat kohustada oma toimingutega või teda esindada.

Igapäevaseks majapidamiseks ning laste kasvatamiseks tehtud võlgade eest vastutab mees naise ees juhtudel, mil lahkarvamuste korral mehe otsus on olnud mõõduandev.

§ 333. Kumbki abikaasa kannab abielulise kooselu ülalpidamise kohuseid abikaasade isiklikkude vahekordade kohta käivate eeskirjade alusel.

§ 334. Varasoetuse vahekord lõpeb:

- 1) ühe abikaasa nõudel, kui teine abikaasa ei täida korralikult oma kohuseid abielulise kooselu ülalpidamise soetamiseks;
- 2) ühe abikaasa nõudel, kui teine abikaasa on seatud eestkoste või hooldamise alla ja eestkostjaks või hooldajaks ei ole määratud ta abikaasa;
- 3) ühe abikaasa nõudel, kui teine abikaasa on võlgadega üle koormatud;
- 4) ühe abikaasa nõudel, kui abikaasad on õigustatud elama lahus;
- 5) ühe abikaasa nõudel, kui teine abikaasa oma soetisvara sihilikult vähendab selleks, et ta abikaasa ei saaks osa sellest soetisvarast;
- 6) konkursi avamisega ühe abikaasa varale;
- 7) abielu lõppemisega.

§ 335. Kummalgi abikaasal on õigus varasoetuse vahekorra lõppemisel teiselt abikaasalt saada pool sellest, mis teise abikaasa varas on soetisvara, kui abielu on lastega, või üks kolmandik sellest soetisvarast, kui abielu on lasteta.

Abielu on lasteta, kui naine varasoetuse vahekorra lõppemiseni ei ole sünnitanud sellest abielust ühtegi abielulist elusat last või olles varasoetuse vahekorra lõppemisel rase ei sünnita abielulist elusat last.

Abielulepinguga võib abikaasa osasaamist soetisvarast määrata teisiti, kui eespool tähendatud.

§ 336. Õiguse saada osa teise abikaasa soetisvarast kaotab abikaasa, kes on süüdi mõistetud teise abikaasa vastu kordasaadetud tapmises või tapmiskatses.

§ 337. See vara puhasväärtus, mis varasoetuse vahekorra lõppemisel abikaasa koguvara puhasväärtusest pärast põhivara puhasväärtuse mahaarvutamist üle jääb, moodustab selle abikaasa soetisvara.

Abikaasa koguvara puhasväärtuseks loetakse ta vara väärtus pärast kõigi võlgade mahaarvutamist.

Abikaasa põhivara puhasväärtuseks loetakse ta põhivara väärtus (§ 338—340) pärast seaduses ettenähtud mahaarvutusi (§ 341—343).

Abielulepinguga võib määrata soetisvara ulatust ja arvestamist teisiti, kui eespool ette nähtud.

§ 338. Põhivara hulka kuulub:

- 1) abiellutoodud vara, kui võrd abielulepinguga ei ole määratud teisiti;
- 2) vara, mis abielulepinguga on tunnustatud abikaasa põhivaraks;
- 3) vara, mis abikaasa omandab põhivara hulka kuuluva õiguse alusel või vastutasuna põhivara hulka kuuluva eseme võõrandamise, hävitamise, rikkumise või äravõtmise eest.

Põhivara hulka ei arvata p. 3 alusel omandatud varaesemeid niivõrd, kui nad kuuluksid selle vara kasutusvaldajale.

§ 339. Soetisvara kindlakstegemise otstarbel ei tule arvestada abikaasa põhivara esemeid, mis varasoetuse vahekorra kestel on hävinud või kaotsi läinud, ilma et oleks tõendatud nende äratarvitamine või võõrandamine.

Kahtluse korral abikaasa varaesemete kohta eeldatakse, et nad põhivara hulka ei kuulu või ei kuulunud.

§ 340. Abikaasa põhivara väärtuse kindlakstegemise otstarbel põhivara need esemed, mis varasoetuse vahekorra lõppemisel alles on, tuleb arvestada selleaegses turuhinnas, vahekorra kestel äratarvitatud või võõrandatud esemed aga selles turuhinnas, mis neil oli äratarvitamise või võõrandamise ajal. Sellest põhivara väärtusest tuleb maha arvutada varasoetuse vahekorra kestel tekkinud väärtuse juurdekasv, mis on tingitud kasulikkudest kuludest.

Vahetuse korral on mõõduandev vastutasuks saadud eseme väärtus.

Elmised eeskirjad ei ole rakendatavad, kui võrd seatud korras koostatud põhivara nimekirja või abieluleping määrab teisiti.

§ 341. Abikaasa põhivara väärtusest tuleb maha arvutada ta põhivõlad.

Põhivõlad on abikaasa kõik need kohustused ja põhivara esemete need koormatised, mis on olemas juba varasoetuse vahekorra tekkimisel, samuti vaatamata tekkimise ajale selline kulutus, kohustus või muu koormatis:

- 1) mis abikaasale tekib pärandi vastuvõtmisest või vastutasuta saadud varast;
- 2) mis tuleneb põhivara eseme valdamisest;
- 3) mis tekib abikaasa lubamatust teost.

Põhivara väärtusest tuleb maha arvutada ka varasoetuse vahekorra kestel tasutud põhivõlg, kui abikaasa seda ei ole tasunud põhivara arvel.

§ 342. Põhivara väärtusest ei kuulu põhivõlgadena mahaarvutamisele:

- 1) põhivara esemeile varasoetuse vahekorra kestel langevad avalikud maksud ja koormatised ning kindlustusmaksud, samuti esemete hariliku korrashoiu kulud;
- 2) abielulise kooselu ülalpidamiseks abikaasa poolt tehtavad kulud;
- 3) ühistele alanejatele tavalised kingid nende abiellumisel;
- 4) põhivõlgade intressid varasoetuse vahekorra kestel;
- 5) varasoetuse ajale langevad muud korduvad kulutused, välja arvatud põhivõlgade tasumiseks makstud summad ja abikaasa vastutasuta saadud varast või lubamatuist tegudest tekkinud kohustuste täitmine.

§ 343. Põhivara väärtusest tuleb maha arvutada ka see väärtus, mille võrra abikaasa oma vara varasoetuse vahekorra kestel vastutasuta annetustega või muul viisil sihilikult vähendas selleks, et ta abikaasa ei saaks osa soetisvarast. Mahaarvutusele ei kuulu kingid, mis tavaliselt tehakse kõlbeliste kohuste või viisakusnõuete täitmiseks.

§ 344. Kui see väärtus, millega abikaasa oma vara § 343 mõttes on vähendanud, ületab pärast põhivõlgade mahaarvutamist põhivara väärtuse, siis tuleb arvata nende kahe väärtuse vahe soetisvara kasuks. Kui aga mahaarvutamisele kuuluvad põhivõlad põhivaraga võrduvad või selle ületavad, siis tuleb arvata soetisvara kasuks terve väärtus, mille võrra abikaasa oma vara § 343 mõttes on vähendanud.

§ 345. Soetisvara jagamist ja vastava osa väljaandmist võib nõuda ainult varasoetuse vahekorra lõppemisel.

Enne seda ei ole soetisvara osa panditav ega selle väljanõudmine üleantav.

§ 346. Jagamise korral tuleb vara esemed arvestada sama hinna järgi, millega nad on arvestatud soetisvara kindlakstegemise otstarbel.

§ 347. Kokkuleppe puudumisel toimub vara jagamine nõnda, et seesugused esemed, mis on jagatavad tunduva väärtusekaota, jagatakse natuuras, muude esemete suhtes aga arvatakse osasaamiseks õigustatud isik kaasomani-kuks vastavas mürdosas.

Kuivõrd eelmainitud jagamisviis ei ole teostatav mõne jagamisest osasaaja vastuseismise tõttu või muul põhjusel, võib osasaamiseks õigustatud pool nõuda osa väljaandmist rahas.

§ 348. Natuuras jagatavad vara esemed määrab see, kes soovib osasaamise nõudmise rahuldamist natuuras. Natuuras jagatavate üheväärtuslike osade jaotamine toimub loosi teel.

Osasaamiseks õigustatud isik ei või nõuda natuuras jagamist elusoleva abikaasa teenistuse jätkamiseks või ametikohuste täitmiseks vajalikkude või põhivara hulka kuuluvate või kaubanduse või muu äri või sellega ühenduses olevate esemete suhtes.

§ 349. Kui osasaamise õiguse teostamine eeltoodud eeskirjade alusel, arvestades olusid, ei vasta osavõtjate huvidele ega otstarbekohasusele, siis võib kohus asjaosalise palvel määrata soetisvara jagamise muu viisi, mis rohkem vastab osavõtjate huvidele ja otstarbekohasusele.

Seejuures ei tohi osasaamiseks õigustatud isikut tema nõusolekuta kohustada juurde maksma, isiklike kohustusi kandma või oma põhivara koormama.

§ 350. Elusolev abikaasa võib oma varast osa väljaandmise suhtes kasutada edasilükkamise soodustust teatava ajani või tarbe korral kuni oma surmani, kui väljaandmine ilma sellise edasilükkamiseta põhjustaks vara hävimise või selle abikaasa teenimatu kahjustuse muul viisil. Abielu lahutamise korral võib seda soodustust kasutada ainult mittesüüdlaseks tunnustatud abikaasa.

Edasilükkamine toimub ainult siis, kui selle kasutaja annab nõudjale küllaldase tagatise, väljanõutava väärtuse ning sellelt poole aasta kaupa tagantjärele makstavate kokkulepitud või seaduslike intresside ulatuses, ja loobub igasugusest osasaamise nõudest nõudja vara suhtes.

Soetisvara jagamine toimub ka edasilükkamise korral üldeeskirjade järgi.

§ 351. Kui abikaasad on õigustatud elama lahus, siis võib mitte oma süü tõttu lahus elav abikaasa nõuda, et teine abikaasa annaks küllaldase tagatise temale tõenäoliselt langeva, lahkumispäevaks arvestatava varaosa ulatuses.

Kui on esitatud varasoetuse vahekorra lõpetamise nõue, siis võib kumbki abikaasa nõuda küllaldast tagatist oma tõenäoliselt saadaoleva, nõude esitamise päevaks arvestatava varaosa ulatuses.

4. jagu.

Varaühendus.

§ 352. Varaühenduse vahekorrad abikaasade vahel tekib abielulepinguga.

§ 353. Varaühendus ühendab abieluvaraks kogu vara, mis abikaasadele kuulub abielu sõlmimisel ja mille kumbki neist omandab abielu kestel.

Abieluvara hulka ei kuulu kummagi abikaasa erivara.

§ 354. Abikaasa erivara hulka kuulub:

- 1) vara, mis abielulepinguga on jäetud abikaasa erivaraks;
- 2) vara, mis abikaasa on saanud kolmandalt isikult tingimusega, et see moodustaks tema erivara;
- 3) vara, mis on määratud ainult abikaasa isiklikuks tarvitamiseks.

§ 355. Abieluvara hulka kuuluv kummagi abikaasa abiellutoodud vara jääb vastava abikaasa omandiks.

Kõik muu abieluvara, mis ei ole abikaasade abiellutoodud vara, muutub mõlema abikaasa ühisvaraks, ilma et selleks oleks vaja õigustoimingut.

Kui muutub ühiseks õigus, mis on kantud või mida võidakse kanda kinnistusraamatusse, siis võib kumbki abikaasa teiselt nõuda kaastegevust kinnistusraamatu õiendamiseks.

§ 356. Mees valitseb abieluvara ja on sellega õigustatud kõigiks selle valitsemisega seotud korraldusteks, eriti ka kohtus esinemiseks.

Naine võtab osa abieluvara valitsemisest, kui võrd ta võib meest oma toimingutega kohustada või meest esindada.

Valitsemise kulud, eriti ka maksud, kannab valitsetav vara.

§ 357. Inventuuriõigusega võib naine pärandit vastu võtta ainult mehe nõusolekul. Kui mehe keeldumine on oludega põhjendamatult, siis lahendab küsimuse naise palvel hoolduskohus.

§ 358. Korraldusi, mis ületavad korrapärase valitsemise, ei tohi mees teha naise abiellutoodud vara kohta naise nõusolekuta.

Kolmandad isikud aga võivad seda nõusolekut eeldada, kui võrd nad selle puudumist ei tea või tavalise hoole juures teadma ei pea või kui võrd ei ole igähele selge, et vastavad varaesemed kuuluvad naisele.

§ 359. Mees ei tohi naise nõusolekuta võõrandada mehe valitsemisel olevaid, naise abiellutoodud vara hulka kuuluvaid kinnisasju ega neid koormata asjaõiguslike kohustustega, samuti võõrandada ega pantida või muul viisil üle anda naise nimel olevaid võla- või väärtpabereid.

Naine ei tohi mehe nõusolekuta võõrandada ega asjaõigustega koormata seda oma vara, mis on mehe valitsemisel.

Eelmiste eeskirjade vastased toimingud on tühised.

§ 360. Naise abiellutoodud vara kasutab mees samas ulatuses ning kannab sama vastutust nagu kasutusvaldaja.

Sellest kasutamisest saadava puhastulu peab mees eeskätt tarvitama abielulise kooselu ülalpidamise kuludeks.

Raha, asendatavad asjad ja ainult liigi järgi määratavad esitajapaberid lähevad mehe omandisse ja naisele jääb õigus nõuda mehelt ainult nende väärtust.

§ 361. Korraldusi, mis ületavad korrapärase valitsemise, ei tohi mees ühisvara kohta teha naise nõusolekuta.

Kolmandad isikud võivad aga seda nõusolekut eeldada, kuivõrd nad selle puudumist ei tea või tavalise hoole juures teadma ei pea või kuivõrd ei ole igapähele selge, et vastavad varaesemed kuuluvad ühisvara hulka.

§ 362. Mees ei tohi naise nõusolekuta võõrandada ühisvara hulka kuuluvaid mõlema abikaasa nimel olevaid kinnisasju ega neid koormata asjaõiguslike kohustustega, samuti võõrandada ega pantida või muul viisil üle anda ühisvara hulka kuuluvaid mõlema abikaasa nimel olevaid võla- või väärtpabereid.

Selle eeskirja vastased toimingud on tühised.

§ 363. Naise abiellutoodud vara ja abikaasade ühisvara seisukorra kohta peab mees andma naisele teateid, kui naine seda nõuab.

Naine võib mehelt nõuda tagatisi, kui olud seda õigustavad.

§ 364. Mees on vastutav eeskätt oma erivaraga ja seejärel oma abiellutoodud varaga:

- 1) oma enneabieluliste võlgade eest;
- 2) võlgade eest, mis ta teeb abielu kestel;
- 3) võlgade eest, mis naine teeb meest kohustavate toimingutega või mehe esindamisega.

§ 365. Naine on vastutav eeskätt oma erivaraga ja seejärel oma abiellutoodud varaga:

- 1) oma enneabieluliste võlgade eest;
- 2) võlgade eest, mis ta teeb mehe nõusolekul või kaasvastutajana mehe võlgade eest;
- 3) võlgade eest, mis tekivad tema poolt vastuvõetud pärandist;
- 4) võlgade eest, mis ta teeb meest kohustavate toimingutega või mehe esindamisega, kuivõrd mees on maksuvõimetu;
- 5) võlgade eest, mis tekivad tema lubamatuist tegudest.

§ 366. Kumbki abikaasa on abielu kestel ainult oma erivaraga vastutav võlgade eest, mis ta teeb erivara võlgadena.

Naine on vastutav abielu kestel ainult oma erivaraga:

- 1) võlgade eest, mis ta teeb mehe nõusolekuta, kus see seaduse järgi on nõutav;
- 2) võlgade eest, mis ta teeb ületades õiguse piirid meest oma toimingutega kohustada või meest esindada.

§ 367. Mehe vara konkursi korral võib naine oma mitte enam olemasoleva abiellutoodud vara eest nõuda tasu.

Mehe vastunõuded naise vastu tuleb tasaarvestada.

Veel olemasolevat abiellutoodud vara võib naine omanikuna endale välja nõuda.

§ 368. Varaühenduse vahekord lõpeb:

- 1) naise nõudel, kui mees valitseb naise abiellutoodud vara või ühisvara sedavõrd halvasti, et sellest on karta tunduvat kahju naise varale;
- 2) naise nõudel, kui mees on rikkunud abielulise kooselu ülalpidamise kohuseid ja tuleviku kohta on karta tunduvat hädaohtu ülalpidamise saamiseks; selle kohuse rikkumine on olemas juba siis, kui mees naisele ja enda ning naise alanejaile ei anna vähemalt seda ülalpidamist, mis nad naise abiellutoodud vara korrapärasel valitsemisel ja kasutamisel saama peaksid;

- 3) naise nõudel, kui mees on seatud eestkoste või hooldamise alla ja eeskostjaks või hooldajaks ei ole määratud naine;
- 4) ühe abikaasa nõudel, kui teine abikaasa oludega põhjendamatult keeldub seaduses ettenähtud juhtudel nõusoleku andmisest korraldusteks naise abiellutoodud vara või ühisvara kohta;
- 5) ühe abikaasa nõudel, kui teine abikaasa on võlgadega üle koormatud;
- 6) ühe abikaasa nõudel, kui abikaasad on õigustatud elama lahus;
- 7) konkursi avamisega ühe abikaasa varale;
- 8) abielu lõppemisega.

§ 369. Varaühenduse lõppemisel tuleb abieluvarast kõigepealt eraldada ja tagasi anda naisele või tema pärijaile naise abiellutoodud vara ja selle järel eraldada ning jätta mehele või tema pärijaile mehe abiellutoodud vara.

Kui naise abiellutoodud vara oli mehele üle antud kindla hinna järgi, siis tuleb tasuda hindesumma.

Kui naise abiellutoodud vara osalt puudub, siis tekib selles osas tasunõue mehe vastu, kuivõrd mees on selle eest vastutav, kusjuures tasaarvestatakse vastunõuded, mis mehel on naise vastu.

§ 370. Kui abikaasade abiellutoodud vara eraldamisel abieluvarast osutub ülejääk, siis langeb see lastega abielu juhul pooles osas naisele või tema pärijatele ja pooles osas mehele või tema pärijatele ning lasteta abielu juhul ühes kolmandikus osas naisele või tema pärijatele ja kahes kolmandikus osas mehele või tema pärijatele.

Abielu on lasteta, kui naine varaühenduse lõppemiseni ei ole sünnitanud sellest abielust ühtegi abielulist elusat last või olles varaühenduse lõppemisel rase ei sünnita abielulist elusat last.

Kui eraldamisel osutub puudujääk, siis kannab seda mees või tema pärijad, kuivõrd mees vastutab kasutusvaldajana naise abiellutoodud vara eest ega ole tõendanud, et puudujäägi on põhjustanud naine.

Abielulepinguga võib ülejäägi või puudujäägi jagamist korraldada ka teisiti.

5. jagu.

V a r a ü h i s u s .

§ 371. Varaühisuse vahekord abikaasade vahel tekib abielulepinguga.

Varaühisuse tõttu muutub kummagi abikaasa kogu vara mõlema abikaasa ühisvaraks. Ühisvara hulka kuulub ka vara, mis kumbki abikaasa omandab varaühisuse vahekorra kestel.

Üksikud õigused muutuvad ühisteks, ilma et selleks vaja oleks õigustoi mingut.

Kui muutub ühiseks õigus, mis on kantud või mida võidakse kanda kinnistusraamatusse, siis võib kumbki abikaasa teiselt nõuda kaastegevust kinnistusraamatu õiendamiseks.

§ 372. Ühisvara hulka kuuluvaks võib abielulepinguga määrata ka ainult soetatava vara.

Mis abielu kestel omandatakse ega ole abiellutoodud vara või ei ole muretsetud abiellutoodud vara esemete asemel, see moodustab soetatava vara.

Kummagi abikaasa see vara, mis ei kuulu tema soetatava vara hulka, loetakse vastava abikaasa erivaraks.

§ 373. Ühisvarast võib abielulepinguga eraldada kummagi abikaasa vara üksikuid esemeid või nende liike.

Eraldatud esemed või nende liigid moodustavad vastava abikaasa erivara.

§ 374. Mees valitseb ühisvara ning on sellega õigustatud kõigiks selle valitsemisega seotud korraldusteks, eriti ka kohtus esinemiseks.

Naine võtab osa ühisvara valitsemisest, kui võrd ta võib meest oma toimingutega kohustada või meest esindada.

Valitsemise kulud, eriti ka maksud, kannab ühisvara.

§ 375. Korraldusi ühisvara kohta, mis ületavad korrapärase valitsemise, võivad teha ainult mõlemad abikaasad ühiselt või teine teise nõusolekul.

Kolmandad isikud aga võivad seda nõusolekut eeldada, kui võrd nad selle puudumist ei tea või tavalise hoole juures teadma ei pea või kui võrd ei ole iga-ühele selge, et vastavad varaesemed kuuluvad ühisvara hulka.

§ 376. Kumbki abikaasa ei tohi teise nõusolekuta võõrandada ühisvara hulka kuuluvaid mõlema abikaasa nimel olevaid kinnisasju ega neid koormata asjaõiguslike kohustustega, samuti võõrandada ega pantida või muul viisil üle anda samasse varasse kuuluvaid mõlema abikaasa nimel olevaid võla- ja väärtpabereid.

Selle eeskirja vastased toimingud on tühised.

§ 377. Kumbki abikaasa ei tohi teha kingitusi ühisvarast teise abikaasa nõusolekuta.

Selle eeskirja alla ei käi kingitused, mis tavaliselt tehakse kõlbeliste kohuste või viisakusnõuete täitmiseks.

§ 378. Inventuuriõiguseta võib parandit vastu võtta kumbki abikaasa ainult teise nõusolekul. Kui ühe keeldumine on oludega põhjendamatult, siis lahendab küsimuse teise palvel hoolduskohus.

§ 379. Kumbki abikaasa ei ole teise ees vastutav ühisvara seaduspärase valitsemise eest. Üks abikaasa peab aga andma tasu teisele ühisvara vähenemise eest, kui ta on vähenemise tekitanud tahtega teha kahju teisele abikaasale või õigustoiminguga, mille ta on teostanud teise abikaasa nõusolekuta, kui nõusolek oli seaduse järgi vajalik.

§ 380. Kui üks abikaasadest on eestkoste või hooldamise all, siis peab eestkostja või hooldaja teda esindama nende õiguste ja kohuste suhtes, mis tulenevad ühisvara valitsemisest.

See kehtib ka siis, kui eestkostjaks või hooldajaks on teine abikaasa.

§ 381. Mees on vastutav eeskätt oma erivaraga ja seejärel ühisvaraga:

- 1) oma enneabieluliste võlgade eest;
- 2) võlgade eest, mis ta teeb abielu kestel;
- 3) võlgade eest, mis naine teeb meest kohustavate toimingutega või mehe esindamisega või seaduspärase osavõtuga ühisvara valitsemisest.

§ 382. Naine on vastutav eeskätt oma erivaraga ja seejärel ühisvaraga:

- 1) oma enneabieluliste võlgade eest;
- 2) võlgade eest, mis ta teeb mehe nõusolekul või kaasvastutajana mehe võlgade eest;
- 3) võlgade eest, mis tekivad tema iseseisvast kutse- või äritegevusest;
- 4) võlgade eest, mis tekivad tema poolt vastuvõetud parandist;
- 5) võlgade eest, mis tekivad tema lubamatuist tegudest.

§ 383. Naine on vastutav abielu kestel ainult oma erivaraga:

- 1) võlgade eest, mis ta teeb erivara võlgadena;
- 2) võlgade eest, mis ta teeb mehe nõusolekuta, kus see seaduse järgi on nõutav;

3) võlgade eest, mis ta teeb ületades õiguse piirid meest oma toimingutega kohustada või meest esindada.

§ 384. Varaühisuse vahekord lõpeb:

- 1) naise nõudel, kui mees valitseb ühisvara sedavõrd halvasti, et sellest on karta tunduvat kahju naisele;
- 2) naise nõudel, kui mees on vähendanud ühisvara, tahtes teha kahju naisele;
- 3) naise nõudel, kui mees on rikkunud abielulise kooselu ülalpidamise kohuseid ja tuleviku kohta on karta tunduvat hädaohtu ülalpidamise saamiseks; selle kohuse rikkumine on olemas juba siis, kui mees naisele ja enda ning naise alanejaile ei anna vähemalt seda ülalpidamist, mis nad naise abiellutoodud vara korrapärasel valitsemisel ja kasutamisel saama peaksid;
- 4) naise nõudel, kui mees on seatud eestkoste või hooldamise alla ja eestkostjaks ei ole seatud naine, või kui mees pillamisega tekitab tunduvat hädaohtu ühisvarale;
- 5) ühe abikaasa nõudel, kui teine abikaasa oludega põhjendamatult keeldub seaduses ettenähtud juhtudel nõusoleku andmisest korraldusteks ühisvara kohta;
- 6) ühe abikaasa nõudel, kui teine abikaasa on võlgadega üle koormatud;
- 7) ühe abikaasa nõudel, kui abikaasad on õigustatud elama lahus;
- 8) konkursi avamisega ühe abikaasa varale;
- 9) abielu lõppemisega.

§ 385. Kui abielu lõpeb ühe abikaasa surmaga, siis langeb ühisvarast pärast võlgade mahaarvutust üks pool üleelanud abikaasale; teine pool läheb üle surnud abikaasa pärijaile, kusjuures üleelanud abikaasale jääb alale tema pärimisõigus.

Kui varaühisus lõpeb muul viisil, siis saab ühisvarast pärast võlgade mahaarvutust kumbki abikaasa tagasi, mis ta abiellu kaasa tõi; abielu kestel soetatud osa ühisvarast aga jagatakse abikaasade vahel pooleks.

§ 386. Ühisvara jagamisel võib kumbki abikaasa, tasudes vastava väärtuse, saada endale asjad, mis on määratud ainult tema isiklikuks tarvitamiseks, eriti riided, ehted ja tööriistad, samuti asjad, mis ta on ühisvarasse toonud abiellumisel või pärast seda.

6. jagu.

V a r a l a h u s u s .

§ 387. Varalahususe vahekord abikaasade vahel tekib:

- 1) abielulepingu põhjal;
- 2) kohtuotsuse põhjal, millega lõpetatakse varasoetuse, varaühenduse või varaühisuse vahekord abikaasade vahel seaduses ettenähtud juhtudel;
- 3) konkursi avamisega ühe abikaasa varale.

§ 388. Varalahususe jõustumine ei või rikkuda abielu kestel kolmandate isikute poolt varem omandatud õigusi.

Kui abieluvara või ühisvara valitsemine nende varade lahutamise kestel on mehe käes, siis peab mees naise nõudel andma talle tarviliikud tagatised.

§ 389. Varalahususe korral jäävad igale abikaasale olenemata teisest abikaasast alale kõik õigused oma vara kohta, mis talle kuulusid abielu sõlmimisel ja mis ta omandab abielu kestel.

Tulud ja omandatud esemed kuuluvad sellele abikaasale, kelle vara arvel või kelle tööga nad on saadud.

§ 390. Kui üks abikaasa annab teisele oma vara tervelt või osaliselt valitseda, siis eeldatakse, et viimane ei ole kohustatud esitama aruannet ja võib valitsetava vara puhastulu tarvitada abielulise kooselu ülalpidamise kuluks, kuivõrd kirjalikult pole kokku lepitud teisiti.

Oma vara valitsemist võib abikaasa teiselt abikaasalt tagasi võtta oma suva järgi.

§ 391. Kumbki abikaasa vastutab oma võlgade eest, mis ta on teinud enne abiellumist või abielu kestel.

Kumbki abikaasa vastutab teise võlgade eest ainult niivõrd, kui üks abikaasa võib teist abikaasat kohustada oma toimingutega või teda esindada.

Igapäevaseks majapidamiseks ning laste kasvatamiseks tehtud võlgade eest vastutab mees naise ees juhtudel, mil lahkarvamuste korral mehe otsus on olnud mõõduandev.

§ 392. Kumbki abikaasa kannab abielulise kooselu ülalpidamise kohuseid abikaasade isiklikkude vahekordade kohta käivate eeskirjade alusel.

2. osa.

Vanemad ja lapsed.

1. peatükk.

Abielulised lapsed.

1. jagu.

Üldeskirjad.

§ 393. Laps loetakse abieluliseks, kui ta on sündinud abielu kestel või kolmesaja kahe päeva jooksul pärast abielu lõppemist.

§ 394. Lapse abielulisuse vastu võib vaidlust tõsta abielumees ühe aasta jooksul pärast lapse sündimisest teadasaamist.

Vaidlushagi tuleb tõsta lapse ja ema vastu.

§ 395. Kui laps on sündinud enne saja kaheksakümne esimest päeva pärast abielu sõlmimist, siis ei tarvitse abielumees oma vaidlust muude tõenditega põhjendada.

Ka sel juhul eeldatakse siiski lapse abielulisust, kui tehakse usutavaks, et abielumees sigitamise ajal emaga suguliselt kokku elas.

Sigitamise ajaks loetakse aeg saja kaheksakümne esimesest kuni kolmesaja teise päevani enne lapse sündimist.

§ 396. Kui laps on sündinud hiljem kui sada kaheksakümmend üks päeva pärast abielu sõlmimist, siis võib abielumees oma hagi põhjendada ainult tõendusega, et naine ei võinud selle lapsega temast jääda rasedaks.

§ 397. Kui abielumees on enne vaidluse tähtaja möödumist surnud, jäänud teovõimetuks, või kui ta asukoht on teadmata, või kui mõnel muul põh-

jusel ei ole võimalik temale lapse sündimisest teatada, siis võib igaüks, kellel on pärimisõigus ühes lapsega või tema asemel, lapse abielulisuse vastu tõsta vaidlust ühe aasta jooksul pärast lapse sündimisest teadasaamist.

§ 398. Kui abielumees on lapse abielulisuse õigeks võtnud või kui vaidluse tähtaeg on kasutamata möödunud, siis on vaidluse tõstmine veel võimalik ainult sel juhul, kui selgeks tehakse, et vaidluseks õigustatud isik pettuse või sunduse mõjul lapse abielulisuse õigeks võttis või vaidluse tõstmata jättis.

Vaidluse tähtaeg kestab ka sel juhul ühe aasta, arvates pettuse teatavaks saamise või sunduse lõppemise päevast.

§ 399. Abielulised lapsed omandavad sündimisega abikaasade ühise perekonnanime ja ka muud perekondlikud õigused.

2. jagu.

V a n e m l i k v ö i m .

§ 400. Vanemal on vanemlik võim oma alaealiste laste üle.

Ühe abikaasa surma korral jääb vanemlik võim üleelanud abikaasale, abielu lahutuse korral sellele abikaasale, kellele laps antakse kasvatada, ja juhul, kui vanemliku võimu teostamine ühe abikaasa poolt jääb peatuma, vastavas ulatuses üksnes teisele abikaasale.

Selle võimu alusel on vanemal õigus ja kohus hoolitseda oma laste isiku ja vara eest.

§ 401. Õigus ja kohus hoolitseda lapse isiku eest on abielu kestel isal ja emal ühiselt.

Kui vanemate arvamused erinevad, siis on otsustav isa tahtmine. Kui ema on veendunud selles, et isa tahtmine on lapsele kahjulik, siis võib ta paluda hoolduskohut teha vastavaid korraldusi. Sel korral võib hoolduskohus ema palvel panna lapse kasvatamise ka üksi ema peale.

§ 402. Vanemad on kohustatud hoolitsema nende võimu all olevate laste elu ja tervise eest, neid hästi kasvatama ja neile andma vastavalt oma varalisele seisukorrale ülalpidamist ja kohast haridust.

Kui laps on kehaliselt või vaimselt vigane ja selle tõttu ei suuda ennast ülal pidada, siis peavad vanemad temale andma ülalpidamist ka pärast ta täisealiseks saamist.

Kui lapsel ei ole võimalik ülalpidamist saada vanemalt, siis on ülalpidamise andmiseks kohustatud vanavanemad ja kaugemad ülenejad.

§ 403. Laste ülalpidamise ja kasvatuse kulusid on vanemad kohustatud kandma eeskirjade järgi, mis kehtivad abikaasade vahel abielulise kooselu ülalpidamise kulude kandmise kohta.

Samade eeskirjade järgi tuleb käia ka siis, kui vanemate abielu on lahutatud.

§ 404. Lapsed, kuni nad seisavad vanemliku võimu all, on kohustatud olema tegevad vanemate majapidamises või käitises, ilma et neil oleks õigus selle eest peale ülalpidamise saada palka, olgu siis et palk on sõnaselgelt töötatud.

§ 405. Vanemal on õigus oma võimu all olevaid lapsi vastava vanuse kättejäudmisel anda teenistusse, mis on nende jõu kohane.

Seitsmeteistkümne-aastaseks saanud lapsi võib anda teenistusse ainult nende nõusolekul.

§ 406. Vanemal on õigus oma võimu all olevaid lapsi vastava vanuse kättejäudmisel panna õppima mõnd elukutset või määrata mõnele muule tegevusalale, mis vastab nende jõule ja võimetele ja lausa ei käi vastu nende kalduvustele.

Kui laps pärast seitsmeteistkümne-aastaseks saamist soovib valida elukutset või tegevusala, mis vastab rohkem tema võimetele ja kalduvustele, ja vanemad tema soovi ei pane tähele, siis otsustab elukutse valiku üle lapse palvel hoolduskohus pärast poolte seletuste ärakuulamist, seejuures arvestades vanemate varalist seisukorda.

§ 407. Vanemal on õigus tarvitada oma alaealiste laste suhtes kasvata-mise otstarbel kohaseid karistusabinõusid. Kui kodune karistus ei anna tagajärgi, siis võivad vanemad neid vastava ametivõimu loaga anda parandusasu-tisse.

§ 408. Vanemal on õigus nõuda oma alaealisi lapsi tagasi igapähele, kes neid seadusvastaselt enese juures peab.

§ 409. Lapsed peavad oma vanemate vastu olema sõnakuulelikud ja aupaklikud sõnas ning teos ja nende eest, kui nad on jäänud abituks, hoolitsema, ning kui nad kannatavad puudust, siis neid jõudu mööda toetama ja ülal pidama.

Kui vanemad sunnivad lapsi korda saatma seadusvastaseid tegusid või neist osa võtma, siis ei ole lapsed sõnakuulelikud kohustatud.

Kui vanemal ei ole võimalik ülalpidamist saada lastelt, siis on ülalpidamiseks kohustatud lapselapsed ja kaugemad alanejad.

§ 410. Vanemad on oma alaealiste laste loomulikud eestkostjad.

Nad on seaduse jõul õigustatud oma alaealisi lapsi nende isiklikkudes ja varalistes õigustes esindama vanemliku võimu ulatuses.

§ 411. Vanemliku võimu all olevad lapsed on teovõimelised samas ulatuses nagu eestkoste all olevad alaealised.

Seaduse eeskirjad alaealiste esindamise kohta eestkostja kaudu tulevad vastavalt rakendusele, välja arvatud eeskirjad hoolduskohtu kaastegevuse kohta eestkoste teostamisel ja eestkostetava kaastegevuse kohta tema vara valitsemisel.

§ 412. Oma alaealiste lastega võivad vanemad sõlmida õigustoiminguid ainult vastava hoolduskohtu kaastegevusel, kes selleks otstarbeks määrab lapsele hooldaja.

§ 413. Vanemliku võimu all oleva lapse vara on isa valitsemisel.

Ena võtab valitsemisest osa samas ulatuses nagu naine ühisvara valitsemisest varaühenduse vahekorras abikaasade vahel.

Pärast isa surma või kui vanemliku võimu teostamine isa poolt on jäänud peatuma, läheb lapse vara valitsemine üle emale.

§ 414. Laste vara valitsemisel ja käsutamisel on vanemal eestkostjate õigused ja kohused. Ainult nad ei vaja vara valitsemisel hoolduskohtu kaastegevust ega ole kohustatud aru andma valitsemise kohta ega õigustatud saada tasu.

§ 415. Kuni lapsed on vanemliku võimu all, kuulub vanemaile laste vara kasutamine.

Lapse varast saadav tulu tuleb kasutada eeskätt lapse ülalpidamiseks ja kasvatamiseks. Ülejäävas osas läheb tulu vanemaile samas vahekorras, nagu kumbki neist kannab abielulise kooselu ülalpidamise kulusid.

§ 416. Vanemate kasutamisest on eraldatud vara :

- 1) mis on määratud ainult laste isiklikuks tarvitamiseks, eriti riided, ehted ja tööriistad;
- 2) mis laps vanemaist lahus elades endale soetab oma tööga või vanemate poolt lubatud iseseisva äriajamisega ;
- 3) mis lapsele on tasuta omandiks andnud kolmas isik tingimusega, et see vara olgu vanemate kasutamisest eraldatud.

Punktis 2 tähendatud vara on eraldatud ka vanemate valitsemisest, p. 3 tähendatud vara aga ainult siis, kui kolmas isik on selle teinud tingimuseks.

§ 417. Kui lapse vara satub hädaohtu selle tõttu, et isa või ema rikub vara valitsemisega või kasutamisega seotud kohuseid või et nende vara on kokku varisenud, siis peab hoolduskohus hädaohu kõrvaldamiseks tegema vajalikud korraldused. Eriti võib hoolduskohus korraldada, et isa või ema esitaks vara nimekirja ja annaks aru oma valitsemisest.

Kui need korraldused ei anna küllaldasi tagajärgi, siis võib hoolduskohus isalt või emalt nõuda tagatist tema valitsemisel oleva vara kohta. Tagatise andmise viisi ja ulatuse määrab hoolduskohus oma suva järgi.

§ 418. Kui isa või ema ei täida hoolduskohtu korraldusi tagatiste andmise kohta, siis võib hoolduskohus temalt valitsemise ära võtta ja valitsemiseks määrata hooldaja. Valitsemisest saadav puhastulu jääb vastava vanema kasutamisele üldistel alustel.

§ 419. Kohustuste eest, mis lapsed seaduspäraselt kannavad, võivad usaldajad nõuda rahuldust vastavate laste varast vanemate kasutamiseõigust arvestamata.

§ 420. Isa või ema valitsemise lõppemisel tuleb lapse vara välja anda täisealisele lapsele või vastavale eestkostjale või hooldajale.

Vara väljaandmisel vastutavad isa ja ema samas ulatuses nagu kasutusvaldajad.

Heas usus võõrandatud vara eest peavad nad tasuma saadud hinna.

Nad ei vastuta kulude eest, mis nad olid õigustatud tegema lapse enda huvides.

§ 421. Vanemlik võim lõpeb:

- 1) vanemate surmaga, samuti lapse surmaga;
- 2) lapse täisealiseks saamisega;
- 3) lihaste vanemate suhtes lapse lapsendamisega kolmanda isiku poolt.

§ 422. Alaealise lapse abiellumisega lõpeb vanemlik võim, kuid vanemad on lapse vara hooldajaiks tema täisealiseks saamiseni.

Kui vanemad ei saa olla hooldajaiks, siis määratakse hooldaja üldistel alustel.

§ 423. Kui vanemad tarvitavad oma vanemlikku võimu kurjasti või hooletult või elavad autut või kõlblusvastast elu, nii et selle tõttu hädaoht ähvardab lapse vaimset või kehalist head käekäiku, siis võivad lapsed, nende lähemad sugulased ja ka võõrad paluda hoolduskohtult kaitset, ning kohus peab tegema tarvilikud korraldused hädaohu kõrvaldamiseks.

Eriti võib kohus anda lapse kasvatada kohasesse perekonda või kasvatusasutisse või kui olud seda nõuavad, tunnustada vanemliku võimu lõpetatuks.

§ 424. Vanem kaotab vanemliku võimu, kui ta lapse vastu kordasaadetud süüteo eest on kohtu poolt mõistetud vangimajja või raskemale karistusele.

See võim kaob kohtuotsuse jõustumisega.

§ 425. Kui vanem on eestkoste all või on võimetu teostama või takistatud teostamast vanemlikku võimu, siis jääb vanemliku võimu teostamine lapse isiku ja ta vara valitsemise suhtes peatuma.

Kui vanem on hooldamise all, siis jääb vanemliku võimu teostamine peatuma lapse vara valitsemise suhtes.

Mõlemal korral jääb valitsemisest saadud puhastulu vastava vanema kasutamisele üldistel alustel.

§ 426. Vanemliku võimu teostamine lapse isiku suhtes jääb osaliselt peatuma:

- 1) kui laps astub võõra teenistusse, kuivõrd selle võimu teostamine ei sobi lapse teenistuskohustega;
- 2) kui laps antakse kasvatada väljaspool vanemate kodu, kuivõrd kasvataja asendab lapse suhtes vanemaid.

§ 427. Hoolduskohus võib omal algatusel või vastava vanema palvel ennistada äravõetud vanemliku võimu, kui põhjused on ära langenud.

Vanemliku võimu ennistamine ei või toimuda enne aasta möödumist arvates vanemliku võimu lõppemisest.

2. peatükk.

Vallaslapsed.

§ 428. Vallaslapse põlvnemine emast tuleneb sündimisest.

Põlvnemine isast peab olema kindlaks tehtud tunnustamisega või kohtuotsusega.

§ 429. Vallaslast võib tunnustada omaks looduslik isa. Tunnustamine ei või olla seotud tingimusega ega tähtajaga.

Tunnustamine teostub:

- 1) isikliku avalduse protokollimisega tunnustajate juuresolekul perekonnaseisuametniku juures;
- 2) notariaalaktiga;
- 3) viimse tahteavaldusega.

Et omada jõudu, vajab tunnustamine ema, või kui ema on surnud või otsusevõimetu, lapse eestkostja, või kui laps on teovõimeline, lapse enda nõusolekut. Nõusolekuavaldus toimub samades vormides nagu tunnustamine.

Tunnustamine ja nõusolek ei ole tagasivõetavad.

Tunnustamine ja nõusolek kantakse asjaomaste isikute perekonnaseisuregistrisse.

§ 430. Kui laps või pärast tema surma tema alaneja või teda tunnustanud isiku pärija või mõni muu isik, kelle huvisid tunnustamine riivab, leiab tunnustamise olevat mitteseadusliku, siis võib ta hageda selle tunnustamise tühistamist.

Hagi tuleb alustada kuue kuu jooksul pärast teate saamist olust, mille tõttu tunnustamist peetakse mitteseaduslikuks, või kui hageja teate saamisel oli alaealine, pärast tema täisealiseks saamist.

§ 431. Vallaslapse ema on õigustatud hagemata lapse isa kindlakstegetmist. Sama õigus kuulub lapsele.

Hagi on sihitud loodusliku isa või selle pärijate vastu.

Hagi võib alustada enne kui ka pärast sünnitamist, kuid hagi ei või otsustada enne lapse sündimist.

§ 432. Kohtuotsusega loetakse vallaslapse isaks see, kelle kohta on tõendatud, et ta on lapse emaga sigitamise ajal suguliselt kokku elanud, kusjuures ei ole tõendatud olud, mis õigustavad tõsist kahtlust, kas ta on lapse looduslik isa.

Sigitamise ajaks loetakse aeg saja kaheksakümne esimesest kuni kolmesaja teise päevani enne lapse sündimist.

§ 433. Kui ema oli sigitamise ajal abielus, siis võib hagi isa kindlakstegetmiseks alustada üksnes pärast seda, kui laps on kohtulikult tunnustatud vallaslapseks.

Sel puhul algab hagi esitamise tähtaeg päevast, mil jõustub kohtuotsus lapse vallaslapseks tunnustamise kohta.

§ 434. Vallaslapsel on oma ema ja selle sugulaste suhtes abielulise lapse õigused ja kohused.

Ta seisab ema vanemliku võimu all, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 435. Vallaslaps saab ema perekonnanime.

Kui emal on abiellumise tagajärjel teine perekonnanimi, siis saab laps ema neiupõlve perekonnanime.

Emal abielumees võib ema ja lapse nõusolekul anda lapsele ema perekonnanime asemele oma perekonnanime. Abielumehe avaldus ja ema ning lapse nõusolek peavad toimuma samades vormides nagu lapse tunnustamine.

§ 436. Vallaslapsel on isa suhtes, kes teda seaduslikus korras on tunnustanud, abielulise lapse õigused ja kohused ning isa perekonnanimi.

Hoolduskohus määrab lapse kas isa või ema vanemliku võimu alla vastavalt lapse huvidele.

Tunnustamise õiguslikud tagajärjed ulatuvad ka lapse alanejaile.

Eelmiste lõigete eeskirjad ei kehti lapse kohta, kes on sigitatud abielurikkumisega, kuni see abielu ei ole lahutatud, või veresegamise süüteoga.

§ 437. Vallaslaps omandab isa poolt seaduslikus korras tunnustatud lapse õigusliku seisukorra, kui ema või laps hageb seda ühes isa kindlakstegetmise hagi ja kui laps on sigitatud süüteoga või ema üle võimu kurjasti tarvitamisega.

Seda seisukorda ei oma laps, kes on sigitatud abielurikkumisega, kuni see abielu ei ole lahutatud, või veresegamise süüteoga.

§ 438. Vallaslaps on õigustatud saama kuueteistkümnenda eluaastani isalt ülalpidamist vastavalt isa ja ema varaseisule ja elujärjele. Ülalpidamise hulka kuulub kõik, mis lapse elamise tarvidusteks ja tervise eest hoolitsemiseks vajalik, samuti kasvatuse ja elukutseks ettevalmistamise kulud, kuid nõnda, et ülalpidamiskohuslane vähemalt samal määral võiks täita ülalpidamiskohust ka oma abieluliste laste vastu.

Kui laps pärast kuueteistkümnenda-aastaseks saamist kehalise või vaimse vigasuse või muu kaaluva põhjuse tõttu ei suuda ennast ise ülal pidada, siis tuleb talle anda ülalpidamist, kuivõrd vaja, ka pärast seda tähtaega.

Hageja või kostja palvel võib antava ülalpidamise määra muuta, kuivõrd olud on tunduvalt muutunud.

§ 439. Vallaslapse ülalpidamise kulud kannavad isa ja ema vastavalt oma maksuvõimele samadel alustel nagu abielulise kooselu kulud abikaasade vahel.

Peale isa ja ema kannavad ülalpidamiskulusid lapse muud sugulased seaduses ettenähtud alusel.

Ülalpidamiskohuslane peab vastavas osas maksma ülalpidamisraha sellele, kes lapse ülalpidamise kulud tegelikult kannab.

§ 440. Ülalpidamisraha tuleb maksta perioodiliselt makstavais rahasummades.

Rahasumma tuleb võimalikult kolme kuu viisi ette maksta või selle maksmine tagada.

Ülalpidamisraha võib nõuda ka möödunud aja eest, kuid mitte rohkem kui kolme aasta eest.

§ 441. Ülalpidamisinõude õigus ei kustu isa surmaga. See õigus kuulub lapsele ka siis, kui isa on surnud enne lapse sündimist.

Isa pärijal on õigus ülalpidamise asemel anda lapsele ühekordselt niisugune rahasumma, mis laps peaks saama sundosana, kui ta oleks abieluline.

§ 442. Ülalpidamisinõude õigus kustub lapse surmaga, kuivõrd see õigus ei käi möödunud aja kohta või niisuguste ettemaksude kohta, millede tähtaeg oli kätte jõudnud lapse surma ajal.

Lapse matusekulud peab kandma see, kes lapse surma ajal oli kohustatud andma temale ülalpidamist, kuivõrd selleks ei jätku lapse enese varast.

§ 443. Isa ja lapse vahel viimase seaduslike esindajate kaudu sõlmitavaks kokkuleppeks ülalpidamise kohta tulevase aja eest või ülalpidamise asemel ühekordselt antava rahasumma kohta on vajalik hoolduskohtu luba.

Tasuta loobumine ülalpidamisest tulevase aja eest on tühine.

§ 444. Isa on kohustatud tasuma emale sünnitamiskulud, samuti ülalpidamiskulud kahe nädala jooksul enne ja kuue nädala jooksul pärast sünnitamist selles suuruses, nagu mõlemate varaseisu ja elujärje kohaselt õiglaseks peetakse.

Kui rasedus oluliselt takistab naise teenistuskohuste täitmist või kui ta raseduse või sünnituse pärast jääb haigeks või muul kaaluval põhjusel ei suuda end ülal pidada, võib naisele määrata ülalpidamist samadel alustel ka rohkema aja eest, kui eespool tähendatud, kuid mitte üle kahe kuu enne ega üle nelja kuu pärast sünnitamist.

Neid kulusid võib ema nõuda ka siis, kui isa suri enne lapse sündimist või kui laps sündis surnult.

§ 445. Perekonnaseisuametnik, kes registreerib vallaslapse sünni, teatab sellest viivitamata kohalikule hoolduskohtule, andes üles lapse ema nime ja elukoha.

Pärast teate saamist selgitab hoolduskohus, kas lapse ülalpidamine isa toetuseta on tagatud, ja tarbe korral määrab lapsele hooldaja.

Olenemata hoolduskohtu algatusest võib ema raseduse ajal kui ka pärast sünnitamist paluda määrata lapsele hooldaja.

3. peatükk.

Lapse abieluliseks tunnustamine.

§ 446. Vallaslaps omandab, kui tema isa abiellub tema emaga, abielulise lapse õigused ja kohused arvates vanemate abielu sõlmimisest, ja kantakse

abielulise lapsena perekonnaseisuregistrisse. Registrisse kandmata jätmise ei võta aga lapselt abielulise lapse õigusi ega kohuseid.

§ 447. Kui vallaslapse vanemad olid kihlatud ja abiellumine osutus võimatuks ühe kihlatu surma või abiellumisvõime kaotamise tõttu, siis tunnustab kohus lapse abieluliseks teise kihlatu või lapse hagemisel.

Kui laps on täisealine, võib kihlatu esitada hagi ainult lapse nõusolekul. Pärast lapse surma võivad hagi esineda tema alanejad.

4. peatükk.

Lapsendamine.

§ 448. Kes on vähemalt kolmkümmend aastat vana, võib lapsendada teise isiku. Abieluliste laste olemasolul võidakse lapsendada ainult hoolduskohtu poolt olulisteks tunnustatud põhjustel ja lapsendaja alanejate nõusolekul.

Lapsendaja peab olema vähemalt kaheksateist aastat vanem kui lapsendatav.

Eelmiste lõigete kitsendused ei tule kohaldamisele, kui lapsendatakse enda või oma abikaasa vallaslaps.

§ 449. Lapsendamine ei või olla seotud tingimusega ega tähtajaga.

§ 450. Abielus olev isik võib olla lapsendajaks või lapsendatavaks ainult abikaasa nõusolekul. Nõusolek ei ole tagasivõetav.

See nõusolek ei ole vajalik, kui abikaasa on kestvalt niisuguses seisukorras, et ta ei saa teha avaldust.

Ühiselt võib lapsendada ainult abielupaar.

§ 451. Lapsendamiseks on vajalik lapsendaja ja lapsendatava nõusolek. Kui lapsendatav on vanemliku võimu all, siis on vajalik ka vanemate nõusolek, ja kui ta on eestkoste all, siis eestkostja nõusolek, ja mõlemal juhul hoolduskohtu luba.

Eestkostja ja hoolduskohus võivad anda nõusoleku või loa ainult pärast seda, kui nad on selgitanud, et lapsendamine ei või lapsendatavale olla kahjulik.

§ 452. Eestkostja ei või enne aruande esitamist ega eestkosteametist vabastamist lapsendada eestkostetavat.

§ 453. Lapsendamine toimub lapsendaja palvel kohtu sellekohase määrusega.

Kohtumäärus ei või toimuda pärast lapsendatava surma. Ta võib toimuda pärast lapsendaja surma varem kohtule esitatud palve alusel.

§ 454. Lapsendatu saab lapsendamisega lapsendaja abielulise lapse õigused ja kohused, eriti ka lapsendaja perekonnanime.

Kui abielupaar lapsendab kellegi või üks abikaasa lapsendab teise abikaasa lapse, siis saab lapsendatu abikaasade ühise abielulise lapse õigused ning kohused ja abikaasade ühise perekonnanime.

§ 455. Lapsendamise tagajärjed ei laiene lapsendaja ülenejatele, külg-sugulastele ega hõimlastele.

§ 456. Lapsendatu ei kaota lapsendamise tõttu õigusi ega kohuseid oma looduslike vanemate ja sugulaste suhtes, kuivõrd seaduse eeskirjadest ei tule järeldada teisiti.

§ 457. Lapsendamist võib lõpetada kohus täisealise lapsendatu ja lapsendaja vastastikusel nõusolekul.

Kohus lõpetab lapsendamise lapsendatu hagemisel, kui viimasel on selleks tõiseid põhjusi, ja lapsendaja hagemisel, kui viimane esitab lapsendatu vastu pärimiskõlbmatuse põhjuse.

Lapsendamist ei või lõpetada, kui lapsendatu on lapsendaja vallaslaps. Lõpetamine kaotab lapsendamise igasugused edaspidised tagajärjed.

3. osa.

Eestkoste ja hooldus.

1. peatükk.

Eestkoste.

1. jagu.

Eestkoste alaealiste üle.

1. jaotis.

Eestkoste määramine.

§ 458. Eestkostmisele kuulub iga alaealine, kes ei ole vanemliku võimu all.

§ 459. Hoolduskohus peab asuma eestkoste määramisele omal algatusel, niipea kui ta kuidagiviisi teada saab juhust, kus eestkoste vajalik.

§ 460. Perekonnaseisumetnikud, valitsusasutised ja kohtud peavad, niipea kui nad oma ametitegevuses teada saavad juhust, kus eestkoste vajalik, sellest teatama vastavale hoolduskohtule.

Teatamiseks hoolduskohtule on kohustatud ka vastava alaealise lähemad sugulased.

§ 461. Eestkostetavale, või kui eestkoste alla tuleb seada mitu venda või õde, siis kõigile eestkostetavaile määratakse üks eestkostja.

Eriistel oludel võib määrata mitu eestkostjat.

§ 462. Eestkostjaks tuleb määrata täisealine isik, kes oma isiklikkude omaduste ja võimete ning varalise seisukorra ja muude olude poolest on selleks kohane.

Eriti tuleb silmas pidada tema laitmatut eluviisi ja oma majapidamise head juhtimist.

Hoolduskohus peab valvama, et eestkostjaks ei määrataks isikut, kelle asjaajamisest on karta eestkostetavale mõnesugust kahju.

§ 463. Kui tähtsaid põhjusi ei ole vastu, tuleb eestkoste määramisel eelistada isikut, keda vanemad on soovinud lapse eestkostjaks kas testamendis või muul kindlakstehtaval viisil.

Võrdsetel tingimustel eelistatakse isa poolt soovitud isikut ema poolt soovitud.

Võimalust mööda tuleb arvestada juhendeid ja tingimusi, mis vanemad on eestkoste määramise ja teostamise kohta seadnud.

§ 464. Kui eestkostjaks ei saa määrata vanemate poolt soovitud isikut ja tähtsaid põhjusi ei ole vastu, tuleb eestkoste määramisel eelistada eestkostetava lähemaid sugulasi, esijoones vanavanemaid.

§ 465. Eestkostmine loetakse avalikuks kohuseks, mille täitmisest keegi ei või keelduda seadusliku põhjuseta.

§ 466. Eestkostmisest võib keelduda:

- 1) naisisik oma suva järgi;
- 2) kes on saanud kuuskümmend aastat vanaks;
- 3) kellel on rohkem kui neli alaealist last;
- 4) kes haiguse või kehavigastuse tõttu on takistatud eestkostja kohuseid korralikult täitmast;
- 5) kelle elukoht on hoolduskohtu asukohast nii kaugel, et tal oleks eriliselt raske eestkostja kohuseid täita;
- 6) keda kavatakse määrata eestkostet teostama ühiselt teise isikuga;
- 7) kellel on juba kaks eestkostmist või üks eriliste raskustega seotud eestkostmine;
- 8) kes on võlgadesse sattunud või täiesti vaene;
- 9) kes on riigiteenistuses, millega on raske ühendada eestkostja kohuste täitmist.

§ 467. Eestkostmisest keeldumise põhjustele ei või toetuda see:

- 1) kes neile toetumisest sõnaselgelt on loobunud kas eestkostetava vanemaile antud töötusega või muul viisil;
- 2) kes on vastu võtnud legaadi, mis temale määratud selles testamendis, millega ta on eestkostjaks tähendatud.

§ 468. Eestkostjaks ei tohi määrata:

- 1) kes on ise eestkoste all;
- 2) kes on kohtuotsuse põhjal kaotanud õiguse olla eestkostjaks, — kuni see õigusekaotus kestab;
- 3) kes on tunnustatud maksujõuetuks, — kuni maksujõuetus kestab;
- 4) kellele eestkostetava vanemate korraldusega on keelatud nende laste eestkostmine;
- 5) kellel on tähtsal määral vastupidiseid huvisid eestkostetava või tema vanemate huvidele, või kes on eestkostetavaga või tema vanematega vaenus;
- 6) selle hoolduskohtu liikmeid, kellele asi allub.

§ 469. Hoolduskohtu poolt eestkostjaks määramata ei ole kellelgi eestkostja õigusi.

Siiski peavad vanemate poolt eestkostjaiks tähendatud isikud, lähemad sugulased või kui neid ei ole, ka võõrad isikud võtma alaealise ja tema vara esialgu oma hoole alla, kuni hoolduskohus teeb tarvilikud korraldused.

§ 470. Kui eestkostja määramine ei või kohe toimuda või määratud eestkostja ametisse astumine mõnesugustel põhjustel viibib, peab hoolduskohus hoolitsema eestkostetava huvide eest ja tarviduse korral määrama ajutise eestkostja.

Eriti ka siis, kui vanemate poolt eestkostjaks tähendatud isik on alaealine, määratakse ajutine eestkostja kuni selle isiku täisealiseks saamiseni.

§ 471. Hoolduskohtu otsus tehakse viivitamata teatavaks eestkostjaks määratud isikule.

§ 472. Seitsme päeva jooksul arvates vastava teadaande saamisest võib eestkostjaks määratud isik esitada hoolduskohtule oma keeldumispalve ühes vastava põhjusega.

Eestkostja määramise peale võivad kaevata hoolduskohtule ka eestkostetava lähemad sugulased seitsme päeva jooksul arvates määramise teadasaamisest.

§ 473. Kui hoolduskohus tunnustab keeldumise või kaebuse põhjendatuks, määrab ta viivitamata uue eestkostja.

Kui aga hoolduskohus tunnustab keeldumise või kaebuse põhjendamatuks, siis on eestkostjaks määratud isik kohustatud eestkosteameti esialgu vastu võtma, kusjuures keeldujale või kaebajale jääb edasikaebuse õigus.

Edasikaebuse rahuldamise korral määrab hoolduskohus viivitamata uue eestkostja.

§ 474. Kes teadvalt seadusliku põhjuseta keeldub eestkosteametit vastu võtmast, see on vastutav kogu kahju eest, mis tekib eestkostetavale selle tõttu, et eestkostja ametisse astumine viibib.

§ 475. Hoolduskohus võib eestkostjaks määratud isikut korraldustrahviga sundida eestkosteametit vastu võtma.

Korraldustrahvi võib määrata kolm korda järgemööda vähemalt seitsmepäevaste vaheaegadega. Iga üksiku trahvi määr ei või ületada sada krooni.

§ 476. Eestkosteameti vastuvõtmine toimub hoolduskohtus. Seejuures antakse eestkostjale üle tema määramist sisaldav eestkostekiri ja eestkostja annab kirjaliku töötuse täita oma kohuseid hoolsalt ja heausklikult.

2. jaotis.

Eestkoste teostamine.

1. alljaotis.

Üldeeskirjad.

§ 477. Eestkostja on õigustatud ja kohustatud hoolitsema eestkostetava isiku ja vara eest, eriti eestkostetavat esindama.

Eestkostja õigused ja kohused ei laiene seesugusele eestkostetava toimingle, milleks on määratud hooldaja.

§ 478. Eestkoste teostamisel on eestkostja kohustatud osutama sama hoolt ja head usku, millega hea peremees harilikult toimetab omi asju.

§ 479. Eestkostja teostab eestkostet iseseisvalt, välja arvatud juhud, mil ta seaduse järgi on kohustatud nõutama hoolduskohtu kaastegevust. Samuti peab ta ka muudel tähtsamatel juhtudel hoolduskohtult nõu küsima.

§ 480. Kui eestkostetav on otsusevõimeline ja vähemalt seitsmeteistkümne-aastane, tuleb eestkostjal tähtsamais asjus enne otsustamist, kuivõrd võimalik, küsida ka eestkostetava arvamust.

Eestkostetava nõusolek ei vabasta eestkostjat tema vastutusest.

§ 481. Mis eestkostetav omandab pärimise teel või vastutasuta kolmandalt isikult, seda peab eestkostja valitsema juhendite järgi, mis pärandaja on andnud viimse tahte avaldusena või kolmas isik vara andmisel.

Eestkostja võib hoolduskohtu loal neist juhenditest kõrvale kalduda, kui nende järgi toimetamine oleks eestkostetava huvidele hädaohtlik.

Kõrvalekaldumiseks kolmanda isiku juhenditest tema eluajal on tarvilik ja küllaldane tema enda nõusolek. Kui ta on kestvalt võimetu oma tahet avaldama või tema asukoht on kestvalt teadmata, võib tema nõusolekut asendada hoolduskohtu luba.

§ 482. Kui eestkostjaid on mitu, siis teostavad nad eestkostet ühiselt. Nende arvamuste lahkumineku korral otsustab küsimuse hoolduskohus, kui eestkostjate määramisel ei ole korraldatud teisiti.

Hoolduskohus võib eestkoste teostamise jagada eestkostjate vahel. Iga eestkostja teostab eestkostet temale jagatud tegevuspiirides iseseisvalt.

Hoolduskohus peab kinni pidama korraldustest, mis on teinud isa või ema nende poolt tähendatud eestkostjate lahkarvamuste lahendamiseks või eestkoste jagamiseks eestkostjate vahel, kuivõrd nende korralduste järgi toimimine ei ole hädaohtlik eestkostetava huvidele.

§ 483. Mis iga üksik eestkostja eestkostetava asjades toime saadab, on kehtiv ja siduv, kuivõrd ta ei ole üle astunud oma võimupiiridest ja kaaseestkostjad ei ole sellele sõnaselgelt vastu vaieldud.

Protsesside algatamiseks, volituste väljaandmiseks ja toimetusteks, millele tagajärjeks on eestkoste täielik lõppemine, on vajalik kõigi eestkostjate nõusolek, kui nad eestkostet teostavad ühiselt.

§ 484. Iga kaaseestkostja on kohustatud ühise eestkoste teostamisel valvama, et teised kaaseestkostjad teostaksid eestkostet kohusepäraselt, ja hoolduskohtule viivitamata teatama kohuse rikkumisest.

Jagatud eestkoste juures määrab valve teostamise viisi hoolduskohus.

Kaaseestkostjad ei või üksteist takistada eestkostetavaga isiklikult kokku saamast või tema varaga kokku puutumast ega selle valitsemisega tutvumast. Kaaseestkostjate lahkarvamused selle kohta lahendab hoolduskohus.

2. alljaotis.

Eestkostja õigused ja kohused eestkostetava isiku suhtes.

§ 485. Eestkostja asendab eestkostetava isiku suhtes tema vanemaid.

Eestkostja õiguste ja kohuste kohta kehtivad vastavalt vanemliku võimu kohta käivad eeskirjad, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 486. Eestkostja peab eestkostetavat toetama ja kaitsma igas suhtes ning hoolitsema tema ülalpidamise, kasvatus- ja hariduse ja elukutse valimise eest, nagu teeks seda hea vanem.

Eestkostetav on kohustatud avaldama eestkostja vastu lugupidamist.

§ 487. Eestkostetava kasvatus- ja hariduse ja tulevase elukutse valimise suhtes tuleb eeskätt arvestada vanemate sellekohaseid korraldusi ja nende puudumisel eestkostetava lähemate sugulaste nõuandeid.

Hoolduskohtu loal võib vanemate korraldustest ja sugulaste nõuandest kõrvale kalduda, kui nendest võiks tekkida eestkostetavale mõnesugust kahju.

§ 488. Hoolduskohus võib eestkostetava kasvatus- ja hariduse ja elukutse valimise kohta eestkostjale anda juhendeid.

Hoolduskohtu loal või korraldusel võib eestkostetava anda kasvatada teisele kohasele isikule või teda paigutada vastavasse kasvatus- või parandus- asutisse.

§ 489. Eestkostja ei või sundida eestkostetavat ette valmistuma elukutsele, mis ei vasta tema kalduvustele või vaimsetele või kehalistele võimetele, vaid arvestades viimaseid, peab teda juhtima võimalikult nõnda, et eestkostetav alaliselt läheneks õigelt valitud sihile.

Kahtluse korral tuleb küsida nõu hoolduskohtult.

§ 490. Eestkostetava ülalpidamiseks, kasvatamiseks ja temale hariduse andmiseks tuleb kulutada ainult nii palju, kui tõesti tarvilik, kattes kulud tema vara tuludest ja üldse kooskõlastades kulud nõnda tuludega, et viimastest jääks võimalust mööda veel igal aastal ülejääki.

Äärmistel kordadel, eriti kui eestkostetav avaldab haruldasi arendamisväärsed andeid või kui vara tuludest ei jätku kõige tarvilikumate kulude katteks, võib kulutada selleks eestkostetava vara ennast, kuid ainult hoolduskohtu sellekohase loaga.

§ 491. Eestkostetava vara puudumisel tema ülalpidamiseks, kasvatamiseks ja temale hariduse andmiseks ei ole eestkostja kohustatud sellisena kandma kulusid omal arvel, kuid ta peab selleks, arvestades asjaolusid, nõutama abinõusid eestkostetava lähemalt sugulastelt ja vastavalt ühiskondlikelt, omavalitsus- ja riigiasutistelt ning eestkostetava võimete kohaselt teda määrama tulutoovasse teenistusse, nagu seda teeks kehv hea vanem.

Kahtluse korral abinõude valimisel, eriti kui eestkostetav avaldab haruldasi arendamisväärsed andeid, tuleb küsida nõu hoolduskohtult.

3. alljaotis.

Eestkostetava esindamine.

§ 492. Eestkostja on õigustatud ja kohustatud eestkostetavat esindama kõigis õigustoiminguis, toimides tema eest ja asemel.

Esindamine toimub alaealise teovõime kohta käivate eeskirjade järgi.

§ 493. Kohtuprotsessides peab eestkostja eestkostetavat täielikult esindama. Eestkostjata ei või eestkostetav kohtus ei hageda ega kosta, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 494. Tähtsaid ja väärtuslikke protsesse, mis võivad olla seotud suurte kuludega, samuti protsesse, millede lõpptulemust raske ette näha, ei või eestkostja alustada muidu kui nõutades selleks hoolduskohtult loa ja tarvilikud juhendid. Kui eestkostja seda nõuet ei täida, siis on ta kohustatud eestkostetavale tasuma kõik selle nõude mittetäitmisest tekkinud kahjud ja kulud.

§ 495. Kui eestkostja oma hooletuse tõttu annab võimaluse hagi tõstmiseks eestkostetava vastu, siis on ta kohustatud eestkostetavale tasuma kohtukulud.

§ 496. Kui otsus alamas kohtuastmes on tehtud eestkostetava kahjuks ning eestkostja ei pea seda õigeks, on ta kohustatud selle otsuse peale edasi kaebama kõrgemasse kohtuastmesse.

§ 497. Kui tekib kohtuprotsess eestkostetava vahel ühelt poolt ja eestkostja või tema abikaasa või mõne tema otsejoones sugulase või tema kaudu esindatava kolmanda isiku vahel teiselt poolt, siis peab eestkostetavale selleks juhaks määratama hooldaja. Kui aga eestkostjaid on mitu, siis võib hoolduskohus teha protsessi ajamise ülesandeks ka eestkostjale, kellel ei ole eeltähendatud takistusi.

4. alljaotis.

Eestkostetava vara valitsemine.

§ 498. Peale ametisse astumist on eestkostja kohustatud kõigepealt kindlaks tegema eestkostetava vara täpse koosseisu, õige nimekirja koostamiseks.

Nimekirja koostab eestkostja ühes hoolduskohtu esindajaga. Nimekirja koostamise juurde kutsutakse ka eestkostetav, kui ta on vähemalt seitsmeteist-

kümne-aastane, tema puudumisel aga või kui ta on noorem, üks ta sugulas-
test või hõimlastest või kaks võõrast isikut.

Nimekiri koostatakse kahes eksemplaris, milledest üks jääb eestkostjale
ja teine hoitakse alal hoolduskohtus.

§ 499. Kui eestkostja nimekirja koostamisega viivitab mõjuva põhju-
seta, vastutab ta kõige kahju eest, mis sellest eestkostetavale tekib. Ühtlasi
võib hoolduskohus ta ametist tagandada või teda sundida nimekirja koosta-
misele korraldustrahviga, mida võib määrata kolm korda seitsmepäevaste
vaheaegadega, iga kord kuni sada krooni.

§ 500. Eestkostja on kohustatud eestkostetava vara valitsema korra-
likult, hoides seda alal ja korras ning võimalust mööda suurendades ja pare-
male järjele tõstes.

§ 501. Eestkostetava varas leiduvad kallisasjad, väärtpaberid, tähtsad
dokumendid ja muud säärased esemed tuleb hoolduskohtu valvel hoida kind-
las kohas hoiul, kuivõrd vara valitsemine seda võimaldab.

§ 502. Eestkostetava vallasasjad, mis võivad kõduneda või üldse ker-
gesti rikkeda ja mis eestkostetavale tarvitamiseks ei ole vajalikud, peab eest-
kostja kohe ära müüma võimalikult hea hinna eest.

§ 503. Riknematud vallasasju võib eestkostja müüa ainult hooldus-
kohtu loal ja sel tingimusel, et eestkostetava huvid seda tungivalt nõuavad,
eriti kui see on vajalik eestkostetava ülalpidamiseks või eestkostetava võlgade
tasumiseks või kui need asjad on kaup, millega enne eestkostmist kaubeldi,
või kui nende asjade mittemüümisest tekiks eestkostetavale asendamatu kahju.

Igal juhul tuleb võimalikult hoiduda müümast asju, millel võib olla
eestkostetava või tema perekonna suhtes erilist väärtust.

§ 504. Kõik sularaha, kuivõrd seda ei ole tarvis eestkostetava jook-
svate kulude katteks, peab eestkostja hoolduskohtu nõusolekul viivitamata
paigutama kasu kandmiseks küllaldaselt kindlatesse krediitasutistesse, väärt-
paberitesse või kinnisvaraga tagatud võlakohustustesse.

Õigustamatu viivituse tõttu saamata jäänud kasu on eestkostja kohus-
tatud eestkostetavale tasuma.

§ 505. Eestkostetaval saadaolevad võlad tuleb õigel ajal sisse nõuda.
Kapitalipaigutused, mis ei paku küllaldaselt tagatist, tuleb hoolduskohtu
valvel asendada kindlamatega. Ümberpaigutamine peab toimuma mitte eba-
soodsalt ajal, vaid kaitstes eestkostetava huvisid.

§ 506. Kui eestkostetava varas leidub äri, tööstus või muu ettevõtte,
peab eestkostja seda jätkama, olgu siis et jätkamine on seotud tõsise ohuga
või mõnesuguste muude raskustega. Jätkamise või lõpetamise otsustab hool-
duskohus.

Uut ärilist ettevõtet ei tohi eestkostja alustada hoolduskohtu loata.

§ 507. Eestkostetava kinnisvarasid linnades on eestkostja kohustatud
korralikult valitsema, hoides neid korras, sisse nõudes tulud ja õigel ajal
õiendades era- ning avalikud kohustused.

Uusi ehitusi ei tohi eestkostja ette võtta hoolduskohtu loata.

§ 508. Eestkostetava põllumajanduslikke kinnisasju on eestkostja ko-
hustatud korralikult valitsema, hoolitsedes põldude nõutava harimise, karja
alalhoidmise ja hoonete ning ettevõtete korrashoiu eest, sisse nõudes tulud ja
õigel ajal õiendades era- ning avalikud kohustused.

Kui kinnisasja kasutamine näib olevat otstarbekohane rendileandmise kaudu, tuleb rendileping esitada hoolduskohtule kinnitamiseks.

§ 509. Eestkostetava kinnisvara müük on lubatud:

- 1) pärandi jagamise korral ala- ja täisealiste pärijate vahel;
- 2) võlgade maksmiseks, millede tähtaega ei saa pikendada;
- 3) eestkostetava ülalpidamiseks muude võimaluste täielikul puudumisel;
- 4) kui müük on ainus abinõu eestkostetavat ähvardava suurema kahju vältimiseks.

Müügi toimetamiseks on vaja hoolduskohtu põhjendatud määrust, ja kui müüdava kinnisvara seaduslik hinne pärandimaksu määramiseks ületab tuhat krooni, siis ka veel vastava järelevalvekohtu luba.

§ 510. Hoolduskohtu määrust ja järelevalvekohtu luba eestkostetava kinnisvara müügiks ei ole vaja:

- 1) kui müük on määratud jõustunud kohtuotsuse täitmiseks;
- 2) kui isik, kellelt kinnisvara on eestkostetavale üle tulnud pärimise teel või muul vastutasuta viisil, on käskinud selle müüa;
- 3) kui kellelgi kolmandal isikul on mõnesugune enne eestkoste määramist omandatud õigus kinnisvara müüki nõuda.

Ka kõigil neil juhtudel peab müüki toimetatama hoolduskohtule teatamisel ja selle valvel.

§ 511. Eestkostja võib eestkostetava vallas- kui ka kinnisvara müüki toimetada hoolduskohtu määrusel kas avalikul enampakkumisel või vabamüügil, nii kuidas see on eestkostetavale kasulikum.

Vabamüügil ei tohi olla ostjaks eestkostja, tema abikaasa, otsejoones sugulane ega kolmas isik, kelle volinikuks eestkostja on.

§ 512. Kõiki eeskirju, mis kehtivad eestkostetava vara müügi kohta, kohaldatakse vastavalt ka selle vara igale teissugusele võõrandamisele, samuti selle koormamisele.

§ 513. Kui eestkostetava varas leidub võlgu, siis peab eestkostja püüdma usaldajaid rahuldada eeskätt varas olevast sularahast ja vara tuludest või vastastikuste võlgade tasaarvestamise teel.

Kui usaldajate rahuldamiseks neist abinõudest ei jätku, võib eestkostja hoolduskohtu loaga teha laenu või müüa eestkostetava vara, eeskätt vallasvara, kuivõrd vaja, ja kui sellest ei jätku, siis kinnisvarast kõigepealt seda, mis toob eestkostetavale võrdlemisi kõige vähem kasu.

§ 514. Eestkostetava maksujõuetuks tunnustamist võib eestkostja paluda ainult hoolduskohtu loal.

Konkursi avamisel eestkostetava varale peab eestkostja sellest varast nõutama eestkostetavale tarvilikku ülalpidamist konkursi kestel, kuivõrd selleks on seaduse järgi õigust.

§ 515. Eestkostja võib eestkostetava asjus ja tema huvides sõlmida igasuguseid lepinguid, maksta ning vastu võtta maksusid ja teostada muid toiminguid. Kõik niisugused toimingud on eestkostetavale kohustavad, kui eestkostja sealjuures toimis heas usus ning kokkuhoidliku varavalitsemise ja majapidamise piirides ega kohustanud eestkostetavat tungiva tarviduseta kauemaks kui tema täisealiseks saamiseni.

§ 516. Kui eestkostja leiab eestkostetava huvidele vastavaks omandada eestkostetavale kinnisomandit või muid kinnisasjaõigusi, siis peab ta selleks nõutama hoolduskohtu loa.

Muude varaliste väärtuste omandamiseks eestkostetavale on vajalik hoolduskohtu luba ainult siis, kui see omandamine ületab tavalise kokkuhoidliku varavalitsemise ja majapidamise piirid.

§ 517. Eestkostetavale avanenud pärandit või legaate vastu võtta, neist loobuda või pärandi jagamise lepinguid sõlmida võib eestkostja ainult hoolduskohtu loaga.

Pärandi vastuvõtmine ei või toimuda teisiti kui inventuuriõigusega.

§ 518. Hoolduskohtu loata ei või eestkostja eestkostetava eest sõlmida võla kustutamise ega vahekohtulepinguid, võtta vastutust võõra võlakohustuse eest, välja anda esitajapabereid, samuti vekseid ja üldse pealdise kaudu edasiantavaid kohustusi, astuda seltsi või ühingu liikmeks isikliku või varalise vastutusega, sõlmida lepinguid eestkostetava ülalpidamise, samuti tema elu ja tervise kindlustuse kohta ega ette võtta toiminguid, milledega eestkostetava nõuete tagatise vähendatakse või lõpetatakse.

§ 519. Eestkostja ei või eestkostetava arvel määrata sihtvarasid ega teha kingitusi.

Selle eeskirja alla ei käi kingitused, mis tavaliselt tehakse kõlbeliste kohuste või viisakusnõuete täitmiseks.

§ 520. Kui eestkostja on sunnitud eestkoste teostamisel tarvitama võõrast abi, siis vastutab ta eestkostetava ees oma abilise toimetuste eest. Äriolikirja andmiseks on vaja hoolduskohtu luba.

§ 521. Sõlmida lepinguid või teostada muid õigustoiminguid eestkostetava vahel ühelt poolt ja eestkostja, tema abikaasa, mõne tema otsejoones sugulase või tema kaudu esindatava kolmanda isiku vahel teiselt poolt ei tohi muidu kui hoolduskohtu ees ning loal. Kui eestkostetaval on ainult üks eestkostja, siis peab eestkostetavale selleks juhuks määratama hooldaja.

§ 522. Kui eestkostja teostab ühepoolse toimingu ilma hoolduskohtu loata, kus seaduse järgi see luba on vajalik, siis see toiming on tühine.

§ 523. Kui eestkostja sõlmib lepingu ilma hoolduskohtu loata, kus seaduse järgi see luba on vajalik, siis oleneb lepingu kehtivus hoolduskohtult tagantjärele saadavast loast.

Vastaspool vabaneb lepingust, kui eestkostja ei esita luba kahe nädala jooksul arvates ajast, mil ta eestkostjalt loa ettenäitamist nõudis.

Eestkostetava täisealiseks saamisel asendab tema õigeksvõtmine hoolduskohtu luba.

§ 524. Kui hoolduskohtu luba ei järgne, võib kumbki pool lepingu täidetud osa tagasi nõuda, kusjuures eestkostetav vastutab ainult niipalju, kui võrd tagasinõutavat osa on tarvitatud tema kasuks või ta tagasinõudmise algul veel on rikastunud või ta on rikastumise pahatahtlikult võõrandanud.

§ 525. Eestkostja ei tohi eestkostetava vara tarvitada oma kasuks.

§ 526. Kulud, mis eestkoste seaduspärasest teostamisest eestkostjale tekivad, kannab ta eestkostetava arvele. Summad, mis ta seesuguseks teostamiseks on välja maksnud omast käest, võib ta eestkostetavalt tagasi nõuda, kui nad on näidatud vastava aasta aruandes.

§ 527. Kui eestkostetava vara ja tulud ning eestkostja töö ulatus ja tähtsus seda õigustavad, määrab hoolduskohus järelevalvekohtu kinnitusel

eestkostjale tema nõudel eestkostetava tuludest aruandeaasta eest kohase tasu, kuid mitte üle nelja protsendi aasta üldtulust.

Kui mitu eestkostjat teostavad eestkostet ühiselt, jagatakse tasu nende vahel ühetasaselt. Kui nad tegutsevad lahus, jagatakse tasu igäühe töö ulatuse ja tähtsuse järgi.

Kui testamendis tähendatud eestkostjale on kindlaks määratud ka tasu, siis tuleb sellest määrast kinni pidada, kuivõrd eestkostetava huvid selle tõttu oluliselt ei kannata.

5. alljaotis.

Aruandmine.

§ 528. Eestkostja on kohustatud iga aasta algul hiljemalt veebruarikuus esitama hoolduskohtule eestkostetava vara valitsemise kohta kirjaliku aruande.

Mõjuva põhjuseta viivituse korral on hoolduskohus õigustatud määrama korraldustrahvi samas korras ja määral, nagu eestkostetava vara kohta nimekirja koostamisega viivituse korral.

§ 529. Aastaruanne peab sisaldama tulude ja kulude ülevaatliku kokkuvõtte, näitama vara koosseisus ja selle väärtuses ettetulnud muudatused ning olema varustatud tõendavate dokumentidega, kuivõrd viimaseid harilikult antakse.

Ettevõtte kohta, kus olemas äriraamatupidamine, on aruandeks küllaldane raamatute järgi koostatud bilanss ühes aasta kasude ja kahjude arvega. Hoolduskohus võib aga nõuda raamatute ja muude tõendite ettenäitamist.

§ 530. Hoolduskohus on kohustatud aastaruanne igal aastal läbi vaatama, ja kui aruandes leidub vigu või selgub kahjusid eestkostetavale, pärast eestkostja seletuste ärakuulamist parandama aruande vead ja tegema muid tarvilikke korraldusi.

Kui hoolduskohus leiab, et aastaruanne järgi vara valitsemine on korralik, siis kinnitab ta aruande ja annab eestkostjale kinnitamise kohta tunnistuse.

6. alljaotis.

Eestkostmise lõppemine.

§ 531. Hoolduskohus peab eestkostja ametist kõrvaldama, kui teda ei tohitud eestkostjaks määrata või kui eestkoste kestel on tekkinud asjaolu, mille tõttu teda ei tohiks eestkostjaks määrata, või kui eestkoste teostamine eestkostja poolt, eriti kohuste rikkumise tõttu, on hädaohtlik eestkostetava huvidele.

§ 532. Eestkostja ametist kõrvaldamise põhjustest on õigustatud hoolduskohtule teatama iga kolmas isik, kes neist teada saab, ja eestkostetav ise, kui ta on vähemalt neljateistkümne-aastane. Kaaseestkostjad on niisuguseks teadaandmiseks kohustatud.

Kui hoolduskohus saab neist põhjustest teada muul teel, siis peab ta omal algatusel asuma eestkostja ametist kõrvaldamisele.

§ 533. Enne eestkostja ametist kõrvaldamist peab hoolduskohus asjaolusid uurima ja eestkostja üle kuulama.

Kuni asja otsustamiseni võib hoolduskohus tarbe korral eestkostja ajutiselt ametist kõrvaldada ja määrata ajutise eestkostja ning kui hädaoht

on viivituses, siis eestkostja seadusvastasest tegevusest tekkinud kahjude tagamiseks ka korraldada vastavas summas tagamisabinõude tarvitusele võtmist.

§ 534. Eestkostja on õigustatud eestkostet teostama, kuni ta oma ameti lõppemisest teada saab või raske hooletuse tõttu ei tea. Sellele õigustusele ei või toetuda see, kes toimingu sõlmimisel eestkostjaga viimase ameti lõppemisest teadis või raske hooletuse tõttu ei teadnud.

Ka teades ameti lõppemisest peab eestkostja jätkama eestkostetava huvides hädavajalikke toimetusi, kuni tegelikult tema asemele astub senine eestkostetav, viimase üldine õigusjärglane või eestkostja ametijärglane.

§ 535. Pärast oma ameti lõppemist on eestkostja kohustatud esitama hoolduskohtule lõpp-aruande ja valitsetava vara üle andma senisele eestkostetavale.

Eestkostja surma või surnuks tunnustamise korral peab valitsetava vara ühes selle nimekirjaga üle andma tema üldine õigusjärglane ning teovõimetuks tunnustamise või teadmata äraoleku korral tema hooldaja.

Eestkostetavat asendab, kui eestkostja amet lõpeb eestkostetava surma või surnuks tunnustamise tõttu, eestkostetava üldine õigusjärglane, ja eestkostetava alaealisuse korral või täisealiseks saamisel teovõimetuse korral — senise eestkostja ametijärglane.

§ 536. Lõpp-aruanne peab koostatama samadel alustel nagu aasta-aruanded. Lõpp-aruandes on küllaldane teha viiteid aastaaruannetele, kui-võrd need on hoolduskohtu poolt kinnitatud.

Hoolduskohus peab lõpp-aruande läbi vaatama samal viisil nagu aasta-aruanded, ära kuulates asjaosalised, ja nende lahkavuste korral neid püüdma lepitada.

Senise eestkostetava palvel peab temale jäetama vastuvaidluste esitamiseks tarvilik tähtaeg, kuid mitte üle kolme kuu. Kui-võrd tema lõpp-aruande õigeks võtab, peab hoolduskohus seda õigeksvõtmist protokollima. Seesugusel protokollitud õigeksvõtmisel on kohtuliku kokkuleppe jõud.

Hoolduskohus peab otsustama lõpp-aruande kinnitada või jätta kinnitamata.

§ 537. Senine eestkostetav on kohustatud oma vara eestkostjalt vastu võtma eestkostja ametisse astumisel koostatud nimekirja ja hoolduskohtule esitatud lõpp-aruande alusel ning andma eestkostjale selle vastuvõtmise kohta kviitungi.

Eestkostja on kohustatud kviitungi esitama hoolduskohtule.

Kviitungi andmine ei võta eestkostetavalt õigust vaielda nimekirja või lõpp-aruande vastu, kui-võrd neis sisaldub ebaõigeid andmeid.

§ 538. Pärast lõpp-aruande kinnitamist ja kviitungi saamist peab hoolduskohus otsustama tunnustada eestkostja ametist lahkunuks.

Pärast oma ameti lõppemist peab senine eestkostja hoolduskohtule tagasi andma eestkostekirja. Selle kohuse mittetäitmise korral kuulutab hoolduskohus Riigi Teatajas senise eestkostja arvel tema ameti lõppemisest.

§ 539. Lõpp-aruande ühes eestkostja ametist lahkunuks tunnustamise või lõpp-aruande kinnitamata jätmise määrusega saadab hoolduskohus kätte senisele eestkostetavale, ühtlasi temale teatavaks tehes vastutusele võtmise tähtajad.

3. jaotis.

Eestkostjate vastutus.

§ 540. Eestkostja vastutab eestkostetava ees iga kahju eest, mis ta eestkoste teostamisel oma kohuse rikkumisega on pahatahtlikult või hooletult tekitanud.

§ 541. Kaaseestkostjad vastutavad solidaarselt.

Kui keegi neist on rikkunud oma kohust kaaseestkostja tegevuse järele valvata, siis on nende omavahelistes nõuetes kohustatud kahju tasuma ainult kahju tekitaja.

Kui eestkoste teostamine on hoolduskohtu poolt jagatud, siis on iga kaaseestkostja vastutav oma jao suhtes. Teised kaaseestkostjad on selle jao suhtes solidaarselt vastutavad ainult siis, kui nad on rikkunud oma kohust selle kaaseestkostja tegevuse järele valvata.

§ 542. Eestkostja vastutus läheb üle tema pärijaile.

4. jaotis.

Hoolduskohtu tegevus ja vastutus.

§ 543. Hoolduskohus peab hoolitsema selle eest, et alaealistele, kes vajavad eestkostet, määrataks eestkostjad ja oleks korraldatud nende huvide kaitse, kui eestkostja on veel määramata või takistatud oma kohuseid täitmast.

Hoolduskohus peab valvama selle järele, et eestkostjad teostaksid eestkostet kohusepäraselt, ja kohuste rikkumisel ning muudel tarvilikkudel juhtudel tegema kohaseid korraldusi eestkostetava huvide kaitseks.

§ 544. Eestkostja peab andma hoolduskohtule viimase nõudel igal ajal teateid eestkostetava isikliku ja varalise seisukorra ning eestkoste teostamise kohta.

§ 545. Hoolduskohus peab enne otsustamist ära kuulama eestkostja arvamuse ja viimase palvel ka eestkostetava sugulaste või hõimlaste arvamuse, kui see võib toimuda tähtsa viivituse ja suurema kuluta. Tähtsail juhtudel, eriti eestkostetava kodakondsuse ja perekonnaseisu muutmisel, tuleb need isikud ära kuulata ka eestkostja palveta.

Samuti peab hoolduskohus enne otsustamist võimalust mööda ära kuulama eestkostetava enese arvamuse — isiklikes asjades, kui ta on vähemalt neljateistkümne-aastane, ja varalistes asjades, kui ta on vähemalt seitsmeteistkümne-aastane.

§ 546. Tõsistel põhjustel, eriti kui eestkostja valitseb suurema väärtusega vallasvarasid või kui tema kätte koguneb suuremaid tulusid, võib hoolduskohus korraldada, et eestkostja annaks tagatise. Tagamise ulatuse ja viisi määrab hoolduskohus asjaolude kohaselt ja samuti võib ta tagatist suurendada, vähendada või lõpetada.

Tagamisega seotud kulud kannab eestkostetav.

§ 547. Kui hoolduskohus pahatahtlikult või hooletusega rikub oma ametikohuseid, siis on sellest tekkinud kahjude eest vastutav iga kohtuliige, kuivõrd ta ei tõenda oma süütust.

Pahatahtlikkuse eest vastutavad kohtuliikmed solidaarselt.

Hooletuse eest vastutab iga kohtuliige ainult tema kanda langeva kahju-tasuosa suuruses.

Kui hoolduskohus on süüdi ainult hooletuses ja tekkinud kahju eest vastutab ka eestkostja, siis võib hoolduskohtu liikmeilt nõuda ainult seda, mida ei ole võimalik sisse nõuda eestkostjalt. See hoolduskohtu liikmete vastutus langeb ära, kui eestkostetav on eestkostja vastu nõude tõstmisega viivitanud pahatahtlikult või hooletuse tõttu.

§ 548. Nõue eestkostjate ja hoolduskohtu liikmete vastu aegub ühe aasta möödumisega arvates päevast, mil hoolduskohtu poolt saadetud lõpp-aruanne kätte saadi. Nõue hoolduskohtu liikmete vastu § 547 neljandas lõikes ettenähtud juhul aegub aga ühe aasta möödumisega arvates ajast, mil selgus, et eestkostjalt ei ole võimalik kahju sisse nõuda.

Kui nimekirjas või lõpp-aruandes on leitud ebaõigeid andmeid või vastutusele võtmise põhjus on tulnud avalikuks alles pärast eelmise tähtaja möödumist, siis aegub nõue ühe aasta möödumisega arvates ajast, mil ebaõiged andmed või vastutusele võtmise põhjus avastati, kuid igal juhul kümne aasta möödumisega arvates päevast, mil hoolduskohtu poolt saadetud lõpp-aruanne kätte saadi.

Kui vastutusele võtmise aluseks on karistatav süütegu, siis aegub nõue ühe aasta möödumisega arvates ajast, mil süüdimõistev kohtuotsus jõustus, olgugi et eelmises lõikes tähendatud kümneaastane tähtaeg on möödunud.

2. jagu.

Eestkoste täisealiste üle.

§ 549. Eestkostmisele kuulub täisealine, kes on tunnustatud teovõimetuks.

Eestkoste kohta täisealise üle kehtivad vastavalt eeskirjad alaealiste eestkoste kohta, kuivõrd seaduses ei ole tehtud erandeid.

§ 550. Kui tähtsaid põhjusi ei ole vastu, tuleb eestkostjate määramisel enne kõike eelistada järjekorras:

- 1) eestkostetava abikaasat;
- 2) tema vanemaid;
- 3) tema lähemaid alanejaid.

Eelistada ei tule lahuselavat abikaasat, samuti lihast vanemat, kui eestkostetav on lapsendatu ja lapsendaja ei ole selle vanema abikaasa.

§ 551. Eestkostetava isiku eest tuleb eestkostjal hoolitseda ainult nii-võrd, kui eestkoste otstarve seda nõuab.

§ 552. Eestkostjana täisealise üle on vanem eestkostetava vara kasutamise ja aruandmise suhtes seotud samade eeskirjadega nagu teised eestkostjad.

§ 553. Eestkostetava tuludest ja nende puudumisel varast kaetakse tema ülalpidamise ja ravitsemise kulud ning hoolduskohtu loaga ka nende ülalpidamise kulud, kes on õigustatud temalt saama ülalpidamist.

Hoolduskohtu loaga võib eestkostja anda eestkostetava varast toetust eestkostetava alanejaile iseseisva majapidamise asutamiseks või alalhoidmiseks, elukutse alustamiseks või kaasavaraks, nagu teeks seda heatahtlik vanem.

§ 554. Kui on tõenäoline, et eestkoste lõpeb veel eestkostetava eluajal, siis annab hoolduskohus eestkostetava vara tähtsate muudatustega seotud korralduste tegemiseks loa ainult sel juhul, kui loast keeldumine oleks tähtsal määral eestkostetavale kahjulik.

§ 555. Täisealist, kelle kohta on esitatud teovõimetuks tunnustamise palve, võidakse seada esialgse eestkoste alla, kui kohus selle leiab tarvilikuks

täisealise isikut või vara ähvardava tõsise hädaohu kõrvaldamiseks ja sellest hoolduskohtule teatab esialgse eestkoste määramiseks.

Eeskirjad eestkostjaiks eelistatavate isikute kohta ei kehti esialgse eestkoste kohta.

§ 556. Esialgne eestkoste lõpeb teovõimetuks tunnustamise palve tagasivõtmisega või selle palve tagajärjeta jätmist sisaldava kohtumääruse jõustumisega või teovõimetuks tunnustamise korral alalise eestkostja ametisse astumisega.

Esialgse eestkoste peab hoolduskohus lõpetama ka siis, kui vastava kohtumääruse järgi eestkostetav enam ei vaja esialgse eestkoste kaitset.

2. peatükk.

Hooldus.

§ 557. Kes on vanemliku võimu või eestkoste all, sellele määratakse hooldaja nendeks toimetusteks, mida vanem või eestkostja on takistatud teostamast.

Eriti tuleb hooldaja määrata pärimise teel omandatud või kolmandalt isikult tasuta saadud vara valitsemiseks, kui pärandaja oma viimses tahtes või kolmas isik vara andmisel on määranud, et selle vara valitsemine ei pea olema vanema või eestkostja käes.

Kui tekib tarvidus hooldaja määramiseks, peab vanem või eestkostja sellest viivitamata teatama hoolduskohtule.

§ 558. Vallaslapsele tuleb määrata hooldaja, kui lapse ema seda soovib või kui hoolduskohus on teinud kindlaks, et lapse ülalpidamine isa toetuseta ei ole tagatud

Hooldaja on lapse esindajana kohustatud viivitamata hagemata lapse isa kindlakstegemist ja isalt lapse ülalpidamise raha.

Hooldaja peab ema aitama lapse huvide kaitsmisel nõuga ja teoga. Juhul, kui ema oma käitumisega annab põhjuse temalt vanemliku võimu võtmiseks, peab hooldaja hoolitsema, et lapsele määrataks eestkostja.

§ 559. Täisealisele, kes ei ole eestkoste all, kuid vaimsete või kehaliste vigastuste või vilumatuse tõttu ei saa tarvilikult teostada oma varalisi toimetusi, võidakse määrata hooldaja, kui ta ise seda palub või sellega nõustub. Kui ta ei saa oma tahet avaldada, siis ei ole palvet ega nõusolekut vaja.

Hooldus määratakse kas hoodatava ühe toimetuse, toimetuste teatava liigi või kõigi toimetuste jaoks.

§ 560. Täisealisele äraolijale, kelle asukoht teadmata, määratakse tema varaliste toimetuste jaoks hooldaja, kuivõrd vaja.

Juhul, kui seesugune äraolija oma varalised toimetused ise on teinud kellelegi ülesandeks või selleks andnud volituse, võib hooldajat määrata ainult siis, kui on tekkinud asjaolud, mis põhjustavad ülesande või volituse lõpetamist.

Need eeskirjad kehtivad ka äraolija kohta, kelle asukoht teada, kuid kes on takistatud tagasi tulemast ja selle tõttu ei saa oma toimetusi teostada.

§ 561. Inimlootele tema õiguste kaitseks määratakse hooldaja, kuivõrd vaja.

Hooldajat ei määrata ja hooldamine kuulub vanemaile, kui laps pärast sündimist seisaks vanemliku võimu all ega vajaks hooldajat.

§ 562. Kui on teadmata või kahtlane, kes on teatava toiminguga osaline, siis määratakse sellele osalisele tema õiguste kaitseks hooldaja, kuivõrd vaja.

Pärandile määratakse hooldaja pärimisõiguses tähendatud juhtudel.

Eriti määratakse kuni järelpärimisele kutsumiseni hooldaja järelpärijale, kes veel ei ole sündinud või kelle isiku määrab kindlaks tulevane sündmus.

§ 563. Juriidilisele isikule määratakse hooldaja, kui tema vara valitsemiseks puuduvad tarvilikud organid ja valitsemine ei ole seaduslikult korraldatud teisiti.

Mööduvaks otstarbeks avaliku korjandusega kogutud vara valitsemiseks ja sihtkasutamiseks määratakse hooldaja, kui selleks seatud isikud on ära langenud ja asi ei ole seaduslikult korraldatud teisiti.

§ 564. Kui hooldatava vara ja tulud ning hooldaja töö ulatus ja tähtsus seda õigustavad, määrab hoolduskohus järelevalvekohtu kinnitusel hooldajale tema nõudel kohase tasu kas hooldatava tuludest aruandeaasta eest, kuid mitte üle nelja protsendi aasta üldtulust, või hooldatava kogu varast hooldamise lõppemisel, kuid mitte üle kahe protsendi selle vara väärtusest.

§ 565. Hooldusele tulevad vastavalt kohaldamisele eestkoste kohta käivad eeskirjad, kuivõrd seadusest ja hooldamise otstarbest ei järeldu teisiti.

§ 566. Hoolduskohus peab hooldamise lõpetama, kui selle määramise põhjus on ära langenud.

KOLMAS RAAMAT.

Pärimisõigus.

1. osa.

Üldeeskirjad

1. peatükk.

Pärandi mõiste.

§ 567. Pärand on isiku kogu vara tema tõeliku või seaduslikult eeldatava surma ajal, kõigi õigustega ja kohustega, mis ei kustu isiku surmaga.

Pärand loetakse juriidiliseks isikuks, kuni ta läheb üle pärijajale.

§ 568. Pärand avaneb pärandaja tõeliku või seaduslikult eeldatava surmaga.

Pärimisele kutsumine tekib siis, kui pärand avaneb kellelegi pärimiseks seaduslikul alusel.

§ 569. Pärimisele kutsumine annab pärimiseks ainult õiguse.

Selleks et pärida, peab pärimisele kutsutud isik avaldama tahet pärandit vastu võtta.

§ 570. Pärand läheb tervikuna üle ühele või mitmele pärijale.

Seaduse eeskirjad pärandi kui terviku kohta kehtivad ka iga kaaspärija pärandiosa kohta.

2. peatükk.

Pärandi hoid.

§ 571. Saanud teada kellegi surmast, peab surnud isiku viimse elukoha kohus seaduses ettenähtud juhtudel tegema tarvilikke korraldusi pärandi hoiuks.

Seesugusteks korraldusteks on pärandvara pitseerimine, pärandi nimekirja koostamine, pärandi valitsemise korraldamine ja pärandi avanemise kuulutuse avaldamine.

Kui pärandaja ei ole surnud oma viimses elukohas, siis teatab sellest surma koha kohus viimse elukoha kohtule ja teeb tarvilikud ajutised korraldused selle vara hoiuks, mis on pärandajast jäänud järele tema surma kohas.

§ 572. Kui kõik pärijad, olgu nad seadusjärgsed, testamendijärgsed või lepingujärgsed, on teada ning teovõimelised ja kohal, siis teeb kohus pärandi hoiuks korraldused, kas kõik või üksikud neist, ainult siis, kui mõni pärijaist või huvitatud isikuist seda nõuab.

§ 573. Kohus peab omal algatusel tegema korraldused pärandi hoiuks:

- 1) kui kõik pärijad või mõned nendest on teadmata;
- 2) kui pärijad või mõned nendest on äraolijad ja puuduvad ka nende esindajad kohal;
- 3) kui pärijad ei saa või ei taha pärandit vastu võtta;
- 4) kui ükski pärijaist on alaealine või muul põhjusel teovõimetu;
- 5) kui on kindlasti teada, et pärand on võlgadega üle koormatud ja usaldajate huvid on hädaohus;
- 6) kui pärandaja vara hulka on jäänud riigi või omavalitsuse rahasummasid, asju või pabereid; sel korral tarvitatakse hoiuabinõusid ainult nende rahasummade, asjade ja paberite suhtes.

§ 574. Olenemata § 572 ja 573 tähendatud juhtudest peab pärandi hoiuabinõud tarvitusele võtma, kui seda paluvad:

- 1) pärandi hooldajad;
- 2) testamenditaitjad;
- 3) pärandaja usaldajad nõuete suhtes, millede väljamõistmise või tagamise kohta on tehtud kohtuotsus või -määrus; sel juhul kuulub hoiule ainult see pärandi osa, mis vastab neile nõuetele;
- 4) pärandaja kaasosanikud kaubandus- või tööstusettevõtte suhtes või kaasomanikud kaasomandi suhtes.

§ 575. Kohtu korraldusel määrab hoolduskohus pärandi valitsemiseks ühe või rohkem hooldajaid.

Pärandi hooldajate ametisse määramine, tegevus ja ametist vabastamine toimub hooldamise kohta käivate üldeeskirjade järgi.

Kui pärijaist mõni on või pärandaja oli alaealine, siis võib hooldajaks määrata nende eestkostjaid.

Hooldajaks määratakse pärandist huvitatud isikute poolt ettepanud isik, kui tal on selleks vajalikud omadused.

3. peatükk.

Pärimisvõime ja pärimiskõlbmatus.

§ 576. Pärimisvõimeline on igaüks, kes on õigusvõimeline.

Pärimisvõime peab olemas olema pärimisele kutsumise ajal ning kestma pärandi vastuvõtmiseni ja tingimisi nimetatud pärijal ka tingimuse kättejõudmiseni.

§ 577. Pärrijaks võib olla ainult see füüsiline isik, kes pärandi avanemisel elab, samuti see juriidiline isik, kes tähendatud ajal on olemas.

Inimloode, kes pärandi avanemise ajal on juba sigitatud, loetakse pärrijaks sel eeldusel, et ta sünnib elusalt.

Sihtasutis, kes luuakse pärandaja viimse tahteavaldusega, loetakse pärandi avanemise ajal olevaks tingimusel, et ta seaduslikus korras omandab juriidilise isiku õigused.

Järelpärrijaks võib olla ka füüsiline isik, kes pärandi avanemise ajal veel ei olnud sigitatud, samuti juriidiline isik, kes tähendatud ajal veel ei olnud tekkinud.

§ 578. Pärimiskõlbmatuse pärast kaotab pärimisõiguse:

- 1) kes teadvalt ja seadusvastaselt surmas või katsus surmata pärandaja või eelpärija;
- 2) kes teadvalt ja seadusvastaselt asetab pärandaja nüisugusesse seisukorda, milles viimane kuni oma surmani oli võimetu tegema korraldust surma korraks või seda muutma;
- 3) kes teadvalt ja seadusvastaselt sundusega või pettusega takistas pärandajat tegemast korraldust surma korraks või seda muutmast või samal viisil sundis seesugust korraldust tegema või muutma;
- 4) kes teadvalt ja seadusvastaselt kõrvaldas või muutis kehtetuks pärandaja poolt surma korraks tehtud korralduse nüisuguses olukorras, milles pärandajal enam võimalik ei olnud seda uuendada;
- 5) kes pahatahtlikult rikub temal lasuvat kohust anda pärandajale ülalpidamist.

Pärimiskõlbmatust kustub, kui pärandaja kõlbmatule andestab.

§ 579. Kui pärija on tunnustatud pärimiskõlbmatuks, siis loetakse ta isiklikult pärimisele mitte kutsutuks ja pärimisele kutsutakse see, keda oleks kutsutud siis, kui pärimiskõlbmatu ei oleks pärandi avanemise ajal olnud elus. Seejuures arvatakse pärimisele kutsumine tekkinuks pärandi avanemisega.

§ 580. Pärimiskõlbmatuks tunnustamist võib hageda see, kes sellest kasu saaks, kui pärija pärimiskõlbmatuse pärast välja langeb, ühe aasta jooksul arvates pärimiskõlbmatuse põhjusest teadasaamisest, kuid mitte hiljem kui kümme aastat arvates pärandi avanemisest.

§ 581. Pärimiskõlbmatuse eeskirjad tulevad vastavalt rakendamisele legataaride ja teiste isikute kohta, kellel on õigus saada pärandist mingit kasu.

2. osa.

Pärimise alused.

1. peatükk.

Üldeeskirjad.

§ 582. Pärimise seaduslikuks aluseks on kas seadus või pärandaja seaduspärane viimse tahte avaldus.

Viimse tahte avaldus toimub kas testamendiga või pärimislepinguga.

§ 583. Pärimisõigust pärimislepingu järgi eelistatakse pärimisõigusele testamendi järgi.

Neid mõlemaid eelistatakse seaduse piires pärimisõigusele seaduse järgi.

Kõik kolm pärimisõiguse liiki võivad esineda ka kõrvuti.

2. peatükk.

Pärimine seaduse järgi.

1. jagu.

Üldeeskirjad.

§ 584. Pärimine seaduse järgi toimub, kui pärandaja ei ole järele jättnud seaduslikult kehtivat viimse tahte avaldust.

Kui see avaldus käib või jääb kehtima ainult pärandi ühe osa kohta, siis tekib pärimine seaduse järgi pärandi ülejääva osa suhtes.

§ 585. Veresugulus annab pärimiseks õiguse ainult siis, kui ta on tekkinud seaduslikust abielust või niisugusest vahekorras, millest põlvnenud lapsed loetakse seaduse järgi abielulisteks.

§ 586. Vallaslaps pärib oma ema ja selle veresugulaste pärandit ühistel alustel abieluliste veresugulastega. Samadel alustel pärivad ka ema ja selle veresugulased vallaslapse pärandit.

Isa pärandit pärib vallaslaps ja ta alanejad ainult siis, kui laps on isa poolt seaduslikus korras tunnustamisega või kohtuotsusega omandanud isa suhtes abielulise lapse õigused ja kohused. Samadel tingimustel pärib isa oma vallaslapse ja selle alanejate pärandit.

§ 587. Vanemate abiellumise kaudu abielulisteks tunnustatud lapsed pärivad ja pärandavad ühistel alustel abieluliste lastega.

§ 588. Lapsendatuil on lapsendajate vara peale sama pärimisõigus nagu abielulistel lastel. Lapsendaja ülenejate ja külgsugulaste pärandit nad ei päri, kuna alanejate pärandit nad pärivad üldistel alustel.

Lapsendatu pärandit pärivad tema veresugulased, lapsendaja ja selle alanejad ühistel alustel.

2. jagu.

Pärimise järjekord.

1. jaotis.

Sugulased.

§ 589. Seadusjärgseiks pärijaiks esimeses järjekorras on pärandaja alanejad sugulased.

Pärandi avanemise ajal elusolev alaneja kõrvaldab pärimiselt kõik need alanejad, kes on pärandajaga suguluses tema kaudu.

Pärandi avanemise ajal juba surnud alaneja asemele astuvad need alanejad, kes on pärandajaga suguluses surnud alaneja kaudu.

Lapsed pärivad ühesuurustes osades.

§ 590. Seadusjärgseiks pärijaiks teises järjekorras on pärandaja vanemad ja nende alanejad.

Kui pärandi avanemise ajal on pärandaja vanemad mõlemad elus, siis pärivad nemad üksi ja ühesuurustes osades.

Kui pärandi avanemise ajal pärandaja isa või ema elus ei ole, siis astuvad surnud vanema asemele tema alanejad esimese järjekorra pärijate kohta kehtivate eeskirjade järgi.

Kui surnud vanemal alanejaid ei ole, siis pärib tema üleelanud abikaasa üksi.

§ 591. Seadusjärgseiks pärijaiks kolmandas järjekorras on pärandaja vanavanemad ja nende alanejad.

Kui pärandi avanemise ajal kõik vanavanemad on elus, siis pärivad nemad üksi ja ühesuurustes osades.

Kui pärandi avanemise ajal on vanavanemate hulgas, olgu isa või ema poolt küljest, vanaisa või vanaema juba surnud, siis astuvad surnu asemele tema alanejad. Kui temal alanejaid ei ole, siis pärib tema osa tema üleelanud abikaasa, kui aga ka viimane on juba surnud, siis viimase alanejad.

Kui pärandi avanemise ajal on juba surnud mõlemad vanavanemad kas isa või ema poolt küljest ja ei ole olemas ka nende alanejaid, siis pärivad teise poole vanavanemad või nende alanejad üksi.

Alanejate astumisele nende vanemate või vanavanemate asemele kohaldatakse esimese järjekorra pärijate kohta kehtivaid eeskirju.

§ 592. Kes esimeses, teises või kolmandas järjekorras kuulub mitmesse tüvikonda, see pärib igas tüvikonnas temale kuuluva osa; iga seesugune osa loetakse omaette pärandiosaks.

§ 593. Seadusjärgseiks pärijaiks neljandas järjekorras on pärandaja vanavanemate vanemad ja nende alanejad.

Kui pärandi avanemise ajal on elus vanavanemate vanemad või mõned neist, siis pärivad nemad üksi. Kui neid on mitu, siis pärivad nad ühesuurustes osades vahet tegemata, kas nad kuuluvad ühte või mitmesse joonde. Kui pärandi avanemise ajal vanavanemate vanemaid enam ei ela, siis pärib nende alanejaist see, kes seisab pärandajale sugulusastme järgi kõige lähemal. Kui ühelähedasi on mitu, siis pärivad nad ühesuurustes osades.

Vanavanemate vanematega ja nende alanejatega lõpeb veresugulaste seadusjärgne pärimisõigus.

§ 594. Sugulast kaugemast järjekorrast pärimisele ei kutsuta, kui lähemast järjekorrast on sugulasi olemas.

2. jaotis.

Abikaasa.

§ 595. Pärandaja üleelanud abikaasa pärib seaduse järgi:

- 1) esimese järjekorra pärijate kõrval — lapseosa pärandist, kui aga lapseosa on vähem kui üks neljandik kogu pärandist, siis ühe neljandiku;
- 2) teise järjekorra pärijate kõrval — poole pärandist;
- 3) vanavanemate kõrval — samuti poole pärandist, kui aga mõni vanavanemaist on surnud, siis pärib üleelanud abikaasa ka selle osa, mis oleks kuulunud sellele surnud vanavanemale.

Kui ei ole sugulasi esimesest ega teisest järjekorrast ega vanavanemaid, siis pärib üleelanud abikaasa üksi kogu pärandi.

§ 596. Kui üleelanud abikaasa pärib ühes pärandaja sugulastega teisest järjekorrast või vanavanematega, siis saab ta peale pärandiosa eelosana abikaasade ühise koduse sisseseade hulka kuuluvad asjad, kuivõrd need ei ole kinnisasja päraldised.

Eelosa suhtes kehtivad legaadi kohta käivad eeskirjad.

§ 597. Üleelanud abikaasal ei ole pärimisõigust ega õigust eelosa peale, kui pärandaja oma surma ajal oli õigustatud hagama abielu lahutatud abikaasa süü pärast ja oli juba esitanud lahutushagi.

§ 598. Kui üleelanud abikaasa on ühtlasi ka pärandaja pärimisõiguslik sugulane, siis pärib ta ka sugulasena. Pärandiosa, mille ta pärib sugulasena, loetakse omaette pärandiosaks.

3. jaotis.

Riik.

§ 599. Kui pärandi avanemise ajal ei ole olemas pärandaja pärimisõiguslikke veresugulasi ega abikaasat või kui neid küll on, aga nad pärandit vastu võtta ei saa või ei taha, siis on pärijaks riik.

3. peatükk.

Pärimine testamendi järgi.

1. jagu.

Üldeeskirjad.

§ 600. Iga ühepoolset tahteavaldust, millega keegi teeb korralduse oma surma korraks oma pärandi kohta, nimetatakse testamendiks.

Surma korraks tehtud kinketöotusele kohaldatakse vastavalt testamendi kohta käivaid eeskirju.

Kui kinge täidetakse kinkija eluajal kingi üleandmisega, siis loetakse seda kinkimiseks elavate vahel.

§ 601. Testamenti võib pärandaja teha ainult isiklikult.

§ 602. Testamenti võib teha igauks, kes testamendi tegemise ajal on teo- ja otsusevõimeline ning suudab oma tahet arusaadavalt avaldada.

§ 603. Testament, mille testaator on teinud eksimuse, pettuse või sunduse mõjul, on kehtetu.

Lihtne kallutamine või meelitamine ei avalda mõju testamendi kehtivusele.

§ 604. Testamendi korraldused, mis testaator on teinud lausa eksimuse mõjul isikute või asjade suhtes, jäävad jõusse testaatori tõeliku tahte kohaselt, kui tõelikku tahet saab täpselt kindlaks teha.

§ 605. Kui testaator on testamendi või mõne üksiku testamendi korralduse tegemiseks väljendanud niisuguse motiivi, mis osutub ebaõigeks, siis ei mõjuta see ekslik motiiv testamendi või korralduse kehtivust, kui ei ole tõendatud, et testaator selle motiivita seda testamenti või korraldust ei oleks teinud.

§ 606. Testament peab olema tehtud seadusega ettekirjutatud vormis.

2. jagu.

Testamendi vorm.

1. jaotis.

Avalik testament.

§ 607. Avalik testament tehakse pärandaja poolt notari osavõtul ja kahe tunnistaja juuresolekul aktiraamatusse kandmisega või hoiuleandmisega.

§ 608. Testamendi tegemisest ei või notarina ega tunnistajana osa võtta:

- 1) pärandaja praegune või endine abikaasa;
- 2) pärandaja sugulased: otsejoones kõik ja külgjoones kuni kolmanda astmeni, hõimlased aga kuni teise astmeni;
- 3) isik, kelle kasuks testamendis midagi määratakse, või kes on selle isikuga p. 1 ja 2 ettenähtud vahekorras.

Kui keegi p. 3 tähendatud isikuist võtab notarina või tunnistajana osa testamendi tegemisest, siis tühistub selle tagajärjel testamendis ainult määrang, mis on tehtud osavõtja isiku või temaga p. 1 või 2 ettenähtud vahekorras oleva isiku kasuks.

§ 609. Testamendi tegemisest ei või tunnistajana osa võtta:

- 1) alaealine;
- 2) kes kohtuotsuse järgi on kaotanud õiguse olla tunnistajaks — aja kestel kuni selle õiguse tagasisaamiseni;
- 3) kes keha- või vaimuvea pärast ei suuda õigesti ega täielikult aru saada tehtavast toimingust ega seda tõendada, nagu vaimuhaiged, kurdid, tummad, pimedad;
- 4) kes on notariga § 608 esimese lõike p. 1 ja 2 ettenähtud vahekorras;
- 5) kes on notari juures teenistuses.

§ 610. Aktiraamatusse kandmisega avaliku testamendi tegemiseks on vaja, et pärandaja avaldaks isiklikult notarile oma viimse tahte suuliselt või kirjalikult, notar selle avalduse notariaalseaduse kohaselt kannaks aktiraamatusse ja sissekandele alla kirjutaksid pärandaja ning notar.

§ 611. Kohe pärast allkirjutamist peab pärandaja notari juuresolekul kahele tunnistajale avaldama, et ta sissekannet aktiraamatusse on lugenud ja see sisaldab tema viimset tahet.

Tunnistajad peavad oma allkirjaga aktiraamatus tõendama, et pärandaja on selle avalduse nende ees teinud ja nende arusaamise järgi on pärandaja seejuures olnud teo- ja otsusevõimeline.

Ei ole nõutav, et tunnistajad sissekande sisu teaksid.

§ 612. Kui pärandaja notari veendumuse järgi ei ole küllaldaselt võimeline kuulma või kõnelema, siis võib pärandaja avaldada oma viimset tahet notarile ainult kirjalikult.

Pärandaja avaldus kahele tunnistajale, et ta on sissekannet aktiraamatusse lugenud ja see sisaldab tema viimset tahet, peab sel juhul olema aktiraamatusse kirjutatud pärandaja oma käega.

Notari veendumus pärandaja kuulmis- või kõnelemisvõime puudulikkuse kohta peab aktiraamatus tähistatama.

§ 613. Kui pärandaja notari veendumuse järgi ei ole küllaldaselt võimeline lugema või kirjutama, siis võib pärandaja avaldada oma viimse tahte notarile ainult suuliselt, notar peab aktiraamatusse tehtud sissekande ette lugema mõlema tunnistaja juuresolekul ja pärandaja peab seejärel avaldama, et sissekanne sisaldab tema viimset tahet.

Sel juhul peavad tunnistajad oma allkirjaga tõendama ka seda, et sissekanne on nende juuresolekul pärandajale ette loetud.

Notari veendumus pärandaja lugemis- või kirjutamisvõime puudulikkuse kohta peab aktiraamatus tähistatama.

§ 614. Avaliku testamendi algkirjaks loetakse testament, mis on kantud aktiraamatusse.

Väljavõtteid ja ära kirju algkirjast antakse välja pärandajale või tema volinikule notariaalseaduse eeskirjade järgi.

Väljavõtte loetakse algkirjaga võrdseks, kuivõrd esimene viimasest ei erine.

§ 615. Avaliku testamendi tegemiseks hoiuleandmisega peab pärandaja isiklikult kahe tunnistaja juuresolekul andma notarile hoiule kinnise kirja ühes avaldusega, et see kiri on tema testament, ning notar peab selle avalduse ja kirja vastuvõtmise kohta tegema sissekande aktiraamatusse, ära märkides aktiraamatus ka kirja välised tunnused ja kirjal enesel tema hoiulevõtmise aja.

Kohe pärast sissekandmist peavad tunnistajad oma allkirjaga aktiraamatus tõendama, et pärandaja on nende juuresolekul tunnustanud hoiuleantud kirja oma testamendiks ja et nende arusaamise järgi pärandaja oli seejuures teo- ja otsusevõimeline.

Sel viisil hoiuleantud testament loetakse avalikuks ainult niikaua, kuni seda ei ole tagasi võtnud pärandaja või tema poolt selleks eriliselt volitatud isik. Kahtluse korral võib notar nõuda notariaalselt tõestatud volikirja.

§ 616. Testament, mida ei saa kehtivaks tunnustada avalikuna, jääb kehtima koduse testamendina, kui tema tegemisel ei ole rikutud koduste testamentide kohta käivaid eeskirju.

2. jaotis.

Kodune testament.

§ 617. Kodust testamenti võib pärandaja teha ainult kirjalikult vähemalt kahe tunnistaja juuresolekul.

Tunnistajaile peab pärandaja teatama, et nad on kutsutud tunnistajaiks nimelt testamendi tegemisele. Nad peavad testamendi tegemise juures olema üheaegselt.

Tunnistajaiks ei või olla isikud, kellele see on keelatud avaliku testamendi tegemisel.

§ 618. Koduse testamendi kirjutab kas pärandaja ise või tema palvel teine isik. Isik, kes pärandaja palvel on testamendi üles kirjutanud või ümber kirjutanud, ei või alla kirjutada tunnistajana.

§ 619. Pärandaja peab tunnistajate juuresolekul teatama, et kirjutis sisaldab tema viimset tahet, ja omakäeliselt testamendile alla kirjutama.

Kui pärandaja alla kirjutada ei saa, siis võib tema asemel alla kirjutada kolmas isik, kuid see tuleb testamendis ära tähendada. Pärandaja asemel allakirjutaja ei või alla kirjutada tunnistajana.

§ 620. Kohe pärast seda, kui testamendile on alla kirjutanud pärandaja või kolmas isik, peavad sellele alla kirjutama ka tunnistajad. Viimased tõendavad oma allkirjaga, et pärandaja ise või tema palvel kolmas isik on testamendile alla kirjutanud ja nende arusaamise järgi on testamendi tegija seejuures olnud teo- ja otsusevõimeline.

Ei ole nõutav, et tunnistajad teaksid testamendi sisu.

§ 621. Kui testaator on kogu testamendi algusest lõpuni kirjutanud oma käega, sealjuures ära tähendades tema tegemise koha ja aja, siis on testament kehtiv ka niisugusel korral, kui ühtegi tunnistajat juures ei olnud. Eksi-

mus koha ning aja äratähendamises või äratähendamise vormis ei tee iseene-
sest veel testamenti kehtetuks.

§ 622. Kodune testament võib olla koostatud igas keeles, ainult kui
ta on kirjutatud üldtarvitavate tähtedega ja on täiesti loetav; seejuures on
aga nõutav, et pärandaja mõistaks seda keelt, milles testament on kirjutatud.

3. jaotis.

Erakorraline testament.

§ 623. Erakorralist testamenti võidakse teha ainult siis, kui erakorralised
olud, nagu lähedane surmaoht, liiklemise sulgemine, taud või sõjatege-
vus, võtavad pärandajalt võimaluse muus vormis testamenti teha.

Erakorraline testament tehakse viimse tahte suulise avaldusena kahele
tunnistajale, kes selle avalduse peavad kirjalikult üles tähendama.

Tunnistajaks ei või olla isikud, kellele see on keelatud avaliku testa-
mendi tegemisel.

§ 624. Suuline avaldus tuleb kohe ühe tunnistaja poolt kirja panna
avalduse koha ja aja äratähendamisega, siis kiri mõlema tunnistaja poolt alla
kirjutada ja viivitamata edasi anda kohtule, ühes avaldusega, et pärandaja
on teo- ja otsusevõimelises seisukorras ning olemasolevail erakorralistel oludel
neile avaldanud oma viimse tahte.

Mõlemad tunnistajad võivad kirja asemel teha ka üheaegse suulise
avalduse kohtule protokolliliseks.

Kui pärandaja teeb suulise avalduse tegelikus sõjaväeteenistuses või
sõidus oleva laeval, siis võib kohtu aset täita vastavalt ohvitser või laevajuht.

§ 625. Erakorraline testament kaotab kehtivuse, kui tema tegemise
ajast möödub üks kuu ja testaator veel on elus.

Selle tähtaja jooks peatub seni, kuni testaatoril puudub võimalus muus
vormis testamenti teha.

3. jagu.

Testamendi sisu.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 626. Testaator peab oma tahte testamendis väljendama selgelt ning
arusaadavalt. Väljendid, mis ei ole arusaadavad, loetakse olematuiks.

§ 627. Testamendis nimetatud isikute ja asjade kohta jätkub nende
igasugusest nimetusest või kirjeldusest, kui see ei jäta kahtlust testaatori
õige tahte kohta.

Kui niisugust kahtlust ei ole, siis ei mõjuta testamendi kehtivust ka
eksimus nimetuses või kirjelduses, samuti see, et isikul või asjal hiljem kaob
testamendis tähendatud omadus.

§ 628. Ei ole vaja, et testaator ise teeks testamendis kõik korraldused
täielikult, vaid ta võib korralduste arendamise jätta ka teise isiku hooleks,
kes sel puhul tegutseb testamenditäitjana.

Pärija nimetamist ei või testaator jätta kellegi teise hooleks.

§ 629. Kui testaator on teinud testamendi oma laste kasuks, nende
nimesid ja pärandiosi ära tähendamata, ja enne testamendi tegemist mõni

lastest on juba surnud, jättes järele alanejaid, siis loetakse kahtluse korral korraldus tehtuks ka surnud lapse alanejate kasuks sel määral, mil nad seadusjärgsel pärimisel astuksid surnu asemele.

§ 630. Kui testaator on testamendis teinud korralduse oma alaneja kasuks ja see pärast testamendi tegemist sureb, jättes järele alanejaid, siis loetakse kahtluse korral korraldus tehtuks ka nende viimaste kasuks, kuivõrd nad seadusjärgsel pärimisel astuksid surnu asemele.

§ 631. Kui testaator on testamendis teinud korralduse temaga teenistuslikus või ärilises vahekorras olevate isikute kasuks või mõnesuguse isikute liigi kasuks isikuid lähemalt ära tähendamata, siis arvatakse kahtluse korral korraldus tehtuks nende kasuks, kes pärandi avanemise ajal olid testaatoriga tähendatud vahekorras või kuulusid sellesse liiki.

§ 632. Kui testaator on testamendis teinud korralduse vaeste kasuks, isikuid lähemalt ära tähendamata, siis tuleb kahtluse korral arvata, et korraldus on tehtud testaatori viimse elukoha järgi kohaliku omavalitsuse kasuks, kohustusega jagada vaestele see, mis selle korraldusega on määratud.

§ 633. Kui testaator on isiku, kelle kasuks testamendis korraldus tehtud, tähendanud niisugusel viisil, et see võib käia mitme isiku kohta, ja kui selge ei ole, keda neist nimelt on mõeldud, siis tuleb korraldus lugeda kehtivaks nende kõigi kasuks ühesuurustes osades.

§ 634. Pärija nimetamist, legaaside määramist ja üldse kõiki korraldusi testamendis võidakse teha ka edasilükkavate ja äraaruutvate tingimustega, samuti ka tähtaja või tähtpäeva määramisega.

Paratamatud, võimatud, samuti seaduse, avaliku korra või heade kommete vastased tingimused tuleb lugeda olematuiks, kuna korraldus ise jääb kehtima.

§ 635. Kui tingimisi pärijaks nimetatud isikule samas testamendis on määratud veel legaas, siis tuleb kahtluse korral arvata, et tingimus kehtib ka legaadi kohta. Kui aga legaas on seotud tingimusega, siis ei loeta tingimust iseenesest kehtivaks pärijaks nimetamise kohta.

§ 636. Kui testaator on teinud korralduse edasilükkava tingimusega, siis tuleb kahtluse korral arvata, et see korraldus on kehtiv ainult siis, kui isik, kelle kasuks korraldus tehtud, tingimuse saabumisel on elus.

§ 637. Seda, mis testamendis on määratud edasilükkava tingimusega, ei või nõuda enne tingimuse saabumist.

Edasilükkava tingimusega pärijaks määratud isikule võidakse pärand siiski välja anda ka enne selle tingimuse täitumist, kui ta annab küllaldase tagatise sellele, kellele ta peaks pärandi üle andma juhul, kui tingimus ei täitu.

§ 638. Isik, kellele on testamendis pandud kohustus anda kellelegi välja legaas teatava tingimuse täitumisel, peab andma legataarile legaadi täitmise kohta küllaldase tagatise.

Kui tingimus on niisugune, et selle täitumine oleneb legataari teatavast tegevusest või tegevusetusest määramata aja jooksul, siis võib legataar legaadi kätte saada, kui ta annab legaaditäitjale või sellele, kelle kasuks legaas tingimuse täitumata korral läheb, legaadi enese ja temast saadud kasude tagasimiseks küllaldase tagatise.

§ 639. Testamendis leiduvate segaste, kahemõtteliste või oskamatult tarvitatud ütluste tõlgitsemisel tuleb eeskätt silmas pidada testaatori enese

seletusi, mis ta on järele jätnud kirjalikult või väljendanud suuliselt tunnistajate ees.

Seejuures tuleb arvestada ka testaatori vahekorda pärijaga, tema mõtlemis- ja kõnelemisviisi, samuti ka kohalikke tavaid ja harjumusi.

§ 640. Kui testamendis mõnd korraldust tema sisu poolest võib tõlgitada mitut viisi, siis tuleb kahtluse korral eelistada seda tõlgitsemist, mis võimaldab testamendi kehtivaks jäämist suuremas ulatuses.

§ 641. Kehtetu on korraldus, mis testaator on testamendis teinud oma abikaasa kasuks, kui see abielu testaatori eluajal pärast testamendi tegemist tühistati või lahutati.

Üheväärseks abielu lahutusega loetakse juhtum, kui testaator oma surma ajal oli õigustatud hagama lahutust abikaasa süü pärast ja oli lahutus- hagi juba esitanud.

§ 642. Kui testamendis mõni korraldus on kehtetu, siis teeb see teised korraldused kehtetuiks ainult sel juhul, kui peab oletama, et testaator selle kehtetu korralduseta ka teisi ei oleks teinud.

§ 643. Kui testaator on testamendis väljendanud tahet edaspidi teha veel täiendavaid korraldusi, neid aga ei ole teinud, siis ei mõjuta see testamendi kehtivust, kui ei tule arvata, et testamendi kehtivus pidi olenema sellest täiendusest.

2. jaotis.

Pärija nimetamine.

§ 644. Kui testaator on testamendis kellelegi määranud kogu oma vara või murdosa sellest, siis tuleb lugeda see korraldus pärija nimetamiseks ka siis, kui vastava isiku kohta ei ole tarvitatud sõna „pärija“.

§ 645. Kui testaator on nimetanud üheainsa pärija ja tema kasuks määranud murdosa pärandist, siis tekib ülejääva pärandiosa kohta pärimine seaduse järgi.

Sama kord on kehtiv ka siis, kui testaator on nimetanud mitu pärijat, määrates igaühe kasuks murdosa pärandist, ja need murdosad kokku ei moodusta kogu pärandit.

§ 646. Kui murdosadele nimetatud pärijad testaatori tahte järgi peavad olema ainukesed pärijad, nende murdosad kokku aga ei moodusta kogu pärandit, siis suurendatakse vastavalt igaühe murdosa.

Kui murdosadele nimetatud pärijate osade kogusumma on suurem kui kogu pärand, siis vähendatakse vastavalt igaühe murdosa.

§ 647. Kui on nimetatud mitu pärijat igaühe pärandiosa ära tähendamata, siis loetakse nad pärijaiks ühesuurustes osades.

Kui aga pärijaiks on nimetatud seadusjärgsed pärijad või sugulased isikuid või pärandiosi ära määramata, siis tuleb pärijaiks lugeda need, kes on seadusjärgsed pärijad pärandi avanemise ajal, nende seaduslikkudes pärandiosades.

§ 648. Kui on nimetatud mitu pärijat, ühed murdosadele, teised murdosi ära tähendamata, siis pärivad viimased murdosade kogusummat ületava pärandiosa ühesuurustes osades.

Kui aga murdosade kogusumma on sama suur või suurem kui terve pärand, siis vähendatakse vastavalt kõiki murdosi sel määral, et murdosata

nimetatud pärija saaks pärandist sama palju kui pärija, kelle kasuks on määratud kõige väiksem murdos.

§ 649. Kui mitmest pärijast mõned on nimetatud pärijaiks ühele ning samale murdosale, siis on selle ühise murdosa kohta vastavalt kehtivad eeskirjad pärandi kui terviku kohta.

3. jaotis.

Asepärija nimetamine.

§ 650. Testaator võib juhuks, kui tema poolt pärijaks nimetatud isik pärandit saada ei taha või saada ei või, nimetada selle äralangenuid pärija asemele asepärija.

Kui ei ole selgesti tähendatud, kas asepärija nimetamine käib ühe või mõlema juhu kohta, siis tuleb arvata, et asepärija on nimetatud mõlemaks juhuks.

§ 651. Kui pärijad on nimetatud vastastikku üksteisele asepärijaiks või kui ühele neist on nimetatud asepärijaiks kõik teised, siis tuleb kahtluse korral lugeda, et nad on nimetatud asepärijaiks vastavalt neile määratud pärandiosade suurusele.

Kui pärijad on nimetatud vastastikku üksteisele asepärijaiks, siis neid, kes on nimetatud pärijaiks ühisele pärandiosale, eelistatakse kahtluse korral selle ühise pärandiosa asepärijaina.

§ 652. Testaator võib asepärijaid nimetada mitmes järjekorras, määrates, kes pärandi peab saama siis, kui ka asepärija pärandit saada ei taha või saada ei või.

§ 653. Asepärija nimetamine kaotab kehtivuse, kui esialgne pärija pärandi vastu võtab või kui asepärija enne asepärimisele kutsumist sureb või muul viisil pärimisvõime kaotab.

Teine ja järgnevad asepärijad ei kaota oma õigusi, kui nende eelne asepärija sureb enne esialgset pärijat.

§ 654. Kahtluse korral, kas keegi on nimetatud asepärijaks või järelpärijaks, loetakse teda asepärijaks.

Järelpärijaks nimetamine sisaldab kahtluse korral ka asepärijaks nimetamise.

4. jaotis.

Järelpärija nimetamine.

§ 655. Pärandaja võib testamendis määrata, et tema poolt pärijaks nimetatud isik eelpärijana peab teatava tähtpäeva saabumisel või tingimuse täitumisel kogu pärandi või osa pärandist välja andma järelpärijale.

Järelpärijale ei või niisugust kohustust peale panna.

§ 656. Kui pärandaja on määranud, et pärijaks nimetatud isik peab pärandi kätte saama alles teatava tähtpäeva saabumisel või tingimuse täitumisel, kuid ilma määramata, kes seni peab pärandit valitsema, siis on eelpärijaiks pärandaja seadusjärgsed pärijad.

§ 657. Kui pärandaja on nimetanud pärijaks isiku, kes pärandi avanemise ajal veel ei olnud sigitatud, siis tuleb kahtluse korral arvata, et see isik on nimetatud järelpärijaks. Kui see oletus pärandaja tahtele ei vasta, siis on pärija nimetamine kehtetu.

Sama on kehtiv ka niisuguse juriidilise isiku kohta, kes peab tekkima alles pärast pärandi avanemist.

§ 658. Kui pärandaja on järelpärija nimetanud tähtpäeva või tingimust määramata, mille saabumisel või täitumisel järelpärimine peab toimuma, siis kutsutakse järelpärija pärimisele eelpärija surma korral.

Kui järelpärijaks on nimetatud isik, kes pärandi avanemise ajal veel ei olnud sigitatud, siis kutsutakse ta pärimisele tema sündimisel.

Kui järelpärijaks on nimetatud pärandi avanemise ajal veel mitte olemas-olev juriidiline isik, siis kutsutakse ta pärimisele tema tekkimisel.

§ 659. Kui järelpärija sureb enne järelpärimise tekkimist, kuid pärast pärandi avanemist, siis läheb tema õigus üle tema pärijaile, kui ei tule arvata, et pärandaja tahtis teisiti.

Kui järelpärija on nimetatud edasilükkava tingimusega, siis tuleb kahtluse korral arvata, et see nimetamine on kehtiv ainult siis, kui järelpärija on tingimuse täitumisel elus.

§ 660. Järelpärijale väljaantava pärandi hulka kuulub ka kõik see, mis eelpärija on omandanud pärandisse kuuluva õiguse põhjal, või mõne hävitatud, rikutud või äravõetud pärandasja asemele, või pärandisse kuuluva vara eest õigustoiminguga, kui võrd omandatud vara ei kuulu eelpärijale äratarvitamiseks.

§ 661. Eelpärija korraldus pärandisse kuuluva kinnisvara kohta või pärandisse kuuluva õiguse kohta kinnisasja peale kaotab järelpärimise tekkimisel kehtivuse niivõrd, kui see korraldus järelpärija õiguste saamist takistab või kitsendab.

Sama eeskirja alla käib ka korraldus, mis mõne pärandasja kohta on tehtud vastutasuta või eelpärija poolt antud kinkimistootuse täitmiseks.

§ 662. Eelpärija võib pärandit võõrandada või asjaõigustega koormata ainult niivõrd, kui see temale on lubatud pärandaja või järelpärija poolt, või niivõrd see on vajalik pärandaja edasilükkamatute võlgade tasumiseks või leaatide täitmiseks. Lubatud on võõrandada ka kergesti riknevaid asju.

§ 663. Eelpärija kannab pärandi alalhoiu harilikud kulud.

Kulusid, mida eelpärija võis pärandi alalhoiuks olude kohaselt pidada hädatarvilikkudeks, on ta õigustatud katma pärandist. Kui ta need kulud on katnud omast varast, siis on järelpärimise tekkimisel järelpärija kohustatud need temale tasuma.

Kulud, mis ei kuulu eelmiste hulka, on järelpärimise tekkimisel järelpärija kohustatud tasuma eelpärijale eeskirjade järgi, mis käivad võraste asjade volituseta ajamise kohta.

Eelpärija on õigustatud ära võtma seadet, millega ta mõne pärandasja on varustanud.

§ 664. Eelpärija peab järelpärijale viimase nõudel andma pärandisse kuuluvate asjade nimekirja oma allkirjaga.

Järelpärija võib nõuda, et teda kutsutaks selle nimekirja koostamise juurde.

Nimekirja koostamise kulud kaetakse pärandist.

§ 665. Kui eelpärija talitusviisi või tema halva varalise seisukorra tõttu tekib põhjendatud kartus, et järelpärija õigusi võidakse tunduvalt rikuda, siis võib järelpärija nõuda eelpärijalt oma õiguste tagamist.

§ 666. Kui eelpärija ei ole kohtu poolt määratud tähtaja jooksul järelpärijale õigusi taganud, siis võib järelpärija nõuda, et pärandi valitsemine antaks kohtu poolt eriti selleks määratud hooldajale.

Niipea kui eelpärija annab nõutud tagatise, tuleb pärand tema valitsemisele tagasi anda.

Pärandist saadud tulud, peale valitsemiskulude mahaarvutust, peab hooldaja eelpärijale välja andma.

§ 667. Eelpärija on järelpärimise tekkimisel kohustatud järelpärijale pärandi välja andma selles seisukorras, milles see osutub üleandmiseni kestnud korrapärase valitsemise järel.

Kõik pärandi vili järelpärimise tekkimiseni kuulub eelpärijale.

Eelpärija peab järelpärija nõudel esitama pärandi valitsemise kohta aruande.

§ 668. Eelpärija ei vastuta järelpärija ees pärandasjade muutuste või halvenemiste eest, mis tekivad nende asjade korralikust kasutamisest.

§ 669. Pärandaja võib eelpärijat vabastada seadusega määratud kitsendustest ja kohustustest pärandi kasutamisel ja käsutamisel.

Kui pärandaja on määranud järelpärijale ainult selle, mis pärandist järelpärimise tekkimisel üle jääb, siis loetakse eelpärija vabastatuks kõigist seadusega määratud kitsendustest ja kohustustest.

Sedasama tuleb kahtluse korral oletada ka siis, kui pärandaja on määranud, et eelpärija võib pärandit vabalt käsutada.

§ 670. Järelpärimise tekkimisest alates ei loeta eelpärijat enam pärijaks ja pärimisele kutsutakse järelpärija.

Pärandi vastuvõtmisega lähevad järelpärijale üle kõik pärija õigused ja kohused.

§ 671. Kui järelpärija pärandit vastu võtta ei saa või ei taha, siis jääb pärand eelpärijale, olgu siis et pärandaja on määranud teisiti.

§ 672. Õigussuhted pärandaja ja eelpärija vahel, mis vahepeal olid kustunud eelpärija isikus õiguste ja kohuste ühtumise tõttu, ennistuvad järelpärimise tekkimisel ja on järelpärijale siduvad.

5. jaotis.

Legaat.

§ 673. Kui pärandaja on testamendis kellelegi määranud mitte kogu oma vara ega murdosa sellest, vaid mingisuguse muu varalise kasu, siis tuleb lugeda see kasu legaadiks ja kasu saaja legataariks, olgu siis et testamendi mõtte kohaselt tuleb kasu saajat lugeda pärijaks.

Varaline kasu võib olla mõne asja, rahasumma või õiguse andmises kui ka kohustusest vabastamises.

§ 674. Pärandaja võib legaadi määrata kas otseselt testamendis või legaadi määramise teha kohuseks pärijale või teisele legataarile.

§ 675. Pärandaja võib legaadi täitmise teha kohuseks pärijale või legataarile. Kui ta seda ei ole teinud või kui nad on ära langenud, siis on legaadi täitmiseks kohustatud testamenditäitja.

§ 676. Kui ühe ning sama legaadi täitmine on tehtud kohuseks mitmele pärijale või mitmele legataarile, siis kannavad kahtluse korral seda kohus-

tust pärijad nende pärandiosadele ja legataarid nende legaaside väärtusele vastaval määral.

§ 677. Kui legaaditaitja ära langeb, siis läheb täitmiskohustus üle sellele, kes tema asemele astub, — eeldusel, et seda legaati suudab täita igauks ja taitja määramisel pärandaja ei olnud arvestanud taitja isiklikke omadusi.

§ 678. Pärijaid ja legataare võib legaasidega ja sihtkäsunditega koorjata ainult sellel määral, kuivõrd igauks neist ise on osa saanud pärandist. Üle selle määra ulatuvat koormatise osa ei tarvitse nad täita.

Kui pärandist kõigi legaaside täitmiseks ei jätku, siis tuleb iga legaati vastavalt vähendada.

§ 679. Pärandaja võib legaadi määrata mitmele isikule niiviisi, et jääb legaaditaitja või kolmanda isiku otsustada, millise osa legaadist igauks nendest peab saama.

Kui legaaditaitja või kolmas isik seda otsustada ei saa või otsustamast keeldub, siis jagavad legataarid legaadi omavahel ühesuurustes osades.

§ 680. Legataarile võidakse määrata aselegataar, vastavalt kohaldades asepärija kohta käivaid eeskirju.

§ 681. Pärandaja võib määrata pärijale peale tema pärandiosa ka legaadi eellegaadina.

Eellegaat loetakse legaadiks ka niivõrd, kui ta koormab eellegaadi saajat ennast.

Kui pärija pärandit vastu võtta ei saa või ei taha, on tal siiski õigus saada eellegaati.

§ 682. Kui eellegaat on määratud mitmele pärijale ühiselt, siis jagavad nad selle endi vahel vastavalt oma pärandiosadele.

§ 683. Kui pärija on nimetatud tingimusega, siis tuleb kahtluse korral see tingimus lugeda kehtivaks ka pärijale määratud eellegaadi kohta.

Õigus pärijale määratud eellegaadi peale läheb üle tema asepärijale ainult siis, kui see testamendis sõnaselgelt nii on määratud.

§ 684. Legataari õigus temale määratud legaadi peale tekib pärandi avanemisega ja läheb tema surma korral üle tema pärijaile.

Kui legataar sureb enne pärandajat, siis ei ole tema pärijail õigust legaadi peale, kui pärandaja ei ole neid selleks juhaks määranud aselegataarideks.

§ 685. Legataari õigus tingimusega temale määratud legaadi peale tekib alles siis, kui tingimus on täitunud või tuleb arvata täitunuks, olgu siis et tingimus on täitunud juba enne pärandaja surma.

Legataari õigus tähtpäevaga seotud legaadi peale loetakse tekkinuks pärandi avanemisega, kui tähtpäeva ei tule lugeda üheväärseks tingimusega.

§ 686. Legaat, mis on määratud edasilükkava tingimusega või täitmise alguse tähtpäeva väljendamisega, kaotab kehtivuse, kui tingimus ei ole täitunud või tähtpäev saabunud kümne aasta jooksul pärast pärandi avanemist.

Kui legaadi täitmise aeg on jäetud legaaditaitja määrata, siis arvatakse kahtluse korral legaat täitmisele kuuluvaks legaaditaitja surmaga.

§ 687. Legaati saada võib igauks, kes on pärimisvõimeline.

§ 688. Legataaril on õigus temale määratud legaati vastu võtta või legaadist loobuda.

Legaadist loobumine toimub vastavalt pärandist loobumise kohta käivate eeskirjade järgi.

Loobumine ei ole kehtiv, kui ta on seotud tingimusega või tähtpäevaga või kui ta on tehtud tingimusega või tähtpäevaga määratud legaadi kohta enne tingimuse täitumist või tähtpäeva saabumist.

§ 689. Legataaril ei ole õigust ühte osa legaadist vastu võtta ja teisest osast loobuda. Kui aga legataarile on määratud mitu legaati, siis võib ta mõne neist vastu võtta ja mõnest loobuda.

§ 690. Legaadi täitmist võib legataar või ta pärijad nõuda kohe peale pärandi vastuvõtmist pärija poolt; kui aga legaati oli seotud tingimusega või tähtpäevaga, siis — alles peale tingimuse täitumist või tähtpäeva saabumist. Legaadi täitmise nõue on isiklik.

§ 691. Pärandvara hulka kuuluva asja saab legataar samas seisukorras, milles see pärandajast maha jäi, kõigi selle asja juurde kuuluvate õigustega, kohustega ning asjast saadud viljaga ja kõige sellega, mis legaadi hulka kuuluva õiguse põhjal on saadud, arvates legaadi peale õiguse tekkimise ajast.

Kui legaati on määratud tingimusega või tähtpäevaga, siis kuulub legaadi vili, mis saadakse kuni tingimuse täitumiseni või tähtpäeva saabumiseni, kahtluse korral legaaditäitjale.

§ 692. Kui pärandaja ei ole legaadiks määratud asja kirjeldanud individuaalsete, vaid liigitunnuste järgi, siis tuleb selle liigi asjade hulgast anda legataari olukorrale vastavam asi.

Kui pärandaja on seejuures asja valiku jätnud kolmanda isiku hooleks, see aga valida ei taha või ei suuda või ei ole seda teinud kolme kuu jooksul arvates ajast, mil legataaril tekkis õigus temale määratud legaadi peale, siis läheb asja valiku õigus legataarile, kuid kahtluse korral ei ole viimane õigustatud valima kõige paremat asja.

§ 693. Kui legaadiks määratud asja valik on jäetud legaaditäitja hooleks, siis ei või ta valida kõige halvemat asja; kui ta aga ei ole valikut teostanud kolme kuu jooksul arvates ajast, mil legataaril tekkis õigus temale määratud legaadi peale, siis läheb asja valiku õigus üle legataarile.

§ 694. Kui pärandaja on legaadiks määranud temale kuuluva nõude ja kui enne pärandi avanemist see nõue on täidetud ning täitmisel saadud ese on veel pärandi hulgas olemas, siis tuleb kahtluse korral see ese arvata määratuks legataarile.

Kui see nõue oli rahaline, tuleb kahtluse korral vastav rahasumma arvata määratuks legataarile ka siis, kui seda rahasummat pärandi hulgas ei leidu.

§ 695. Kui legaaditäitjale on peale pandud kohustus legataarile perioodiliselt teatavalt tähtpäevadel välja anda kindel hulk asendatavaid asju, siis loetakse see legaati mitme legaadi kogumiks, milledest esimene on tingimuseteta, kuna järgmised on tingimusega, et legataar täitmistähtpäeva saabumisel on veel elus.

Kui aga legaadiks on määratud kindel hulk asendatavaid asju ja seda on lubatud välja anda legaaditäitja hõlbustuseks jaokaupa teatavalt tähtpäevadel, siis loetakse see legaati tingimuseteta legaadiks.

§ 696. Kui legaadiks on määratud alimendid neid lähemalt ära tähen-damata, siis võib legataar nõuda toitmist, riietamist ja korterit, samuti ka alghariduse kulusid, kui ta on alaealine.

Kui testamendist ei järeldu teisiti, siis määrab alimentide suuruse kohus, arvestades pärandaja vara ja legataari olukorda.

Alaealisele legaadiks määratud alimendid arvatakse kahtluse korral määratuks kuni tema täisealiseks saamiseni.

§ 697. Kui legaadiks on määratud pärandisse kuuluv asi, siis ei või kahtluse korral legataar nõuda sellel ajal lasuvate koormatiste kõrvaldamist.

Kui pärandaja ise oli õigustatud nõudma nende koormatiste kõrvaldamist, siis tuleb kahtluse korral arvata, et see nõue kuulub legaadi hulka.

Kui legaadiks määratud kinnisasjal lasub pärandaja enese kasuks hüpoteek või muu asjaõiguslik koormatis, siis tuleb olude kohaselt otsustada, kas see hüpoteek või koormatis legaadi hulka kuulub või mitte.

§ 698. Kui pärandisse kuuluval mitmel kinnisasjal lasub ühishüpoteek ja kui üks neist kinnisasjadest on määratud legaadiks, siis on legataar kahtluse korral pärija ees kohustatud usaldajat rahuldama selles osas, mis vastab temale määratud kinnisasja väärtusele pärandi avanemise ajal võrreldes teiste sama hüpoteegiga koormatud kinnisasjade väärtusega.

§ 699. Kui legaadi täitmise koht ei ole lähemalt väljendatud, siis tuleb individuaalselt kindlaksmääratud asjad, samuti ka ühte kogumisse kuuluvad asjad välja anda nende asukohas. Asjad aga, mis legaaditäitja on pahatahtlikult paigutanud teisale kohast, kus nad pärandaja surma ajal asusid, tuleb välja anda seal, kus legataar seda nõuab.

§ 700. Asendatavaid asju võidakse nõuda ja pakkuda igas kohas, kus nende väljaandmine või vastuvõtmine vastaspoolele raskusi ei tekita, kui ei ole määratud, et neid tuleb võtta teatavast kinnisasjast. Viimasel juhul võidakse neid nõuda ja pakkuda kohas, kus kinnisasi asub.

§ 701. Legaaditäitja peab kõigiti hoolt kandma legaadiks määratud asja eest ja kannab legataari ees vastutust oma hooletuse tõttu asjale tekitatud kahju eest.

Kui legaaditäitja peab kõik selle, mis talle enesele määratud, üle andma legataarile, siis vastutab ta viimase ees ainult kahjude eest, mis on tema poolt tekitatud pahatahtlikult või tema raske hooletuse tõttu.

§ 702. Kui legaaditäitja legaadi täitmisega viivitab, siis peab ta legataarile tasuma kõik sellega viimasele tekitatud kahju.

§ 703. Kui kahju tekib, ilma et legaaditäitja selles süüdi oleks, siis võib legataar nõuda legaaditäitjalt ainult süüdlase vastu kahjutasunõude õiguse üleandmist.

6. jaotis.

Sihtkäsund ja sihtmäärang.

§ 704. Pärandaja võib pärijale või legataarile peale panna mõnesuguse kohustuse, ilma et kellelegi tekiks sellele kohustusele vastavat õigust.

Seesugust kohustust nimetatakse sihtkäsundiks.

§ 705. Sihtkäsundi täitmist võivad nõuda pärija, kaaspärija ning see, kes sihtkäsundikohuslase äralangemisel tema asemele astuks pärijana või legataarina.

Kui sihtkäsundi täitmine on avalikkudes huvides, siis võib täitmist nõuda ka vastav ametiasutis.

§ 706. Kui sihtkäsundi täitmine muutub võimatuks niisuguse asjaolu tõttu, mille eest on vastutav sihtkäsundikohuslane, siis see, kes viimase äralangemisel tema asemele astuks pärijana või legataarina, võib õigustamatu rikastumise kohta käivate eeskirjade alusel nõuda sihtkäsundikohuslaselt temale pärandist üleläänud vara selle osa väljaandmist, mis oleks tulnud ära tarvitada sihtkäsundi täitmiseks.

§ 707. Kahtluse korral, kas testator on määranud tingimuse või sihtkäsundi, loetakse määratuks sihtkäsund.

§ 708. Testator võib oma pärandi kas tervelt või osalt määrata sihtvarana teatavaks otstarbeks, andes selle valitsemise mõnele füüsilisele või juriidilisele isikule või ellu kutsudes iseseisva sihtasutise. Seesugust korraldust nimetatakse sihtmääranguks.

§ 709. Kui sihtmäärangu täitmine on ülesandeks tehtud testamenditäitjale, siis peab ta tarvitusele võtma kõik selle ülesande täitmiseks vajalikud abinõud; eriti on tal õigus nõuda pärijalt sihtmäärangu esemete väljaandmist.

§ 710. Kui sihtmäärangu täitmiseks ei astu samme testamenditäitja ega ka pärija, siis määrab kohus hooldaja, kellel on selles suhtes testamenditäitja õigused ja kohused.

Hooldaja määramise palvega võib esineda kohtus peale huvitatud isikute ka kohalik omavalitsus.

7. jaotis.

Testamenditäitja.

§ 711. Testator võib testamendis nimetada ühe või mitu testamenditäitjat. Ta võib juhuks, kui testamenditäitja seda ametit vastu võtta ei saa või ei taha, nimetada testamenditäitjale asetäitja.

Testamenditäitjaks võib nimetada iga õigus- ja teovõimelist isikut.

Kui testamenditäitjat ei ole nimetatud, siis loetakse testamenditäitjaks pärandi hooldaja.

§ 712. Keegi ei ole kohustatud vastu võtma testatori poolt temale usaldatud testamenditäitja ametit. Kui aga keegi selle ameti kord on vastu võtnud, siis ei või ta loobuda sellest mõjuva põhjuseta. Kui testator oli testamenditäitjaks nimetatud isikule määranud legaadi ja viimane on selle vastu võtnud, siis ei või see isik keelduda vastu võtmast testamenditäitja ametit.

§ 713. Testamenditäitja kinnitatakse ametisse hoolduskohtu poolt ja ta allub selle järelevalvele, olgu siis et testator on ta kohtu järelevalvest sõnaselgelt vabastanud.

§ 714. Testamenditäitja õigused ja kohused määrab testamendis avaldatud testatori tahe.

Kui selle kohta testamendis lähemaid määranguid ei ole, siis on testamenditäitja kohustatud hoolitsema ainult testatori viimse tahte jõushoidmise ja teostamise eest ning, kuivõrd see selleks otstarbeks vajalik, pärandi korraldamise, samuti selle jagamise eest pärijaile ning legataaridele.

§ 715. Testamenditäitja ei tohi kõrvale kalduda testamendi määranguist, olgu siis et olukord seda tungivalt nõuab. Viimasel korral peab ta enne ära kuulama asjast huvitatud isikute arvamuse, ja kui ta nende arvamusega ei nõustu, esitama asja vastavale hoolduskohtule otsustamiseks.

§ 716. Testaatori erilise ülesandeta ei ole testamenditäitja õigustatud ega kohustatud pärandit valitsema. Kuni aga pärija ei ole pärandit vastu võtnud või pärandi hooldajat ei ole määratud, täidab testamenditäitja pärandi valitsemise ülesandeid.

§ 717. Pärandisse kuuluvaid asju võib testamenditäitja võõrandada ainult sel määral, mil see on temale testaatori poolt sõnaselgelt lubatud või mil see on paratamata tarvilik pärandi korrashoidmiseks või testamendi täitmiseks.

§ 718. Testamenditäitja peab pärijailt nõudma avaldust pärandi vastu võtmise kohta. Kui pärijad on pärandi vastu võtnud, siis peab ta selle jätma või andma nende valdamisele ja võib pärijailt välja nõuda või enda kätte jätta ainult neid esemeid või rahasummasid, mis on vajalikud legataaride rahuldamiseks või testaatori muude eriliste korralduste täitmiseks.

Kui testamenditäitja ei pea testaatori korraldusi täitma isiklikult, siis võib ta nende täitmist nõuda pärijailt.

§ 719. Testamenditäitja võib oma ameti teisele edasi anda ainult siis, kui ta selleks on testamendis sõnaselgelt volitatud. Tal ei ole aga keelatud vajaduse korral asju ajada voliniku kaudu.

§ 720. Testamenditäitja peab temal lasuvaid ülesandeid teostama võimaliku kiirusega ja sama hoolega, nagu ta harilikult ajab omi asju.

Kui ta saab oma tegevuse eest tasu, siis on ta pärijate ja muude pärandist huvitatud isikute ees vastutav ka kerge hooletuse eest.

§ 721. Kui on nimetatud mitu testamenditäitjat ja testaator ei ole ülesandeid nende vahel ära jaganud, siis peavad nad tegutsema ühiselt, kuid tungiva vajaduse korral võivad nad tegutseda ka üksikult.

Kui testamenditäitjad ise on ülesanded omavahel ära jaganud, siis vastutavad nad ikkagi solidaarselt.

Kui mitmest testamenditäitjast keegi ära langeb, siis tegutsevad ülejäänud testamenditäitjad ilma temata edasi.

§ 722. Kui testaator on oma testamendi mõne üksiku korralduse jaoks nimetanud erilise täitja, siis tegutseb see ainult selle temale pandud ülesande alal, jäädes muis asjus testamenditäitmisest kõrvale.

§ 723. Testamendi täitmisel testamenditäitja poolt tehtud kulud kaetakse pärandist; oma tegevuse eest ei või aga testamenditäitja nõuda tasu, kui testaator seda temale ei ole määranud.

§ 724. Testamenditäitja peab oma tegevusest selle lõpul aru andma pärijaile või muudele pärandist osasaajaile ja hoolduskohtule, kui testaator teda sellest kohustusest ei ole sõnaselgelt vabastanud.

§ 725. Pärijad, legataarid ja muud pärandist huvitatud isikud võivad hoolduskohtule kaevata testamenditäitja peale tema poolt ametikohuste rikkmise puhul ja nõuda tema tagandamist.

8. jaotis.

Testamendi äramuutmine testaatori poolt.

§ 726. Testaator võib oma testamenti igal ajal ära muuta kas uue testamendi tegemisega või sellekohase äramuutmiskorraldusega.

§ 727. Varemini tehtud testament kaotab hilisema testamendi tegemisega iseenesest kehtivuse, kuivõrd ta on hilisema testamendiga vastuolus.

Avalikku testamenti võib ära muuta hilisema avaliku või koduse testamendiga.

§ 728. Kui hilisem testament pärastpoole mõnesugusel põhjusel kaotab oma jõu, siis ei jõustu eelmine testament iseenesest uuesti, olgu siis et testator hilisema testamendi ära muutis nimelt selleks, et eelmine uuesti kehtima hakkaks.

Kui hilisema testamendi tegemise ainsaks põhjuseks oli ekslik teade eelmises testamendis pärijaks nimetatud isiku surmast, siis loetakse kogu hilisem testament äramuudetuks, kuna eelmine testament uuesti jõustub.

§ 729. Testamendi äramuutmine uue testamendi tegemiseta toimub kas testamendivormis tehtud tahteavaldusega või testamendi üriku hävitamisega.

Kui testator on ära muutnud ainult testamendi üksikud osad, siis jäävad puutumata osad kehtivaiks.

9. jaotis.

Vastastikuseid testamendid.

§ 730. Ühist testamenti, milles kaks isikut nimetavad teineteist vastastikku pärijaiks, nimetatakse vastastikuseks testamendiks.

Niisuguses testamendis on ühe pärija nimetamise kehtivus tingitud teise pärija nimetamise kehtivusest.

Vastastikuses testamendis võib määrata, kellele läheb üle mõlema testatori pärand üleelanud testatori surma korral.

§ 731. Vastastikust testamenti võivad teha ainult abikaasad.

§ 732. Vastastikust testamenti võib kumbki testator ühepoolset ära muuta.

Sellega kaotab testament kehtivuse ka teise testatori kohta.

§ 733. Vastastikune testament on tühine, kui testatorite abielu on tühine või lõpeb enne ühe testatori surma.

Vastastikust testamenti võib tühistada, kui üks testator enne oma surma oli õigustatud tõstma ja on tõstnud teise testatori süü pärast abielu tühistamise või lahutuse hagi.

§ 734. Ühe testatori surma korral võib üleelanud testator enne pärandi vastuvõtmist loobuda pärimisest vastastikuse testamendi järgi. Sellega kaotab vastastikune testament kehtivuse.

§ 735. Kui vastastikuses testamendis on määratud, et üleelanud testatori surma korral läheb mõlema testatori pärand üle kolmandale isikule, siis ei ole üleelanud testatoril, kui ta pärandi on vastu võtnud, õigust seda määrangut muuta ega oma surma korral teissuguseid korraldusi teha, vaid nii tema enese kui ka surnud testatori pärand läheb üle sellele kolmandale isikule kui tema pärijale.

§ 736. Kui vastastikuses testamendis ei ole määratud, kas vara peab üle minema kolmandale isikule testamendi tegemise või üleelanud testatori surma aegses koosseisus, siis tuleb eeldada viimast.

§ 737. Kui vastastikuses testamendis on testatorite poolt määratud ühised legaadid mõlema pärandist, siis kuuluvad need täitmisele alles pärast üleelanud testatori surma, olgu siis et testamendis on määratud teisiti.

Kui aga iga testator eraldi on määranud legaadid omaenese varast, siis tuleb need lugeda iseseisvaiks legaatideks. Niisugusel korral on üleelanud testator kohustatud täitma varem surnud testatori poolt määratud legaadid.

10. jaotis.

Testamendi avamine.

§ 738. Testator võib oma testamenti alal hoida kas ise või selle anda alalhoidmiseks kolmandale isikule, notarile või hoolduskohtule.

§ 739. Peale testatori surma peab see, kelle käes testament on, selle viivitamata esitama vastavale kohtule. Testamendi esitamist kohtule ei või testator ära keelata.

§ 740. Päriljal kui ka igal pärandist huvitatud isikul on õigus isiku vastu, kelle käes testament on või kes selle on pahatahtlikult kõrvaldanud, esitada hagi testamendi väljaandmise või pärandi või legaadi väärtuse tasumise kohta.

§ 741. Esitatud testament avatakse kohtu poolt avalikul istungil ja loetakse täielikult ette.

Kui on olemas mitu testamenti, siis tuleb nad kõik avada ja ette lugeda, isegi niisugused, millede kohta väidetakse, et nad ei vasta seaduse nõuetele või on võltsitud.

Kui testament on mitmes samasisulises algkirjas, siis loetakse nendest ette ainult üks.

§ 742. Testamendi ärakirja ettelugemisest ei ole küllalt, olgu siis et algkiri on kaotsi läinud või ei ole ruttu kättesaadav. Sel juhul peavad asjast huvitatud isikud tõendama testamendi olemasolu, samuti ka, kui ärakiri ei ole seatud korras tõestatud, tema sisu.

§ 743. Vastastikuse testamendi avamine ja ettelugemine toimub juba siis, kui üks testatoritest on surnud.

§ 744. Kohus kutsub, kui asjast huvitatud isikud seda paluvad või kohus ise seda tarvilikuks peab, avaliku kuulutusega väljakutsekorras kõiki isikuid, kes tahavad testamendi vastu vaielda või pärandi kohta oma nõudeid või õigusi üles anda, seda tegema kuulutuses määratud tähtaja jooksul.

§ 745. Kui kohtu poolt määratud tähtaja jooksul ei ole testamendi vastu vaidlust tõstetud või kui vaidlus on jäetud tagajärjeta, siis tunnustab kohus testamendi jõustunuks.

Kui kuulutust väljakutsekorras ei ole tehtud, tunnustab kohus testamendi jõustunuks peale ühe aasta möödumist testamendi avamise ja ettelugemise päevast, kui selle aja jooksul testamendi vastu vaidlusi ei ole tõstetud või kui vaidlused on jäetud tagajärjeta.

11. jaotis.

Vaidlus testamendi vastu.

§ 746. Testament võib terves ulatuses või üksikuis osades kas algusest peale olla kehtetu või hiljem kehtetuks muutuda.

§ 747. Testamendi vastu võivad vaidlust tõsta ainult pärijad või legaataarid.

Pärandaja kaugemad sugulased ei või vaidlust tõsta selle vastu, mille vastu lähemad seadusjärgsed pärijad ei ole vaieldud.

§ 748. Testamendi tühistamist terves ulatuses võib nõuda:

- 1) kui pärandaja ei olnud testamendi tegemiseks teo- ja otsusevõimeline;
- 2) kui testamendi tegemisel ei ole täidetud olulisi vorminõudeid;
- 3) kui testament on tehtud eksimuse, pettuse või sunduse tagajärjel;
- 4) kui kõik testamendi korraldused käivad vastu seadusele, avalikule korrale või headele kommetele, olgugi et välise vormi nõuded on täpselt täidetud;
- 5) kui kõik testamendi korraldused on täitsa arusaamatud, mõttetus või üksteisele vastukäivad.

§ 749. Testamendi üksikute osade vastu võib tõsta vaidlust, kui need ei vasta seaduse nõuetele.

§ 750. Kes tahab testamendi vastu tõsta vaidlust, peab oma vaidluse avaldama seaduses ettenähtud aja jooksul vastavas kohtus.

§ 751. Kui kohus runnustab avaldatud vaidluse kaaluvaks, siis võib ta vaidluse avaldaja palvel kohustada testamendijärgset pärijat, kui see tahab pärandit vastu võtta või on selle juba vastu võtnud, andma küllaldase tagatise pärandi korralduseks valitsemiseks ja pärandi võimalikuks väljaandmiseks. Olude kohaselt võib kohus määrata ka hooldaja kas kogu pärandile või vaieldavale osale kuni vaidluse lahendamiseni.

§ 752. Kui testaatoril pärast testamendi tegemist sünnib alaneja, olgu enne või pärast testaatori surma, siis loetakse kogu testament äramuudetuks, kui see juhtum ei ole testamendis ette nähtud.

4. peatükk.

Pärimine ja pärimisest loobumine lepingu järgi.

§ 753. Pärandaja võib sõlmida lepingu, millega määrab teise lepinglase või kolmanda isiku oma pärijaks või legataariks.

§ 754. Pärimisleping annab lepingujärgsele pärijale ainult õiguse pärimisele kutsumiseks pärandi avanemisel.

Leping ei kitsenda pärandaja õigust teha oma vara kohta korraldusi elavate vahel.

§ 755. Kui pärandaja on teinud kingituse sihiga teha kahju lepingujärgsele pärijale, siis võib lepingujärgne pärija pärast pärandi vastuvõtmist ühe aasta jooksul nõuda kingi saajalt kingi väljaandmist õigustamatu rikastumise eeskirjade järgi.

§ 756. Kui pärimislepingus pärandaja on määranud legaate, siis täidab neid lepingujärgne pärija samadel alustel nagu testamendijärgne pärija. Asepärija, järelepärija ja legataar on lepingujärgse pärijaga samasuguses õiguslikus vahekorras nagu testamendijärgse pärijaga.

§ 757. Pärandaja võib oma seadusjärgse pärijaga sõlmida lepingu, millega viimane pärimisest loobub.

Lepingu sõlmimisega kustub loobuja pärimisõigus pärandaja pärandi peale, sealhulgas ka loobujale kuuluva sundosa peale.

Loobuja asemele astub, kui pärandaja ei ole järele jätnud testamenti või pärimislepingut, pärandaja lähem seadusjärgne pärija.

§ 758. Pärandaja alaneja või külsugulase loobumisel ulatub loobumise kehtivus ka loobuja alanejaile, kui lepingus ei ole määratud teisiti.

Kui loobuja sureb enne pärandajat, siis ei ole loobumisel kehtivust loobuja alanejate kohta, kuigi see oli lepingus sõnaselgelt väljendatud.

Kui loobuja alanejad pärandi vastu võtavad, siis peavad nad tagasi andma pärandi hulka arvamiseks selle, mis loobuja oli saanud tasuna loobumise eest.

§ 759. Pärimise ja pärimisest loobumise lepingut võib pärandaja, kui ta on teo- ja otsusevõimeline, sõlmida ainult isiklikult.

Kui lepingujärgne pärija või pärimisest loobuja on teovõimetu, siis võib lepingu sõlmida hoolduskohtu loal tema eestkostja.

§ 760. Pärimise ja pärimisest loobumise lepingut võib sõlmida ainult aktiraamatusse kandmisega avaliku testamendi vormis, kusjuures lepinglased peavad notarile üheaegselt avaldama oma tahte.

Peale selle peab leping vastama kõigile seaduse nõuetele, milledest üldiselt oleneb lepingu kehtivus.

§ 761. Pärimise ja pärimisest loobumise lepingut võivad lepinglased tühistada ainult vastastikusel kokkuleppel kirjaliku lepinguga.

§ 762. Pärimise ja pärimisest loobumise lepinguga kolmanda isiku kasuks loodud iseseisev õigus ei võta lepinglastelt õigust vastastikusel kokkuleppel lepingut muuta või tühistada.

Kui kolmas isik on lepinguga ühinenud, siis võib lepingut muuta või tühistada ainult selle kolmanda isiku nõusolekul.

§ 763. Pärimislepingut võib pärandaja ühepoolset muuta või tühistada, kui see, kelle kasuks leping tehtud, on pärast lepingu sõlmimist korda saatnud teo, mis pärandajat õigustaks teda sundosast ilma jätta.

Muutmise või tühistamine võib toimuda ainult aktiraamatusse kandmisega avaliku testamendi vormis.

§ 764. Pärimislepingus kellegi kasuks tehtud korraldusest võib pärandaja taganeda, kui korraldusest kasu saaja ei täida korraldusega seotud kohustust teha pärandaja eluajal tema või kellegi teise kasuks korduvaid sooritusi, eriti anda ülalpidamist.

§ 765. Kui pärimislepingu mõlemad pooled on vastastikku teineteise kasuks teinud korraldusi, siis toob ühe niisuguse korralduse kehtetus enesega kaasa ka teise poole vastava korralduse kehtetuse.

§ 766. Kui pärimisest loobumise lepingus on määratud loobuja asemele kindlad pärijad ja need pärandit vastu võtta ei saa või ei taha, siis kaotab leping kehtivuse.

Kui loobumine on tehtud kaaspärijate kasuks, siis eeldatakse, et see on tehtud ainult nende pärijate kasuks, kes on koos loobujaga ühise lähema üleneja tüvikonnast.

§ 767. Kui lepingujärgne pärija sureb enne pärandajat, siis kaotab leping kehtivuse.

§ 768. Testamendi avamise kohta käivad eeskirjad kehtivad vastavalt ka pärimislepingute kohta.

5. peatükk.

Sundosade pärimine.

§ 769. Pärandaja ei või testamendiga või pärimislepinguga teha korraldusi oma pärandi selle osa kohta, mis moodustab tema sundpärijate sundosad.

Kellel ei jää järele sundpärijaid, see võib teha korraldusi kogu oma pärandi kohta.

§ 770. Sundpärijaiks on need pärandaja järelejäänud alanejad, vanemad ja abikaasa, kes pärimisele on kutsutud seaduse järgi.

Sundosaks on pool vastava pärija seadusjärgsest pärandiosast.

§ 771. Sundosa kindlaksmääramisel arvestatakse kõik isikud, kes oleksid pärimisele kutsutud, kui pärandaja oleks surnud ilma surma korraks korraldust tegemata.

Ei arvestata isikut, kes on loobunud pärimisest loobumislepinguga.

§ 772. Sundosa arvutatakse pärandi seisu järgi pärandaja surma ajal.

Sundosa kindlakstegemisel arvatakse pärandi hulka:

- 1) pärandaja poolt alanejaile tehtud kingitused ja muud kulutused elavate vahel ainult niivõrd, kui nad kuuluvad pärandile juurdearvamisele;
- 2) pärandaja poolt teistele isikutele sundosa vähendamise sihiga tehtud kingitused elavate vahel viimase viie aasta jooksul enne pärandaja surma.

Sundosa kindlakstegemisel arvutatakse pärandist maha pärandaja võlad, matmiskulud, pärandi nimekirja tegemise ja hindamise kulud, samuti ka pärandaja ülalpidamisel olevate perekonnaliikmete ühe kuu ülalpidamise kulud.

§ 773. Sundosasse tuleb arvata kõik see, mis pärandaja oma surma korraks sundpärijale on määranud.

§ 774. Sundosa ei või koormata tingimusega, tähtajaga, legaadiga või muu koormatisega, ega määrata sundpärijale järelpärijat. Kõik pärandaja sellekohased korraldused surma korraks loetakse kehtetuiks, kuivõrd nad käivad sundosa kohta.

§ 775. Pärandaja võib sundosast ilma jätta oma alanejat, kes:

- 1) püüab võtta pärandaja enese või tema abikaasa või pärandaja teise alaneja elu;
- 2) on pärandaja enese või tema abikaasa vastu korda saatnud teo, milles sisalduvad raske kuriteo või kuriteo tunnused;
- 3) on vägivalda tarvitanud pärandaja või tema abikaasa isiku kallal; vägivalda tarvitamist pärandaja abikaasa isiku kallal arvestatakse aga ainult siis, kui alaneja temast põlvneb;
- 4) pahatahtlikult rikub temal seaduse järgi lasuvat kohust anda pärandajale ülalpidamist;
- 5) elab autut või kõlblusvastast elu vastu pärandaja tahtmist; see põhjus ei ole kehtiv, kui alaneja pärandi avanemise ajal juba kestvalt oli loobunud autust või kõlblusvastasest eluviisist.

§ 776. Oma isa või ema võib pärandaja sundosast ilma jätta ainult § 775 p. 1, 2 ja 4 ettenähtud põhjustel.

§ 777. Oma abikaasat võib pärandaja sundosast ilma jätta, kui ta on õigustatud hagama abielu lahutust abikaasa süü tõttu.

Õigus sundosast ilma jätta ei kustu seetõttu, et abielu lahutust pole aegumistähtaaja kestel haigetud.

§ 778. Sundosast ilmajätmine peab olema väljendatud surma korraaks tehtud korralduses. Ilmajätmise põhjus peab olema olema korralduse tegemise ajal ja olema korralduses väljendatud.

Ilmajätmise põhjust peab tõendama see, kes ilmajätmisest kasu saab.

§ 779. Õigus sundosast ilma jätta kustub andestamisega. Andestamisega kaotab kehtivuse ka korraldus sundosast ilmajätmise kohta.

§ 780. Seadusliku põhjuseta korraldus surma korraaks sundosast ilmajätmise kohta tunnustatakse sundpärija hagemisel kehtetuks.

Kui sundpärijale on küll midagi määratud, kuid vähem tema sundosast, siis võib ta nõuda sundosa täiendamist.

§ 781. Sundosast ilmajäetud pärija sundosa läheb, kuivõrd pärandaja pole määranud teisiti, pärandaja seadusjärgseile pärijaile, nõnda nagu sundosast ilmajäetu ei oleks pärandi avanemise ajal olnud elus.

Sundosast ilmajäetud pärija alanejaile jääb alles nende õigus sundosa peale, nõnda nagu sundosast ilmajäetu ei oleks pärandi avanemise ajal olnud elus.

§ 782. Sundpärijate sundosa nõue pööratakse kõigepealt pärandajast järelejäänud varale. Kui aga sellest ei jätku, siis on sundpärijad õigustatud nõudma puuduvat osa õigustamatu rikastumise kohta käivate eeskirjade kohaselt sellest varast, mis pärandaja viimase viie aasta jooksul enne oma surma on sundosa vähendamise sihiga ära kinkinud.

Kingisaajate vastutus tekib nende kasuks tehtud kinketoimingute järjekorras, alates kõige hilisemast kinketoimingust enne pärandaja surma. Kui kinked on tehtud üheaegselt, siis vastutavad kingisaajad võrdeliselt kinkide väärtusega.

§ 783. Hagi, millega sundpärija nõuab kingisaajalt vara sundosa täiendamiseks, võidakse esitada kolme aasta jooksul arvates ajast, mil sundpärija teada saab pärandi avanemisest või sundosa vähendamise sihiga toimunud kinkimisest. Igal juhul kustub see hagiõigus kümne aasta möödumisega arvates pärandi avanemisest.

§ 784. Samad õigused, mis on sundpärijal, kes testamendi tegemise ajal elus oli, on ka pärast testamendi tegemist sündinud või sundõiguslikuks saanud sundpärijal.

3. osa.

Pärimise käik.

1. peatükk.

Pärandi vastuvõtmine ja pärandist loobumine.

§ 785. Keegi ei ole kohustatud pärandit vastu võtma.

Kes kord on pärandi vastu võtnud, see ei või sellest enam loobuda. Kes aga on kord pärandist loobunud, see ei või enam saada selle pärandi pärijaks.

Riik ei ole õigustatud pärandist loobuma.

§ 786. Kes pärandist loobub testamendi- või lepingujärgse pärijana, see ei või testamendis või lepingus temale määratud pärandit vastu võtta seadusjärgse pärijana, säilitab aga oma õigused sundosa peale.

Kes on pärimisele kutsutud lepingu järgi ja samale pärandile ühtlasi ka testamendi järgi, see võib selle pärandi vastu võtta omal valikul kas testamendi või lepingu järgi.

§ 787. Tahet pärandit vastu võtta võib avaldada kas sõnaselgelt kirjas või sõnas, või kaudselt niisuguste tegudega, mida teisiti seletada ei saa, kui et tegutseja on pärandi vastu võtnud.

Sama on vastavalt kehtiv ka pärandist loobumise kohta.

§ 788. Pärandaja viimse tahte tunnustamine, samuti pärandaja matmise või pärandi hoiu kohta või pärandi koosseisu selgitamise kohta käivad toimetused isenesest ei anna veel alust järeldada pärandi vastuvõtmist.

§ 789. Kui kohus on teinud pärandi avanemise kuulutuse, siis peab pärimisele kutsutud isik tegema pärandi vastuvõtmise kohta kohtule avalduse enne kuulutuses määratud tähtaja möödumist.

Kui pärandi avanemise kuulutust tehtud ei ole, siis peab pärijaks kutsutud isik pärandi vastuvõtmise kohta avalduse tegema ühe aasta jooksul arvates ajast, mil ta pärandi avanemisest teada sai, igal juhul aga kümne aasta jooksul peale pärandi avanemist.

§ 790. Kui pärimisele kutsutud isik, kelle tegelikul valdamisel pärand on, laseb seaduses ettenähtud tähtaja (§ 789) mööduda pärandi vastuvõtmise kohta avaldust tegemata, siis loetakse, et ta on pärandi vastu võtnud.

Kui aga nimetatud tähtaja laseb mööduda pärandi vastuvõtmise kohta avaldust tegemata pärimisele kutsutud isik, kelle tegelikul valdamisel pärandit ei olnud, siis loetakse, et ta on pärandist loobunud.

§ 791. Pärija õigus pärandit vastu võtta on pärandatav.

Kui pärimisele kutsutud isik sureb enne avalduse tegemiseks seaduses ettenähtud tähtaja (§ 789) möödumist pärandi vastuvõtmise kohta avaldust tegemata, siis on tema pärijail selle avalduse tegemiseks tähtaeg, mille jooksul nad on õigustatud avaldust tegema surnud pärijast enesest järelejäänud pärandi vastuvõtmise kohta.

§ 792. Enne pärandi vastuvõtmise kohta avalduse tegemist on pärimisele kutsutud isikul õigus nõutada pärandi koosseisu kohta tarvilikke teateid.

Kui pärandi usaldajad, legataarid, asepärija või muud huvitatud isikud nõuavad pärimisele kutsutud isikult pärandi vastuvõtmise kohta rutulist otsustamist, siis võib kohus avalduse tegemiseks seaduses ettenähtud tähtaega (§ 789) lühendada, kui selleks on mõjuvaid põhjusi.

§ 793. Pärandi vastuvõtmise või sellest loobumise avaldus peab vastama kõigile nõuetele, mis on tarvilikud tahteavalduse kehtivuseks.

Avaldus peab olema väljendatud kindlasti ja tingimuseta ning käima kogu pärandi kohta, nagu ta on pärijale avanenud, mitte aga selle pärandi mõne osa kohta.

Neile nõudeile mittevastavat avaldust ei loeta kehtivaks.

§ 794. Nii pärandi vastuvõtmine kui ka sellest loobumine on kehtiv ainult siis, kui vastuvõtja või loobuja kindlasti teadis, et ta on pärimisele kutsutud ja kuidas ta on kutsutud, kas seaduse, testamendi või lepingu järgi, kas tingimustega või tingimusteta.

Eksimust muude asjaolude kohta, nimelt ka pärandi suuruse kohta, ei arvestata.

§ 795. Kui pärimisele kutsutud isik pärandist loobub, siis kutsutakse pärimisele see, keda oleks kutsutud siis, kui loobuja ei oleks pärandi avanemise ajal olnud elus. Sellel isikul on pärandi vastuvõtmise kohta avalduse tegemiseks sama tähtaeg nagu esimesel pärijal, arvates sellest päevast, mil ta pärandist loobumisest teada sai.

§ 796. Kui pärimisele kutsutud isik, kes oma usaldajaid ei ole rahuldanud, loobub pärandist selle eesmärgiga, et see jääks tema usaldajatele kättesaamatuks, siis võivad need või konkursivalitsus loobumise vastu vaidlust tõsta kuue kuu jooksul arvates loobumisest, kui nende nõuded ei ole tagatud.

Kui nende vaidlus rahuldatakse, siis kuulub pärand vastuvõtmisele pärandi eraldamise kohta käivate eeskirjade järgi.

Ülejääk pärast õigustatud isikute rahuldamist pärandi eraldamise korras läheb eeskätt pärija usaldajatele ja sellest ülejääk langeb pärijatele, kes on kutsutud pärimisele loobuja asemel.

§ 797. Pärandist loobumine ei tähenda iseenesest veel legaadist loobumist.

Kui legataar legaadist loobub, siis legaat ühes sellega seotud kohustega langeb legaadiga koormatud isiku kasuks, olgu siis et testamendist või lepingust järeldub teisiti.

2. peatükk.

Pärandihagi.

§ 798. Pärandihagi võib pärimisele kutsutud isik tõsta igäühe vastu, kes tema pärimisõiguse vastu vaidleb ja temale kuuluvast pärandist seetõttu midagi valdab või kinni peab.

Hagi võib tõsta ka kaaspärija vastu.

Pärandi hulka loetakse ka see, mis pärandi vahenditega on saadud õigustoimingute kaudu.

§ 799. Pärandihagi otstarbeks on hageja tunnustamine pärijaks ja sellel alusel temale pärandi või pärandieseme väljaandmine ühes kogu juurdekasvuga.

§ 800. Kostja, kes valdas pärandit pahas usus, vastutab ka pärandile tekitatud juhusliku kahju eest. Kostja aga, kes valdas pärandit heas usus, vastutab ainult tema süü läbi tekkinud kahju eest ja ainult sellest ajast peale, mil hagi tema vastu tõsteti.

§ 801. Kui kostja, kes valdas pärandit heas usus, on pärandieseme võõrandanud enne tema vastu pärandihagi tõstmist, siis peab ta pärijale välja maksma võõrandatud eseme eest tõelikult saadud ostuhinna ühes intressidega, kuivõrd ta veel on rikastunud.

Kostja aga, kes pärandit valdas pahas usus, peab hagejale kas võõrandatud eseme tagasi andma või tasuma võõrandamisest tekkinud kogu kahju.

§ 802. Kostja, kes valdas pärandit pahas usus, peab hagejale tasuma kõik pärandi vilja, ka selle, mille ta oleks heaperemeheliku hoole juures võinud saada.

Kostja aga, kes valdas pärandit heas usus, peab enne hagi tõstmist saadud viljast välja andma selle osa, mis on veel alles, mitte enam alles oleva osa

eest aga andma tasu, kuivõrd ta veel on rikastunud. Pärast hagi tõstmist saadud vilja eest vastutab ta samuti nagu pahas usus valdaja.

§ 803. Pärandi valdaja võib pärandi väljaandmisel pärandist maha arvutada pärandaja ravitsemise ja matmise kulud, kuivõrd need on tema poolt tehtud olude kohaselt, samuti ka selle, mis ta on välja maksnud pärandi usaldajatele testamendis või pärimislepingus tehtud korralduste täitmiseks.

Kui on täidetud testamendi või pärimislepingu korraldus, mis täitmisele ei kuulunud, siis on heas usus valdaja kohustatud pärijale edasi andma ainult õiguse nõuda saadud kasu tagasi korraldusest kasusaajalt, kuna pahas usus valdaja seesugusel juhul vastutab ka kahjude eest.

§ 804. Hageja peab ühes pärandiga üle võtma kõik koormatised ja kohustused, mis kostja oli sunnitud enda peale võtma pärandi või selle esemete valdamise tõttu.

§ 805. Pärandiesemete peale tehtud kuluõ tuleb kostjale tasuda vajalikkude, kasulikkude ja toreduskulude kohta käivate üldeeskirjade järgi.

Vilja saamiseks ja säilitamiseks tehtud kulud tuleb kostjale tasuda, kuivõrd need on tehtud hagejale väljaantava või tasuda tuleva vilja kohta.

§ 806. Pärandihagi kustub:

- 1) kui kohtu poolt on tehtud pärandi avanemise kuulutus ja pärimisõigust ei ole kohtule üles antud kuulutuses määratud tähtaja jooksul; kui aga hageja tõendab, et ta kuulutusest teada ei ole saanud või teada sai hilja, ilma et ta ise selles süüdi oleks, siis kustub hagi järgmises punktis ettenähtud pikema tähtaja möödumisega;
- 2) kui pärandi avanemise kuulutust tehtud ei ole, siis — kahe aasta pärast arvates ajast, mil hagiõiguslik isik pärandi avanemisest teada sai, igal juhul aga kümne aasta möödumisega pärast pärandi avanemist.

3. peatükk.

Pärija õigused ja kohused.

1. jagu.

Üldeeskirjad.

§ 807. Pärandi vastuvõtmisega lähevad pärijale iseenesest üle kõik pärandaja õigused ja kohused peale nende, mis on lahutamata seotud pärandaja isikuga.

§ 808. Pärija omandab üksikute pärandisse kuuluvate asjade kohta samad asjaõigused, mis nende kohta olid pärandajal. Samuti lähevad pärijale üle ka asjaõigused, mis pärandajal olid võõraste asjade kohta, välja arvatud isiklikud servituudid.

Pärijale lähevad üle ka kõik pärandaja nõuded peale nende, mis on lahutamata seotud pärandaja isikuga.

§ 809. Kui pärija on saanud niisuguse kinnisvara, mille omandamine temale kehtivate seaduste järgi on keelatud, siis peab ta selle kinnisvara kolme aasta jooksul pärandi vastuvõtmise ajast arvates võõrandama isikule, kellel on selle omandamiseks õigus. Vastasel korral võõrandatakse kinnisvara enampakkumise teel ja pärija peab leppima enampakkumisel saadud summaga.

Kui kinnisvara omandamise keeld on pärija kohta kehtiv ainult ajutiselt, siis määratakse kinnisvara kuni keelu kehtivuse lõppemiseni hoolduse alla ja pärija saab seni ainult kinnisvara vilja.

§ 810. Pärandi vastuvõtmisega kustuvad pärandaja võlaõiguslikud nõuded pärija vastu ja pärija võlaõiguslikud nõuded pärandaja vastu.

§ 811. Pärandaja puhtisiklikud õigused, nagu teenistuse, palgasaamise ja pensioni õigus, ei lähe üle tema pärijaile. Ainult välja võtmata jäänud palka ja pensioni võivad pärijad nõuda.

Lesele ja lastele määratavat pensioni ei tule arvata pärandi koosseisu.

§ 812. Pərija kannab olude kohaselt pärandaja matmise kulud.

Pärandaja perekonnaliikmed, kes temaga kuni ta surmani elasid koos ühises majapidamises ja said temalt ülalpidamist, on õigustatud ühe kuu jooksul pärast pärandaja surma endiselt kasutama ühise majapidamise esemeid ja saama pärandist ülalpidamist.

§ 813. Pərija kannab pärandi võlad.

Pərija on kohustatud, kui temale üleläänud pärandist pärandi võlgade katteks ei jätku, usaldajaid rahuldama ka omaenese varast.

§ 814. Pərija on kohustatud täitma kõik testamendis või pärimislepingus temale pealepandud kohused, eriti pärijaks nimetamise tingimused, legaadid, sihtkäsundid ja sihtmäärangud.

Pərija peab lubama kolmandail isikuil pärandi arvel täita korraldusi, mis testamendis või pärimislepingus nende täita on jäetud.

§ 815. Pärandaja matmise kulud ja tema perekonnaliikmete ülalpidamise kulud rahuldatakse pärandist esimeses järjekorras.

Teises järjekorras on õigus saada pärandist rahuldust pärandi usaldajail.

Kolmandas järjekorras täidetakse legaadid, sihtkäsundid ja sihtmäärangud. Kui pärandist pärast esimese ja teise järjekorra võlgade tasumist legaatide, sihtkäsundite ja sihtmäärangute täitmiseks ei jätku, siis kärbitakse selleks otsarbeits legaatide, sihtkäsundite ja sihtmääranguid, vastavalt nende väärtusele.

2. jagu.

Inventuuriõigus.

§ 816. Pərija võib vabaneda kohusest tasuda pärandi võlad omast varast, kui ta pärandi vastu võtab inventuuriõigusega.

§ 817. Teovõimetu pärija eest võivad tema seaduslikud esindajad pärandit vastu võtta ainult inventuuriõigusega.

Riik võtab pärandi vastu ainult inventuuriõigusega.

§ 818. Pärimisele kutsutud isik, kes soovib või peab kasutama inventuuriõigust, on kohustatud hoolitsema, et kohtu korraldusel koostataks pärandi nimekiri ühes hindega ja avaldataks pärandi avanemise kuulutus kolme kuu jooksul arvates ajast, mil see isik enda pärimisele kutsumisest teada sai.

Laialdaste ja keeruliste pärandite suhtes võib kohus pärimisele kutsutud isiku palvel seda tähtaega pikendada, igatahes aga mitte kauemaks kui selle tähtaja lõpuni, mis on määratud pärandi avanemise kuulutuses.

Riik ei ole tähtaegadega seotud.

§ 819. Nimekirjas peavad olema täielikult üles tähendatud pärandi avanemise ajal olemasolevad pärandiesemed ja pärandil lasuvad kohustused.

Nimekiri peab sisaldama ka pärandiesemete kirjelduse, kuivõrd seda on vaja nende väärtuse kindlakstegemiseks, ja nende hinde.

§ 820. Pärija, kes on pärandi vastu võtnud inventuuriõigusega, vastutab pärandi võlgade eest ainult sellel määral, mil hinde järgi pärandist selleks jätkub. Seejuures on tal õigus pärandist enne maha arvutada pärandaja matmise, ta perekonnaliikmete ühe kuu ülalpidamise ning inventuuri tegemise kulud.

§ 821. Kui pärija on pärandi vastu võtnud inventuuriõigusega, siis tema enese nõuded pärandi vastu ei kustu, vaid rahuldatakse pärandist üldistel alustel.

§ 822. Kui pärija jätab nimekirja koostamisel pärandi hulka kuuluvaid esemeid tähtsal määral tahtlikult üles andmata või laseb nimekirja kanda olematuid kohustusi eesmärgiga teha kahju pärandi usaldajatele, siis vastutab ta pärandi võlgade eest täies ulatuses.

3. jagu.

Eraldamisõigus.

§ 823. Kui pärandi usaldajate ja legataaride rahuldamisele pärandist ähvardab kahju tuua pärija tegevus või varaseis, eriti kui pärija on võlgadega üle koormatud, siis võivad nii pärandi usaldajad kui ka legataarid nõuda pärandi eraldamist pärija varast ja paluda hooldaja määramist pärandi eraldamiseks ja likvideerimiseks.

§ 824. Likvideerimiskorras tasutakse eraldatud pärandist kõigepealt pärandaja matmise ja tema perekonnaliikmete ühe kuu ülalpidamise kulud ning pärandi võlad, ja kui eraldamise nõudjaiks on legataarid, siis nende legaadid, ning alles see, mis peale seda pärandist veel üle jääb, läheb tagasi pärija vara hulka.

§ 825. Kui eraldatud pärandist (§ 823) pärandi usaldajate ja legataaride rahuldamiseks ei jätku, siis ei või need usaldajad ja legataarid, kes eraldamist nõudsid, enam nõuda rahuldamist pärija varast.

§ 826. Õigus pärandi eraldamist nõuda lõpeb:

- 1) kui pärandi vastuvõtmisest on möödunud kaks aastat;
- 2) kui pärandi usaldajad või legataarid on vastava eritoiminguga tunnustanud pärija enese võlgnikuks;
- 3) kui pärand on pärija varaga kokku liitunud nõnda, et eraldamine on võimatu.

4. peatükk.

Kaaspärijate õiguslikud vahekorrad.

1. jagu.

Üldeeskirjad.

§ 827. Kui pärand on üle läinud mitmele pärijale, siis võivad nad seda kas jagamatult vallata, kasutada ja käsutada kaasomandi kohta käivate eeskirjade järgi või nõuda pärandi jagamist.

§ 828. Pärandil lasuvate võlgade eest vastutavad kõik kaaspärijad, igaüks vastavalt oma pärandiosale.

Isegi siis, kui pärandaja on pannud mõne võla tasumise üksikule kaaspärijale või kui kaaspärijad on omavahel võlgade tasumise kohta teisiti kokku leppinud, on see kehtiv ainult kaaspärijate eneste vahel ega võta pärandi usaldajailt õigust nõuda igalt üksikult kaaspärijalt tema pärandiosale vastavat võlaosa.

§ 829. Pärandi võlgnik vastutab iga kaaspärija ees vastavalt pärandiosa suurusele. Kui aga võlanõudeõigus pärandaja poolt on testamendis määratud teatavale pärijale, siis on võlgnik kohustatud oma võlga tasuma ainult sellele pärijale.

§ 830. Kulud, mis üks pärijaist on pärandi peale teinud, peavad kõik kaaspärijad tasuma vastavalt oma pärandiosadele, kuivõrd need kulud olid vajalikud või kasulikud.

Kaaspärija, kes kulude tasumisega viivitab, on kohustatud maksma viivitusintresse.

§ 831. Kui üks pärijaist on maksnud pärandi võlgu või täitnud legaate, siis võib ta kaaspärijailt nõuda tasu vastavalt nende pärandiosadele.

§ 832. Kaaspärija, kelle valduses on pärand või selle üksikud esemed, peab nende eest hoolitsema nagu omaenese vara eest. Selle, mis ta pärandist oma kasuks ära tarvitab, peab ta kaaspärijaile tasuma vastavalt nende pärandiosadele.

2. jagu.

Juurdekasvuõigus.

§ 833. Kui mitme kaaspärija hulgast üks ei saa või ei taha pärandit vastu võtta ükskõik missugusel põhjusel, siis seetõttu vabanenud pärandiosa läheb juurdekasvuõiguse alusel teistele kaaspärijatele vastavalt nende pärandiosade suurusele.

§ 834. Juurdekasvuõigus ei tule rakendusele, kui väljalangenud kaaspärijal on asepärija, samuti ka siis mitte, kui see kaaspärija sureb peale pärimisele kutsumist ja tema pärimisõigus läheb üle tema pärijaile.

§ 835. Juurdekasvuõigus hakkab kehtima seaduse jõul, ilma et vaja oleks seda eriti omandada või vastu võtta. Juurdekasvuõigusest ei või selleks õigustatud isik loobuda.

Pärandaja võib juurdekasvuõiguse ära keelata.

§ 836. Vabanenud pärandiosa läheb üle kaaspärijaile ühes kõigi sellel lasuvate koormatistega, eriti kohusega täita väljalangenud kaaspärijale pealepandud legaate.

§ 837. Seadusjärgsel pärimisel läheb kaaspärija väljalangemise tõttu vabanenud pärandiosa üle neile kaaspärijaile, kes selle oleksid saanud, kui väljalangenut üldse ei oleks olnudki, igäühele neist nende pärandiosade suurusele vastavais osades.

§ 838. Kui seadusjärgne pärija on piiratud kindla murdosaga pärandist, siis ei või ta ka juurdekasvuõiguse põhjal saada rohkem kui oma murdosa.

§ 839. Testamendijärgse pärimise korral tuleb juurdekasvuõiguse suhtes arvestada seda, kas üksikuile pärijaile on määratud igale eri pärandiosa või on mõnele neist määratud ühine pärandiosa. Ühise pärandiosa pärijad loetakse teiste pärijate suhtes üheks isikuks.

§ 840. Kui mitmest lepingujärgsest pärijast üks langeb välja, siis ei liitu vabanenud pärandiosa teiste lepingujärgsete pärijate osadega, vaid läheb pärandaja seadusjärgseile pärijaile, olgu siis et pärimislepingus on korraldatud teisiti.

Kui aga mitmele lepingujärgsele pärijale on määratud ühine pärandiosa ilma jagamiskorda kindlaks määramata, siis liitub ühe pärija väljalangemise korral vabanenud osa temaga ühendatud lepingujärgsete pärijate osadega.

§ 841. Kui pärimisele on kutsutud lepingujärgsete pärijatega ühes ka testamendijärgseid pärijaid ja viimastest mõni välja langeb, siis läheb vabanenud pärandiosa, kui teisi testamendijärgseid pärijaid enam ei ole, pärandaja seadusjärgseile pärijaile.

§ 842. Legaatide suhtes tekib juurdekasvuõigus ainult siis, kui üks ning sama asi on määratud mitmele legaataarile ühiselt ega ole ette nähtud, millise osa legaadist iga kaaslegaataar saama peab.

Kui niisugusel korral mõni kaaslegaataar välja langeb enne legaadi peale õiguse omandamist ja temale ei ole aselegaataari määratud, siis liitub vabanenud murdosa ülejäänud kaaslegaataaride murdosadega.

Kui legaataridest mõned on nimetatud ühiselt teatavale legaadi osale ja üks neist ära langeb, siis läheb juurdekasv eeskätt teiste sellele legaadi osale nimetatud legaataride kasuks.

§ 843. Juurdekasvuõiguse põhjal pärijale üleläänud pärandiosa loetakse omaette pärandiosaks nende legaatide ja sihtkäsundite suhtes, milledega oli koormatud väljalangenud pärija, samuti ka vara suhtes, mis kuulub pärandi jagamisel pärandile juurdearvamisele.

Sama on kehtiv ka legaatide kohta.

3. jagu.

Pärandi jagamine.

§ 844. Iga kaaspärija on õigustatud nõudma pärandi jagamist.

Pärijat, kelle valdamisel pärand on, ei või tema kaaspärijad sundida pärandi jagamisele enne kolmekümne päeva möödumist pärast pärandaja surma.

§ 845. Kui ühe või mitme kaaspärija nõudel võetakse ette pärandi jagamine, siis võivad need kaaspärijad, kes omavahel jagamist ei taha, pärandit oma pärandiosade suhtes jagamata edasi vallata.

§ 846. Pärandi jagamist võidakse ette võtta ka siis, kui üks või mitu kaaspärijat on alaealised. Niisugusel korral esindavad alaealisi nende eestkostjad.

Alaealised või nende eestkostjad võivad nõuda pärandi jagamist ainult hoolduskohtu loal.

§ 847. Kui pärand on sedavõrd väike, et selle jagamise korral ei oleks võimalik pärandaja alaealisi lapsi ülal pidada, siis on pärandaja üleelanud

abikaasal õigus pärandit jagamatult valitseda ja kasutada kasutusvalduse eeskirjade järgi hoolduskohtu järelevalvel.

Pärandist saadavast tulust tuleb eeskätt katta laste ülalpidamise kulud.

§ 848. Üleelanud abikaasa õigus pärandi jagamatuks valitsemiseks ja kasutamiseks lõpeb kõigi laste täisealiseks saamisega, samuti alaealiste laste ülalpidamise tagamisega muul viisil.

Kui üleelanud abikaasa valitseb ja kasutab pärandit sedavõrd korratult, et see kahjustab alaealiste laste ülalpidamist, siis võib hoolduskohus pärandi valitsemise ja kasutamise õiguse üleelanud abikaasalt ära võtta ning määrata pärandi valitsemiseks erilise hooldaja.

§ 849. Kokkulepe kaaspärijate vahel selle kohta, et pärandi jagamist teatava aja jooksul ette ei võeta, on kehtiv, kuid mitte kauemaks kui kümneks aastaks.

§ 850. Pärandaja võib pärandi jagamise selle vara suhtes, mille kohta tal on õigus vabalt teha korraldusi surma korraks, ära keelata teatavaks ajaks, kuid mitte kauemaks kui kolmekümneks aastaks arvates pärandi avanemisest.

§ 851. Enne pärandi jagamisele asumist tuleb kindlaks teha jagatava vara koosseis. Selleks on vaja:

- 1) arvesse võtta see, mis üksikud pärijad ette saanud;
- 2) juurde arvata see, mis peale pärandaja surma on jagamata pärandvarale juurde tulnud;
- 3) eraldada kõik võõras vara, õiendada pärandil lasuvad võlad, tasuda pärandi peale tehtud kulud ja täita need legaadid, mida pärandaja ei ole pannud üksikuile pärijaile, samuti sihtmäärangud.

Asjad, mis pärandaja enese poolt juba jagatud, eraldatakse jagatavast pärandvarast.

§ 852. Pärandi jagamine võib toimuda kodusel teel või kohtu kaudu.

Kohtu kaudu toimub jagamine siis, kui pärijad jagamise kohta omavahel kokkuleppele ei jõua.

§ 853. Pärijad ning seaduses tähendatud juhul kohus toimetavad pärandi jagamist silmas pidades kaasomandi jagamise ja alljärgnevaid täiendavaid eeskirju.

§ 854. Pärijail on võrdsed taotlused pärandiesemete kohta, kuivõrd erieeskirjad ei määra teisiti.

Pärijad on kohustatud oma suhete kohta pärandajaga teatama kõik, mis pärandi ühtlaseks ning õiglasel jagamiseks arvesse tuleb.

Iga kaaspärija võib nõuda, et pärandi võlad enne jagamist tasutaks või tagataks.

§ 855. Pärandiesemed jaotatakse hindamise alusel nii mitmesse ossa, kui palju on pärijaid ja pärijate asemele astuvaid tüvikondi.

Kui pärijad kokku ei lepi, siis kohus määrab osad, silmas pidades kohalikke tavasid, isiklike suhteid ning kaaspärijate enamiku soove.

Osade jaotamine pärijate vahel toimub kas kokkuleppel või selle puudumisel loosi järgi.

§ 856. Pärandiese, mis oma väärtust jagamise tõttu oluliselt kaotaks, tuleb jagamatult määrata ühele pärijaist.

Kui pärijad ei jõua eseme jagamise või määramise kohta kokkuleppele, siis tuleb asi ära müüa ning saadud rahasumma jagada.

Iga pärija nõudel tuleb müüki toimetada enam-pakkumise teel, kusjuures juhul, kui pärijad ei jõua kokkuleppele, kohus otsustab, kas enam-pakkumine on avalik või ainult pärijatevaheline.

§ 857. Esemeid, mis oma loomult kokku kuuluvad, ei või üksteisest eraldada, kui üks pärijaist on eraldamise vastu.

Perekonnakirjad ning muud esemed, millel on perekonna kohta eriline mälestusväärus, ei kuulu müügile, kui üks pärijaist on vastu.

Kui pärijad kokkuleppele ei jõua, siis määrab kohus eseme müügile või kellelegi pärijaist ühes tasaarvestusega või ilma selleta, silmas pidades kohalikke tavaid, või kui need puuduvad, pärijate isiklike vahekordi.

§ 858. Nõuded, mis pärandajal olid mõne pärija vastu, tuleb pärandi jagamisel tasaarvestada.

Kui pärija saab jagamisel pärandieseme, mis panditud pärandaja võlgade tagamiseks, siis lähevad temale üle ka vastavad võlad.

§ 859. Kinnisasjad jagatakse pärijate vahel hinna järgi, mis neil on jagamise ajal.

§ 860. Kui üks pärijaist saab jagatava kinnisasja määratud hinnaga endale, siis peab ta kaaspärijaile tasuma nende osad rahas tähtaegadel, mis määrab kohus, kui pärijad ei jõua kokkuleppele.

§ 861. Kui kinnisasi tuleb jagamisele ainult kahe pärija vahel, siis peab see neist, kes jagamist nõuab, kinnisasja ära hindama ja teisel on ühe kuu jooksul peale hinna kohta teate saamist õigus valida, kas ta võtab endale kinnisasja või temale kuuluva osa selle väärtusest rahas.

Sama on kehtiv ka siis, kui üks pärijaist jagamist nõuab, teised pärijad aga pärandit oma pärandiosade suhtes tahavad jagamata edasi vallata.

§ 862. Pärandi hulka kuuluvat kinnisasja võib jagada ka natuuras, kuivõrd see ei käi vastu seaduse eeskirjadele kinnisasjade tükeldamise kohta.

§ 863. Kui pärijad on pärandi omavahel ära jaganud kodusel teel ja seejuures on aset leidnud oluline eksimus, pettus või sundus, siis on kahju-saajal õigus nõuda kas uut jagamist või kahju tasumist.

§ 864. Kui pärast pärandi jagamist ilmneb, et mõnd pärandi hulka kuuluvat asja ei ole jagamisel arvestatud, siis ei tühistata sellepärast jagamist, vaid see asi jagatakse pärijate vahel täiendavalt.

§ 865. Alanejad, kes ühiselt ülenevalt pärivad seaduse järgi, on kohustatud pärandajalt tema eluajal tasuta saadud varalise tulu enne pärandi jagamist pärandile juurde arvama.

Alanejad on kohustatud juurdearvamiseks mitte ainult üksteise kasuks vastastikku, vaid ka nendega üheskoos pärimisele kutsutud üleelanud vanema kasuks.

§ 866. Kes astub juurdearvamiseks kohustatud isiku varalistesse õigustesse, peab pärandile juurde arvama selle, mis see isik ise oleks pidanud juurde arvama, olgu siis et õigustesse astujal on iseseisev pärimisõigus, ilma et ta selle õiguse oleks pärinud isikult, kelle asemele ta astub.

§ 867. Juurdearvamise kohus langeb ära:

- 1) kui kohustatud isik pärandist loobus;
- 2) kui pärandaja on juurdearvamise ära keelanud;
- 3) kui juurdearvamisele kuuluvad esemed on hukkunud või hävinud, ilma et kohustatud kaaspärija selles süüdi oleks.

Pärändist loobumine ja juurdearvamise keeld ei kitsenda kaaspärijate õigusi sundosa peale.

§ 868. Juurdearvamisele kuulub, kui võrd pärandaja ei ole määranud teisiti:

- 1) kõik, mis alanejad on pärandajalt saanud abiellumise puhul või elujärje sisseeadmiseks;
- 2) alaneja hariduse ja elukutseks ettevalmistamise peale tehtud kulud, kui võrd need ületavad pärandaja jõukusele vastava määra.

Muu varaline tulu kuulub juurdearvamisele ainult siis, kui pärandaja tulu andmisel seda nimelt määras.

§ 869. Harilikud kingid alanejaile ei kuulu juurdearvamisele, välja arvatud juhud:

- 1) kui pärandaja kingituse tegemisel selle saajat nimelt kohustas kinki pärandile juurde arvama;
- 2) kui kingi saajal on kaaspärijaid, kes pärandaja korraldusel on kohustatud saadud samasuguseid kinke pärandile juurde arvama.

§ 870. Pärandile juurdearvamine toimub selleks kohustatud kaaspärija valikul kas saadud tulude naturas väljaandmise teel, kui võrd need veel on olemas ja nende väärtus ei ole tunduvalt vähenenud, või nende väärtuse arvestamise teel.

Väärtus määratakse kindlaks selle aja kohaselt, mil tulu anti.

§ 871. Laen, mis alaneja on pärandajalt saanud, ei kuulu pärandile juurdearvamisele, vaid loetakse võlaks, mis tuleb pärandile tasuda. Sama on kahtluse korral kehtiv ka summa kohta, millega pärandaja on tasunud alaneja võlgu.

§ 872. Lapsed, kes täisealistena oma vanemaid ühises majapidamises on toetanud tööga või varaga, võivad vanemate pärandi jagamisel nõuda selle eest õiglast tasu, olgu siis et nad on sellest tasust sõnaselgelt loobunud.

5. peatükk.

Pärandi võõrandamine.

§ 873. Pärija võib tema poolt vastuvõetud pärandi tervikuna võõrandada notariaalkorras sõlmitud lepinguga müügi teel.

§ 874. Pärija on kohustatud ostjale üle andma kogu pärandi, nagu ta pärijana on selle vastu võtnud, koos pärandist saadud viljadega.

§ 875. Pärija ei kanna ostja ees heastamiskohustust pärandiesemete eviktsiooni korral, samuti ei ole ta kohustatud ostjale heastama nende esemete puudusi ja omadusi, kui ta neist puudustest ja omadustest ei teadnud või teadma ei pidanud.

Küll kannab aga pärija ostja ees vastutust selle eest, et temale kuulub pärimisõigus müüdud pärandi kohta.

§ 876. Kui pärija on enne pärandi müümist võõrandanud üksikuid pärandiesemeid, siis peab ta ostjale tasuma nende väärtuse.

§ 877. Müüja jääb kolmandate isikute suhtes pärijaks edasi ja kannab vastutust pärandi usaldajate ja legataaride ees.

§ 878. Ostja kannab vastutust pärandi usaldajate ja legataaride ees müügilepingu sõlmimisest peale olenemata sellest, et pärija vastutus edasi kestab. Pärija ja ostja vastutus on solidaarne.

Kokkulepe pärija ja ostja vahel sellest vastutusest vabastamiseks või selle kitsendamiseks ei ole kehtiv.

§ 879. Ostja võtab pärandi üle ühes sellel lasuvate koormatistega. Ühtlasi peab ta pärijale tasuma kõik pärandi tõttu tehtud kulud, väljamaksud ja kantud kahjud.

§ 880. Pärija õigused, mis on kustinud pärandi vastuvõtmisega (§ 810), ennistuvad pärandi müümisega uuesti.

§ 881. Pärandi müügi kohta seatud eeskirjad tulevad vastavalt kohaldamisele ka pärandi muul teel võõrandamise korral.

NELJAS RAAMAT.

Asja õigus.

1. osa.

Valdus ja kinnistusraamat.

1. peatükk.

Valdus.

1. jagu.

Üldeeskirjad.

§ 882. Asja valdajaks on see, kellel on tegelik võim asja üle.

Asja valdusega üheväärseks loetakse realservituutide suhtes servituudiõiguse tegelikku teostamist.

§ 883. Kui keegi teostab tegelikku võimu asja üle teise isiku eest tema majapidamises või äris või muus sarnases sõltuvusvahekorras, mille tõttu ta peab asja suhtes toimima selle isiku juhatuste järgi, siis on valdajaks ainult see teine isik.

§ 884. Kui keegi valdab asja kasutamise-, pandi-, rendi-, üüri-, hoiu- või muu sarnase vahekorra alusel, mille tõttu temal on teise isiku vastu õigus või kohus asja ajutiseks valdamiseks, siis on nad mõlemad valdajad.

Sel juhul loetakse esimest isikut otseseks valdajaks, teist aga kaudseks valdajaks.

§ 885. Valdus on seaduslik või ebaseaduslik selle järgi, kas ta põhjeneb seaduslikul alusel või mitte.

Valdus on heausklik, kui valdaja on ilma raske hooletuseta teadlik, et kellelgi teisel ei ole asja valduseks paremat õigust kui temal.

Valdus on pahausklik, kui valdaja on teadlik või raske hooletuse tõttu ei ole teadlik, et tal asja valdamiseks õigust ei ole või et kellelgi teisel on asja valduseks parem õigus kui temal.

§ 886. Iga valdus loetakse seaduslikuks ja heausklikuks, kuni ei ole tõendatud vastupidist.

2. jagu.

Valduse omandamine ja kaotamine.

§ 887. Valduse omandamiseks on vajalik, et omandaja tegeliku võimu alla läheks asi ise või abinõud, mis võimaldavad asja üle tegelikku võimu.

Reaalservituutide suhtes on servituudi tegelik teostamine võrdne tegeliku võimuga.

Kas keegi on saanud asja üle tegeliku võimu, tuleb otsustada olude kohaselt.

§ 888. Valduse omandamine üleandmise teel loetakse teostunuks, kui omandaja valduse omandab senise valdaja tahtel.

Kui üleandmine toimub äraolijate vahel, siis on see teostunud omandajale asja üleandmisega.

§ 889. Asja valdust võib omandada ilma üleandmiseta, kui kolmas isik või võõrandaja ise jääb asja valdama erilise õigusvahekorra alusel.

Kolmanda isiku suhtes on valduse seesugune üleminek kehtiv ainult siis, kui võõrandaja on temale teinud selle teatavaks.

Kolmas isik võib keelduda omandajale asja välja andmast samadel põhjustel, millede tõttu ta sellest oleks võinud keelduda võõrandajale.

§ 890. Valdus läheb üle pärijaile.

§ 891. Valdus lõpeb sellega, et valdaja ise loobub tegelikust võimust asja üle või muul viisil kaotab selle võimu. Oma loomult mööduv takistus või katkestus tegeliku võimu teostamisel ei lõpeta veel valdust.

Reaalservituutide suhtes on servituudi tegeliku teostamise lõppemine võrdne tegeliku võimu kaotamisega.

Kas keegi on kaotanud asja üle tegeliku võimu, tuleb otsustada olude kohaselt.

3. jagu.

Valduse kaitse.

§ 892. Iga valdus seisab seaduse kaitse all lubamatu omavoli vastu.

Kes valdaja nõusolekuta rikub asja valdust või võtab valdajalt selle valduse, see teostab lubamatut omavoli.

§ 893. Lubamatu omavoli abil saadud valdus loetakse omavoliliseks.

Omavolilise valduse tagajärgi kannab ka selle valduse pärija või muu seesugune õigusjärglane, kes oma valduse omandamisel eelkäija valduse omavolilisusest teadis.

§ 894. Iga valdaja võib oma valdust lubamatu omavoli vastu jõuga kaitsta.

Kui omavoli on teostunud vägivallega või salaja, võib ta kinnisasja kohe tagasi vallutada omavoli tarvitaja kõrvaldamisega ning vallasasja ära võtta värskest teolt tabatud või vahenditult jälgitud omavolitarvitajalt.

Ta peab seejuures hoiduma oludega õigustamatu jõu tarvitamisest.

§ 895. Kui vallasasi on valdaja võimu alt sattunud teise isiku kinnisasjasse, siis peab kinnisasja valdaja temale vallasasja otsimist ja äraviimist lubama, kui võrd asi vahepeal ei ole võetud kellegi poolt valdamisele.

Kinnisasja valdaja võib nõuda otsimisest ning äraviimisest tekkiva kahju eest tasu. Kui seesugust kahju on karta, võib ta keelduda loa andmisest kuni tagatise esitamiseni, olgu siis et viivitus on ohtlik.

§ 896. Kui valdust rikutakse lubamatu omavoliga ilma selle valduse äravõtmiseta, siis võib valdaja nõuda kohtulikku kaitset.

Rikkumine on olemas, kui katsutakse omastada asja või selle osa või kui takistatakse valdajat tegelikku võimu teostamast, eriti ka ähvardusega, mis paneb valdajat põhjendatult kartma.

§ 897. Valduse rikkumisest tekkiv nõue on sihitud rikkumise kõrvaldamisele, edaspidisest rikkumisest loobumisele ja kahju tasumisele.

Nõue tuleb tagasi lükata, kui nõudjal on rikkuja või selle eelkäija suhtes omavoliline valdus ning kui see on saavutatud viimasel aastal enne rikkumist.

§ 898. Kui valdus võetakse valdajalt ära lubamatu omavoliga, siis võib valdaja nõuda oma valduse ennistamist sellelt, kes tema suhtes on omavoliline valdaja. Nõue on sihitud asja valduse tagasisaamisele ja kahju tasumisele.

Nõue tuleb tagasi lükata, kui äravõetud valdus oli kostja või selle eelkäija suhtes omavoliline ning oli saavutatud viimasel aastal enne äravõtmist.

§ 899. Rikutud valduse kaitse hagi (§ 896) või äravõetud valduse ennistamise hagi (§ 898) vastu võib vaidena esitada oma õigust korda saata rikkuvat tegu või asja vallata, kuid ainult selle väite tõenduseks, et rikkumine või äravõtmine ei olnud lubamatu omavoli.

§ 900. Kui lubamatut omavoli tarvitatakse otsese valdaja vastu, siis võib valduse rikkumise kõrvaldamist või äravõetud valduse ennistamist nõuda ka kaudne valdaja.

Valduse äravõtmise korral võib kaudne valdaja nõuda valduse ennistamist otsesele valdajale. Kui viimane sel juhul ei saa või ei taha valdust uuesti vastu võtta, siis võib kaudne valdaja nõuda, et valdus antaks üle temale enesele.

Eelmise lõike tingimustel võib kaudne valdaja nõuda, et temal lubataks § 895 tähendatud vallasasja otsimist ja äraviimist.

§ 901. Valduse rikkumise kõrvaldamise ja äravõetud valduse ennistamise nõude õigus kustub ühe aasta möödumisega arvates lubamatu omavoli tarvitamisest.

§ 902. Kui mitu isikut valdavad asja ühiselt, siis ei leia valduse kaitse nende vahel aset niivõrd, kui on tegemist igale neist kuuluva kasutamise piiridega.

4. jagu.

Õiguste kaitse valduse abil.

§ 903. Igast vallasasja valdajast oletatakse, et ta on selle asja omanik, kuni ei ole tõendatud vastupidist.

Samuti oletatakse igast varemast valdajast, et ta oma valduse ajal on olnud selle vallasasja omanik.

§ 904. Kui keegi valdab vallasasja, ilma et ta tahaks olla selle omanik, siis võib ta kolmandate isikute vastu kasutada selle isiku omandiõiguse oletust, kelle käest ta heas usus on vallasasja vastu võtnud.

Kui keegi valdab vallasasja omistades enesele mingit piiratud asjaõigust või isiklikku õigust, siis oletatakse selle õiguse olemasolu. See oletus aga ei ole kehtiv selle vastu, kellelt ta on vallasasja vastu võtnud.

§ 905. Kes omandiõiguse või piiratud asjaõiguse alusel heas usus omandab vallasasja valduse, see on oma õiguse omandamises kaitstud ka

siis, kui asi oli võõrandajale usaldatud ilma õiguseta või volituseta seda võõrandada kolmandale isikule.

Sel korral võib aga senine omanik pöörduda isikliku nõudega selle vastu, kelle kätte ta vallasasja oli usaldanud.

§ 906. Valdaja, kellelt vallasasi on varastatud või kadunud või muul viisil ilma tema tahteta käest läinud, võib kolme aasta jooksul seda tagasi nõuda igalt heausklikult vastuvõtjalt, kelle valduses asi on.

Kui säärane vallasasi on ostetud sama liiki asjade kauplusest, siis võib esimeselt ja järgnevalt heausklikelt vastuvõtjalt seda asja tagasi nõuda vastuvõtja poolt makstud hinna või kui asi on saadud vastutasuta, turuhinna tasumisega.

Raha ja esitajapabereid, samuti avalikul enampakkumisel müüdüd asju ei või heausklikult vastuvõtjalt tagasi nõuda ka siis, kui need on valdajalt käest läinud ilma tema tahteta.

§ 907. Kes on vallasasja valduse omandanud pahas usus, sellelt võib endine valdaja asja igal ajal tagasi nõuda.

Kui aga endine valdaja ka ise on valduse omandanud pahas usus, siis ei ole tal õigust hilisemalt valdajalt asja tagasi nõuda.

§ 908. Kinnistusraamatusse kantud kinnisasja suhtes on õiguse oletus ja tagasinõudmise õigus ainult sellel valdajal, kes on kantud kinnistusraamatusse.

Kellel on kinnisasja kohta tegelik võim, see võib kaitsta oma valdust üldisel alusel.

2. peatükk.

Kinnistusraamat.

1. jagu.

Üldeeskirjad.

§ 909. Õiguste kohta kinnisasjade peale peetakse kinnistusraamatut. Üksikasjalised eeskirjad kinnistusraamatu pidamise kohta sisalduvad eriseaduses.

§ 910. Kinnistusraamat on avalik.

Keegi ei või end vabandada kinnistusraamatu sissekannete mitteteadmiselega.

§ 911. Kes on heas usus toetunud kinnistusraamatu sissekandele ja selle järgi omandanud omandiõiguse või muu asjaõiguse, see on selles omandamises seadusega kaitstud.

§ 912. Kui asjaõiguse sissekanne on õigustamatu, siis ei saa sissekandele toetuda see kolmas isik, kes seda puudulikkust teadis või raske hooletuse tõttu ei teadnud.

Õigustamatu on sissekanne, mis on tehtud õigusliku aluseta või mittekohustava toimingu alusel.

Kelle asjaõigust seesuguse sissekandega on rikutud, see võib sissekande puudulikkusele toetudes ennast vahenditult kaitsta pahauskliku kolmanda isiku vastu.

§ 913. Kui asjaõiguse tekkimiseks on vajalik selle sissekanne kinnistusraamatusse, siis on see õigus asjaõigusena olemas ainult niivõrd, kui see nähtub kinnistusraamatust.

Sissekande piirides võib õiguse sisu lähemalt tõendada dokumentidega või muul viisil.

§ 914. Iga kinnisasi loetakse kinnistusraamatus omaette üksuseks.

§ 915. Kinnisasja kohta märgitakse kinnistusraamatusse ainult need andmed, mida sinna võidakse kanda vastava seaduse alusel.

§ 916. Kinnistusüksuste ühendamine üheks üksuseks, samuti ühe üksuse lahutamine mitmeks üksuseks võib toimuda üksnes omaniku soovil, kusjuures kõigi kinnistusraamatust nähtuvate õigustatud isikute õigused jäävad püsima, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 917. Asjaõigused tekivad ja saavad oma järje kinnistusraamatusse kandmisega.

Nende jõud algab palve kinnistusametile esitamise ajast eeldusel, et kinnistamise alus on palvele juurde lisatud.

Sissekanded kinnistusraamatusse toimuvad selles järjekorras, milles palved saabuvad.

§ 918. Järjevahetust võib hiljem muuta.

Järje muutmiseks on nõutav kokkulepe tagasiastuvate ning etteastuvate kinnistusraamatust nähtuvate õigustatud isikute vahel ja muutuse sissekanne kinnistusraamatusse. Kinnispandiõiguse tagasiastumiseks on peale selle nõutav veel kinnisasja omaniku nõusolek.

Kui tagasiastunud õigus hiljem õigustoiminguga lõpetatakse, siis selle tagajärjel ei kaota etteastunud õigus järjemuutusega saavutatud kohta.

Järje muutmise ei või riivata omaniku õigusi, samuti õigust, mille järg on tagasiastuvate ja etteastuvate õiguste vahel.

§ 919. Omanik võib kinnisasja koormamisel mõne õigusega jätta endale eesõiguse lasta mõnd teist ulatuselt kindlaksmääratud õigust sisse kanda selle koormava õiguse ette.

Eesõigus tuleb kinnistusraamatusse sisse kanda selle õiguse juurde, mis peab tagasi astuma.

2. jagu.

Sissekannete liigid.

§ 920. Asjaõigused kinnisasja kohta kantakse kinnistusraamatusse artiklitena.

§ 921. Kinnisasja kohta asjaõiguse saamise või lõpetamise või selle õiguse sisu või järje muutmise taotluse kui ka teiste taotluste tagamiseks võib kinnistusraamatusse sisse kanda märkmeid. Märkme sissekanne on lubatud ka tulevase või tingimusliku taotluse tagamiseks.

Pärast märkme sissekandmist tehtud käsutus on tühine, kuivõrd see taotlust tühistab või kitsendab. Sama kehtib ka siis, kui käsutus tehakse kohtuotsuse täitmiseks või konkursivalitsuse poolt.

Märkme sissekande järgi määratakse selle asjaõiguse järg, mille saamisele taotlus sihitud.

§ 922. Isiklike õigusi kinnisasjade kohta võib kinnistusraamatusse sisse kanda artiklite näol, kui nende õiguste sissekandmise võimalus on seaduses sõnaselgelt ette nähtud.

Isiklikud õigused omandavad sissekande tõttu jõu iga hiljem omandatava õiguse suhtes.

3. jagu.

Sissekannete tegemine, muutmine ja kustutamine.

§ 923. Sissekanded tehakse kinnisasja omaniku notariaalselt tõestatud avalduse alusel.

Sissekannete muutmiseks või kustutamiseks on vajalik notariaalselt tõestatud avaldus kinnistusraamatust nähtuvailt õigustatud isikuilt.

Omaniku või õigustatud isiku avaldust ei ole vaja, kui taotleja toetub seaduse otsesele eeskirjale, jõustunud kohtuotsusele või -määrusele või mõne muu, seadusega õigustatud asutise otsusele.

§ 924. Käsutusi kinnistusraamatus, eriti sissekannete tegemist, muutmist või kustutamist võib ette võtta ainult siis, kui käsutaja käsutusõigus ning käsutuse õiguslik alus on tõendatud.

Käsutusõigus on tõendatud sellega, et palve esitaja on kinnistusraamatust nähtuv käsutusõiguslik või käsutamiseks muul viisil õigustatud isik.

Õiguslik alus on tõendatud sellega, et selle aluse kehtivuseks nõutav vorm on täidetud.

§ 925. Kui mõne asjaõiguse sissekanne on õigustamatu või õige sissekanne on õigustamatul viisil muudetud või kustutatud, siis võib igalüks, kelle asjaõigusi on sellega rikutud, nõuda sissekande kustutamist või muutmist.

Nõudest jäävad puutumata heausklikkude kolmandate isikute asjaõigused, mis sissekande kaudu omandatud, ja nende kahjutasutaotlused.

§ 926. Kinnistusraamatu sissekannete parandamine toimub eriseaduses ettenähtud korras.

Paranduse asemel võib nõuda ka ebaõige sissekande kustutamist ja uue sissekande tegemist.

§ 927. Kui asjaõiguse lõppemise tõttu sissekanne on kaotanud igasuguse õigusliku tähenduse, siis võib koormatud isik nõuda sissekande kustutamist.

§ 928. Kinnistusraamatusse sissekantud asjaõigus võõra kinnisasja kohta ei kustu seetõttu, et kinnisasja omanik selle õiguse omandab või selle õiguse omaja omandab kinnisasja kohta omandiõiguse.

2. osa.

Omand.

1. peatükk.

Üldeeskirjad.

1. jagu.

Omandi sisu.

§ 929. Omand on omaniku täielik õiguslik võim õiguskorra piires asja üle, eriti õigus oma suva järgi asja vallata, kasutada, käsutada, õigustamata isikute mõjuavaldusi asjalt kõrvaldada ning asja õigustamata isikuilt tagasi nõuda.

Omandis sisalduvad õigused eeldatakse täielikult olevaiks, kuivõrd need ei ole kitsendatud seaduse eeskirjadega või teiste isikute õigustega.

2. jagu.

Kaasomand.

§ 930. Omand, mis kuulub asja suhtes mitmele isikule murdosades ja reaalse jaotuseta, on kaasomand.

Kaasomanikkude osad on ühesuurused, kuivõrd ei ole kindlaks määratud teisiti.

§ 931. Igal kaasomanikul on oma murdosa kohta omaniku õigused ning kohused. Eriti võib ta seda osa võõrandada ja muul viisil käsutada ning kinnisomandi suhtes ka pantida. See osa vastutab ta võlgade eest.

Kinnisomandi murdosa võõrandamisel isikule, kes ei ole kaasomanik või seadusega eriti eesõigustatud, on teistel kaasomanikkudel võõrandatava osa peale ostueesõigus.

§ 932. Kaasomandis oleva kogu asja või selle reaalse võõrandamiseks või koormamiseks, samuti asja või selle majandusliku ülesande oluliseks muutmiseks on vajalik kõigi kaasomanikkude nõusolek.

Üksiku kaasomaniku vastavad korraldused on kehtetud; ta on kohustatud teistele kaasomanikkudele tasuma kahju, mis neist korraldustest on tekkinud.

§ 933. Kaasomanikud valitsevad asja ühiselt.

Iga kaasomanik võib asja alalhoidmiseks vajalikud valitsemistoimetused teostada teiste kaasomanikkude nõusolekuta. Ta võib enne toimetust teistelt kaasomanikkudelt seesugust nõusolekut nõuda.

Iga kaasomanik võib nõuda, et asja valitsetaks vastavalt kõigi kaasomanikkude õiglaselt hinnatud huvidele.

§ 934. Igale kaasomanikule kuulub tema osale vastav murdosa asja viljast.

Iga kaasomanik on asja kasutamiseks õigustatud, kuivõrd see ei takista teiste kaasomanikkude kaaskasutamist.

§ 935. Kaasomanikud võivad asja valitsemist ning kasutamist korraldada kokkuleppega või kaasomanikkude enamiku otsusega, kui sellel enamikul on ka asja murdosade enamus. Tähtendatud enamik võib ka otsustada suurema tulu saamiseks vajalikkude toimetuste ettevõtmist, nagu maaparandust, ehitiste põhiremonte, kui ka asja omadustele vastavat valitsemise ning kasutamise alalist korda. Üksiku kaasomaniku õigust tema murdosale vastava tulu peale ei või tema nõusolekuta vähendada.

§ 936. Kaasomanikud on vastastikku kohustatud igaiüks vastavalt oma murdosa suurusele kandma koormatise, mis asjale langevad, samuti asja alalhoidmisega, valitsemisega ning kasutamise seotud kahjusid ja kulusid.

§ 937. Iga kaasomanik võib nõuda kaasomandi lõpetamist, kui see ei käi vastu kaasomandi tekitanud õigustoimingule.

Õigustoiminguga ei või kaasomandi lõpetamise nõudmist keelata kauemaks kui kümneks aastaks.

Õigustoiminguga tekitatud kaasomandi lõpetamist võib nõuda ka enne toimingus tähtendatud aega, kui selleks on kaaluv põhjus.

Lõpetamist ei või nõuda ebasoodsal ajal.

§ 938. Kaasomandi lõpetamine toimub jagamisega, kokkuleppe teel.

Kui kaasomanikud jagamise viisi kohta kokkuleppele ei jõua, siis otsustab kohus kõigi asjaolude arvestamisele rajatud suval, kas asi natuuras jagada

nende vahel, või asi natuuras anda ühele või mitmele neist, pannes saajaile kohustuse maksta teistele nende osad välja rahas, või asi määrata avalikule enampakkumisele, või kui see pole lubatav, siis kaasomanikkude-vahelisele enampakkumisele, ning saadud rahasumma jagada nende vahel. Natuuras jagamise korral võib kohus, kui reaalosade väärtus murdosade väärtusele ei vasta, rahalist juurdemaksu määrata osade ühtlustamiseks, samuti üksikuid osasid koormata servituutidega teiste osade kasuks. Kohtu poolt kindlaksmääratud osade jaotamine võib tarbe korral toimuda ka loosi teel.

§ 939. Kaasomanikkude kokkulepped või enamiku otsused kinnisasja valitsemise ja kasutamise korra kohta, samuti õigustoimingud kinnisasja kaasomandi lõpetamise keelu kohta on üksiku kaasomaniku eri-õigusjärglase kohta kehtivad ainult siis, kui nad on kantud kinnistusraamatusse.

§ 940. Eeskirjad kaasomandi kohta tulevad mõttekohaselt rakendamisele ka seaduses ettenähtud ühisvaradele, kuivõrd ühisvara-eeskirjadest ei järeldu teisiti.

3. jagu.

Omandist tekkivad hagid.

§ 941. Omanikul on omandihagi õigus igaühe vastu, kes õigusliku aluseta tema asja valdab.

Hagi on sihitud omandiõiguse tunnustamisele ja valduse saamisele.

§ 942. Hageja omandiõiguse tõendamiseks on küllaldane, et ta on omandiõiguse saanud seaduslikul viisil.

Kostjale jääb õigus tõendada, et hageja enam omanik ei ole, või et omandiõigus kuulub kostjale, või et kostja on mõne asja- või muu õiguse alusel õigustatud asja valdama.

§ 943. Hagi võidakse tõsta iga valdaja vastu.

Hageja peab vajaduse korral tõendama kostja valdamist või seda, et ta võib hagi tõsta kostja kui valdaja vastu (§ 944).

§ 944. Otsene valdaja võib hagist vabaneda, kui ta üles annab kaudse valdaja ning viimane selle valduse õigeks võtab.

Sõltuvusvahekorra tõttu asja üle tegeliku võimu teostaja (§ 883) vastu ei saa hagi tõsta, olgu siis et isik, kelle juhatusel ta tegutseb, oma valdust eitab.

Kui valdaja enne hagi esitamisest kohtuliku teate saamist hagist pääsemiseks valduse pahatahtlikult käest annab, siis võib kohus teha otsuse, nagu oleks ta veel valdaja.

§ 945. Hagejale tuleb välja anda asi ühes päraldistega.

Kui kostja on pahas usus valdaja, siis ta vastutab asja ja selle päraldiste hävimise või halvenemise eest, olgu siis et hävimine või halvenemine oleks toimunud ka hageja valduse korral.

Kui kostja on heas usus valdaja, siis ta ei vastuta asja ega selle päraldiste hävimise või halvenemise eest enne hagi esitamisest kohtuliku teate saamist, pärast selle saamist aga vastutab ta asja ja selle päraldiste hävimise või halvenemise eest, kui see on toimunud tema süü läbi.

Protsessi kestel asja võõrandamise eest vastutab iga kostja nagu pahas usus valdaja, olgu siis et võõrandamine oli hädatarvilik, eriti asja riknemise ärahoidmiseks.

§ 946. Kui kostja on pahas usus valdaja, siis peab ta hagejale välja andma asja kogu vilja, ja nimelt mitte ainult selle, mis ta pahas usus valduse kestel tõelikult saanud, vaid ka selle, mida hageja oleks võinud sama aja kestel saada, kui tema oleks asja vandanud.

Kui kostja on heas usus valdaja, siis peab ta välja andma hagi esitamisest kohtuliku teate saamiseni tõelikult saadud vilja, kuivõrd see teate saamisel veel alles on. Pärast teate saamist saadud vilja peab ta aga kõik välja andma nagu pahas usus valdaja.

§ 947. Asja väljaandmine peab toimuma seal, kus asi on.

Vallasasja peab kostja välja andma seal, kus asi oli hagi esitamisest kohtuliku teate saamise ajal, olgugi et kostja selle sealt hiljem on eemaldanud.

Pahas usus valdaja on hageja nõudel kohustatud vallasasja välja andma kas hageja elukohas või seal, kus ta asja sai.

§ 948. Asja väljaandmine hagejale peab toimuma iga valdaja poolt tasuta. Ka heas usus valdaja ei või hageda seda, mis ta asja eest maksnud, vaid võib selle hagejale pöörduda oma eelkäija poole.

Erandina võib kostja hageda asja eest makstud hinna tasumist peale muude seaduses ettenähtud juhtude ka siis, kui hind on ära tarvitatud hageja kasuks või kui kostja meelega võttis hageja huvides asja oma valdusse oludes, milledes asi muidu oleks hagejale jäädavalt kaotsi läinud.

§ 949. Kostja võib hageda asja peale tehtud kulude eest tasu kulude kohta käivate üldeeskirjade järgi.

Kostja võib hageda tasu ka kulude eest, mis on teinud eelmine valdaja, kelle järglaseks ta on, samal määral, nagu seda oleks võinud hageda eelmine valdaja, kui tema oleks pidanud asja välja andma.

Kui tuleb välja anda põllumajanduslik kinnisasi, siis peab hageja tasuma kulu, mis valdaja on teinud veel eraldamata vilja peale, kuivõrd see kulu vastab korrapärasele majandamisele ega ületa vilja väärtust.

§ 950. Kostja võib vilja välja andmast keelduda, kuni ei ole rahuldatud tema õigustatud nõuded kulude suhtes.

Kostjal ei ole kinnipidamise õigust, kui ta on valduse saanud teadvat lubamatu teo abil.

§ 951. Kui omandiõigust rikutakse muul viisil kui valduse äravõtmi-sega või mittetagasiandmisega, siis võib omanik rikkujalt nõuda rikkumise kõrvaldamist. Kui on karta rikkumise kordumist, võib omanik nõuda rikkumise hoidumist.

Nõudeõigust ei ole, kui omanik on kohustatud kannatama õiguse kitsendamist.

2. peatükk.

Vallasomand.

1. jagu.

E s e m e d.

§ 952. Vallasomandi esemeks võib olla iga vallasasi, kuivõrd seadus ei tee erandeid.

2. jagu.

Tekkimine.

1. jaotis.

Okupeerimine.

§ 953. Kes peremehetu vallasasja võtab oma valdusse tahtega saada selle omanikuks, see saab seesuguse okupeerimisega selle omanikuks.

Asja ei saa omandada, kui okupeerimine on seadusega keelatud või valdusse võtmine rikub teise isiku okupeerimisõigust.

§ 954. Metsikud loomad on peremehetud, kui nad on looduslikud vabaduses.

Kinnipeetud metsik loom muutub peremehetuks, kui ta on tagasi saanud loodusliku vabaduse ja omanik teda kohe taga ei aja kättesaamiseks või tagaajamise lõpetab.

Kodustatud metsik loom muutub peremehetuks, kui ta satub tagasi metsikusse olekusse, maha jättes harjumuse tagasi tulla kodukohta.

§ 955. Mesipuust lahkunud mesilaspere muutub peremehetuks, kui omanik teda kohe taga ei aja kättesaamiseks või tagaajamise lõpetab.

Omanik võib mesilasperet võõra maa peal taga ajada, samuti ka, kui mesilaspere on läinud võõrasse tühja mesipuusse, neid sellest puust ära võtta; seejuures on ta kohustatud tasuma tehtud kahju. Kui aga mesilaspere on läinud võõrasse mesipuusse, kus mesilased olemas, siis muutub ta selle mesipuu omaniku omandiks tasuta.

Mitmele omanikule kuuluvad mesipuust lahkunud mesilaspered muutuvad ühinemisel tagaajavate omanikkude kaasomandiks; kaasomanikkude osad arvestatakse tagaetatud mesilasperede arvu järgi.

2. jaotis.

Leid.

§ 956. Kes kaotatud asja leiab, see peab kolme nädala jooksul sellest teatama kaotajale või omanikule või kui need leidjale teadmata, siis politseile, või ise olude kohaselt tegema kuulutuse või teadaande.

Ta on kohustatud politseile teatama, kui asja väärtus silmanähtavalt ületab kolm krooni.

Kes asja leiab elutsetavas hoones või avalikuks tarvitamiseks või liiklemiseks määratud asutises või seadeldises, peab selle edasi andma majaperemehele, üürnikule või järelevalvet teostavale isikule.

Asi loetakse kaotatuks, kui kaotaja ei tea, kellelt seda otsida või nõuda või üldse, kuidas seda uuesti kätte saada.

§ 957. Leidud asja tuleb hoida oludekohasel viisil.

Asja võib pärast eelkäivat kuulutust müüa avalikul enampakkumisel, kui ta vajab kallihinnalist hoidu või on kergesti riknev või kui politsei või avalik asutis on seda hoidnud juba rohkem kui ühe aasta.

Enampakkumisel saadud hind, maha arvatatud hoiu- ning müügikulud, asendab asja.

§ 958. Kes oma kohused leidjana täitnud, see võib asja või selle eest saadud rahasumma omandada, kui omanik ei ole ilmunud kahe aasta möödumisel kuulutusest. Leidja kannab sel juhul ka kuulutuse ja muud kulud.

Kui omanik ilmub ja oma õigused tõendab, siis saab ta tagasi asja või seda asendava rahasumma tingimusel, et ta tasub kõik tehtud kulud ja maksab leidjale oludekohase leiutasu. Leiutasu ei või olla suurem kui üks kolmandik asja väärtusest pärast kõigi kulude mahaarvutust.

Elutsetavas hoones või avalikuks tarvitamiseks või liiklemiseks määratud asutises või seadeldises toimunud leiu korral loetakse leidjaks majaperemees, üürnik või asutis, kuid leiutasu nad ei saa.

§ 959. Kui vee, tuule või muu loodusliku jõuga või juhuse tõttu võõrad vallasasjad kantakse kellegi juurde või võõrad loomad satuvad ta valdusse, siis on tal leidja õigused ja kohused.

Kes leiab vallasasja, mis on maetud või peidetud, kuid mida ei saa tunnustada peitevaraks, sel on leidja õigused ja kohused. Kui seesuguse asja omanik tõendab, et ta selle peitekohta teadis, siis ta vabaneb leiutasu maksimisest.

3. jaotis.

Peitevara.

§ 960. Kui leitakse väärtuse, mille kohta olude järgi tuleb kahtlemata arvata, et ta on kaua aja eest maetud või peidetud ja tal ei ole enam omanikku, siis seda loetakse peitevaraks.

Peitevara kuulub omanikule, kelle kinnis- või vallasasjast ta on leitud.

Leidjal on õigus saada oludekohast tasu, mis aga ei või ületada peitevara poolt väärtust. Leidja, kes peitevara on otsinud kinnis- või vallasasja omaniku nõusolekuta, tasu ei saa.

§ 961. Kui leitakse peremehetud looduslikud või muinasesemed, mis on tunduva teadusliku väärtusega, siis langevad need riigi või selleks seatud asutiste omandiks.

Omanik, kelle kinnisasjast seesuguseid esemeid leitakse, on kohustatud lubama nende väljakaevamisi sellest tekkiva kahju tasumisel.

Leidjal on õigus saada oludekohast tasu.

Eriseadusega määratakse üksik-eeskirjad.

4. jaotis.

Ümbertöötamine, segamine ja ühendamine.

§ 962. Kui keegi on võõra vallasasja ümber töötanud või ümber kujundanud, siis kuulub see uus asi ümbertöötajale, kui töö on kallim aine, vastasel korral aga aine omanikule. Ümbertöötamiseks loetakse ka kirjutamist, joonistamist, maalimist, trükkimist või muud sarnast pealispinna ümbertöötamist.

Kui ümbertöötaja on tegutsenud pahausklikult, siis võib kohus uue asja mõista aine omanikule, ka kui töö on aineist kallim.

Kes kannatab kahju, see võib sellelt, kelle kasuks õiguse muutus toimunud, nõuda kas kahjutasu või tasu õigustamatu rikastumise eeskirjade järgi. Endise olukorra jaluleseadmist ei või nõuda.

§ 963. Kui mitme omaniku vallasasjad segatakse või ühendatakse nõnda, et neid ei saa enam eraldada olulise kahjustamiseta või suhteliselt ülemäärase tööta ja kuluta, siis tekib osalistel uue asja suhtes kaasomand. Kaasomandi osad arvatakse väärtuse järgi, mis üksikuil asjadel oli segamise või ühendamise ajal.

Kui vallasasi segatakse või ühendatakse teisega nõnda, et ta esineb selle teise kõrvalasjana, siis kuulub kogu uus asi peaosa omanikule.

Kes kannatab kahju, see võib sellelt, kelle kasuks õiguse muutus toimunud, nõuda kahjutasu või tasu õigustamatu rikastumise eeskirjade järgi.

§ 964. Kohustuse kohta antud võlakiri loetakse usaldaja omandiks. Kolmanda isiku õigus kohustuse peale ulatub ka võlakirjale.

Sama kehtib teiste dokumentide kohta, eriti pant- ja kinnisvõlakirjade kohta, mis õigustavad nõudma teatava teo kordasaatmist.

5. jaotis.

Vili.

§ 965. Kes on asja omanik, see omandab selle asja loodusvilja kohta omandiõiguse vilja eraldumisega asjast.

Kel on õigus oma omandisse saada tema valduses oleva võõra asja loodusvilja, see omandab selle vilja kohta omandiõiguse vilja eraldumisega asjast.

Kel on õigus oma omandisse saada tema valduses mitteoleva võõra asja loodusvilja, see omandab selle vilja kohta omandiõiguse vilja valdusele võtmisega.

6. jaotis.

Üleandmine.

§ 966. Vallasomandi üleandmiseks on vajalik, et võõrandaja annaks asja valduse üle omandajale ja mõlemad oleksid kokku leppinud selles, et asja omandiõigus läheb üle omandajale.

Kokkuleppeks peab olema õiguslik alus.

§ 967. Kui vallasomandi üleandmisel vallasasi on juba omandaja valduses, siis on omandaja ja võõrandaja vahel omandi üleandmise kohta toimunud kokkulepe küllaldane.

Kui asi on kolmanda isiku valduses, siis võib valduse üleandmist asendada sellega, et võõrandaja annab omandajale üle oma õiguse asja välja nõuda.

§ 968. Kui vallasomandi üleandmisel vallasasi jääb võõrandaja valdusse, siis võivad võõrandaja ja omandaja valduse üleandmise asemel sõlmida kokkuleppe, millega omandaja saab kaudseks valdajaks ning võõrandaja jääb otseseks valdajaks.

Seesugune vallasomandi üleandmine on kolmandate isikute suhtes kehtetu, kui sellega on tahetud kolmandaid isikuid kahjustada või vallaspandi-eeskirjadest mööda hiilida.

§ 969. Kes saab heas usus omandiks vallasasja selle üleandmise teel, see on asja omanik, niipea kui ta on asja valduses kaitstud valduse eeskirjade järgi, ka kui võõrandaja ei olnud õigustatud omandit üle andma.

Omandaja ei ole heas usus, kui tal on teada või raske hooletuse tõttu on teadmata, et võõrandaja ei olnud õigustatud omandit üle andma.

7. jaotis.

Igamine.

§ 970. Kes valdab vallasasja oma asjana heas usus katkestamatult ja vaidlematult kolme aasta jooksul, see saab asja omanikuks igamise tõttu.

Igamiseks on küllaldane seesugune valdus ühe aasta jooksul, kui valdus on omandatud õiguslikul alusel, mis ei ole toonud otsest omandamist ainult

sellepärast, et vastav õigustoiming oli vormivea tõttu kehtetu. See eeskiri ei ole rakendatav § 906 ettenähtud juhtudel.

§ 971. Igamisvaldaja ei ole heas usus, kui ta valduse saamisel teadis või raske hooletuse tõttu ei teadnud, et ta omandit ei ole omandanud, või kui ta seda on teada saanud hiljem, kuid siiski enne igamistähtaja möödumist.

§ 972. Kelle valduses asi on olnud teatava ajavahemiku algul ja lõpul, sellest oletatakse, et ta on olnud valdaja ka vaheajal.

Kes asja valduse on omandanud õigusjärglasena, see võib omaenese ja oma õiguseelkäija igamisajad kokku arvutada. Õigusjärglaseks arvatakse ka see, kes üleandmistoimingu kehtivuse kaotuse tõttu on valduse tagasi saanud.

Pärija võib omaenese igamisajale juurde arvutada pärandi valdaja igamisaja, samuti järelpärija oma igamisajale — pärija oma.

§ 973. Igamine ei alga või kui ta on alanud, peatub selle isiku suhtes, kes on seaduse järgi takistatud esitamast või teostamast omandihagi.

Takistatud on:

- 1) hagi aegumistähtaja viimase kuue kuu jooksul protsessivõimetu isik, kui selle aja vältel tal ühekski hetkeks polnud seaduslikku esindajat; sel juhul lõpeb aegumistähtaeg pärast kuue kuu möödumist ajast, mil see isik on saanud protsessivõimeliseks või saanud seadusliku esindaja; esindaja puudumisega loetakse võrdseks, kui seaduslik esindaja kaotab protsessivõime või kui tema ja ta poolt esindatava isiku vahel on selle omandihagi suhtes huvide vastuolu;
- 2) päranditomp või pärijad kuue kuu jooksul arvates pärandaja surmast;
- 3) tegelikus sõjaväeteenistuses olevad isikud sõja kestel.

§ 974. Igamine katkestub valduse kaotamisega.

Katkestust ei loeta olevaks, kui valdaja on valduse kaotanud oma tahteta ning on valduse ühe aasta jooksul tagasi saanud hagita või selle tähtaja jooksul esitatud hagi tõttu.

§ 975. Igamine katkestub, kui esitatakse omandihagi asja otsese või kaudse valdaja vastu või, vabandatava eksimuse korral, isegi isiku vastu, keda § 883 järgi valdajaks ei tule lugeda, või kui mingil muul viisil teostatakse oma omandiõigust igamisvaldaja teadmisel, ilma et igamisvaldaja selle vastu oleks vaielnud.

See katkestus kehtib ainult selle isiku kasuks, kes katkestuse on eeltähen-
datud viisil põhjustanud.

§ 976. Kui igamine on katkestunud, siis ei tule katkestumiseni jooksnud igamisaeg arvesse.

Uus igamine võib alata ainult pärast katkestuse lõppemist.

3. jagu.

Kolmandate isikute õigused.

§ 977. Vallasomandi üleminekuga uuele omanikule leiu, ümbertöötamise, ümberkujundamise, segamise, ühendamise, üleandmise või igamise teel kustuvad ka kolmandate isikute õigused sama asja kohta, kui need õigused on tekkinud enne omandi ülemineku põhjustanud olude algust.

Kolmanda isiku õigus ei kustu, kui uus omanik selle õiguse põhjustanud olude tekkimisel või kestel omandi üleminekust teadis või raske hooletuse tõttu ei teadnud.

Kolmas isik, kes kahju kannatanud, võib hageda tasu õigustamatu rikastumise eeskirjade järgi uuelt omanikult ühe aasta jooksul arvates omandi ülemineku ajast. Seda õigust ei ole omandi üleminekul igamise teel.

4. jagu.

Lõppemine.

§ 978. Vallasasi on peremehele, kui ta kellegi omandis veel ei ole olnud või omanik on ta valduse lõpetanud omandist loobumise tahtega.

3. peatükk.

Kinnisomand.

1. jagu.

Kinnisomandi esemed, tekkimine ja lõppemine.

1. jaotis.

Esemed.

§ 979. Kinnisomandi esemeks võib olla iga kinnisasi, mis on kantud või mida seaduse järgi võidakse kanda kinnistusraamatusse.

2. jaotis.

Tekkimine.

§ 980. Kinnisomandi omandamiseks on vajalik sissekanne kinnistusraamatusse (kinnistamine).

Seaduses ettenähtud juhtudel kuulub kinnisomand selle omandajale ka enne kinnistamist, kuid omandaja võib seda õigust kinnistusraamatus käsutada alles pärast kinnistamist.

§ 981. Omandamise alus annab omandajale senise omaniku vastu isikliku nõudeõiguse sissekande tegemiseks ning senise omaniku keeldumise korral õiguse hageda kinnisomandi endale mõistmist.

Okupeerimise, pärimise, sundvõõrandamise, avaliku enampakkumise või kohtuotsuse alusel omandaja võib paluda sissekandmist olenemata senisest omanikust.

Kinnisomandi muudatused, mis tekivad abikaasade varaõiguse tõttu, kantakse pärast abikaasade vararegistri sissekande kuulutamist perekonnaseisumetniku ettepanekul kinnistusraamatusse.

§ 982. Toiming omandiõiguse ülekandmiseks peab olema teostatud või tõestatud notariaalkorras.

Korraldused surma puhuks ja abieluleping vajavad pärimis- ja perekonnasõiguses ettenähtud vormi.

Kinnisasja valduse üleandmine ei ole toimingu oluline osa.

§ 983. Okupeerimise teel võib kinnisasja omandada ainult riik; omandamine toimub kinnisasja oma valdusse võtmisega, kui see asi kinnistusraamatu andmetel on omanikuta ega ole kellegi valduses.

§ 984. Kui keegi on õigustamatult kantud kinnistusraamatusse omanikuna, siis ei või tema omandiõiguse vastu vaielda pärast seda, kui ta on kinnisasja katkestamatult ja vaidluseta vallanud heas usus kümme aastat.

Tähtaja arvestamisele ja heas usus katkestamatule ning vaidluseta valdamisele rakendatakse vallasajade igamise teel omandamise kohta kehtivaid eeskirju.

§ 985. Kui keegi on kolmkümmend aastat katkestamatult ja vaidluseta vullanud maatükki, mis ei ole kantud kinnistusraamatusse või mille omanikku kinnistusraamatust ei nähtu või mille omanik oli selle valduse algusel surnud või surnuks tunnustatud, siis võib valdaja nõuda, et ta kantaks omanikuna kinnistusraamatusse.

Sissekanne võib teostuda üksnes kohtumääruse alusel pärast seda, kui kohtukuulutusel määratud tähtaja kestel ei ole vastuvaidlust esitatud või esitatud vastuvaidlus on tagasi lükatud.

Tähtaja arvestamisele ja katkestamatule ning vaidluseta valdamisele rakendatakse vallasajade igamise teel omandamise kohta kehtivaid eeskirju.

3. jaotis.

Lõppemine.

§ 986. Kinnisomand lõpeb sissekande kustutamisega kinnistusraamatust, samuti kinnisasja täieliku hävimisega.

2. jagu.

Kinnisomandi ulatus.

§ 987. Kinnisomand ulatub mitte ainult kinnisasja pinnale, vaid ka õhuruumile ülalpool ja maapõuele allpool seda pinda, kuivõrd selleks omandiõiguse teostamisel on huvi.

Seaduse piirides ta ulatub kõigile pinna osadele, eriti vetele, taimedele, ehitistele, samuti ka maapõuevaradele.

§ 988. Kinnisomandi piirid määratakse seatud korras piirimärkidega ning plaanidega.

Iga kinnisasja omanik on kohustatud naabri põhjendatud nõudel kaasa aitama piiride kindlakstegemisele, olgu see piirimärkide seadmisega või plaanide õiendamise.

Piiri kindlakstegemise kulud kannavad osaliselt võrdselt, kuivõrd nende vahel olevaist õigussuhteist ei järeldu teisiti.

§ 989. Kui piir ei ole kindlaks tehtud muul viisil, siis on mõõduandev valduse seis. Kui ka valduse seis ei ole kindlaks tehtav, siis tuleb igale kinnisasjale juurde lisada vaieldavast pinnast ühesuurune osa.

Kui piiri määramine eelmiste eeskirjade järgi annab tulemuse, mis on vastuolus kindlakstehitud oludega, eriti kinnisasjade kindla suurusega, siis tuleb piir määrata nende olude silmaspidamisel õigluse kohaselt.

§ 990. Veed, nii seisvad kui ka jooksvad, mis on ühe kinnisasja piirides, loetakse selle kinnisasja osadeks.

§ 991. Mahajäetud jõesäng, samuti jões tekkiv saar läheb lähemate kallaste omanikkude omandiks.

Iga kaldaomaniku omandiks langeb nimelt see osa jõesängist või saarest, mis osutub keset jõge tõmmatava joone ning sellelt joonelt vastava omaniku kalda piiripunktidele perpendikulaarselt tõmmatavate joonte vahel olevaks.

Maatükk, mis veevooluga või muu loodusliku jõuga on kistud ühelt kinnisasjalt ja viidud teisele, muutub teise osaks, kui ta sellele kindlalt liitub. Kistud maatüki eest võib endine omanik nõuda kahjutasu vastavalt saadud kasule.

Maa, mis järk-järgult kaldale uhutakse, jääb kalda osaks.

§ 992. Külvatud seeme, samuti istutatud puu või muu taim muutub selle maatüki osaks, kuhu ta on külvatud või istutatud.

§ 993. Kui keegi tarvitab võõrast seemet või võõraid taimi külvamiseks või istutamiseks omal maatükil, või oma seemet või taimi võõral maatükil, siis tekivad samasugused õigused ja kohused, nagu võõra materjali või võõra maatüki tarvitamisel ehituste puhul.

§ 994. Kellegi maatükile püstitatud ning sellega pidevalt ühendatud hoone või muu ehitis loetakse selle maatüki osaks.

Pidev ühendamine teostub sisseüürimisega, sissekaevamisega või vältava ühendamisega muul viisil maatüki pinnal või selle all.

§ 995. Kui keegi tarvitab ehitamiseks omal maatükil võõrast materjali või oma materjali võõral maatükil, siis muutub materjal maatüki osaks.

Materjali omanik võib aga, kui tarvitamine on teostunud tema tahteta, nõuda materjali eraldamist ja selle väljaandmist maatüki omaniku kulul, kui-võrd see on võimalik suhteliselt ülemäärast kahju tekitamata.

Samadel eeldustel võib maatüki omanik, kui tarvitamine on teostunud tema tahteta, nõuda materjali eemaldamist ehitaja kulul.

§ 996. Kui materjali maatükist ei eraldata, siis peab maatüki omanik andma tarvitatud materjali eest tasu olude kohaselt, arvestades maatüki ja ehitise kasutamise tingimusi.

Kui ehitaja maatükiomanik on olnud pahausklik, siis võib kohus määrata täieliku tasu.

Kui aga pahausklik on olnud ehitaja materjaliomanik, siis võib kohus määrata talle tasu niivõrd, kui suur on ehitise kõige väiksem väärtus maatüki omanikule.

§ 997. Hooned või muud ehitised, mis on püstitatud võõrale maatükile ja sellega pidevalt ühendatud, võivad olla maatüki omandist eraldatud omandis ainult siis, kui nad on püstitatud kinnistusraamatusse kantud õiguse alusel.

§ 998. Onnid, putkad, barakid ja muud sarnased ehitised, kui need on püstitatud võõrale maatükile ilma tahteta neid sellega jäädavalt ühendada, on maatüki omandist eraldatud omandis.

Seesuguste ehitiste olemasolu ei või kanda kinnistusraamatusse.

§ 999. Maapõuevarad loetakse maatüki osadeks, kui-võrd nad seaduse järgi ei ole erieeskirjadele alluvad mineraalvarad.

Mineraalvarade kasutamine määratakse eriseadusega.

3. jagu.

Kinnisomandi kitsendused.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1000. Kinnisomandi kitsendused on kas seadusjärgsed või nad seatakse kohtumäärusega või õigustoiminguga.

§ 1001. Kinnisomandi seadusjärgsed kitsendused kehtivad kinnistusraamatusse kandmata.

Seadusjärgsete kitsenduste muutmine või lõpetamine vajab kehtivuseks kolmandate isikute suhtes kinnistusraamatusse kandmist.

Ei ole lubatud muuta või lõpetada seadusjärgseid kitsendusi, mis on avalikõigusliku iseloomuga.

§ 1002. Kinnisomandi kitsendused, mis seatakse kohtumäärusega või õigustoiminguga, vajavad kehtivuseks kolmandate isikute suhtes kinnistusraamatusse kandmist. Sama on vajalik nende muutmiseks või lõpetamiseks.

2. jaotis.

Naabusõigused.

§ 1003. Kinnisasja omanik ei või keelata seadeldisi ega toimetusi, millede tõttu suits, aur, halvad lõhnad, kära, mürin või muu sarnane mõjustus võõralt kinnisasjalt tungib tema kinnisasjale, kui seesugune mõjustus ei kahjusta tema kinnisasja kasutamist või kahjustab seda ainult mitteolulisel määral, või kui võõra kinnisasja kasutamine, mis seda mõjustamist tekitab, seesuguste kinnisasjade suhtes vastab kohalikele oludele.

Mõjustuse tekitamine erilise juhtimise kaudu on igatahes keelatud.

§ 1004. Ühe kinnisasja omanik võib nõuda, et naaberkinnisasjal ei püstitataks või ei hoitaks alal ehitist või seadeldist, mille suhtes on kindlasti ette näha, et selle olemasolu või kasutamine tekitab keelatud mõjustuse tema kinnisasjale.

Kui ametiasutis on ehitise või seadeldise lubanud või kui eriline seaduslik eeskiri määrab teatava kauguse piirist või muud kaitseabinõud ja ehitist või seadeldist sellele eeskirjale vastab, siis võib nõuda ehitise või seadeldise eemaldamist alles siis, kui keelatud mõjustus on tegelikult toimunud.

Puud ja põõsad ei kuulu seadeldiste hulka käesolevate eeskirjade mõttes.

§ 1005. Kui ähvardab hädaoht, et hoone või muu ehitist kokku variseb või selle osad eralduvad ja et hoone või ehitist või selle osad langevad naaberkinnisasjale ning seda kahjustavad, siis võib selle naaberkinnisasja omanik sellelt, kes toimuva kahju korral vastutav oleks, nõuda, et viimane tarvitaks hädaohu kõrvaldamiseks vajalikke abinõusid.

Kui vastutav isik ei ole teada, siis lasub abinõude tarvitamise kohus ehitise valdajal, õigusega nõuda hiljem kulude tasumist vastavalt isikult.

§ 1006. Kinnisasja omanik ei või toimetada oma kinnisasjal seesugust kaevamist, millega naaberkinnisasi kaotaks vajaliku maapõuetoe või mis viiks hädaohu või kahjustaks sealseid hooneid või muid ehitisi, olgu siis et ta soetab muu võrdse toe või võtab tarvitusele hädaohu või kahju ärahoidvad abinõud.

§ 1007. Kui saab ehitada või olevat ehitist parandada või uuendada ainult nõnda, et naaberkinnisasjal või selle kohal ehitatakse tellingud või et üle selle kinnisasja veetakse või sellele asetatakse ehitusmaterjale või et ehitamise otstarbel sellest kinnisasjast üle käiakse, siis peab naaberkinnisasja omanik seda kannatama, kuivõrd see on hädatarvilik, kuid ainult siis, kui talle on kindlustatud kahjutasu.

§ 1008. Ehitada aknaid piirile püstitatud seinaga, väljavaatega naaberkinnisasjale, ei ole lubatud ilma kinnistusraamatusse kantud erilise õigusega.

§ 1009. Hooned või muud ehitised, mis ühe kinnisasja piiridest ulatuvad üle teisele, jäävad selle kinnisasja osaks, millest nad väljuvad, kui selle kinnisasja omanikul on üleehituseks kinnistusraamatusse kantud asjaõigus.

Kui seesugune üleehitus on teostatud asjaõiguseta, kuid üleehitava kinnisasja omaniku pahatahtlikkuseta või raske hooletuseta, siis peab naaberomanik seda kannatama, kuid ta võib nõuda kas üleehitise kestel igal poolaastal ettemakstavat raharenti kahjutasuks või üleehitisega haaratud kinnisasjaosa omandamist täieliku tasu eest.

Naaberomanik ei ole kohustatud üleehitist kannatama, kui ta on üleehitise vastu vaielnud enne selle algust või küll hiljem, kuid ajal, mil üleehitise kõrvaldamine ei olnud üleehitajale seotud suhteliselt ülemääraste kuludega.

§ 1010. Üleehitise eest makstava rendi või tasu määramisel on mööduandev üleehitamise aeg.

Renti peab maksma üleehitise igakordne omanik naaberkinnisasja igakordsele omanikule. Rendi saamise õigus on eelistatud kõigile teistele üleehitatud kinnisasjal olevaile õigustele, ka varematele, ning see ei vaja kinnistusraamatusse kandmist. Rendist loobumine kui ka rendi suuruse määramine õigustoimingu teel vajavad kinnistusraamatusse kandmist. Ülejäävalt tulevad rakendamisele eeskirjad, mis kehtivad kinnisasja igakordse omaniku kasuks seatud reaalkoormatiste kohta.

Üleehitisega haaratud kinnisasjaosa eest tasu määramisel tuleb arvestada mitte ainult seda osa, vaid ka väärtuse vähenemist, mis kinnisasja tükeldamine enesega kaasa toob, samuti kulusid, mis vajalikud selleks, et üleehitise ülejääv osa oleks majanduslikult kasutamiskõlvuline.

§ 1011. Naaberkinnisasjalt üle piiride kasvanud oksad ja tunginud juured võib kinnisasja omanik ära lõigata ja endale võtta, kui need tema kinnisasja kahjustavad ja kui need ei ole tema nõudel vajaliku tähtaja jooksul kõrvaldatud.

Kui kinnisasja omanik kannatab ülekasvanud oksti oma piirides, siis on tal õigus nende okste vilja peale.

§ 1012. Kinnisasjade piiri peal kasvava puu vili, samuti puu maharaiumisel või langemisel ka puu ise kuulub naabritele võrdsetes osades.

Kumbki naaber võib nõuda puu kõrvaldamist kulude kandmisega võrdsetes osades. Kui üks loobub temale kuuluva puuosa omandist, siis kannab kulud ainult see, kes kõrvaldamist nõudis ja teostas, kuid ka puu kuulub ainult temale.

Kõrvaldamist ei või nõuda, kui puu on piirimärgiks ja seda ei saa asendada olude kohaselt muu otstarbekohase piirimärgiga.

§ 1013. Kui kaks kinnisasja on teineteisest eraldatud peenraga, kraaviga, aiaga, müüri või muu sarnasega, siis eeldatakse, et naabrid võivad neid seadmeid kasutada ühiselt, olgu siis et välised tunnused või kohalik tava tõendavad seadme kuuluvust ainult ühele naabritest.

Kummagi naabri kaaskasutamine ei või olla vastuolus kasutamiseseme otstarbega ega teha kahju naabri kaaskasutamisele. Kasutamiseseme alalhoidmise kulud kannavad naabrid võrdsetes osades, kui seda eset kasutavad mõlemad. Kuivõrd kasutamiseseme olemasolu on ühegi naabri huvides, ei või viimase nõusolekuta seda eset eemaldada ega muuta.

Ülejäävalt tulevad rakendamisele kaasomandi kohta kehtivad eeskirjad.

3. jaotis.

Teed ja muud ühendusvahendid.

§ 1014. Avalikkude teede kasutamist ei tohi takistada ega lõpetada kinnisasja omanik, kelle kinnisasja tee läbib, seda ka siis mitte, kui tee ei ole kinnistusraamatus tähendatud; samuti peab ta kannatama seaduslikke kitsendusi kinnisasja kasutamisel avaliku tee äärses ribas.

Kinnisasja omanik, kellel puudub kinnisasja korrapäraseks ja otstarbekohaseks kasutamiseks vajalik ühendus üksikute kinnisasja osadega või avaliku teega oma kinnisasja kaudu, võib seda ühendust nõuda naabritelt eriseaduses määratud alustel ja korras.

Kinnisasja omanik on kohustatud kannatama jalgteede ning talviste teede kasutamist üle oma kinnisasja kohaliku tava kohaselt, kui seesugune kasutamine ei ole temale suhteliselt ülemäära kahjulik või kui ei ole kasutada teisi teid suhteliselt ülemääraste kuludeta. Tee asendi suhtes tuleb silmas pidada kinnisasja omaniku huvisid.

§ 1015. Iga kinnisasjaomanik on kohustatud lubama oma kinnisasjast läbi viia gaasi-, elektri-, telefoni-, telegraafi- ja muid sarnaseid juhtmeid pinna all või õhuruumis sellest tekkiva kahju täieliku ja ettemakstava tasu eest, kui juhe ei ole üldse läbiviidav selle kinnisasja kasutamise või muul teel suhteliselt ülemääraste kuludeta. Kuivõrd seadus ei määra teisiti, loetakse seesugused juhtmed selle ettevõtte päraldisteks, kelle huvides nad on seatud.

Eelmised eeskirjad ei ole rakendatavad juhtudel, mil seadus näeb ette sundvõrandamise või muu erikorra. Samuti ei ole nad rakendatavad vee juhtimisele.

4. jaotis.

Veed.

§ 1016. Iga kinnisasjaomanik on kohustatud lubama oma maatüki piiridesse vaiguda looduslikku vett, mis loomulikult viisil sinna voolab või imbub kõrgemalt maatükilt, nagu vihma-, lume-, allika- ja põhjavesi.

Keegi ei või naabri kahjuks looduslikku vett rikkuda või selle loomulikkude voolu või imbumist muuta.

Madalamale maatükile vajalikku looduslikku vett võib kinni pidada ainult niivõrd, kui see on kõrgemale maatükile hädavajalik.

§ 1017. Maakuivendamiseks on madalama maatüki omanik kohustatud kahjutasuta laskma juhtida oma piiridesse looduslikku vett, kui see varem voolas või imbus sinna loomulikult viisil.

Kui talle seesuguse veejuhtimisega tehakse kahju, siis võib ta nõuda, et kõrgema maatüki omanik jätkaks kunstlikku juheta omal kulul läbi madalama maatüki.

§ 1018. Veekogud, nii seisvad kui ka voolavad, mis ei ole ühe kinnisasja piirides, loetakse kaldaomanikkude ühisveteks.

Iga kaldaomanik on õigustatud kasutama seda osa veekogust, mis osutub keset veekogu tõmmatava joone ning sellelt joonelt vastava omaniku kalda piiripunkti peale perpendikulaarselt tõmmatavate joonte vahel olevaks.

§ 1019. Kaldaomanik, kelle maatükilt voolav ühisvesi algab, võib seda vett kasutada omal suval, eriti kalapüügiks tõkendada ja veejõu saa-

vutamiseks paisutada, tingimusel, et ülematel kinnisasjaomanikkudel ei tekiks paisutamise kahju.

§ 1020. Kaldaomanik, kelle maatükilt voolav ühisvesi ei alga, võib oma osas kasutada vett omal suval, eriti kalu püüda ja paisutamise veejõudu ammutada ning kasutada, kui see paisutamine ei ole kahjulik ülemaile, vastaspoolseile või alamaile kaldaomanikele või veejõu kasutajaile võrreldes nende seisukorraga, mis oli enne paisutamist.

Ülemate naabrite põllumajanduslikes huvides peavad paisud, kus see vajalik, olema avatud vähemalt juuni- ja juulikuu kestel.

Kalakudemise ajal peab paisudes olema avatud vähemalt üks luuk.

§ 1021. Ühe kaldaomaniku poolt tehtavad ühisveest lähtuvad veejuhtmed peavad olema seesugused, et nad ei tekita ühisvee hariliku taseme tunduvat alanemist või ühisvee voolu suuna muutumist.

Ühisvee kasutamisel kaldamaade niisutamiseks peab vesi olema jaotatud vastavalt nende maade suurusele, nõnda et üks kaldaomanik ei tekitaks kahju teisele.

§ 1022. Veekogud, millede kasutamine on erilise tähtsusega, tunnustatakse seadusega ühiskondlikeks veteks.

Ühiskondlikkude vete kohta kehtivad ühisvete kohta käivad eeskirjad, kuivõrd seadus ei määra erieeskirju.

Ühiskondlikud veed on: Narva jõgi, Emajõgi Peipsi järvest Võrtsjärveni, Pärnu jõgi merest kuni Sindi paisuni, Pljussa jõgi, Rosona jõgi, Piritajõgi merest kuni esimese kärestikuni, Nasva jõgi, Koiva jõgi ja Võrtsjärv.

§ 1023. Ühiskondlikes vetes on vee harilik kasutamine lubatud igaühele, kuivõrd see ei ole kahjulik üldsusele ega riku kaldaomanikkude õigusi.

Hariliku kasutamise hulka kuulub: veevõtmine, pesupesemine, suplemine, ujumine, hobuste ujutamine, loomade jootmine ja eriseaduses ettenähtud ulatuses kalapüük.

§ 1024. Ühiskondlikke vesi võib igaüks kasutada, kuivõrd need selleks kõlblikud, sõiduks igasuguste veesõidukitega, samuti palkide parvetamiseks.

§ 1025. Kaldaomanikud ei või ühiskondlikes laevasõidu- ning parvetamiskõlvulistes vetes ehitada silde, paise või seadeldisi, mis võiksid kuidagi takistada laevasõitu või parvetamist.

Kalatõkete ehitamine on lubatud ainult sel määral, kuivõrd see ei takista laevade, parvede ning kalade läbipääsu, ja nimelt peab jäetama tõketes voolu keskpaigas vabakohad, suuremates jõgedes mitte alla kümne meetri ning vähemates mitte alla viie meetri laiad.

Vabakohtadesse ei või paigutada ka mõrdu, võrke või muid veealuseid või veepealseid püügiriistu.

§ 1026. Meri ja selle lahed ning Peipsi ja Pihkva järv on avalikud veed ega ole kellegi omandis.

Avalikke vesi võib igaüks vabalt kasutada, kuivõrd seadus ei tee kitsendusi.

§ 1027. Avalikkude, samuti ühiskondlikkude laevasõidu- ja parvetamiskõlvuliste vete kaldaomanikud peavad jätma liiklemiseks vabaks vajaliku kaldariba kallasraja alla.

Kallasrada on laevasõitjate, parvetajate, samuti ka kalapüüdjate tasuta kasutamises veesõidukite kaldaletõmbamiseks, vedamiseks ja parandamiseks,

puude ja muude kaupade väljalaadimiseks, püügiriistade kuivatamiseks ning muudeks sääraseks otstarveteks.

Kallasraja kasutajad vastutavad iga kahju eest, mis nad tekitavad kaldaomaniku põldudele või muudele tema kasutamisesemetele.

§ 1028. Maakuivendamiseks, veejõu kasutamiseks, maa niisutamiseks, üleujutamiseks ja veega varustamiseks, kanalisatsioonivete kõrvaldamiseks ning muudeks vastavateks otstarveteks võib vett juhtida läbi vööra maa ka siis, kui selle maa omanikuga ei saavutata kokkulepet.

Seesuguse veejuhtimise alused ja kord määratakse eriseaduses.

§ 1029. Veejuhtmete ehitamiseks ja korrashoidmiseks põhjavee alalhoidmise või tõstmise ning suurvee äravoolu otstarbel, veejuhtmete kallaste ehitamiseks ja korrashoidmiseks, suurvee äravoolu takistuste kõrvaldamiseks, maade kuivendamise ja niisutamise ning uhtmaade sisseseadete ja süsteemide ehitamiseks, korrashoidmiseks ja kasutamiseks, vete puhtaina hoidmiseks, veepaisude sisseseadmiseks, korraldamiseks ja kasutamiseks võib asutada veeühinguid, millede liikmeks olemine on asjast huvitatud maatükkide omanikkudele kohuslik.

Seesuguste veeühingute asutamiskorra ning korralduse määrab eriseadus.

§ 1030. Vee langusest saadava jõu kasutamiseks seadeldiste ehitamine, korrashoidmine ja tegevus, samuti vajalikkude eeluurimiste toimetamine allub erieeskirjadele, olenemata vete liigist, kui seesugune kasutamine ületab neis eeskirjades tähendatud jõumäära või omab erilist tähtsust.

Samad eeskirjad määravad asjast puudutatud maatükkide omandi kitsendamise alused ja korra.

§ 1031. Kalapüük vöörais vetes ilma kinnisasjaomaniku või kaldaomaniku loata on keelatud, välja arvatud eriseaduses ettenähtud ulatuses kalapüük ühiskondlikes vetes.

Lähemad kitsendused kalapüügi kohta, samuti kinnisomandi kitsendused kalakasvatamise huvides määratakse eriseaduses.

5. jaotis.

Mets, jahipidamine ja muud hüved.

§ 1032. Iga kinnisasjaomanik võib oma piirides metsa, istandikke ja muud säärast kasutada omal suval, kuivõrd eriseadus ei tee kitsendusi.

Mere saartel on keelatud raiuda metsa saja meetri ulatuses mere kaldalt.

§ 1033. Iga kinnisasjaomanik võib oma piirides jahti pidada.

Lähemad eeskirjad jahipidamise kohta sisalduvad eriseaduses.

§ 1034. Üldsuse huvides, nagu maakorraldamise otstarbeks, ehitustehnilistel, tuleoahu ärahoiu ja tervispolitseilistel kaalutlustel, kinnismuististe kaitseks, ilu- ja tervishoiuliste maakohtade alalhoidmiseks võidakse seaduslikus korras luua ka muid kinnisomandi kitsendusi, mis käesolevas seaduses ei ole tähendatud.

3. osa.

Piiratud asjaõigused.

1. peatükk.

Servituudid.

1. jagu.

Reaalservituudid.

1. jaotis.

Reaalservituutide mõiste, tekkimine ja lõppemine.

I. alljaotis.

Mõiste.

§ 1035. Reaalservituut koormab teenivat kinnisasja valitseva kinnisasja kasuks sel viisil, et valitseva kinnisasja igakordne omanik on õigustatud teenivat kinnisasja teatavais suhteis kasutama või teeniva kinnisasja igakordne omanik on kohustatud oma omandiõiguse teostamisest valitseva kinnisasja kasuks teatavas suunas hoiduma.

Reaalservituut ei või kinnisasja omanikku kohustada teatud toimetusi korda saatma, olgu siis et need toimetused on kõrvalise tähtsusega.

2. alljaotis.

Tekkimine.

§ 1036. Reaalservituudi tekkimiseks on vajalik sissekanne kinnistusraamatusse.

Reaalservituudi omandamisele kohaldatakse vastavalt kinnisomandi kohta käivaid eeskirju, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 1037. Tahteavaldusega võib kinnisasja kasuks servituute seada või nendega kinnisasja koormata ainult omanik.

Omaniku tahteta võib servituuti seada ainult seaduses ettenähtud juhtudel.

§ 1038. Servituudiga juba koormatud kinnisasja võidakse uue servituudiga koormata ainult siis, kui sellest ei teki kahju varem seatud servituudile.

Põlisrentniku või hoonestaja või kasutusvaldaja kasutuses olevat kinnisasja võib omanik servituudiga koormata ainult põlisrentniku või hoonestaja või kasutusvaldaja nõusolekul.

§ 1039. Ükski servituut ei või tekkida igamise teel.

3. alljaotis.

Lõppemine.

§ 1040. Reaalservituut lõpeb sissekande kustutamisega kinnistusraamatust.

§ 1041. Kui õigustatud isik on ühtlasi teeniva kinnisasja omanik, siis kustutatakse sissekanne kinnistusraamatust tema tahteavaldusel.

Kuni kustutamiseni jääb servituut asjaõigusena püsima..

§ 1042. Kui teeniv või valitsev kinnisasi on täielikult hävinud, siis võib kohustatud isik nõuda servituudi kustutamist kinnistusraamatust.

§ 1043. Servituuti võib kinnistusraamatust kustutada õigustatud ja kohustatud isikute kokkuleppel väljaostu teel.

Kui servituudist on valitsevale kinnisasjale küll veel teatav kasu, kuid see on võrreldes teeniva kinnisaja koormatisega ülemääraselt vähese tähtsusega, siis võib kohustatud isik nõuda servituudi kustutamist kinnistusraamatust, makstes servituudi eest õiglase tasu.

§ 1044. Kui servituut on valitseva kinnisaja jaoks kaotanud igasuguse huvi, siis võib kohustatud isik nõuda selle kustutamist kinnistusraamatust.

Huvi kaotamist eeldatakse, kui õigustatud isik ei ole servituuti kümne aasta jooksul mingil viisil kasutanud või sama aja jooksul on sallinud teeniva kinnisaja seesugust kasutamist, mis on täielikus vastuolus servituudist tulenevate õigustega.

2. jaotis.

Realservituutide sisu ja liigid.

1. alljaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1045. Realservituut õigustab ainult selleks, mis on valitseva kinnisaja huvides vajalik. Üle selle ei tohi ta sisu ulatuda.

Servituuti tuleb teostada nõnda, et teeniva kinnisaja huvid oleksid võimalikult hoitud.

Kui valitseva kinnisaja tarvidused muutuvad, siis selle tagajärjel ei suurene isenesest teeniva kinnisaja koormatised.

§ 1046. Kui servituuti teostatakse teenival kinnisajal mingi ehitise või seadeldise abil, siis peab õigustatud isik ise seda korras hoidma ning kuivõrd teeniva kinnisaja huvi seda vajab, heas seisukorras pidama.

Kui ehitis või seadeldis teenib ka teeniva kinnisaja huvisid, siis kannavad õigustatud ja kohustatud isikud mõlemad korrashoiu raskust võrdeliselt nende huvidega.

Kui ehitise või seadeldise korrashoiu kohustus seaduse või kinnistusraamatu järgi lasub teeniva kinnisaja omanikul, siis tulevad vastavalt rakendamisele eeskirjad reaalkoormatiste kohta.

§ 1047. Teeniva kinnisaja omanik võib nõuda, et tema kulul, mida ta on kohustatud ette tasuma, servituudi senist teostamisviisi muudetakse, kui servituudi majanduslikku otstarvet võib nagu senini saavutada ka muutmise korral ja kui senine viis on omaniku huvidele tunduvalt kahjulikum.

Sama kehtib ka siis, kui teostamisviis on kantud kinnistusraamatusse.

§ 1048. Kui servituudi teostamine piirdub teeniva kinnisaja ühe osaga, siis võib selle kinnisaja omanik nõuda, et tema kulul, mida ta on kohustatud ette tasuma, servituudi teostamine ümber paigutataks kinnisaja teisele osale, kui teine osa on servituudi teostamiseks mitte vähem kohane ja kui teostamine senisel osal on omaniku huvidele tunduvalt kahjulikum.

Sama kehtib ka siis, kui servituudi teostamiseks kinnisaja osa on kindlaks määratud kinnistusraamatus.

§ 1049. Kui valitsev kinnisasi jagatakse, siis püsib servituut kõigi jagude kasuks edasi.

Kui aga servituudi teostamine pärast jagamist olude järgi piirdub ühe jao huviga, siis võib kohustatud isik nõuda servituudi kustutamist teiste jagude suhtes.

§ 1050. Kui teeniv kinnisasi jagatakse, siis püsib servituut kõigil jagudel edasi.

Kui aga servituut pärast jagamist kõigil jagudel ei lasu ja olude järgi lasuda ei saa, siis on iga mittekoormatud jao omanik õigustatud nõudma servituudi kustutamist oma jao suhtes.

§ 1051. Kui mitu servituuti või servituut ning muu kasutamiseõigus koormavad sama kinnisasja samas kinnistusraamatulises järjes ning neid õigusi ei saa kõrvuti üldse teostada või täies ulatuses teostada, siis võib iga õigustatud isik nõuda teostamise korraldust, mis kõigi õigustatud isikute huvidele õiglasel kaalumisel kõige enam vastaks.

§ 1052. Õigustatud isik võib sellelt, kes teda servituudi teostamises takistab, nõuda takistamise kõrvaldamist ning kui on karta kordamist, takistamisest hoidumist.

§ 1053. Kuivõrd servituudist tulenevad õigused ja kohused selgesti väljenduvad kinnistusraamatu sissekandes, tuleb sissekannet pidada servituudi sisu kindlakstegemisel mõõduandvaks.

Sissekande ulatuses tuleb servituudi sisu suhtes arvestada servituudi tekkimise alust kui ka viisi, mil servituuti on pikema aja kestel vaidlematult ja heas usus teostatud.

Igal juhul tuleb silmas pidada seaduse eeskirju servituutide üksikute liikide kohta, kui vastav servituut seesugusesse liiki kuulub.

2. alljaotis.

Üksikuid reaalservituute.

§ 1054. Kellel on jalgteeservituut, see võib olude kohaselt ka ratsa või jalgrattaga sõita, samuti ka seljakoormat kanda.

Kellel on karjateeservituut, sellel on õigus karja ajada ning õigused, mis sisalduvad jalgteeservituudis. Ta võib karjaajamise hõlbustamiseks tee äärde ehitada aia või tõkked, kuivõrd see on võimalik omanikule tunduvalt kahju tegemata, kuid ta ei tohi lasta karja teel süüa.

Kellel on sõiduteeservituut, sellel on õigus sõita igasugustel sõiduvahenditel ning vedada ja veeretada raskusi ning esemeid. See servituut sisaldab ka jalgteeservituudist tulenevad õigused, kuid ta ei sisalda karjaajamiseõigust. Sõiduteeservituuti võib seada ka veele.

§ 1055. Kui jalg-, karja- või sõidutee asend või laius ei ole määratud, siis nii õigustatud kui ka kohustatud isik võib nõuda tee asendi või laiuse õiglast määramist, arvestades nii teeniva kui valitseva kinnisasja huvisid ning kohalikke olusid.

Teeservituutide andmisel võib nende kasutamise kohta seada igasuguseid kitsendusi.

§ 1056. Kellel on veejuhtimisservituut, sellel on õigus kas omale kinnisasjale juhtida vett võõrast allikast või muust võõrast veekogust või läbi võõra kinnisasja (vee juurdejuhtimise servituut), või omalt kinnisasjalt juhtida vett võõrale kinnisasjale või läbi võõra kinnisasja (vee ärajuhtimise servituut).

Vee juurdejuhtimise servituut allikast, mis pole veel avastatud, tähendab õigust allikat otsida ning avastada ja sellest vett juhtida.

§ 1057. Kui veejuhtme asend või maht ei ole määratud, siis tuleb vastavalt rakendada eeskirju teede asendi või laiuse kindlaksmääramise kohta.

Kui veejuhtme seadeldis ei ole määratud, siis tuleb eeldada vee juhtimist torude või kraavide kaudu.

§ 1058. Kellel on veevõtmiservituut, sellel on õigus võtta vett oma kinnisasja tarveteks võõrast allikast, jõest või muust veekogust. See servituut sisaldab ühtlasi õigust kasutada jalgteed veekogu juurde.

Kellel on karjajootmiservituut, sellel on õigus oma loomi joota võõral kinnisasjal. See servituut sisaldab ühtlasi õigust karja ajada veekogu juurde.

§ 1059. Kellel on karjatamisservituut, sellel on õigus karjata oma kinnisasja korrapäraseks majandamiseks vajalikke terveid loomi võõral kinnisasjal viisil ja ajal, mis kohaliku tava ja olude järgi harilik.

See servituut sisaldab ühtlasi karjaajamisõigust.

See servituut ei võta teeniva kinnisasja omanikult õigust kasutada servituudiga koormatud maad omaks majapidamiseks, eriti ka omade loomade karjatamiseks.

§ 1060. Kellel on puuraiumisservituut, see võib metsa raiuda valitseva kinnisasja korrapärase majandamise jooksvateks tarveteks, korraga mitte rohkem kui üheks majandusaastaks ette, kohtadel, mida teeniva kinnisasja omanik kätte näitab, ja viimase järelevalvel.

Kui raiekõlvuline mets on lõppenud või hävinud, siis peatub servituudi teostamine, kuni kasvav mets servituudi teostamist võimaldab.

§ 1061. Kellel on servituut oma ehitist toetada naabri ehitisele või seadeldisele, see võib nõuda naabrit toeks oleva ehitise või seadeldise korrashoidmist, kuid nõudja kulul, kui ei ole määratud teisiti.

Korrashoiukohustusele tulevad vastavalt rakendamisele reaalkoormatiste kohta kehtivad eeskirjad.

§ 1062. Kellel on servituut kinnitada või seada üksikuid palke, talasid, katusetugesid, klambreid või muid sarnaseid asju naabri seinasse, see võib kõlbmatuks muutunud palke, talasid või muid sarnaseid asju vahetada uutega, kuid mitte esialgsest arvust suuremal määral.

§ 1063. Kellel on õhuruumis üleehitamise servituut, see võib oma ehitisele ehitada rõdu, ulualuse või muu sarnase osa, mis ulatub naabri kinnisasja kohale õhuruumis.

Kellel on vihmaveeservituut, see võib oma ehitise katusele lasta vihma- või lumevett ära voolata võõrale kinnisasjale nii räästast kui ka torude kaudu.

Kellel on roiskveeservituut, see võib roiskvett juhtida naaberkinnisasjale või läbi selle. Roiskvee hulka ei kuulu mustused ega halvahaisulised vedelikud.

§ 1064. Kellel on kõrgemale ehitamise servituut, see võib kas püstitada oma ehitise kõrgemale naabri kahjuks või keelata naabril ehitada kõrgemale teatavat määra.

Kellel on valgusservituut, sellel on õigus saada naabri kinnisasja kohal olevast õhuruumist valgust ruumile, mille valgustamine servituudiga on tagatud.

Kellel on väljavaateservituut, sellel on õigus keelata naabri kinnisasjal kõike seda, mis servituudiga tagatud väljavaate avarust takistab või tähtsalt piirab.

2. jagu.

Isiklikud servituudid.

1. jaotis.

Kasutusvaldus.

1. alljaotis.

Kasutusvalduse mõiste, tekkimine ja lõppemine.

I. Mõiste.

§ 1065. Kasutusvaldus koormab eset sel viisil, et isik, kelle kasuks ta on seatud, on õigustatud seda eset kasutama ja saama selle viljad.

Kasutusvalduse esemeiks võivad olla vallas- ja kinnisasjad, nii üksikud asjad kui ka asjade kogumid, teatavad õigused ning ka varad.

II. Tekkimine.

§ 1066. Kasutusvalduse tekkimiseks vallasasjale on vajalik asja üleandmine omanikult saajale ning kokkulepe mõlema vahel, et asja kasutusvaldus kuulub saajale.

Ülejäävalt tulevad üleandmise, samuti õigusliku aluse kohta vastavalt rakendamisele eeskirjad vallasomandi tekkimise kohta üleandmise teel.

§ 1067. Kasutusvalduse tekkimiseks kinnisasjale on vajalik sissekanne kinnistusraamatusse.

Kasutusvalduse omandamisele kohaldatakse vastavalt kinnisomandi kohta käivaid eeskirju, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 1068. Kasutusvalduse tekkimine teatavale õigusele toimub eeskirjade järgi, mis kehtivad vastava õiguse üleandmise kohta.

Õigusele, mis ei ole üleantav, ei või kasutusvaldus tekkida.

§ 1069. Kasutusvalduse tekkimiseks asjade kogumile või varale on vajalik kasutusvalduse tekkimine igale üksikule esemele, mis kuulub selle kogumi või vara hulka.

§ 1070. Kui kasutusvaldus tekib seaduse jõul, siis tulevad eeskätt rakendamisele seaduse vastavad eeskirjad.

Seesugune seadusjärgne kinnisasja kasutusvaldus on kehtiv ka ilma kinnistusraamatusse sissekandmiseta nende kolmandate isikute suhtes, kes seda õigustust teavad või raske hooletuse tõttu ei tea. Sissekandmisega omandab see kehtivuse igauhe kohta.

III. Lõppemine.

§ 1071. Vallasasja kasutusvalduse lõppemiseks on küllaldane asja omanikule tehtud ühepoolne tahteavaldus kasutusvaldaja poolt selle kohta, et ta kasutusvaldusest loobub.

Vallasasja kasutusvaldus lõpeb, kui kasutusvaldaja saab ühtlasi selle asja omanikuks.

Sama kehtib vastavalt ka muude juhtude kohta, mil kasutusvalduse seadmiseks ei ole vaja sissekannet kinnistusraamatusse.

§ 1072. Kinnisasja kasutusvaldus lõpeb sissekande kustutamiseega kinnistusraamatust, kui selle seadmiseks sissekanne oli tehtud.

Kui kinnisasja kasutusvaldaja saab ühtlasi selle kinnisasja omanikuks, siis tulevad rakendamisele vastavad eeskirjad realservituutide kohta.

Seadusjärgne kasutusvaldus lõpeb ta aluse äralangemisega.

§ 1073. Kasutusvaldust võib lõpetada õigustatud ja kohustatud isikute kokkuleppel väljaostu teel, samuti kohustatud isiku nõudel, kui tema kahju on võrreldes õigustatud isiku kasuga ülemääraselt suur.

Kohustatud isik võib nõuda kasutusvalduse lõpetamist, kui see on õigustatud isiku kasuks kaotanud igasuguse huvi.

Eeltoodud juhtudel tulevad vastavalt rakendamisele eeskirjad realservituutide kohta.

§ 1074. Kasutusvaldus lõpeb asja täieliku hävimisega.

Kinnisasja hävimine annab omanikule vaid õiguse nõuda kasutusvalduse sissekande kustutamist kinnistusraamatust.

§ 1075. Omanik ei ole kohustatud kasutusvalduse hävinud asja uuesti jalule seadma, kuid ta ei tohi keelata kasutusvaldajal seda teha.

Asja jaluleseadmiseks on ka kasutusvaldus uuesti jalule seatud.

Kui asja eest antakse aseaine, nagu sundvõõrandamisel või tulekindlusel, siis kestab kasutusvaldus aseainel edasi.

§ 1076. Kasutusvaldus lõpeb õigustatud isiku surmaga, kui kasutusvalduse seadmise eeskirjades pole määratud teisiti.

Kui kasutusvaldus on määratud ka kasutusvaldaja pärijale, siis tuleb mõista, et ta tekib selle isiku suhtes uuesti.

Juriidilise isiku kasuks seatud kasutusvaldus lõpeb igal juhul saja aasta möödumisega arvates seadmise ajast, ka kui ta oli seatud kauemaks kui sajaks aastaks.

2. alljaotis.

Kasutusvalduse sisu.

I. Üldeeskirjad.

§ 1077. Kasutusvaldusest tulenevad õigused ning kohused tuleb kindlaks määrata eeskätt kasutusvalduse seadmise eeskirjade järgi.

Kui võrd seesugused eeskirjad puuduvad või on kasutusvalduse mõistega otseses vastuolus, tulevad rakendamisele seaduse eeskirjad.

§ 1078. Nii omanik kui ka kasutusvaldaja võivad nõuda, et nõudja kulul kindlaks tehtaks kasutusvalduse esemed ning nende seisukord.

Kui kasutusvalduse esemeks on asjade kogum või mitmest esemest koosnev vara, siis võivad nii omanik kui ka kasutusvaldaja nõuda teineteise kaastegevust nimekirja koostamiseks.

§ 1079. Kasutusvaldajal on õigus asja vallata ja valitseda.

Kasutusvaldajal on õigus igasuguse vilja peale, mida kasutusvalduse ese anda võib.

§ 1080. Loodusvii kuulub kasutusvaldajale, kui see ta õigustuse aja kestel on küpseks või valmis saanud.

Kasutusvalduse kapitali intressid ja muu perioodiline tsiviilvili kuuluvad kasutusvaldajale ajast, mil ta õigustus algab, ning ajani, mil see õigustus lõpeb, olgugi et nad on sissenõutavad hiljem.

§ 1081. Kasutusvaldus ei ole üleantav. Kasutusvalduse teostamist võib teisele üle anda; sel juhul võib omanik oma nõuded esitada ka otseselt teostaja vastu.

Kasutusvaldaja ei või kasutusvalduses olevat asja koormata servituutidega ega muude asjaõiguslike koormatistega.

§ 1082. Omanik, hoides alal oma omanikulise käsutuse, ei või mingisuguses suhtes kitsendada kasutusvaldajale kuuluvaid õigusi või tuua talle õigustamatut kahju.

Eriti ei või omanik kasutusvaldaja nõusolekuta asja muuta ega ära võtta midagi, mille kasutamine kuulub kasutusvaldajale.

§ 1083. Kui kasutusvaldaja õigusi rikutakse, siis sellest tekkivaile hagi-
dele tulevad vastavalt kohaldamisele eeskirjad omandist tekkivate hagi-
dele kohta.

§ 1084. Pärast kasutusvalduse lõppemist on kasutusvaldaja või ta õigusjärglased kohustatud eseme üle andma niisuguses seisukorras, nagu see peaks olema kasutusvalduse seaduspärase teostamise korral.

II. Asjad.

§ 1085. Kasutusvaldus ulatub nii asja olulistele osadele kui ka päraldistele.

Kasutusvaldajal ei ole õigust peitevara peale, mis asjast leitakse.

§ 1086. Kasutusvaldajal tuleb kasutusvaldust teostada asja senise majandusliku ülesande alalhoidmisega, korrapärase majandamise kohaselt ning heaperemeheliku hoolega.

§ 1087. Kasutusvaldaja ei või asja oluliselt muuta ega seda ümber kujundada. Ta ei või kinnisasja majanduslikku ülesannet muuta, kui see oleks omanikule tunduvalt kahjulik.

Kivimurru, turba- või liivavõtmise või muu sarnase seadme asutamine on talle lubatud omanikule etteteatamisega ja sellel eeldusel, et kinnisasja majanduslik ülesanne sellega oluliselt ei muutu.

§ 1088. Kui kasutusvalduse esemeks oleval põllumajanduslikul kinnisasjal on mets, kivimurd, liivauk või muu sarnane kasutus-ese, siis võib kasutusvaldaja neid kasutada, kui võrd see on vajalik kinnisasja korrapäraseks majandamiseks.

Kui mets, kivimurd, liivauk või muu sarnane kasutus-ese on kasutusvalduse iseseisvaks esemeks, siis võib kasutusvaldaja neid kasutada majandamiskava järgi, mille koostamist võivad nõuda nii omanik kui ka kasutusvaldaja ühisel kulul, korrapärase majandamise kindlaksmääramiseks. Olude tunduval muutumisel võib nõuda kava vastavat muutmist.

§ 1089. Kasutusvaldaja ei ole õigustatud omandama kasutusvalduse asja seesugust vilja, mis ületab korrapärase majandamise määra.

Ta võib omandada vilja ka üle seesuguse määra juhul, kui erakorraline sündmus selle tarvilikuks teeb, kuid ta on kohustatud üle määra saadud vilja väärtuse tasuma omanikule kasutusvalduse lõppemisel ning tasumise ette tagama.

Tasumise ja ettetagamise kohustus langeb ära, kui võrd erakorralise sündmuse tagajärjel vähenevad kasutusvaldajale kuuluvad hilisemad tulud.

§ 1090. Kui kasutusvalduse esemeks on põllumajanduslik kinnisasi ühes inventariga, siis võib kasutusvaldaja käsutada inventari hulka kuuluvaid asju korrapärase majandamise piirides.

Kasutusvaldajal tuleb inventaris korrapärasest majandamisest tingitud asjade vähenemise või eraldamise puhul need asjad asendada uutega.

Asendamisega muutuvad uued asjad selle omandiks, kellele inventar kuulub.

§ 1091. Kasutusvaldaja võib kasutusvalduses olevat asja korrapärase majandamise kohaselt täiendada, eriti põllumajanduslikus kinnisasjas teha maaparandusi ning hoonetes juurdeehitusi, samuti kinnisasjal püstitada hooned, kui sellega ei muudeta asja senist majanduslikku ülesannet ega tunduvalt ta olemust.

§ 1092. Äratarvitatavad asjad lähevad kasutusvaldaja omandiks, kui ei ole teisiti määratud, kuid ta on kohustatud kasutusvalduse lõppemisel tasuma väärtuse, mis neil oli kasutusvalduse algul.

Kui kasutusvaldusse antakse muid vallasasju hindamise järgi, siis võib kasutusvaldaja neid vabalt kasutada, kuivõrd ei ole teisiti määratud, kuid sel juhul ta on kohustatud neid asendama.

Väärtuse tasumine toimub rahas või, nagu asendamiseigi, samasuguste asjadega, mis peavad olema samast liigist ja samas headuses.

§ 1093. Kui kasutusvalduses on kaasomandi murdosa, siis teostab kasutusvaldaja neid õigusi, mis kuuluvad kaasomandis oleva asja valitsemise ja kasutamise suhtes kaasomanikule.

Kaasomandi lõpetamist võivad nõuda ainult kaasomanik ja kasutusvaldaja ühiselt.

Kaasomandi lõpetamisel lasub kasutusvaldus sellel esemel, mis asendab kasutusvaldusega koormatud murdosa.

III. Nõuded ja väärtpaberid.

§ 1094. Kui kasutusvalduse esemeiks on nõuded või väärtpaberid, siis on kasutusvaldajal õigus saada nende tulu.

Ülesütlemised võlgnikule, samuti käsutused väärtpaberite kohta on kehtivad ainult usaldaja ja kasutusvaldaja ühisel tahteavaldusel, võlgniku ülesütlemised ainult siis, kui need on tehtud mõlemale.

Usaldajal ja kasutusvaldajal on teineteiselt õigus nõuda nõusolekut abinõudeks, mis nõude kindlusetuks muutumise juhul kuuluvad korrapärase valitsemise hulka.

§ 1095. Kui võlgnikule ei ole antud õigust võlaeset tasuda üksnes usaldajale või kasutusvaldajale, siis tuleb tal see tasuda mõlemale üheskoos või deponeerida.

Võlatasumise ese, nimelt ka tagasimakstud kapital, allub kasutusvaldusele.

Nii usaldajal kui ka kasutusvaldajal on õigus nõuda tasutud kapitalide kindlat ja intressikandvat uuestipaigutamist.

§ 1096. Kasutusvaldajal on õigus kolme kuu jooksul pärast kasutusvalduse algust nõuda tema kasutusvaldusse kuuluvate nõuete ja väärtpaberite üleandmist.

Kui üleandmine järgneb, siis on kasutusvaldaja kohustatud kasutusvalduse lõppemisel tasuma väärtuse, mis neil oli üleandmise ajal, ning üleandmisel andma selle väärtuse määral tagatise, kui sellest ei ole loobutud.

IV. Korrashoid.

§ 1097. Kasutusvaldaja on kohustatud omal kulul korras hoidma tema kasutusvalduses olevad asjad, teostades parandusi ja uuendusi, mis kuuluvad hariliku korrashoiu hulka.

Kui need korrashoiukulud ületavad tulu, mida asi üldse annab, siis võib kasutusvaldaja nõuda omanikult ülekulutuse tasumist.

§ 1098. Kui kasutusvalduses olev asi hävib või rikutakse või ta alalhoidmiseks on vaja töid või abinõusid, mis ületavad hariliku korrashoiu, siis on kasutusvaldaja kohustatud sellest viivitamata teatama omanikule.

Sama kehtib, kui keegi kolmas avaldab oma õigusi asja peale.

§ 1099. Kui omanik kinnisasja alalhoidmise kaitseks teostab töid või abinõusid, mis ületavad hariliku korrashoiu, siis on kasutusvaldaja kohustatud lubama tal tasuta tarvitada materjale, mis kinnisasjas olemas ja võivad kuuluda kasutusvalduse viljade hulka.

Kui seesuguseid töid või abinõusid teostab kasutusvaldaja, siis ta võib selleks heaperemeheliku hoolega tarvitada ka kinnisasja niisuguseid osasid, mis ei kuulu kasutusvalduse viljade hulka.

§ 1100. Kui kasutusvaldaja teeb asja peale kulutusi või uuendusi, milleks ta ei ole kohustatud, siis omaniku kohused nende kulude tasumiseks tuleb määrata vastavalt eeskirjadele võõraste asjade volituseta ajamise kohta.

Kasutusvaldaja on õigustatud seadet, millega ta asja varustanud ja mille eest omanik tasu maksta ei taha, ära võtma, kuid on sel juhul kohustatud jalule seadma endise seisukorra.

§ 1101. Asja muutuste ja halvenemiste eest, mis käivad kaasas asja kasutusvalduse korrapärase teostamisega, kasutusvaldaja ei vastuta.

V. Maksud, koormatised ja kulud.

§ 1102. Kõik kasutusvalduses oleva asja või muu eseme avalikud maksud ja muud kohustused, reaalkoormatised, kinnisasjal lasuvate kapitalvõlgade intressid, harilikud majandamiskulud ning muud asjaga otseselt seotud maksud, koormatised ja kulud kannab kasutusvaldaja võrdeliselt oma õigustuse kestusega.

Kui need maksud, koormatised või kulud nõutakse sisse omanikult, siis on kasutusvaldaja kohustatud talle nad samas ulatuses tasuma.

§ 1103. Kui kasutusvalduse esemeks on mõni vara, siis maksab kasutusvaldaja selles oleva kapitalvõla intressid, kuid võib, kui olud seda õigustavad, nõuda intresside maksmise kohustusest vabanemist sel teel, et vara arvel õiendataks võlg ning kasutusvaldus piirduks ülejäävate esemete või väärtustega.

§ 1104. Kasutusvaldaja on kohustatud eset omaniku kasuks kindlustama tule ja teiste ohtude vastu, kuivõrd seesugune kindlustamine kohaliku tava ja arusaamise järgi kuulub korrapärase majandamise kohuste hulka.

Sel juhul, samuti ka, kui kasutusvaldusse läheb juba kindlustatud ese, peab kasutusvaldaja kandma kindlustuspreemiad kasutusvalduse aja eest.

VI. Tagatised.

§ 1105. Omanik võib kasutusvaldajalt nõuda tagatise, kui kasutusvaldaja oma talitusviisiga ähvardab ta õigusi tähtsal määral rikkuda.

Ta võib juba enne üleandmist nõuda tagatist, kui kasutusvalduse esemeks on äratarvitatavad asjad või väärtpaberid.

Väärtpaberite tagamiseks on küllaldane nende deponeerimine.

§ 1106. Tagatist ei või nõuda sellelt, kes kasutusvalduse eseme on omanikule kinkinud kasutusvalduse endale jätmisega.

Seadusjärgse kasutusvalduse puhul kehtivad eeskätt vastavad erieeskirjad.

§ 1107. Kui kasutusvaldaja ei anna kohtu poolt määratud tähtaja jooksul tagatist või vaatamata omaniku nõudele jätkab kasutus-eseme seadusvastast kasutamist, siis võib omanik nõuda kasutusvalduse teostamise üleandmist hooldajale.

Hooldaja allub hooldamise kohta käivaile eeskirjadele. Hooldajaks võib määrata ka omaniku.

Hooldamine tuleb lõpetada, kui tagatis esitatakse tagantjärele.

2. jaotis.

Isiklik kasutusõigus.

§ 1108. Isiklik kasutusõigus koormab kinnisasja sel viisil, et see, kelle kasuks koormamine seatud, võib kinnisasja teatavais suhtes kasutada või kinnisasja suhtes teostada teatavat õigust, mis oma sisult vastab mõnele reaalservituudile.

§ 1109. Kasutamise ulatus tuleb kahtluse korral määrata õigustatud isiku isiklikkude tarviduste järgi.

§ 1110. Isikliku kasutusõigusena võib seada ka õigust teatavat hoonet või selle osa elamuks kasutada.

Kellel on seesugune elamuõigus, see võib sellesse elamusse võtta ka oma perekonnaliikmeid, samuti isikuid, kes on vajalikud oludekohaseks teenimiseks ning hoolitsemiseks.

Kui see õigus on antud mitmele isikule koos, siis ta kestab seni, kuni on elus veel üks nendest isikutest, olgu siis et elamuõiguse seadmise eeskirjades on määratud teisiti.

Kui see õigus on piiratud hoone ühe osaga, siis võib õigustatud isik kaaskasutada hoone elanikkude ühiseks tarvitamiseks määratud ruume ja seadeldisi.

§ 1111. Isiklik kasutusõigus ei ole üleantav.

Ka selle õiguse teostamine pole üleantav, kui see ei ole sõnaselgelt lubatud.

§ 1112. Ülejäävalt tulevad isikliku kasutusõiguse kohta vastavalt kohaldamisele reaalservituutide kohta kehtivad eeskirjad.

Kuivõrd isiklik kasutusõigus on ühendatud valdusega, tulevad vastavalt rakendamisele ka eeskirjad kasutusvalduse kohta.

2. peatükk.

Reaalkoormatised.

§ 1113. Kinnisasju võidakse koormata sel viisil, et sellele, kelle kasuks see reaalkoormatis seatud, peab teostatama korduvaid sooritusi kinnisasjast rahas, natuuras või tegudes.

Reaalkoormatist võib seada nii füüsilise või juriidilise isiku kui ka teise kinnisasja igakordse omaniku kasuks.

§ 1114. Reaalkoormatised on kas avalikõiguslikud, kui nad on seatud avalikõiguse alusel riigi, omavalitsuse või muu avalikõigusliku isiku kasuks,

või eraõiguslikud, kui nad on seatud eraisiku või teise kinnisasja igakordse omaniku kasuks.

§ 1115. Reaalkoormatise tekkimiseks on vajalik selle sissekanne kinnistusraamatusse.

Sissekandes tuleb võimalikult ära tähendada reaalkoormatise koguväärtus rahas.

Reaalkoormatiste omandamisele kohaldatakse vastavalt kinnisomandi kohta kehtivaid eeskirju, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 1116. Avalikõiguslikud reaalkoormatised ei vaja sissekannet kinnistusraamatusse, kui seadus ei määra teisiti.

Kui seadus annab isikule õiguse nõuda reaalkoormatist, siis tekib see koormatis alles kinnistusraamatusse sissekandmisega.

§ 1117. Reaalkoormatis lõpeb sissekande kustutamisega kinnistusraamatust, samuti koormatud kinnisasja täieliku hävimisega.

Kui sissekande kustutamiseks on seaduslik alus, siis võib kohustatud isik sissekande kustutamist nõuda.

§ 1118. Õigustatud isik võib nõuda reaalkoormatise lõpetamist väljaostu teel:

- 1) kui koormatud kinnisasi jagatakse ning sellega tunduvalt kahjustatakse õigustatud isiku õigust;
- 2) kui omanik koormatud kinnisasja väärtust tunduvalt vähendab ning selle asendamiseks ei esita muud tagatist;
- 3) kui kohustatud isik reaalkoormatisest tulenevad kohustused jätab täitmata järgemööda kolme aasta jooksul.

§ 1119. Kohustatud isik võib nõuda reaalkoormatise lõpetamist väljaostu teel:

- 1) kui õigustatud isik ei täida lepingut, millel reaalkoormatis põhjeneb;
- 2) kui reaalkoormatis on kestnud kolmkümmend aastat, ka siis, kui on ette nähtud selle kauem kestus või väljaostmatus.

Kui väljaost järgneb kolmekümne-aastase kestuse tõttu, siis peab igal juhul eel käima ülesütlemine üks aasta ette.

Väljaostu ei või nõuda, kui reaalkoormatis on seatud füüsilise isiku kasuks, seotud väljaostmatu realservituudiga või seatud seadusega.

§ 1120. Väljaostuhinna arvutamisel võetakse aluseks kinnistusraamatus tähendatud reaalkoormatise koguväärtus.

Kui reaalkoormatise koguväärtus ei ole kinnistusraamatus tähendatud või on tähendatud puudulikult, või kui kinnistusraamatusse märgitud soorituste rahaline väärtus on tunduvalt muutunud, siis määrab väljaostuhinna kohus arvestades tõelisi olusid ning võttes reaalkoormatise kestuseks kolmkümmend aastat.

§ 1121. Reaalkoormatis ei teki igamise ega lõpe aegumise tõttu.

Reaalkoormatisest tulenevad üksikud kohustused alluvad kolmeaastasele aegumisele arvates ajast, mil nad on muutunud kohustatud isiku isiklikuks võlaks.

§ 1122. Kui õigustatud isik on teadmata, siis võib väljakutsekorras nõuda reaalkoormatise kustutamist samadel eeldustel ja korras, nagu hüpo-tekaarusaaldaja õiguse kustutamist.

See eeskiri ei ole kehtiv reaalkoormatise kohta, mis on seatud kinnisasja igakordse omaniku kasuks.

§ 1123. Realkoormatis läheb üle ühes koormatud kinnisasjaga igale selle kinnisasja omandajale, ilma et selleks oleks vaja viimase tahteavaldust.

Kinnisasja murdosa võib olla realkoormatise esemeks ainult siis, kui see murdosa on kellegi kaasomandis.

§ 1124. Kinnisasja igakordse omaniku kasuks seatud realkoormatist ei või lahutada selle kinnisasja omandist.

Teatava isiku kasuks seatud realkoormatist ei või siduda kinnisasja omandiga.

§ 1125. Teatava isiku kasuks seatud realkoormatist võib üle anda, kui see realkoormatis on üldse üleantav ning ta määr sellega ei suurene.

Kui realkoormatisest tuleneva üksiku soorituse nõue ei ole üleantav, siis ei ole üleantav ka realkoormatis ise.

§ 1126. Realkoormatise sisuks võivad olla üksnes seesugused kohustused, mis tulenevad koormatud kinnisasja majanduslikust loomust või mis on määratud, kui realkoormatis on seatud teise kinnisasja igakordse omaniku kasuks, selle teise kinnisasja majanduslike tarvete rahuldamiseks.

See eeskiri ei kehti avalikõiguslike realkoormatiste kohta.

§ 1127. Realkoormatisest tekkivate üksikute kohustuste täitmise eest vastutab omanik koormatud kinnisasjaga. Kolme aasta möödumisel arvates sissenõudeõiguse tekkimisest muutub iga üksik kohustus omaniku isiklikuks võlaks, mille eest kinnisasi enam ei vastuta.

Eelkäiva omaniku võlguolevad kohustused, mis pole muutunud ta isiklikuks võlaks, peab tasuma järgnev omanik.

Kui koormatud kinnisasi jagatakse, siis püsib realkoormatis üksikute jagude suhtes edasi ja kohustuste täitmise eest vastutavad üksikute jagude omanikud solidaarvõlgnikkudena.

§ 1128. Kui kinnisasi, mille igakordse omaniku kasuks realkoormatis seatud, jagatakse, siis kestab realkoormatis jagude kasuks edasi.

Kui realkoormatisest tekkivad kohustused on jagatavad, siis määratakse eeltähendatud jagude omanikkudele kuuluvad osad võrdeliselt nende jagude suurusega. Kui kohustus ei ole jagatav, siis on tähendatud jagude omanikud õigustatud solidaarusealajatena.

Omanik võib kinnisasja tükeldamisel määrata, et kohustus oleks seotud ainult ühe jaoga.

Kui realkoormatis olude tõttu võib olla seotud ainult ühe jaoga, siis võib kohustatud isik nõuda realkoormatise kustutamist teiste jagude suhtes.

3. peatükk.

Pärandatavad kasutamisoigused.

1. jagu.

Põlisrendioigus.

1. jaotis.

Mõiste.

§ 1129. Kinnisasja võib koormata sel viisil, et isikul, kelle kasuks põlisrendioigus seatud, on üleantav ja pärandatav õigus määramatuks ajaks kinnisasja kasutada iga-aastase maksu eest.

Peale selle võidakse põlisrendioiguse seadmisel võtta ka ühekordset maksu.

§ 1130. Põlisrendiõigus kinnisasja peale loetakse iseseisvaks kinnisasjaks.

Hooned või muud ehitised või seadeldised, samuti muud esemed, mis koormatud kinnisasjaga kestvalt seotud, loetakse põlisrendiõiguse päraldisteks, kui nad on püstitatud või seatud põlisrendiõiguse alusel.

2. jaotis.

Tekkimine ja lõppemine.

§ 1131. Põlisrendiõiguse omandamiseks ning üleandmiseks on vajalik sissekanne kinnistusraamatusse.

Põlisrendiõiguse omandamisele kohaldatakse vastavalt kinnisomandi kohta käivaid eeskirju, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 1132. Põlisrendiõigust ei või piirata tähtajaga.

Põlisrendiõiguse lõpetamise suhtes tulevad vastavalt kohaldamisele eeskirjad kinnisomandi kohta, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

3. jaotis.

Sisu.

§ 1133. Põlisrendiõiguse sisu ja ulatuse, samuti sellest õigusest tekivate nõuete suhtes tulevad vastavalt kohaldamisele eeskirjad kinnisomandi kohta.

Põlisrentnik ei või aga oma õiguse teostamisel rikkuda koormatud kinnisasja omanikule kuuluvaid õigusi.

§ 1134. Kui põlisrentnik soovib oma põlisrendiõigust võõrandada müügi teel, siis peab ta sellest teatama koormatud kinnisasja omanikule.

Omanikul on ostueesõigus kahe kuu jooksul arvates teadaande saamise päevast.

§ 1135. Põlisrentnik võib oma põlisrendiõigust koormata servituutidega, reaalkoormatistega, ostueesõigusega ning pandiõigustega, samuti seada servituute ja reaalkoormatisi oma põlisrendiõiguse kasuks.

Need koormatised aga ei või piirata koormatud kinnisasja omanikule kuuluvaid õigusi.

§ 1136. Kõik kinnisasjal lasuvad avalikõiguslikud reaalkoormatised, maksud ja muud kohustused kannab põlisrentnik.

Üksikute soorituste eest vastutab põlisrentnik samade eeskirjade järgi nagu kinnisasja omanik.

§ 1137. Põlisrendiõiguse eest seatud iga-aastast maksu peab põlisrentnik tasuma seatud tähtpäevadeks.

Maks võib olla määratud rahas kui ka muis asendatavais asjus.

Põlisrendiõiguse kaasosalised vastutavad maksu tasumise eest solidaarvõlgnikkudena.

§ 1138. Põlisrendiõiguse eest seatud iga-aastase maksu määra ei või muuta üks pooltest omal suval, kuid selle õiguse seadmise või muutmise toimingus võib määrata selle määra muutmise ulatuse ja tingimused kas pärast toimingus tähendatud tähtaja möödumist või ühenduses toimingus ettenähtud sündmuste saabumisega.

§ 1139. Kui põlisrendiõiguse eest seatud maksu ei ole tasutud kolm aastat järjestikku, siis võib koormatud kinnisasja omanik nõuda põlisrendiõiguse müümist avalikul enampakkumisel.

Enampakkumisest võib osa võtta ka omanik.

§ 1140. Põlisrendiõiguse omandamine koormatud kinnisasja omaniku poolt ei lõpeta põlisrendiõigust muidu kui kinnistusraamatust kustutamisega.

Kustutada võib ainult pärast seda, kui on kustutatud kõik need koormatused ja muud kohustused, mis senisele põlisrendiõigusele kolmandate heausklikkude isikute kasuks on seaduslikult seatud.

2. jagu.

Hoonestusõigus.

§ 1141. Kinnisasja võib koormata sel viisil, et isikul, kelle kasuks hoonestusõigus seatud, on ülcantav ja pärandatav tähtajaline õigus kinnisasja pinnal või põues omada hoonet või muud chitist iga-aastase maksu eest.

§ 1142. Hoonestusõigus võib ulatuda ka kinnisasja niisugustele osadele, mis küll ei ole vajalikud chitise alla, kuid soodustavad ehitise kasutamist.

Hoonestusõigus ei või piirduda ehitise ühe osaga, eriti ehitise ühe korraga.

§ 1143. Hoonestusõigusele tulevad vastavalt rakendamisele kõik põlisrendiõiguse kohta käivad eeskirjad, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 1144. Sissekandmisel kinnistusraamatusse peab hoonestusõigus olema sõnaselgelt tähendatud.

§ 1145. Hoonestusõigust võib seada ainult määratud tähtajaks, nimelt mitte alla kolmekümne kuue ja mitte üle üheksakümne üheksa aasta.

Kui tähtaeg on määramata või määratud pikem, siis tuleb tähtaeg lugeda määratuks üheksakümne üheksaks aastaks, arvates selle õiguse kinnistusraamatusse kandmise ajast.

§ 1146. Tähtaja möödumisega lõpeb hoonestusõigus ja samuti iga kolmanda isiku õigus, mis hoonestusõigusele rajatud.

§ 1147. Tähtaja möödumise tõttu hoonestusõiguse lõppemisel on hoonestajal õigus oma ehitist tähtaja lõpuks ära vedada. Ta on kohustatud seda tegema, kui seda nõuab koormatud kinnisasja omanik mitte hiljem kui neli kuud enne tähtaja lõppu.

Ehitised, mis tähtaja lõpuks ei ole ära veetud, langevad koormatud kinnisasja omanikule, kes juhul, kui ta äravedamisinõude on esitanud õigel ajal, võib hoonestajalt nõuda tasu nende äravedamise eest, mis ta on teostanud ühe aasta jooksul pärast tähtaja lõppu.

Koormatud kinnisasja omanik võib nõuda ehitiste jätmist endale tasu eest, mis võrdub hoonestajale esimeses lõikes tähendatud äravedamisõiguse kaotamise tõttu tekkiva kahjuga. Seda nõuet ei või omanik esitada hiljem kui üks aasta enne tähtaja lõppu.

Eelmiste lõigete eeskirjad kehtivad niivõrd, kui sissekanne kinnistusraamatus ei määra teisiti.

§ 1148. Koormatud kinnisasja omaniku nõudel lõpeb hoonestusõigus, kui selle õiguse seadmise toimingus ettenähtud tähtajal hoonestaja ei ole nõutavaid ehitisi püstitanud.

4. peatükk.

Ostueesõigus.

1. jagu.

Mõiste.

§ 1149. Kinnisasja võib koormata sel viisil, et see, kelle kasuks ostueesõigus seatud, on õigustatud kinnisomandi üleminekul teatud juhtudel omandaja kõrvaldamisega astuma selle asemele.

Ostueesõigust võib seada teatava isiku kui ka teise kinnisasja igakordse omaniku kasuks.

Kinnisasja murdosa võib ostueesõigusega koormata ainult siis, kui see murdosa on kellegi kaasomandis.

2. jagu.

Tekkimine ja lõppemine.

§ 1150. Ostueesõigus seatakse seadusega või õigustoiminguga.

Ostueesõigus, mis on seatud õigustoiminguga, vajab kehtivuseks kolmandate isikute suhtes sissekandmist kinnistusraamatusse.

Ostueesõiguse omandamisele õigustoimingu alusel kohaldatakse vastavalt kinnisomandi kohta käivaid eeskirju, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 1151. Ostueesõigus võib piirduda kinnisomandi üleminekuga müügi või muul teel omanikult, kellele ta ostueesõiguse seadmise ajal kuulub, või selle pärijalt, kuid ostueesõigust võib seada ka mitme või igakordse ülemineku juhuks.

Seaduses või kinnistusraamatusse kantud õigustoimingu peab olema tähendatud, kellele ostueesõigus kuulub ja millistel juhtudel.

§ 1152. Kui õigustatud isik on teadmata, siis võib väljakutsekorras nõuda ostueesõiguse kustutamist samadel eeldustel ja korras nagu hüpoteekaarusaldaaja õiguse kustutamist.

See eeskiri ei kehti ostueesõiguse kohta, mis on seatud seadusega või kinnisasja igakordse omaniku kasuks.

§ 1153. Kinnisasja igakordse omaniku kasuks seatud ostueesõigust ei või lahutada selle kinnisasja omandiõigusest.

Teatava isiku kasuks seatud ostueesõigust ei või siduda mõne kinnisasja omandiõigusega.

Teatava isiku kasuks seatud ostueesõigus ei ole üleantav, kui ostueesõiguse seadmise õigustoimingu ei ole määratud teisiti.

3. jagu.

Sisu.

§ 1154. Kellel on ostueesõigus, see võib seda õigust teostada niipea, kui müüja on ostjaga sõlminud ostueesõigusega koormatud kinnisasja kohta lõpliku müügilepingu.

See eeskiri ei kehti, kui kinnisasi müüakse avalikul enampakkumisel, olgu siis et seaduses või kinnistusraamatu sissekandes on määratud teisiti.

§ 1155. Müüja on kohustatud ostjaga sõlmitud müügilepingu ärakirja viivitamata esitama ostueesõiguslasele.

Kui ostueesõigusega koormatud kinnisasi on juba läinud ostja omandisse, siis on lepingu ära kirja kohustatud esitama ka ostja.

Ära kirja mitte esitamisest või mitte õigel ajal esitamisest ostueesõiguslasele tekkiva kahju eest vastutavad esitamiskohuslased solidaarvõlgnikkudena.

§ 1156. Ostueesõiguslane ei või oma ostueesõigust teostada pärast kahe kuu möödumist arvates müügilepingu ära kirja saamise päevast.

Kui ostueesõiguslasele ära kirja saadetud ei ole, siis ei või ta ostueesõigust teostada pärast ühe aasta möödumist arvates müügilepingu kinnistusraamatusse sissekande päevast.

Kui ostueesõiguse teostamiseks on seaduses või kinnistusraamatu sissekandes määratud muu tähtaeg, siis see asendab eelmistes lõigetes tähendatud tähtajad.

§ 1157. Ostueesõiguse teostamiseks peab ostueesõiguslane notari kaudu tegema avalduse müüjale, et ta soovib oma ostueesõigust kasutada.

Kui kinnisasi on juba läinud ostja omandisse, siis võib avalduse teha müüja asemel ka sellele uuele omanikule.

Avalduse tegemisega astub ostueesõiguslane sõlmitud müügilepingu järgi ostja asemele.

§ 1158. Ostueesõiguse teostamisega võtab ostueesõiguslane enda peale kõik need kohustused ja omandab kõik need õigused, mis müügilepingu järgi on ostjal.

§ 1159. Ostueesõiguse teostamisest tekkinud kahju eest võib ostja nõuda tasu müüjalt, kui selle kohta oli kokku lepitud.

§ 1160. Kokkulepe müüja ja ostja vahel, millega müügilepingu kehtivus on tehtud olenevaks ostueesõiguse mitteteostamisest või müüjale on jäetud ostueesõiguse teostamise juhuks tagasiastumise õigus, ei ole ostueesõiguslase suhtes kehtiv.

Samuti ei kehti ostueesõiguslase suhtes kokkulepe, millega müüja ja ostja pärast ostueesõiguse kasutamise avalduse saamist senise müügilepingu tühistavad või muudavad.

§ 1161. Kui ostueesõigusega koormatud kinnisasi on müüdnud ühes teiste esemetega ühishinna eest, siis on ostueesõiguslane kohustatud maksma ostueesõigusega koormatud kinnisasja väärtusega võrdelise osa ühishinnast.

Müüja võib nõuda, et ostueesõigus laiendataks ka teistele esemetele, kui nende eraldamine ostueesõigusega koormatud kinnisasjast ei ole teostatav müüjale tunduva kahjuta.

§ 1162. Kui ostuhinna maksmine tervelt või osalt on müügilepingus edasi lükatud, siis võib ostueesõiguslane nõuda selleks määratud tähtaega ka oma kasuks, kui ta esitab tagatise.

Tagatise esitamist ei ole vaja, kui müügilepingu järgi on edasilükatud ostuhinna tagamiseks ette nähtud pandiõigus müüdnud kinnisasja peale või ostuhinna tasaarvestamiseks on üle võetud võlg, mille tagamiseks see kinnisasi on hüpoteegiga koormatud.

§ 1163. Ostueesõiguslane on kohustatud ostjale tasuma kõik need summad, mis viimane on müügilepingu järgi müüjale juba maksnud, samuti ka lepingu sõlmimisega ja kinnistamisega seotud vajalikud kulud.

Kui kinnisasi on juba läinud ostja omandisse või valdusse, siis on ostueesõiguslane kohustatud peale eelmises lõikes tähendatud summade tasuma

ostja poolt tehtud vajalikud ja kasulikud kulud ning õiendatud avalikud maksud.

§ 1164. Müüja kui ka ostja võivad keelduda nõustumisest ostueesõiguslase sissekandmiseks kinnistusraamatusse või valduse üleandmisest ostueesõiguslasele, kui viimane ei ole tasunud ostuhinda ega muid kulusid, mis ta tasuma kohustatud.

Kui müüja või vastaval korral ostja keeldub tasumiseks esitatud summat vastu võtmast, siis on ostueesõiguslane kohustatud selle summa maksma kohtu deposiiti.

§ 1165. Kinnisasjalt saadud viljade ning kinnisasjale tehtud kahjude eest vastutab ostja, kes asja valdamisele asunud, samade eeskirjade järgi nagu omandi hagemisel kostja, kusjuures ostueesõiguse kasutamise avaldus loetakse võrdseks omandihagi esitamisest kohtuliku teate saamisega.

Piiratud asjaõigused, mis ostja on seadnud kinnisasjale enne ostueesõiguse kasutamise avalduse saamist, on ostueesõiguslasele kolmandate heausklikkude isikute suhtes kohuslikud, kuid ostja on kohustatud nende kooramatiste eest ostueesõiguslasele maksma täieliku tasu.

§ 1166. Kui ostueesõigus kuulub mitmele isikule koos, siis võib seda õigust teostada ainult tervikuna.

Kui üks ostueesõiguslane oma õigust ei teosta või see õigus on temale kustunud, siis on ülejäävad õigustatud teostama ostueesõigust tervikuna.

§ 1167. Kui ostueesõigus kuulub mitmele isikule lahus ning ükski neist ei ole seadusega või õigustoiminguga eelistatud ja nad kokku ei lepi, siis eelistatakse seda isikut, kes on ostueesõiguse kasutamise avalduse teinud varem, ning kui avaldused on tehtud ühteaegu, siis seda, kellele langeb liisk. Seadusega seatud ostueesõigust eelistatakse sellele, mis on seatud õigustoiminguga.

§ 1168. Kui ostueesõigus on seatud omandi ülemineku juhuks vahetamise, kinkimise, pärimise või muul sarnasel teel, siis määratakse ostuhind õiglase hindamise alusel kõigi olude arvestamisega, kuivõrd seaduse erieeskirjades või ostueesõiguse seadmise õigustoimingus ei ole määratud teisiti.

Ülejäävalt tulevad vastavalt rakendamisele eeskirjad, mis kehtivad ostueesõiguse kohta müügi puhul.

5. peatükk.

Pandiõigus.

1. jagu.

Vallaspant.

1. jaotis.

Käsipant.

1. alljaotis.

Mõiste.

§ 1169. Vallasasja võib nõude tagamiseks pandiõigusega koormata sel viisil, et usaldaja on õigustatud nõudma rahuldust vallasasjast.

Seesugust käsipanti võib seada ka tulevase või tingimusliku nõude tagamiseks.

2. alljaotis.

Tekkimine.

§ 1170. Käsipandi seadmiseks, kui võrd seadus ei määra erandeid, on vajalik, et asja valdus üle läheks omanikult usaldajale ning mõlemad kokku lepiksid selles, et usaldajale kuulub asja kohta pandiõigus.

Valduse üleminek teostub vallasasja valduse ülemineku eeskirjade järgi.

§ 1171. Kui pantija ei ole asja omanik, siis tulevad vastavalt rakendamisele eeskirjad vallasomandi ülemineku kohta mitteomanikult uuele omanikule.

§ 1172. Käsipant on eelistatud õigusele, mis asja koormab kolmanda isiku kasuks, olgu siis et usaldaja käsipandi seadmisel seda õigust teadis või raske hooletuse tõttu ei teadnud.

Kui asi on juba käsipandi seadmisel usaldaja valduses, siis on selleks, et käsipant oleks eelistatud muule õigusele, veel vajalik, et usaldaja oleks asja valduse omandanud pantijalt.

§ 1173. Usaldaja võib panditud vallasasja edasi pantida ainult pantija nõusolekul.

§ 1174. Pantija võib panditud vallasasja järelpantida sel viisil, et ta kirjalikult teatab järelpantimisest usaldajale ning teeb sellele ülesandeks üle anda panditud asja valdus järgnevale usaldajale siis, kui ta enda võlg on tasutud.

3. alljaotis.

Lõppemine.

§ 1175. Käsipant lõpeb ühes nõudega, mille tagamiseks ta on seatud.

§ 1176. Käsipant lõpeb panditud vallasasja hävimisega.

Kui asi oli tule või muu ohu vastu kindlustatud, siis ta osalise või täieliku hävimise korral saadavat summat võib usaldaja nõuda oma valdusse senise asja asemel, kui võrd vastavais kindlustuseeskirjades ei ole korraldatud teisiti. Pantija nõudel tuleb see summa maksta kohtu deposiiti.

§ 1177. Käsipant lõpeb, kui ta ühtub omandiõigusega samas isikus.

Kui käsipandiga tagatud nõue on koormatud õigusega kolmanda isiku kasuks, siis ei või käsipant lõppeda selle isiku nõusolekuta.

Käsipant ei lõpe, kui võrd omanikul on õiguslik huvi käsipandi edasikestmiseks.

§ 1178. Käsipant lõpeb, kui usaldaja panditud asja enam ei valda ning ka kolmandalt valdajalt ei saa asja tagasi nõuda.

Käsipant on tühine, kui panditud asi on usaldaja nõusolekul pantija valduses.

§ 1179. Käsipant lõpeb usaldaja avaldusega pantijale või omanikule, et ta oma pandiõigusest loobub.

Kui käsipant on koormatud õigusega kolmanda isiku kasuks, siis on vajalik ka kolmanda isiku nõusolekuavaldus sellele, kelle kasuks nõusolek toimub.

4. alljaotis.

Sisu.

§ 1180. Usaldaja on kohustatud panditud asja hoidma heaperemeheliku hoolega.

Asja hävimise hädaohust on usaldaja kohustatud viivitamata teatama pantijale, kuivõrd teatamine ei ole seotud tunduvate raskustega.

Oma hoole puudulikkusest tekkinud kahju peab usaldaja tasuma pantijale, kes kohustuse täitmisel on õigustatud seda tasu tasaarvestama.

§ 1181. Kui usaldaja on teinud panditud asja peale kulutusi, siis peab pantija need kulud tasuma võõraste asjade volituseta ajamise eeskirjade järgi.

Usaldaja on õigustatud ära võtma seadme, millega ta asja on varustanud.

§ 1182. Kui usaldaja tagatis on hädaohus selle tõttu, et seda ähvardab panditud asja hävimine või selle asja väärtuse tunduv vähenemine, siis võib usaldaja lasta asja avalikule müügile, oma kavatsusest pantijale ette teatades ning väärtuse vähenemise ähvarduse juhul määrates tarviliku tähtaja lisatagatise esitamiseks, olgu siis et teatamine või tähtaja määramine on seotud tšiste raskustega või viivituses on hädaoht.

Enampakkumisest jääv summa astub panditud asja asemele.

Pantija nõudel tuleb see summa anda kohtu deposiiti.

Ülejäävalt tulevad rakendamisele eeskirjad enampakkumise kohta.

§ 1183. Kui on karta panditud asja hävimist või ta väärtuse tunduvat vähenemist, siis võib pantija nõuda asja tagasiandmist, esitades muu küllaldase asjaõigusliku tagatise.

§ 1184. Kui usaldaja tähtsal määral rikub pantija õigusi, siis võib pantija nõuda, et panditud asi antaks usaldaja kulul kohtu deposiiti, või kui see pole kohane, hoiule hagi tagamise eeskirjade järgi.

Deposiiti või hoiule andmise asemel võib pantija nõuda panditud asja tagasiandmist usaldaja rahuldamisega, olgugi et kohustus ei kuulu veel täitmisele.

§ 1185. Nõude üleminekuga uuele usaldajale läheb üle ka käsipant.

Kui nõude üleminekul on kokku lepitud, et käsipant üle ei lähe, siis käsipant lõpeb.

Käsipant ei või üle minna ilma nõudeta.

§ 1186. Uus usaldaja võib panditud asja seniselt usaldajalt välja nõuda.

Valduse saamisega astub uus usaldaja senise usaldaja asemele ühes käsipandiga seotud kohustustega pantija suhtes. Kui ta senise usaldaja kohustusi ei täida, siis vastutab viimane esmahagisoodustusest loobunud käendajana nende kohustuste täitmise eest, olgu siis et nõue on üle läinud uuele usaldajale seaduse jõul või seadusega määratud kohustuse järgi.

§ 1187. Panditud asi vastutab peanõude kui ka sellega seotud lisatõuete eest, nagu intressid ja leppetrahvid, kuivõrd ei ole kokku lepitud teisiti.

Kui võlgnik ei ole panditud asja omanik, siis ei suurenda vastutust toiming, mis võlgnik sõlminud pärast pantimist.

Panditud asi vastutab asja peale tehtud kulutuste, kohtukulude ja ülesõutlemisega ning asja müügiga seotud kulude eest.

§ 1188. Käsipandi lõppemisel on usaldaja kohustatud panditud asja pantijale tagasi andma.

§ 1189. Pantija võib nõuda panditud asja tagasiandmist usaldaja rahuldamisega niipea, kui võlgnik on kohustust täitma õigustatud.

Rahuldamist võib teostada ka kohtu deposiiti maksmisega või tasaarvestusega.

Kui pantija ei ole ühtlasi ka võlgnik, siis läheb nõue temale üle, kuivõrd ta on usaldaja rahuldanud. Sel juhul tulevad vastavalt rakendamisele eeskirjad käendaja kohta.

§ 1190. Usaldaja rahuldamine panditud asjast teostub asja müügi teel.

Tühine on kokkulepe, mille järgi usaldaja ei ole õigustatud panditud asja müüma, samuti enne müügiõiguse tekkimist toimunud kokkulepe, mille järgi panditud asi langeks usaldaja omandiks, kui usaldaja ei ole rahuldatud või õigeaegselt rahuldatud.

§ 1191. Usaldajal tekib müügiõigus, kui kohustus kuulub osalt või tervelt täitmisele.

Kui võlguolev ese ei ole raha, siis võib müüki teostada mitte varem, kui nõue on muutunud rahaliseks.

§ 1192. Usaldaja peab pantijat müügist hoiatama, üles andes rahasumma, mille saamiseks müüki teostatakse.

Hoiatus võib toimuda alles pärast müügiõiguse tekkimist. Hoiatus võib ära jääda, kui ta on seotud tunduvate raskustega.

Müüki ei või teostada enne ühe kuu, või kui asi on kergesti riknev, enne viie päeva möödumist arvates hoiatuse ajast, või kui hoiatus võib ära jääda, siis arvates müügiõiguse tekkimise ajast.

§ 1193. Panditud asja müük teostub vabatahtlikul kohtulikul enampakkumisel.

Kui asjal on börsi- või turuhind, siis võib usaldaja anda asja vabaks müügiks päevakohase hinna eest börsimaaklerile või isikule, kes on seotud toimetama avalikke enampakkumisi.

§ 1194. Pantijale ning kolmandaile isikuile, kellel on asja peale õigusi, tuleb enampakkumisest eriliselt teatada. Teatamine võib ära jääda, kui see on seotud tunduvate raskustega.

§ 1195. Kohustus loetakse pantija poolt tasutuks niivõrd, kuivõrd panditud asja müügist saadud raha, peale vajalikkude müügikulude katmist, kuulub usaldaja rahuldamiseks.

Kuivõrd saadud rahasumma ei ole rahuldamiseks küllaldane, võib usaldaja nõuda võlgnikult ülejääva võlaosa tasumist.

Saadud raha ülejääk, peale müügikulude katmist ning usaldaja rahuldamist, astub panditud asja asemele.

§ 1196. Pantija ja usaldaja võivad kokkuleppel määrata panditud asja müügi viisi, mis erineb seaduses ettenähtud korrast. Kui kolmandal isikul on asja peale õigus, mis lõpeb müügiga, siis on müügiviisi määramiseks vajalik ka kolmanda isiku nõusolekuavaldus.

Usaldaja, kes on rikkunud kokkulepet panditud asja müügi kohta, vastutab sellest tekkinud kahju eest.

§ 1197. Käsipant ulatub loodusviljale, mis panditud asjast eraldub.

§ 1198. Käsipanti võib seada sel viisil, et usaldaja on õigustatud panditud asja kasutama. Sel juhul ta on kohustatud kasutamise eest hoolitsema ning aru andma. Kasutamisest saadud puhastulu läheb võlasumma katteks ning kui on tasuda kulutusi ja intresse, siis kõigepealt viimaste tasumiseks.

Kui on panditud oma loomult tuluandev asi, siis eeldatakse, et usaldaja on õigustatud seda kasutama.

Osalised võivad kokku leppida teisiti.

§ 1199. Kui käsipant on seatud mitmele asjale, siis vastutab iga asi kogu nõude eest.

Müügile võib usaldaja määrata neid asju omal valikul, kui pole kokku lepitud teisiti, kuid ainult niipalju, kui võrd ta rahuldamiseks on vajalik.

§ 1200. Kui ühele asjale on seatud mitu käsipanti, siis loetakse järjelt eelistatuks teistest see, mis seatud varem, ka kui ta on seatud tulevase või tingimusliku nõude tagamiseks.

Usaldajaid rahuldatakse eelistusjärjekorras.

§ 1201. Kui asi, millele on seatud mitu käsipanti, ei ole ühe usaldaja ainuvalduses, siis ta võib müügiõiguse tekkimisel nõuda panditud asja väljaandmist müügiks.

Pantija või mõne usaldaja nõudel tuleb asi väljaandmise asemel anda ühishoidjale, kes on kohustatud asja valmis seadma müügiks.

§ 1202. Usaldaja ei ole kohustatud asja välja andma müügiks teisele usaldajale, kes on talle järjelt vähem eelistatud.

Kui usaldaja nõusolekul on panditud asja valdajaks vähem eelistatud usaldaja, siis ei või esimene neist vastu vaielda teise poolt toimetatavale asja müügile.

2. jaotis.

Õiguste pantimine.

1. alljaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1203. Nõudeid ja muid õigusi võib pantida, kui nad on üleantavad. Õiguste pandiõigusele tulevad vastavalt rakendamisele käsipandi kohta käivad eeskirjad, kui võrd järgnevais paragrahvides ei ole määratud teisiti.

2. alljaotis.

Tekkimine ja lõppemine.

§ 1204. Pandiõiguse seadmiseks nõudele on vajalik kirjalik pandileping ja kui vastav võladokument olemas, selle üleandmine ning peale selle usaldaja teadaanne võlgnikule pantimisest.

Muude õiguste pantimiseks on vajalik peale kirjaliku pandilepingu ka nende eeskirjade täitmine, mis seatud vastava õiguse üleandmise kohta.

§ 1205. Esitajapaberi pantimiseks on küllaldane vastava paberi üleandmine pandisaajale.

Muude väärtpaberite pantimiseks on vajalik paberi üleandmine ühes pantimispealdisega või sellekohase kirjaliku üleandmisavaldusega.

§ 1206. Kui kaupade kohta on olemas väärtpabereid, mis neid esindavad, siis seesuguste väärtpaberite pantimisega seatakse pandiõigus kaubale.

Kui kaubapaberi kõrval on veel eriline pantkiri (varrant), siis on pandiõiguse seadmiseks kaubale küllaldane pantkirja pantimine, nüpea kui kaubapaberil endal on ära tähendatud pantimine ühes võlasummaga ning sissenõude tähtpäevaga.

§ 1207. Panditud õigust võib õigustoiminguga lõpetada ainult pandisaaja nõusolekul, mis avaldatud sellele, kelle kasuks nõusolek toimub. Vastasel korral on lõpetamine pandisaaja suhtes kehtetu.

Sama kehtib panditud õiguse muutmise kohta, kuivõrd sellega pandiõigust mõjustatakse.

3. alljaotis.

Sisu.

§ 1208. Kui panditud on nõue, siis tulevad pandisaaja ja võlgniku suhete kohta vastavalt rakendamisele eeskirjad, mis kehtivad nõude üleandmise korral uue usaldaja ja võlgniku vahekorra kohta, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 1209. Kui korrapärane valitsemine vajab panditud nõude ülesütlemist või sissenõudmist, siis võib usaldaja seda teostada ja pandisaaja selle teostamist nõuda.

Võlgniku ülesütlemine on kehtiv ainult siis, kui ta on avaldatud usaldajale ja pandisaajale.

§ 1210. Võlgnik võib panditud nõuet täita ainult ühiselt usaldajale ja pandisaajale. Kui see pole võimalik, siis tuleb tal võlguolev ese mõlema arvele kanda kohtu deposiiti või kui see pole kohane, anda kohtu poolt määratud hoidjale.

Täitmist mõlemale, samuti kohtu deposiiti kandmist või hoiule andmist võib nõuda nii usaldaja kui ka pandisaaja.

§ 1211. Kui pandisaajale on saabunud tingimused, mis talle käsipandi juhul annaksid müügiõiguse, siis on pandisaaja üksinda õigustatud panditud nõuet üles ütleva ja sisse nõudma, ühtlasi võib võlgnik nõuet täita ainult pandisaajale ja on küllaldane võlgniku ülesütlemine ainult pandisaajale.

Sissenõutud rahasummast võib pandisaaja endale saada ainult niipalju, kui see on vajalik ta rahuldamiseks.

Sissenõudmisest peab pandisaaja viivitamata teatama usaldajale, kuivõrd teatamine ei ole seotud tunduvate raskustega.

§ 1212. Kui võlgnik on panditud nõude täitnud, siis usaldaja omandab täitmiseega täite-eseme ja pandisaaja — pandiõiguse selle eseme kohta.

Kui täitmine avaldub kinnisomandi ülcandmises, siis omandab pandisaaja kinnisasja peale tagatishüpoteegi.

§ 1213. Kui pandiõigus on seatud intressidega nõudele või nõudele muude korduvate kõrvalnõuetega, nagu dividendid, siis loetakse kaaspandituiks, kui pole kokku lepitud teisiti, ainult jooksvad kõrvalnõuded.

Kui aga seesuguste kõrvalõiguste jaoks on seatud eripaberid, siis, kui pole kokku lepitud teisiti, loetakse nad kaaspandituiks ainult niivõrd, kui see on sõnaselgelt väljendatud.

Panditud aktsiaid esindab üldkoosolekul aktsionär, mitte pandisaaja.

§ 1214. Kui pandiõiguse esemeks on veksell või muu paber, mida võib üle anda pealdisega, või esitajapaber, siis on pandisaaja üksinda õigustatud sisse nõudma ning kui vajalik, üles ütleva, ka kui tal puuduksid tingimused, mis talle käsipandi juhul annaksid müügiõiguse, ühtlasi võib võlgnik paberi järgi täita ainult pandisaajale.

3. jaotis.

Kinnipidamisõigus.

1. alljaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1215. Vallasasju ja väärtvabereid, mis on usaldaja seaduslikus valduses, võib usaldaja kinni pidada oma nõude rahuldamiseni, kui see nõue on juba sissenõutav, on oma loomult seoses kinnipeetava esemega ning ei ole teisiti asjaõiguslikult küllaldaselt tagatud.

Eriti loetakse nõue kinnipeetava esemega seoses olevaks, kui nõue tuleb rahuldada kinnipeetavast esemest või kui tuleb tasuda kulutused, mis valdaja eseme peale teinud, või kui valdaja nõue on tekkinud samast toimingust, mille põhjal temalt nõutakse eseme väljaandmist, või kui ese on tekitanud kinnipidajale kahju, mille peab tasuma eseme omanik. Äripidajate vahel loetakse seos olevaks, kui nii eseme valdus kui ka nõue on tekkinud nendevahelisest ärilisest läbikäimisest.

Kuivõrd kolmanda isikuil ei ole varemast valdusest õigust eseme peale, on usaldajal kinnipidamisõigus ka siis, kui tema poolt heas usus valdusse võetud ese võlgnikule ei kuulu.

§ 1216. Esemed, mis oma loomult ei ole rahaliselt hinnatavad, ei kuulu kinnipidamisele.

Samuti ei või kinnipidamine toimuda, kui see käib vastu avalikule korrale, usaldaja poolt enda peale võetud kohustusele, või võlgniku poolt usaldajale eseme üleandmisel või enne üleandmist tehtud kirjalikule avaldusele.

§ 1217. Võlgniku maksujõuetuks tunnustamise juhul on usaldajal kinnipidamisõigus ka siis, kui nõue ei ole veel sissenõutav.

Kui maksujõuetuks tunnustamine toimus alles pärast eseme üleminekut usaldaja valdusse, siis võib usaldaja kinnipidamisõigust teostada ka siis, kui see käib vastu tema poolt enda peale võetud kohustusele või võlgniku kirjalikule avaldusele.

§ 1218. Kinnipidaja on kohustatud kinnipeetavat eset hoidma samade eeskirjade järgi nagu käsipandi eset.

Kui kohus on kinnipidaja nõude rahuldanud, siis võib kinnipidaja saada kinnipeetavast esemest eesõigustatud rahuldust vastavalt käsipandi või õiguste pantimise kohta käivate eeskirjade järgi.

2. alljaotis.

Erijuhud.

§ 1219. Võõraid koduloomi, kes on tabatud kahju tekitamiselt kinnisasjas, võib kinnisasja valdaja kinni pidada, sellest viivitamata teatades loomade omanikule või kui see on seotud tunduvate raskustega, lähemale politsei-asutisele.

Kinnipeetud loomad kuuluvad väljaandmisele, kui kinnipidajale tasutakse kinnipidamisraha Põllutööstusministri poolt määratud takside kohaselt, olgu siis et pooled on kokku leppinud teisiti.

Kinnipidamisõigust enam ei ole, kui loomad on eemaldunud kinnisasjast, kus nad kahju tekitasid.

§ 1220. Isikul, kes on andnud rendile kinnisasja, on õigus kinni pidada kinnisasja viljad, samuti kinnisasja rendile- või üürileandmise korral rentniku või üürniku poolt kinnisasjasse toodud ja temale kuuluvad vallasasjad sissenõutava rendi- või üüriraha ning teiste nõuete tagamiseks, mis rendile- või üürileandjal rendi- või üürilepingust tekivad rentniku või üürniku vastu.

Kinnipidamisõigus lõpeb viljade või asjade eemaldamisega kinnisasjast.

Kinnipidamisõigus ei ulatu asjadele, mis kohtuotsuse täitemenetluses ei kuulu aresti alla, samuti ka asjadele, mis rentniku või üürniku äri või majapidamise korrapärasel teostamisel kinnisasjast eemaldatakse.

§ 1221. Kui rentnik või üürnik tahab välja kolida või renditud või üüritud ruumides olevaid asju eemaldada, siis võib rendile- või üürileandja oma kinnipidamisõiguse alusel politseivõimu abil kinni pidada nii palju asju, kui on vajalik tema nõuete rahuldamiseks.

Kui asjad on salaja või omavoliliselt eemaldatud, siis võib neid pärast eemaldamist esimese kümne päeva kestel politseivõimu abil tagasi toimetada renditud või üüritud ruumidesse.

4. jaotis.

Pantimine vallaspandiasutistes.

§ 1222. Vallaspandiasutised võivad vallasasju võtta pandiks ning välja anda panttähti.

Pantimine, panttähtede väljaandmine ning sellest tekkivad õigussuhted alluvad käsipandi eeskirjadele, kuivõrd vastavad eriseadused ei määra teisiti.

2. jagu.

Kinnispant.

1. jaotis.

Hüpoteek.

1. alljaotis.

Mõiste.

§ 1223. Kinnisasja võib nõude tagamiseks hüpoteegiga koormata sel viisil, et sellele, kelle kasuks koormatis tehtud, tuleb tema nõude rahuldamiseks maksta kinnisasjast teatav rahasumma.

Hüpoteeki võib seada ka tulevase või tingimusliku nõude tagamiseks.

§ 1224. Kinnisasja murdosa võib hüpoteegiga koormata ainult siis, kui see osa on kellegi kaasomandis.

Hüpoteeki ei või seada kinnisasja reaalosale, samuti kellegi kaasomandis oleva murdosa osale.

2. alljaotis.

Tekkimine ja lõppemine.

§ 1225. Hüpoteegi seadmiseks kinnisasjale on vajalik sissekanne kinnistusraamatusse, kuivõrd seadusest ei järeldu teisiti.

Hüpoteegi omandamisele kohaldatakse vastavalt kinnisomandi kohta käivaid eeskirju, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 1226. Hüpoteegi sissekandes peab olema tähendatud usaldaja nimi ja kohustuse rahasumma, kokkulepitud protsendimäär ning muud kõrvalkohustused nende rahalises määras. Nende muude kõrvalkohustuste kohta võib teha sissekande aluseks olevale dokumendile viite.

Kui hüpoteek seatakse laenu tagamiseks krediitasutise kasuks, kelle põhikiri on antud seadusandlikus korras või valitsusvõimu poolt eriseaduse volitusel, siis on sissekandes küllaldane teha põhikirjapäraste kõrvalkohustuste suhtes viide vastavale põhikirjale.

§ 1227. Hüpoteegi kohta antakse pantkiri.

Pantkirja andmisest võivad usaldaja ja kinnisasja omanik kokkuleppel loobuda kokkuleppe kandmisega kinnistusraamatusse nii hüpoteegi seadmisel kui ka hiljem. Samal viisil võib loobumist lõpetada.

§ 1228. Usaldaja omandab hüpoteegi temale pantkirja üleandmisega kinnisasja omaniku poolt, kui pantkirja andmisest ei ole loobutud. Kui pantkiri on usaldaja valduses, siis eeldatakse, et see on talle üle antud omaniku poolt.

Pantkirja üleandmist võib asendada usaldajale kirjaliku kokkuleppe üleandmisega, mille järgi ta on õigustatud pantkirja kätte saama kinnistusametist.

§ 1229. Nõuet, mille tagamiseks hüpoteek seatud, võib asendada teise nõudega. Selleks on vajalik usaldaja ja kinnisasja omaniku kokkulepe ning sissekanne kinnistusraamatusse.

Kui nõue, mis astub senise nõude asemele, senisele hüpoteekaarusaldajale ei kuulu, siis on vajalik viimase nõusolek, mis avaldatud kinnistusametile või notari kaudu sellele, kelle kasuks nõusolek antakse.

§ 1230. Kui hüpoteek ja omandiõigus sama kinnisasja kohta ühtuvad ühes isikus, siis hüpoteek sellega ei muutu ega lõpe.

Kinnisasja omandiõiguse üleminek kolmandale isikule ei muuda ega lõpeta sama kinnisasja koormavaid hüpoteeke, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 1231. Kui nõue, mille tagamiseks hüpoteek seatud, ei teki, siis kuulub hüpoteek kinnisasja omanikule.

Kui nõue, mille tagamiseks hüpoteek seatud, lõpeb, siis omandab hüpoteegi kinnisasja omanik.

Hüpoteek, mille suhtes pantkirja andmisest ei ole loobutud, kuulub kinnisasja omanikule, kuni pantkiri pole üle antud usaldajale.

§ 1232. Kui usaldaja hüpoteegist loobub, siis omandab hüpoteegi kinnisasja omanik.

Loobumine peab avaldatama kinnistusametile või notari kaudu kinnisasja omanikule ning vajab sissekandmist kinnistusraamatusse.

Kui usaldaja loobub hüpoteegiga tagatud nõude osast, siis on kinnisasja omanikul § 1256 ettenähtud õigused.

§ 1233. Hüpoteek lõpeb sissekande kustutamisega kinnistusraamatust, samuti kinnisasja täieliku hävimisega.

§ 1234. Kui hüpoteekidega koormatud kinnisasi kohtu määramisel müüakse avalikul enampakkumisel, siis kõrgema hinna pakkuja uue omanikuna kinnistusraamatusse sissekandmisega loetakse olenemata usaldajate nõusolekust kustunuiks kõik kinnisasja koormavad hüpoteegid, välja arvatud need, mis uue omaniku avalduse alusel jäetakse ostuhinna piirides kustutamata.

3. alljaotis.

Sisu.

I. Üldeskirjad.

§ 1235. Hüpoteegi seadmine ei lõpeta omandiõigust hüpoteegiga koormatud kinnisasja kohta.

Eriti jääb omanikule kinnisasja valdamise, kasutamise ja käsutamise õigus, kuivõrd need õigused ei ole vastuolus hüpoteegist tulenevate õigustega.

§ 1236. Kui omanik vähendab hüpoteegiga koormatud kinnisasja väärtust, siis võib usaldaja palvel kohus talle keelata edaspidise kahjuliku toimimise.

Usaldaja võib kohtu loal ette võtta otstarbekohaseid toimetusi ning seeguseid teostada ka ilma loata, kui viivituses on hädaoht.

Toimetuste kulude tasumist võib usaldaja nõuda kinnisasja omanikult ning tal on selle tasu tagamiseks kinnisasja peale ilma sissekandeta pandiõigus, mis on temale kuuluva hüpoteegiga ühes ning samas järjekohas.

§ 1237. Kui hüpoteegiga koormatud kinnisasja väärtuse vähendamine on juba toimunud, siis võib usaldaja nõuda võlgnikult lisatagatist või endise seisukorra jaluleseadmist.

Kui on ähvardamas väärtuse vähenemine, siis võib usaldaja nõuda lisatagatist.

Kui usaldaja nõuet kohtu poolt määratud tähtaja jooksul ei rahuldata, siis võib usaldaja nõuda võla osalist tasumist, kuivõrd tagatis on vähenenud.

§ 1238. Kinnisasja väärtuse vähenemine, mis toimunud ilma omaniku süüta, annab usaldajale õiguse nõuda lisatagatist või võla osalist tasumist ainult niivõrd, kui kinnisasja omanikule on vähenemisest tekkinud kahju tasutud.

Usaldaja võib aga väärtuse vähenemise ärahoiuks ette võtta toimetusi ning nende kulude tagamiseks on tal kinnisasja peale kinnistusraamatusse kandmiseta pandiõigus, mis on temale kuuluva hüpoteegiga ühes ning samas järjekohas.

§ 1239. Omaniku loobumine õigusest hüpoteegiga koormatud kinnisasja võõrandada või veel edasi koormata ei ole kehtiv.

Kui pärast hüpoteegi seadmist samale kinnisasjale seatakse servituut või reaalkoormatis ilma hüpoteekaarusaldaja nõusolekuta, siis eelistatakse hüpoteeki hilisemale koormamisele, ning viimane kuulub kustutamisele, kuivõrd ta kahjustab pandiõiguse teostamist.

Servituudi või reaalkoormatise järgi õigustatud isikul on aga hilisemate koormatiste suhtes õigus saada kinnisasja sundmüügist saadavast summast eelistatud rahuldamist.

II. Järjekord.

§ 1240. Hüpoteek on seotud selle järjekohaga kinnistusraamatus, mis talle seadmisel on antud.

Hüpoteeki võib seada teisele või mõnele järgnevale kohale, kui ta sissekandmisel on märgitud kindel rahasumma, mille ulatuses võidakse kinnisasja koormata sellele hüpoteegile eelnevatel kohtadel.

§ 1241. Kui kinnisasjale on seatud hüpoteegid mitmes järjekohas, siis ühe hüpoteegi kustutamisega ei ole järgneva hüpoteegi usaldajal õigust vabanenud järjekohale edasi astuda.

Kustutatud eelkäiva hüpoteegi asemele võib seada uue.

Kokkulepped hüpoteekide ümberpaigutamise kohta on asjaõiguslikult jõulised ainult siis, kui nad on kantud kinnistusraamatusse.

§ 1242. Kui hüpoteek on ilma eelkäiva hüpoteegita seatud mõnele järgnevale kohale või kui kinnisasja omanik ei ole eelkäivat hüpoteeki ära kasutanud või kui eelkäiva hüpoteegi summa on kinnistusraamatusse märgitud summast väiksem, siis pandiõiguse teostamisel kinnisasja sundmüügist saadavast summast rahuldatakse tõelikke hüpoteekaarusaldajaid nende järjekorras vaatamata tühjadele hüpoteegikohtadele.

III. Vastutuse ulatus.

§ 1243. Hüpoteek ulatub kinnisajale kõigis selle osades, samuti ka ta päraldistele. Kinnisasja muutused pandiõigust ei mõjosta.

Hüpoteekaarvastutusest on vabad päraldised ja kinnisasja osad, kui nad on võõrandatud ja nende omandaja on toiminud heas usus või kui nad on kinnisajast eemaldatud ja eemaldamine ei ole toimunud mõõduvaks otstarbeks.

§ 1244. Kui hüpoteegiga koormatud kinnisajal on antud rendile või üürile, siis ulatub hüpoteek ka rendi- või üürirahanõuetele, mis tekivad aja kestel alates hüpoteegi järgi sissenõudmisest või võlgniku maksujõuetuks tunnustamisest kuni kinnisasja müügini.

Rentnikkude või üürnikkude suhtes on see hüpoteekaarvastutus kehtiv ajast, mil neile on hüpoteegi järgi sissenõudmine teatavaks tehtud või mil maksujõuetus on välja kuulutatud.

Kinnisasja omaniku toimingud mitte veel sissenõutavate rendi- või üürirahanõuete kohta, samuti nende nõuete arestimine muude usaldajate poolt ei kehti hüpoteekaarusaldaja suhtes, kes on need nõuded arestinud hüpoteegi tagamiseks enne, kui nad olid sissenõutavad.

§ 1245. Kui esemed, milledele hüpoteek ulatub, on kinnisasja omaniku kasuks tule või muu õnnetuse vastu kindlustatud, siis ulatub hüpoteek ka nõudele kindlustusandja vastu.

Hüpoteegi ulatus nõudele kindlustusandja vastu lõpeb, kui kindlustatud ese on uuesti jalule seatud või ta asemele on püstitatud muu samaväärne ese.

§ 1246. Sissenõutavaks muutunud kindlustussummat võib vähendada või kindlustatud kinnisasja omanikule välja maksta ainult kõigi hüpoteekaarusaldajate nõusolekul.

Asjakohase muu tagatise vastu tuleb kindlustussumma ka ilma eeltähendatud nõusolekuta omanikule välja maksta kindlustatud asja uuesti jaluleseadmiseks või muu samaväärse eseme püstitamiseks.

IV. Nõuete ulatus.

§ 1247. Hüpoteegi tõttu vastutab kinnisajal kapitalvõla eest, enne kinnisasja avalikku sundmüüki või konkursi avamist kolme aasta kestel maksamata intresside eest, viivitusintresside eest ning võla ülesütlemise ja sissenõudmise kulude eest.

§ 1248. Kui nõue on intressideta või esialgu kokkulepitud protsendimäär on seaduslikust madalam, siis võib hüpoteeki ilma samal või järgne-

vail kohtadel asuvate hüpoteekaarusaldajate nõusolekuta muuta selles mõttes, et kinnisasi vastutaks seadusliku protsendimäära alusel arvatud intresside eest.

Samuti ei ole samade õigustatud isikute nõusolek vajalik maksmise aja või koha muutmiseks.

§ 1249. Kui hüpoteekaarusaldaja on teinud kinnisasja peale vajalikke kulurusi, eriti maksnud kinnisasja omaniku eest kindlustuspreemiaid, siis võib ta selle eest kinnistusraamatusse kandmata nõuda kinnisasjast rahuldust, temale kuuluva hüpoteegiga ühes ning samas järjekohas.

§ 1250. Kinnisasja omanik võib hüpoteegi vastu esitada samu vaidmeid, mis kuuluvad hüpoteegiga tagatud nõude vastu isiklikule võlgnikule või käendajale. Isikliku võlgniku surma korral ei saa aga omanik viidata sellele, et pärija vastutab võla eest piiratult.

Kui omanik ei ole isiklik võlgnik, siis ta ei kaota vaiet selle tõttu, et võlgnik vaidest loobub.

§ 1251. Vaiet, mis hüpoteegi vastu kuulub omanikule tema ja senise usaldaja vahelise õigussuhte tõttu, võib esitada ka uue usaldaja vastu.

V. Rahuldamine.

§ 1252. Kui nõude sissenõudmine oleneb ülesütlemisest, siis on ülesütlemine hüpoteegi suhtes kehtiv ainult siis, kui ta on avaldatud usaldaja poolt kinnisasja omanikule või omaniku poolt usaldajale.

Kui omanikul, kellel ei ole elukohta Eesti Vabariigis või kes on äraolija, ei ole kohal esindajat, siis määrab kinnisasja asukoha jaoskonnakohus usaldaja palvel omanikule huvidekaitsja, kellele usaldaja võib ülesütlemise avaldada.

§ 1253. Kinnisasja omanik on õigustatud usaldajat rahuldama, kui nõue on omaniku suhtes muutunud sissenõutavaks või kui isiklik võlgnik on täitmiseks õigustatud.

Rahuldamine võib toimuda ka kohtu deposiiti kandmisega või tasarovestusega.

§ 1254. Kui kinnisasja omanik ei ole isiklik võlgnik, siis läheb nõue temale üle, kui võrd ta usaldajat rahuldab.

Üleminekust ei või tuleneda nõudeid usaldaja vastu. Kinnisasja omaniku suhtes tulevad vastavalt rakendamisele eeskirjad käendaja kohta.

§ 1255. Kinnisasja omanik võib usaldaja rahuldamisel nõuda endale pantkirja ja teiste dokumentide väljaandmist, mis on vajalikud kinnistusraamatu õiendamiseks või hüpoteegi kustutamiseks.

§ 1256. Kui kinnisasja omanik rahuldab usaldajat ainult osaliselt, siis ei või ta nõuda pantkirja väljaandmist.

Usaldaja on kohustatud osalise rahulduse ära märkima pantkirjal ning pantkirja esitama vastavale ametiasutisele või notarile kinnistusraamatu õiendamiseks või hüpoteegi kustutamiseks või omaniku kasuks osapantkirja seadmiseks.

§ 1257. Kui isiklik võlgnik hüpoteekaarusaldaja rahuldab, siis läheb hüpoteek temale üle, kui võrd ta on õigustatud nõudma tasu kinnisasja omanikult.

Usaldaja rahuldamisega võrdub võla ja nõude ühtumine ühes isikus. Kui võrd hüpoteek läheb eelmiste eeskirjade järgi üle isiklikule võlgnikule, võib isiklik võlgnik nõuda kinnistusraamatu õiendamist.

§ 1258. Hüpoteegiga tagatud nõuete mitterahuldamise puhul on hüpoteekaarusaldajal õigus saada rahuldust kinnisasja ning muude esemete sundmüügist, millele hüpoteek ulatub.

Kehtetu on kokkulepe, mille järgi kinnisasi langeks hüpoteekaarusaldaja omandiks, kui ta rahuldust ei saa.

§ 1259. Sundmüügist saadav rahasumma jagatakse hüpoteekaarusaldajate vahel nende järjekohade järgi.

Sama järjekoha usaldajail on õigus saada ühetaolist rahuldust võrdeliselt nende nõuetega.

§ 1260. Kui hüpoteekaarusaldaja on teadmata, siis võib hüpoteegi väljakutsekorras tunnustada kustunuks, kui kinnisasja omanik on ülesütlemiseks või rahuldamiseks õigustatud ning maksab nõude summa hüpoteekaarusaldaja arvele kohtu deposiiti tagasivõtmise õiguseta.

Intresside maksmine deposiiti on vajalik, kui protsendimäär kinnistusraamatusse kantud, kuid mitte rohkem kui kolme aasta eest, arvates tagasi päevast, mil hüpoteek kustunuks kuulutatakse.

Hüpoteegi kustutamise määruse kuulutamiselega loetakse hüpoteekaarusaldaja rahuldatuks ning hüpoteekaarusaldajale antud pantkiri kehtetuks.

Hüpoteekaarusaldajal on õigus kohtu deposiiti makstud raha saada kümne aasta jooksul arvates hüpoteegi kustunuks kuulutamise päevast. Kui hüpoteekaarusaldaja pole selle tähtaja jooksul raha deposiidist välja võtnud, siis läheb raha üle riigile.

VI. Jagamine ja ühendamine.

§ 1261. Kui nõue jagatakse, siis võib iga osa jaoks seada osahüpoteegid ning osapantkirjad.

Osapantkirjade seadmiseks, samuti nende omavaheliste järjekohade muutmiseks ei ole vajalik kinnisasja omaniku nõusolek.

Osahüpoteek, samuti osapantkiri astub selles osas, mille kohta ta käib, senise hüpoteegi ning senise pantkirja asemele.

§ 1262. Kui hüpoteegiga koormatud kinnisasi kinnistusraamatu järgi jagatakse, siis tuleb iga osa koormata osahüpoteekidega ja osapantkirjadega võrdeliselt iga osa väärtusega, olgu siis et kokkuleppel hüpoteekaarusaldajaga määratakse teisiti.

Kui hüpoteekaarusaldaja hüpoteekarvastutuse eeltähendatud jaotusega ei nõustu, siis võib ta ühe kuu jooksul jaotuse jõustumisest arvates nõuda, et ta hüpoteekaarnõue rahuldataks ühe aasta jooksul.

Kui kinnisasjast eraldatakse osa, mida tuleb hinnata väärtuselt vähemaks kui üks kahekümnendik hüpoteekaarnõudest, siis ei või hüpoteekaarusaldaja vastu vaielda selle osa täielikule vabastamisele hüpoteekarvastutusest ega nõuda hüpoteekaarnõude rahuldamisest, kui talle makstakse võrdeline summa nõudest või kui kinnisasja ülejääk on talle küllaldaseks tagatiseks.

§ 1263. Maade korraldamisel ja ümberplaneerimisel, kui seda teostatakse avalikkude asutiste kaudu, viiakse äraantavaid kinnisasju koormavad hüpoteegid nende senises järjekohas üle asemeleantavaile kinnisajadele.

Kui üheks kinnisasjaks ühendatakse mitu kinnisasja, mis koormatud mitmesuguste hüpoteekidega või milledest mõned ei ole koormatud, siis viiakse hüpoteegid, nende seniseid järjekohti võimalikult säilitades, ühendatud kinnisasjale terves ulatuses üle.

VII. Ühishüpoteegid.

§ 1264. Kui ühe nõude tagamiseks on seatud hüpoteek ühishüpoteegina mitmele kinnisasjale, siis vastutab iga kinnisasi kogu nõude eest.

Ühishüpoteegi seadmisel tuleb kinnistusraamatus iga koormatava kinnisasja juures ära tähendada kaasvastutavad kinnisasjad.

Iga ühishüpoteegi kohta võib välja anda ainult ühe pantkirja. Kui koormatud kinnisasjad on mitmes kinnistusametis, siis annab iga kinnistusamet eripantkirja, tehes sellele pantkirjale vastava pealdise, kuid need eripantkirjad liidetakse üksteisega.

§ 1265. Ühishüpoteegi järgi võib usaldaja omal suval igast koormatud kinnisasjast nõuda rahuldust täielt või osaliselt.

Usaldaja võib nõude summa jagada koormatud kinnisasjade vahel nõnda, et iga kinnisasi vastutab ainult temale määratud nõude osamäära eest. Sel korral tulevad vastavalt rakendamisele eeskirjad hüpoteegi kohta nõude jagamise puhul.

§ 1266. Kuni ühishüpoteegi pantkiri pole usaldajale üle antud või kui nõue, mille tagamiseks ühishüpoteek seatud, ei teki või kustub või kui usaldaja ühishüpoteegist loobub, siis kuulub ühishüpoteek koormatud kinnisasjade omanikkudele ühiselt.

Iga ühishüpoteegiga koormatud kinnisasja omanik võib nõuda, et ühishüpoteek ta kinnisasjal piirduks summaga võrdeliselt ta kinnisasja väärtusega. Sel korral tulevad vastavalt rakendamisele eeskirjad, mis kehtivad hüpoteegi kohta koormatud kinnisasja jagamise puhul.

4. alljaotis.

Tagatishüpoteegid.

§ 1267. Hüpoteeki võib seada sel viisil, et hüpoteegist tulenevad usaldaja õigused määratakse ainult nõude järgi ja et usaldaja ei või oma nõuet tõendada sissekandega kinnistusraamatus.

Säärane hüpoteek peab kinnistusraamatus märgitud olema tagatishüpoteegina.

§ 1268. Tagatishüpoteegi kohta ei või anda pantkirja ega rakendada muid eeskirju, mis väljendavad või eeldavad nõude seotust sissekandega kinnistusraamatus.

Ülejäävalt tulevad rakendamisele eeskirjad hüpoteegi kohta.

2. jaotis.

Kinnisvõlg.

1. alljaotis.

Mõiste.

§ 1269. Kinnisasja võib kinnisvõlga koormata sel viisil, et sellele, kelle kasuks koormatis tehtud, tuleb kinnisasjast maksta teatav rahasumma.

Koormatist võib teha ka sel viisil, et kinnisasjast tuleb õiendada rahasumma intressid ning muud kõrvalkohustused.

Koormatis ei eelda võlgniku isiklikku vastutust.

§ 1270. Kinnisvõla, samuti selle intresside ja muude kõrvalkohustuste suhtes tulevad vastavalt rakendamisele eeskirjad hüpoteegi kohta, kui võrd võlgniku isikliku vastutuse eelduse puudumisest ning alljärgnevaist eeskirjadest ei järeldu teisiti.

2. alljaotis.

Erieeskirjad.

§ 1271. Kinnisvõlga ei või siduda vastukohustusega ega tingimusega. Kohustus, mis on kinnisvõia seadmise aluseks, loetakse kinnisvõla seadmiseks kustunuks.

§ 1272. Kinnisvõla seadmiseks on vajalik peale sissekande kinnistusraamatusse ka kinnisvõlakirja väljaandmine.

Kinnisvõlakirja väljaandmine võib toimuda ainult kinnisasja omaniku sõnaselgel loal.

§ 1273. Usaldajaks kinnisvõlakirja järgi võib olla kas kindel isik või iga selle võlakirja esitaja.

Kinnisvõlakirja võib välja anda ka kinnisasja omaniku enese nimele.

§ 1274. Kui usaldajat pole olemas või kui usaldaja kinnisvõlast loobub, siis võib kinnisasja omanik valida, kas sissekanne kinnistusraamatus kustutada või lasta püsida.

Ta on õigustatud kinnisvõlakirja edasi kasutama.

§ 1275. Kinnisvõlga ei või kinnistusraamatust kustutada enne, kui kinnisvõlakiri on tunnustatud õigustatud isiku avaldusel kinnistusameti poolt pealdisega tühiseks või jõustunud kohtuotsusega jõu kaotanuks.

§ 1276. Kinnisvõla suhtes on võlgnikuks koormatud kinnisasja igakordne omanik.

Kinnisasja võõrandamisega vabaneb senine omanik iseenesest kinnisvõlast.

Kinnisvõla intresside ja muude kõrvalkohustuste eest vastutab kinnisasi ainult kolme aasta jooksul arvates ajast, mil nad muutusid sissenõutavaiks.

§ 1277. Kinnisvõlanõuet kasutada, eriti pantida või võõrandada, võib ainult seoses kinnisvõlakirja valdusega, vaatamata sellele kas kinnisvõlakiri on nimeline või esitajaline.

Kui kinnisvõlakirjale on juurde lisatud intresside kupongid, siis võib intresse maksta ainult kupongi esitajale.

Kinnisvõla üleandmiseks on igal juhul vajalik kinnisvõlakirja üleandmine. Peale selle on vajalik üleandmise pealdis kinnisvõlakirjal ühes omandaja äratähendamise, kui kinnisvõlakiri on nimeline.

§ 1278. Tähtajaga mitteseotud kinnisvõla kapital muutub sissenõutavaks ainult pärast ühe aasta möödumist arvates ülesütlemise ajast. Ülesõelda võib nii kinnisasja omanik kui ka usaldaja.

Pooled võivad kokku leppida teisiti, kui seesuguse kokkuleppe võimalus on kinnisvõlakirjal tähendatud.

§ 1279. Kapitali, samuti intresside ja muude kõrvalkohustuste maksimine tuleb teostada koormatud kinnisasja kinnistusameti asukohas, kui kinnisvõlakirjal ei ole määratud teisiti.

§ 1280. Kui kinnisasja omanik ise on usaldaja, siis ta ei või ise nõuda enda rahulduseks kinnisasja sundmüüki.

Intresse võib omanik saada ainult siis, kui kinnisasi teise isiku nõudel on seatud sundvalitsemise alla, ning seda ainult sundvalitsemise kestel.

§ 1281. Vormikohaselt väljaantud kinnisvõlakiri annab igähele, kes on heas usus, kõik need õigused, mis järelduvad võlakirja tekstist.

Lahkumineku juhul kinnisvõlakirja ja kinnistusraamatu sissekande vahel on kinnistusraamat mööduandev.

§ 1282. Kinnisasja omanik võib usaldaja vastu esitada ainult seeguseid vaideid, mis põhjenevad kas kinnistusraamatu sissekandel või kinnisvõlakirjal, või mis tal on sissenõudva usaldaja vastu isiklikult.

3. jaotis.

Pantimine kinnispandiasutistes.

§ 1283. Pantimine kinnispandiasutistes ja sellest tekkivad õigussuhted alluvad vastavalt kinnispandi kohta käivaile eeskirjadele, kuivõrd eriseadused ei määra teisiti.

VIIES RAAMAT.

Võlaõigus.

1. osa.

Üldeeskirjad.

1. peatükk.

Sissejuhatavad eeskirjad.

§ 1284. Võlaõiguse järgi kohustub võlgnik usaldaja kasuks teatavaks soorituseks, millel on tavaliselt varaline väärtus.

§ 1285. Võlaõigused põhjenevad kas õigustoimingul või teise isiku lubamatul teol või oludel, milledega seadus seob säärase õiguse.

§ 1286. Igas õigustoimingus eeldatakse kas kahe või rohkemate sellest osavõtjate poolte tahet vastastikuse kokkuleppe alusel, või võlgniku ühepoolset tahet. Esimesse liiki kuuluvad lepingud, teise — töötused.

§ 1287. Lepingud ja töötused, olenemata sellest, kas neil on oma nimetus või mitte, alluvad käesoleva raamatu üldeeskirjadele.

Erieeskirjad üksikute lepingute kohta sisalduvad käesoleva raamatu eriosas, samuti muis vastavais seadustes. Kui viimastes vastavat eeskirja ei leidu, siis tuleb kohaldamisele käesolev seadus.

Sama kehtib lubamatute tegude, samuti olude kohta, milledega seadus seob võlaõiguse.

2. peatükk.

Võlaõiguste tekkimine.

1. jagu.

Lepingud.

1. jaotis.

Kokkulepe lepinglaste vahel.

§ 1288. Leping loetakse lõplikult sõlmituks alles siis, kui lepinglaste vahel on toimunud täielik kokkulepe lepingu koosseisu oluliste osade kohta, tahtega teha seda vastastikku kohustavaks.

§ 1289. Kuni pole toimunud lõplikku kokkulepet, loetakse poolte läbirääkimised lepingu koosseisu oluliste osade kohta ainult esialgseks kokkurääkimiseks, millele ei või rajada võlaõigust ega vastavat hagi.

§ 1290. Kui poolte vahel on küll toimunud kokkulepe lepingu koosseisu oluliste osade kohta, kuid pooled on endale sõnaselgelt jätnud õiguse veel kokku rääkida teatavate kõrvalmäärangute kohta, siis loetakse see kokkulepe samuti ainult esialgseks kokkurääkimiseks. Kui aga kõrvalmäärangute suhtes säärast õigust pole jäetud, siis loetakse leping lõplikult sõlmituks, olgu siis et poolte tahtest tuleb järeldada vastupidist.

§ 1291. Vastastikune kokkuleppimine võib toimuda kummagi poole poolt ühtaegu või ühe poole poolt enne teist.

See kokkuleppimine võib toimuda eriti ühe poole ettepanekuga, mille teine pool hiljem vastu võtab, või aga kõigepealt vastuvõtmisega, mis väljendatud palve, nõudmise või muul kujul.

§ 1292. Ainult ühe poole poolt tehtud ettepanekul ei ole lepingu sõlmimiseks veel kohustavat jõudu, ka siis, kui sellega on seotud kindel töötus. Ettepanekust võib loobuda, kuni teine pool seda pole vastu võtnud.

§ 1293. Kui leping sõlmitakse eemalolijate vahel, siis loetakse see lõplikult sõlmituks ajast, mil ettepanek vastu võetakse, olgugi et ettepaneku tegija ei ole saanud veel teadet vastuvõtmise kohta.

Kui aga vastuvõtmine ei ole tingimusteta, vaid vajab veel edasist läbirääkimist, siis loetakse leping lõplikult sõlmituks ajast, mil üks pool avaldab lõpliku nõusoleku.

§ 1294. Kui ettepaneku tegija on määranud vastamiseks tähtaja, siis ta on seotud tähtaja möödumiseni. Tähtaja mitterääramise korral võib ta aga oma ettepaneku tagasi võtta, kui teine pool vastuvõtmise avaldusega viivitab.

Küsimus, kas viivitus on toimunud, lahendatakse olude kohaselt. Kaubanduslikus käibes loetakse viivituseks iga juhtum, mil vastus ei järgne esimese postiga.

§ 1295. Kui ettepanek tagasi võetakse ning isik, kellele ettepanek tehti, ei olnud tagasivõtmisest teadlik või ei võinud sellest teada, ja ühtlasi pole süüdi viivituses, siis on ettepaneku tegija kohustatud sellele isikule tasuma kahju, mis ta on kandnud teadmisel, et ettepanek on jõus.

§ 1296. Esialgsed kokkurääkimised, mis taotleavad teatava lepingu sõlmimist tulevikus, omavad cellepinguna täielikku jõudu, kui nendega on kindlaks määratud lepingu koosseisu olulised osad.

2. jaotis.

Lepingu ese.

§ 1297. Võlaõiguse esemeks olevaks soorituseks võib olla teatava teo kordasaatmine kui ka teost hoidumine.

§ 1298. Võlaõiguse esemeks võib olla ainult miski võimalik. Vastasel korral loetakse leping kehtetuks.

Lepingut võib sõlmida asjade kohta, mis tekivad ailes tulevikus.

§ 1299. Leping millegi kohta, mis on looduseaduse järgi võimatu, ei ole kehtiv.

Kui lepingu täitmine ei ole võimatu üldse, vaid on seda ainult töotajale, või kui võimatus on töotaja oma tegevuse tagajärjeks, siis on ta kohustatud maksma tasu sellele, kellele töötas.

Kui töotus on alternatiivne, mille esemeist ainult üks on võimatu, siis tuleb vaadata sellele töötusele kui tingimuseta kohustusele, mille ese on võimalik.

§ 1300. Sooritused, mis on seaduse, avaliku korra või heade kommete vastased või mis on sihitud seadusest möödahiilimisele, ei või olla esemeks lepingule, viimase kehtetuse ähvardusel.

§ 1301. Lepingu esemeks võib olla ainult see, mis ei ole tsiviilkäibest kõrvaldatud. Vastasel korral loetakse leping kehtetuks.

Leping käibest kõrvaldatud asja kohta on kehtetu isegi siis, kui asi tuleks hiljem käibesse, kuid see, kellele asi töötatud, võib nõuda, kui ta ei tundnud asja omadust, vastaspoolelt tasu.

Kui asi on kõrvaldatud käibest ainult võlgniku suhtes, usaldaja aga on võimeline seda valdama, siis on leping kehtiv.

§ 1302. Leping võõra asja kohta on kehtiv ka siis, kui see on sõlmitud asja omaniku nõusolekuta ja teadmata, välja arvatud juhud, mil asi on röövitud või varastatud ning kui see on teada isikule, kelle kasuks leping sõlmitud.

§ 1303. Omaenda asi ei või olla esemeks seesuguseile lepinguile, millede eesmärgiks on selle asja peale õiguste omandamine või selle kohta omaniku poolt enda peale mingisuguste ülesannete võtmine, olgu siis et leping on sõlmitud tingimisi selleks juhaks, et täitmise tähtaja saabumisel isik, kellele töotus antud, ei ole enam selle asja omanik, või leping ei käi asja enda, vaid võõraste õiguste kohta asja peale, või säärane leping on kooskõlas asjaõiguse eeskirjadega.

§ 1304. Leping, millega keegi töötab millegi täitmist kolmanda isiku poolt, ei ole kohustav töotajale ega kolmandale isikule, kui viimane ei ole töotaja pärija.

Erandina on seesugune töotus kehtiv:

- 1) võõra võlakohustuse enda peale võtmise korral;
- 2) kui keegi töötab esitada enda cest käendajaid;
- 3) kui kellegi isiku asjade ajaja annab töotuse ja tagab selle kinnitamise isiku poolt, kelle asju ta ajab;
- 4) kui töotus on antud leppetrahvi kartusel või kohustusega maksta tasu.

Kõigil eelmises lõikes tähendatud juhtudel makstakse mittetäitmise korral kas leppetrahvi või täielikku tasu.

§ 1305. Kui keegi töötab võtta tarvitusele abinõud, et kolmas isik midagi teeks või täidaks, või püüab teda mõjutada selleks, siis selles sisaldub töötaja enda sooritus. Vastavalt peab töötaja tasuma kahjud, kuivõrd kolmas isik enda peale vastavaid sooritusi ei võta.

§ 1306. Kohustuse eset ega täitmist ei või jätta ainult võlgniku suvale. Kui lepingu ese on täitsa määramata, ei ole lepingul mingisugust jõudu.

§ 1307. Kui kohustuse esemeks on asendatavad asjad, ilma et oleks täpsemalt märgitud nende arv või omadus, siis leping loetakse ikkagi kehtivaks, kui seadusega või eraisiku korraldusega on eseme määramine jäetud kolmanda isiku või kohtu õiglasele suvale või kui üldse seesuguseks määramiseks on olemas kindlaid andmeid.

Kui kolmas isik, kellele eelmainitud määramine on tehtud ülesandeks, ei taha või ei saa seda enda peale võtta, siis loetakse leping kehtetuks.

§ 1308. Kui kohustuse esemeks on asendamatu asi, mis on piiritletud ainult liigi järgi, siis jäetakse eseme määramine kahtluse korral võlgniku hooleks.

Sama tuleb rakendamisele siis, kui täitmisele kuulub valiku järgi see või teine ese (alternatiivne kohustus).

§ 1309. Kui alternatiivse kohustuse juures võlgnik täidab ekslikult selle mõlemad esemed, siis on tal õigus ka sel juhul valida, kumma neist esemest ta tagasi nõuab ja kumma jätab usaldajale.

§ 1310. Eelmainitud valikuõigust võib nii võlgnik kui ka usaldaja kasutada ainult ühe korra, kui neil ei ole sõnaselgelt lubatud valida mitu korda, või kui ei tule kõne alla perioodiliselt korduvad sooritused.

Kui on lubatud valida ainult üks kord, siis võib võlgnik seda teha kuni soorituse teostamiseni, usaldaja aga ka hagi esitamisel, eeldusega, et nad ei ole väljendanud oma tahet kindlakujuliselt juba varem.

§ 1311. Kui võlgnik ja usaldaja neile jäetud valikuõigust ei kasutanud, siis läheb see üle nende pärijaile ja teistele järglastele, sealhulgas ka neile, kellele nad oma õigused on üle andnud.

§ 1312. Kui alternatiivse kohustuse korral juhuslikult hukuvad mõlemad esemed, siis vabaneb võlgnik täielikult oma kohustuse täitmisest, võib aga sellele vaatamata nõuda usaldajalt tema vastukohustuse täitmist.

Kui hukub ainult üks ese, siis säilitab võlgnik temale kuuluva valikuõiguse ja võib oma suva järgi kas täita järelejäänud eseme või tasuda hukkunud eseme väärtuse. Usaldaja aga, kui talle oli jäetud valikuõigus, peab rahulduma ainult järelejäänud esemega.

§ 1313. Kui kahest täitmisele kuuluvast esemest üks hukub vastaspoole süü läbi või viivituse tõttu viimase poolt, siis see, kel on valikuõigus, säilitab selle õiguse, olgu see võlgnik või usaldaja, ning võib oma suva järgi võlgnikuna täita või usaldajana nõuda nii ühte kui teist. Kui aga vastaspool on hävitanud mõlemad esemed, siis oleneb valikuõiguse kasutajast saada tasu selle või teise eest.

§ 1314. Kui üks või mõlemad esemed hukuvad selle süü läbi, kel on valikuõigus, siis ta kaotab selle õiguse ning võib ühe eseme hukkumise korral, vastavalt sellele, kas tal lasub kohustus täita või on tal õigus nõuda, kas täita või nõuda järelejäänud eset; mõlemate esemete hukkumise korral aga, kui seejuures mõlemad hukuvad teineteise järel, piirdub täitmine või nõudmine

selle eseme väärtusega, mis hukkus viimasena; kui nad aga hukkusid ühel ajal, siis vastaspool ise valib välja eseme, mille eest ta eelistab saada tasu.

§ 1315. Paragrahvides 1313 ja 1314 ettenähtud juhtudel on usaldaja, kui eseme hukkumise süü langeb temale, kohustatud peale selle andma vastaspoolele täieliku kahjutasu.

§ 1316. Iga kohustus peab olema täidetud täies ulatuses ja kedagi ei või sundida rahulduma oma nõude osalise täitmisega ka siis mitte, kui selle ese oleks jagatav.

§ 1317. Kuigi kohustuste juures, mis oma iseloomult on jagamatud, nende osaline täitmine on võimatu isegi poolte vastastikuse nõusoleku korral, siiski sellele vaatamata, kui kohustatud isik mõistetakse kohustuse mittetäitmise pärast vastaspoolele kahjutasu maksma, võib seda kahjutasu maksta ka osakaupa, nii et juhul, kui kohustus lasub mitmel isikul, vabaneb igaüks neist oma osa äramaksmisega edaspidisest vastutusest.

3. jaotis.

Tingimused, tähtpäevad ja tähtajad.

§ 1318. Iga leping võib sisaldada ka mitmesuguseid kõrvalmääranguid, eriti tingimusi, tähtpäevi ja tähtaegu.

§ 1319. Liiga ebamäärased tingimused tühistavad neist olenevad lepingumäärangud.

§ 1320. Kui tingimus on tehtud sõltuvaks ainult selle tahtest, kelle kasuks leping on sõlmitud, siis sellel tingimusel ei ole mingisugust mõju, olgu siis et lepingu sisust ilmneb sellele vastupidine tahe.

§ 1321. Tingimuslik nõue läheb üle selle isiku pärijaile, kes oleks olnud usaldajaks, kui ta oleks edasi elanud, välja arvatud juhtum, mil nõudmine või tingimuse täitmine oleks seotud nimelt tema isikuga.

Niisama säilitab tingimuslik nõue jõu ka tingimisi-võlgniku pärijate kohta.

§ 1322. Kui lepingukohuslane täidab oma kohustuse enne määratud tingimuse täitumist eeldusel, et see on juba täitunud, siis ta võib tagasi nõuda seda, mis tema poolt on täidetud, kuivõrd tingimus vahepeal täiesti ei ole täitunud.

§ 1323. Kui lepinguga omandatud õiguse teostama hakkamise tähtpäev on jäetud täielikult selle suvale, kellele see õigus on antud, siis läheb see õigus üle ka tema pärijaile.

§ 1324. Maksmist või täitmist, mille kohta tähtpäeva või tähtaja määramine on jäetud võlgniku hooleks, ei või nõuda enne viimase surma.

Kui kasutamissoõiguse kestuse määramine on jäetud asja omaniku hooleks, siis see õigus kustub omaniku surmaga, olgu siis et ta eluajal tegi korralduse selle kestuse kohta.

§ 1325. Kahtluse korral tõlgitetakse iga tähtpäeva ja tähtaega võlgnikule soodsamas mõttes kui usaldajale, et kergendada esimesel lepingu täitmist.

Võlgnikul ei ole keelatud täita oma kohustust ka enne määratud tähtpäeva või tähtaega, kui ei ole kokku lepitud just vastupidiselt või kui asja oludest ei ilmne, et tähtpäev või tähtaeg oli määratud usaldaja kasuks.

Võlgnik, kes aga täidab oma kohustuse enne määratud tähtpäeva või tähtaega, kaotab õiguse nõuda tagasi seda, mis ta on täitnud.

§ 1326. Tähtpäeva saabumisel ei ole tagasiulatuvat jõudu. Kes on kohustatud välja andma asja, ei ole ühtlasi kohustatud välja andma ka lepingu sõlmimisest saadik asjast saadud vilja.

4. jaotis.

Lepingute vorm.

§ 1327. Kirjalikku vormi vajavad kehtetuse ähvardusel:

- 1) lepingud kinnisomandi ja muude kinnistusraamatusse kantavate asjaõiguste tekitamiseks, üleandmiseks või lõpetamiseks;
- 2) eestkostetava või hooldatava nimel sõlmitavad lepingud, mis vajavad hoolduskohtu kinnitamist;
- 3) lepingud, mida lepinglased kokkuleppel on otsustanud koostada kirjalikus vormis, kui see on määratud lepingu koosseisu oluliseks osaks;
- 4) lepingud teistel seaduses tähendatud juhtudel.

§ 1328. Kui leping on sõlmitud kirjalikus vormis, siis sellesse mitte paigutatud suuline kokkulepe on kehtiv ainult sedavõrd, kui võrd see on vajalik kirjaliku lepingu tõlgitsemiseks või kui võrd lepinglased selle kehtivust kirjalikus vormis on sõnaselgelt väljendanud.

Säärane suuline kokkulepe on täiesti kehtetu, kui kirjalik vorm on lepingu koosseisu oluline osa.

§ 1329. Kui seadus tulevase lepingu kehtivuseks näeb ette teatava vormi, siis on sama nõutav ka eellepingu kohta.

5. jaotis.

Lepingute jõud.

§ 1330. Seaduslikul alusel sõlmitud leping paneb lepinglastele kohustuse täpselt täita seda, mis tõotatud.

Üleliigne koormavus ega edaspidi saabuvad raskused täitmisviisis ei anna ühele poolele õigust lepingust taganeda, ka mitte teisele kahjutasu maksimisega.

Üks pool ei või taganeda lepingust teise nõusolekuta isegi sel juhul, kui viimane lepingut ei täida.

§ 1331. Ühepoolne lepingust taganemine on lubatud ainult siis, kui alus selleks on toimingute loomuses eneses, kui see on teatavil oludel seadusega lubatud või kui seesugune õigus on lepingus sõnaselgelt väljendatud.

Üksikasjalised eeskirjad selle kohta leiduvad eraldi üksikute lepingute liikide juures.

§ 1332. Kummalgi poolel on õigus hageda teiselt lepingu täitmist. See õigus läheb üle ka nende pärijaile, välja arvatud juhud, mil kohustus on piiratud lepinglase isikuga või mil lepingu esemeks on seesugune sooritus, mis oleneb kohustatu erilistest isiklikest omadustest ja vahekordadest.

§ 1333. Kui hagetakse vastastikuse lepingu täielikku täitmist, siis peab hageja kas avaldama valmisolekut nõudekohaseks täitmiseks ka omalt poolt või tõendama, et see on tema poolt juba tehtud. Ilma selleta võib talle esitada vaide lepingu mittetäitmise kohta tema poolt, olgu siis et toimingute loomuse järgi täitmiskohustus lasub esijoones kostjal.

6. jaotis.

Lepingud ja kõrvalised isikud.

1. alljaotis.

Asendaja.

§ 1334. Kui keegi tegutseb asendajana teise eest sel viisil, et sõlmib lepingu olgugi teise eest, kuid mitte tema nimel, siis on leping kehtiv ainult sõlmija kohta, asendatavale laieneb see aga ainult siis, kui see viimasele eriti üle antakse.

§ 1335. Kui asendaja tarvitab lepingu järgi saadut asendatava kasuks, siis läheb viimasele üle ka kohustuse täitmine selles ulatuses, mis ära tarvitatud.

2. alljaotis.

Kolmandad isikud.

§ 1336. Lepingust tulenevad õigused ja kohustused, kuivõrd need ei ole puhtisiklikud, lähevad üle lepinglaste üldistele õigusjärglastele, olgu siis et seadus teeb sellest sõnaselge erandi.

§ 1337. Kui üks lepinglane kohustub teisele mingisuguse töötusega kolmanda isiku kasuks, siis mitte üksnes töötuse vastuvõtja, vaid ka kolmas isik, kelle kasuks see on antud, omandab õiguse nõuda kohustatult seesuguse lepingu täitmist.

Õigus, mis tuleneb säärasest lepingust, muutub kolmandale isikule töötuse vastuvõtja tahtest sõltumatuks ainult siis, kui ta ise lepingule juurde astub, andes teada, et ta võtab vastu selle, mis temale lepinguga on määratud.

§ 1338. Kuni kolmas isik lepingule ei ole veel juurde astunud, loetakse leping olevaks ainult selle sõlminud poolte vahel ja nemad võivad vastastikusel kokkuleppel igal ajal sellest taganeda. Peale selle see neist, kellele on antud töötus kolmanda kasuks, võib vabastada teise poole enda peale võetud kohustustest; teisel aga ei ole õigust ühepoolselt lepingust taganeda.

§ 1339. See, kelle kasuks on midagi töötatud teiste isikute lepingute järgi, ei ole kohustatud seda töötust vastu võtma. Kui ta vastu võtmast keeldub, siis kannab sellest tekkida võivad tagajärjed ainuüksi see, kes töötuse vastu võttis.

3. alljaotis.

Mittekindlalt tähendatud isikud.

§ 1340. Usaldajaks võib olla ka mittekindlalt tähendatud isik, kui võlgnik väljaantud dokumendis kohustub toimetama maksmist selle dokumendi järgi igale selle esitajale (esitajapaberid).

Kui dokumendis usaldaja on nimetatud, kuid lisandiga: „või esitajale“, siis tuleb esitaja all mõista ainult seda, kellele nimetatud esimene usaldaja oma nõudeõiguse on loovutanud.

§ 1341. Esitajapabereid võivad välja anda riigivõimu vastavad organid või seatud korras selleks asutatud või kinnitatud asutised ja ühingud ning seaduses ettenähtud juhtudel ka eraisikud.

§ 1342. Esitajapaberi valdajat loetakse, kuni see paber on tema käes, selle väljaandja usaldajaks, väljaandjat aga viimase võlgnikuks.

§ 1343. Esitajapaberil põhjeneva õiguse loovutamine toimub selle paberi üleandmisega käest kätte.

Üleandja vastutab vastuvõtja ees ainult dokumendi ehtsuse, mitte aga võlgniku maksuvõime eest.

§ 1344. Võlgnik ei või esitajapaberi järgi esitada selle valdajale mingeid vaideid, mida ta oleks olnud õigustatud vastu seadma esimesele või ühele selle järgnevaist valdajaist. Samuti ei ole ta õigustatud kõrvale hoiduma oma kohustuse täitmisest ei viisi pärast, millisel esitaja selle paberi on omandanud, ega ka hinna ettekäändel, mille eest esitaja selle on endale saanud.

§ 1345. Esitajapaberid võivad olla nii asja- kui ka võlaõiguste esemeiks.

§ 1346. Kui esitajapaber on valdajal kaotsi läinud või hävinud, siis võib ta paluda kohut välja kutsuda seda, kelle kätte see võis sattuda. Kui keegi määratud tähtaja möödumiseni ei ole ilmunud, siis võib ta muude takistuste puudumisel nõuda kaotatud paberi kehtetuks tunnustamist ning selle asendamist uuega, või kui makсутähtpäev on juba saabunud, maksmist selle järgi.

Väljakutse peale ilmunud valdaja vastu on omandihagi lubatud ainult asjaõiguse eeskirjade ulatuses.

§ 1347. Esitajapabereid võib kõrvaldada käibest pealdiste tegemisega valdaja nimele või muul seaduslikes eeskirjades ettenähtud viisil.

2. jagu.

Ühepoolne töotus.

§ 1348. Ühepoolne, teise poole poolt veel vastuvõtmata töotus ei tekita mingisugust kohustust, välja arvatud töotus avaliku kuulutusega ja muud seaduses eriti ettenähtud juhud.

§ 1349. Kes avaliku kuulutusega on töötanud anda mingisuguse soorituse eest teatava tasu, see võib, kuni sooritus veel pole nõudekohaselt teostatud, oma töotuse tagasi võtta, kuid mitte teisiti kui samasuguse avaliku kuulutuse kaudu.

Kui aga keegi on juba teinud ettevalmistusi selle teostamiseks, mille eest oli töötatud anda tasu, siis jääb kuulutaja oma töotusega seotuks eeldusel, et sooritus nõudekohaselt teostatakse.

Kui kuulutaja on määranud soorituse teostamiseks tähtaja, siis töotus ei ole tagasivõetav enne tähtaja möödumist, tähtaja möödumisega aga kaotab ta oma jõu.

§ 1350. Õigus töötatud tasu saamiseks on sellel, kes on teostanud soorituse esimesena.

Isikute vahel, kes on soorituse teostanud ühteaegu, jagatakse tasu võrdselt.

Kui sooritusel on ühiselt kaastegevad olnud mitu isikut, siis jagatakse tasu nende vahel kokkuleppe järgi, kokkuleppe puudumisel aga igauhe osavõtu määra järgi.

§ 1351. Avalikult kuulutatud töotus, milles kutsutakse üles võistlusele auhinna saamiseks teostise eest, on kehtiv ainult siis, kui kuulutuses on määratud tähtaeg teostise esitamiseks.

Otsustamine selle üle, kas tähtaja jooksul esitatud teostis vastab kuulutuses määratud nõuetele, samuti selle üle, milline esitatud teostistest väärib eelistamist, kuulub töotajale, kui kuulutuses ei ole selleks määratud teist isikut

või kui määratud isik ülesande täitmisest loobub. Otsus on võistlusest osavõrjaile kohustav.

Võistlejate vahel, kes esitanud üheväärsed teostised, jagatakse auhind võrdselt, kui kuulutuses ei ole määratud teisiti.

Töötaja omandab auhinnatud teostise ainult siis, kui ta seda oli kuulutuses määranud.

3. jagu.

Lubamatud teod.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1352. Iga õiguserikkumine lubamatu teoga annab sellest kahju kannatanule õiguse nõuda rikkujalt kahjutasu, kuivõrd seda tegu võib viimasele süüks panna.

Teoks võib olla teo kordasaatmine kui ka teost hoidumine.

§ 1353. Õiguserikkumiseks ei loeta seda, kui keegi seaduse piirides teostab temale kuuluvat õigust või teostab kahjusaaaja vastu hädakaitset või toimib kahjusaaaja tahtel, olgu siis et kurjasti tarvitatakse viimase vähest elukogemust või alistatud seisukorda.

§ 1354. Lastele alla seitsme aasta, samuti otsusevõimetuile isikuile õiguserikkumist süüks ei panda.

Otsusevõimetus, mis tekkinud joovastavate või uimastavate ainete tarvitamise tagajärjel, süüdivust ei vähenda.

§ 1355. Alluva poolt ülema või peremehe käsul toimepandud õiguserikkumist esimesele süüks ei panda, kui tegu iseenesest ei ole süütegu.

§ 1356. Süüdivuse aste on erinev selle järgi, kas tegu on korda saadetud pahatahtlikult või hooletuse tõttu.

§ 1357. Pahatahtluse all mõistetakse igasugust seadusvastast tahtlikku kahjutekitamist teisele.

§ 1358. Kui mõlemad pooled tegutsesid pahatahtlikult ühe ning sama eseme suhtes ühtedel ning samadel kaalutlustel, siis üks pool ei või esitada mingisuguseid taotlusi teise poole vastu.

Kui aga pahatahtlus avaldus ainult ühelt poolt, siis sellest kannatanul on õigus hageda talt rahuldust, kuigi ta ise oli süüdi hooletuses.

§ 1359. Kokkulepe selle kohta, et pahatahtliku teoga tekitatud kahju ei peaks tasutama, on kehtetu. Ei ole aga keelatud loobuda igasugustest nõudmistest, mis tulenevad juba kordasaadetud pahatahtlikust teost, kui kahju kannatanule on küllaldaselt teada nii see õigus, mida ta võib hageda, kui ka selle alused.

§ 1360. Igasugune seadusvastane tegu, mis on korda saadetud pahatahtluseta, loetakse, kuivõrd kordasaatjat võib selles tunnustada süüdivaks, ainult hooletuseks.

Hooletus on kas raske või kerge.

§ 1361. Hooletus loetakse raskeks, kui keegi toimib äärmiselt kerge-meelselt ning ettevaatamatult, saates korda sääraseid tegusid, millede kahjulikkus ja ohtlikkus ei võinud ega pidanud jääma talle teadmatuks.

Kahjutasu ja muude tsiviilõiguslike tagajärgede suhtes loetakse raske hooletus võrdseks pahatahtlusega, kui võrd seadus ei määra teisiti.

§ 1362. Kergeks hooletuseks loetakse säärase hoole ja virkuse puudumine, mida üldse peab omama iga hea ja hoolikas peremees.

§ 1363. Hooletust ei panda süüks seaduses sõnaselgelt väljendatud juhtudel, kui keegi võõraste asjade ja toimetuste eest hoolitseb ainult niivõrd, kui ta on harjunud hoolitsema omaenda asjade ja toimetuste eest, olgu siis et hooletus on raske.

§ 1364. Kui lepingust tulenevais võlavahekordades, olgu need kindlaks määratud kas sõnaselgelt lepingus või seadusega, üks pooltest peab hoidma ja valvama asja, siis selleks kohustatu vastutab selle asja nii varastamise kui ka igamise teel omandamise eest.

§ 1365. Vahenditult õiguserikkumistest tulenevais nõudeis, olgugi et võlaõiguslikud vahekorrad pole veel kindlaks määratud, vastutab rikkuja igasuguse hooletuse eest.

§ 1366. Eeskirjad selle kohta, missugust hooletuse astet pannakse süüks võlavahekordades, mis tekivad lepingust või võõraste asjade valitsemisest, niisama ka juhul, kui kellegi vastu võib esitada nõudeid võõraste asjade valdamise pärast, on seaduses toodud omal kohal.

§ 1367. Kui mõlemad pooled vastastikku on süüdi hooletuses, siis sellest tekkivad nõuded tasaarvestatakse vastastikku sel määral, mil nad teineteist katavad.

§ 1368. Esitama tõendeid selle kohta, et õiguserikkumine on üldse toimunud, on kohustatud kahjukannatanu. Kostjal lasub aga kohus tõendada, et rikkumist ei saa talle süüks panna.

2. jaotis.

Kahjud ja nende tasumine.

1. alljaotis.

Kahju mõiste ja liigid.

§ 1369. Kahjuks loetakse iga varaliselt hinnatav kaotus.

Kahju võib olla kas juba olemasolev või eelseisev. Esimene neist annab õiguse tasu peale, teine tagatise peale.

§ 1370. Olemasolev kahju on kas lauskahju, kui sellega on vähenenud kahjukannataja olemasolev vara, või saamata kasu, kui sellega on nurjunud kindlasti oodatav vara juurdekasv.

Mõlemad liigid moodustavad nende eest saadava tasu mõttes huvi.

§ 1371. Kahju on kas otsene, kui ta on seadusvastase teo loomulik ning vältimatu tagajärg, või kaudne, kui ta on tekkinud eriliste olude kokkusaatumisest, või juhuslik, kui ta põhjus on sündmustes, mida oli võimatu ette näha inimese mõistusega või kõrvaldada inimvõimetega.

§ 1372. Keegi ei ole kohustatud tasuma juhuslikku kahju, kui võrd seadus ei määra teisiti.

Kui juhus kedagi takistab täitmast enese peale võetud kohustust, siis loetakse kohustus tema poolt otsekui täidetuks, olgu siis et ta on lepingus võtnud juhuse enda kanda.

§ 1373. Iga mittejuhuslik kahju kuulub tasumisele.

2. alljaotis.

Tasu nõudmise õigus ja tasumiskohus.

§ 1374. Kahjusaaja ei ole õigustatud tasu nõudma kahju eest, mille ta ise tavalise hoolega oleks võinud kõrvaldada. Eelmine eeskiri ei ole kehtiv õiguse tahtliku rikkumise, samuti teistel seaduses sõnaselgelt väljendatud juhtudel.

§ 1375. Igaüks on ise kohustatud tasuma kahju, mille ta on tekitanud oma teoga.

§ 1376. Kuigi lastele alla seitsme aasta vanuse ja otsusevõimetuile isikuile ei arvata nende tegusid süüks, siiski peab nende poolt tekitatud kahju tasutama nende varast, niivõrd kui selle tõttu nende elu ülalpidamine ei muutu võimatuks. Kui aga seejuures selgub hooletus nende poolt, kellele valve all nimetatud isikud seisavad, siis vastutavad oma varaga kõigepealt hooletuses süüdi olevad isikud.

§ 1377. Kes teisele isikule teeb ülesandeks lubamatu teo, see vastutab ülesandesaja teo eest, olgugi et viimane on üle astunud ülesande piiridest.

Sama vastutust kannab isik, kes on teisele andnud ajendi teoks, millest on tekkinud kahju kolmandale isikule.

§ 1378. Kes teenijate ja teiste palgatavate isikute valikul ei toimi vajaliku hoolega, jättes selgitamata nende võimed ja kõlblikkuse neile langevate kohustuste täitmiseks, see vastutab kahju eest, mis nende poolt seejuures on tehtud kolmandaile isikuile.

§ 1379. Kui kellelegi tekib kahju teise isiku seadusvastasest teost väljaspool vahetorda, milles nad võivad olla lepingu järgi, siis vastutab kahjutekitaja kogu huvi eest.

Kui tasumiskohus tuleneb lepingul põhjeneva kohustuse rikkumisest, siis määravad tasu suuruse lepingu sisu ja seaduse vastavad eeskirjad.

3. alljaotis.

Kahju hindamine.

§ 1380. Huvi hindamisel arvestatakse mitte ainult asja ja tema päraldiste väärtust, vaid ka seda kaotust, mis on kahjustava sündmusega kaudselt tekitatud, eriti niisuguste asjade väärtuse vähenemist, mis ise on jäänud rikkumata, võimaliku kasu saamata jäämist ning kahju tõttu vajalikuks saanud erakorralisi kulusid.

§ 1381. Saamata kasu arvutusel ei või arvestada ainuüksi võimalusi, vaid peab olema kindel või vähemalt juriidiliste tõendite jõusolekuks vajalikul määral tõendatud, et seesugune kahju on kahjustava teo otsene või kaudne tagajärg.

§ 1382. Kui rahalist võlga tähtajal ei õiendata, siis on usaldajal õigus nõuda tasuna seetõttu saamata kasu asemel ainult seaduslikke intresse, olgu siis et ta suudab tõendada, et tema huvi ületab nende summa.

§ 1383. Asja hindamisel arvestatakse mitte ainult selle harilikku väärtust, vaid ka selle erilist väärtust kahjusaajale. Ei arvestata isiklikul kalliks- pidamisel põhjerevat väärtust.

Kui asja harilikku väärtust võidakse täpselt kindlaks määrata, siis kogu tasu asja eest ei või ületada asja kahekordset väärtust. Kui aga asja loomus,

arv ja suurus ei ole täpselt kindlaks tehtud, siis hinnatakse kahju kohtu õiglase suva järgi.

§ 1384. Kahju hindamisel tuleb silmas pidada täitmiskohta.

Kui täitmiskoht oli lepingus määratud, siis arvestatakse väärtus, mis tasutaval esemel oli sel kohal. Kui aga kohta määratud ei ole, siis arvatakse hind selle koha järgi, kus tasuhagi on esitatud kohtule.

§ 1385. Kui kahju on tekkinud lepinguga määratud suhete rikkumisest ja kui lepingu täitmiseks oli määratud teatav tähtpäev, siis tuleb see tähtpäev kahju hindamisel arvesse võtta. Kui aga lepingus tähtpäeva ei olnud ette nähtud, siis võetakse hindamisaluseks aeg, mil tehti jõustunud kohtuotsus tasu väljamõistmise kohta.

Kui tasunõue ei ole tuletatud lepingujärgse kohustuse rikkumisest, vaid muust lubamatust teost, siis on kahju hindamisel mõõduandev asja väärtus kahjutegemise ajal.

3. jaotis.

Viivitus.

1. alljaotis.

Mõiste ja liigid.

§ 1386. Viivituseks loetakse seadusvastane hiline mine võlakohustuse eseme täitmisel või täitmise vastuvõtmisel.

Esimesel juhul on viivituses võlgnik, teisel — usaldaja.

§ 1387. Viivitus võlgniku poolt saabub iseenesest:

- 1) kui võlgnik on asja omastanud vargusega, vägivallega või muul seadusvastasel viisil;
- 2) kui täitmiseks määratud tähtpäeval ei ole võimalik võlgnikku tabada ja säärase äraoleku õigustamiseks ei esitata mõjuvaid põhjusi;
- 3) kui võlgnik laseb mööda tähtpäeva, mis on täitmiseks määratud lepingu, seaduse või tava järgi.

§ 1388. Kui viivitus võlgniku poolt ei saabu iseenesest, siis peab säärase viivituse tunnustamiseks võlgnik saama usaldajalt meeldetuletuse.

Meeldetuletus peab olema tehtud võlgniku nimele.

§ 1389. Meeldetuletust ei pea tingimata tegema notari kaudu. Täielikuks kehtivuseks ei või seda aga teha enne kohustuse tähtpäeva saabumist ega niisugusel ajal või niisuguses kohas, mis on sedavõrd ebasobivad, et olude kohaselt ei ole oodata kohe järgnevat täitmist.

§ 1390. Võlgnik ei ole viivituses, kui viivituse põhjuseks on tema tõsine kahtlus kas selle kohustuse kohta üldse, mille täitmist temalt nõutakse, või aga nõude ulatuse kohta.

Kohtul on õigus vabastada võlgnikku viivituse tagajärgedest ka teistel juhtudel, kui teda ei saa süüdistada hooletuses või kui mittetäitmine onenes oludest, mida inimliku kaalutluse järgi ei olnud võimalik ette näha ega kõrvaldada.

§ 1391. Usaldaja on viivituses, kui võlgnik on talle pakkunud täitmist asjakohasel viisil, õigel ajal ja määratud kohas ning ta on seaduslike põhjusteta jätnud selle vastu võtmata.

§ 1392. Võlgniku pakkumine peab toimuma mitte ainult sõnaliselt, vaid ka teoga sel viisil, et oleks tegelik võimalus seda teostada.

§ 1393. Võlgnik peab pakkuma täitmist täies ulatuses.

Ei loeta viivituseks usaldaja poolt, kui viimane keeldub vastu võtmast täitmist ainult ühes osas või maksmist tasaarvestuse teel.

§ 1394. Kui võlgnik hilineb pakkumisega ainult lühikest aega, siis see ei anna veel usaldajale seaduslikku põhjust keelduda pakkumist vastu võtmast, kui võlgnik ühtlasi avaldab valmisolekut maksta talle kahjutasu või kui hilinemisel ei ole mingit tähtsust.

§ 1395. Usaldaja on viivituses, kui ta ei ilmunud täitmiseks määratud kohale sel ajal, kui võlgnik oli seal ja valmis täitma.

Usaldaja on samuti viivituses, kui ta ei anna võlgnikule viimase poolt täitmiseks nõutud arveid või andmeid, eeldusega, et säärased arved või andmed on täitmiseks tõesti tarvilikud.

2. alljaotis.

Tagajärjed.

§ 1396. Võlgniku viivituse korral jääb tema kohustus edasi jõusse.

Peale selle vastutab ta temalt saadaoleva eseme juhuslikugi hukkumise eest, olgu siis et ta tõendab, et see ese oleks ka õigel ajal usaldajale kättetoimetamisel ikkagi hukkunud ning ei oleks võinud olla viimase poolt müüdüd.

§ 1397. Võlgniku viivitus kohustab teda tasuma usaldajale täieliku huvi, eriti andma talle tagasi viljad ja teised juurdekasvud, samuti maksta viivitusintresse, kui säärased eseme iseloomu kohaselt maksmisele kuuluvad.

Kui tagasiandmisele kuulub eseme hind, siis see arvestatakse kõrgeima väärtuse järgi, mis esemel viivituse kestel on olnud.

Huvi võib seista olude kohaselt ka lepingu tühistamises, eriti kui usaldaja poolt nõudeõigusega taotletav eesmärk on muutunud võlgniku viivituse tõttu täitmatuks või kui usaldaja oli selle eesmärgi saavutamiseks sunnitud tarvitusele võtma teise abinõu.

§ 1398. Võlgniku viivituse juhuks kokkulepitud leppetrahv kuulub säärase juhu saabumisega iseenesest maksmisele, samuti kõik muud selleks juhuks lepinguga määratud ebasoodsused langevad võlgnikule.

§ 1399. Kui usaldaja on viivituses, siis läheb vastutus eseme juhusliku hukkumise eest temale, võlgnikule jääb vastutus ainult selle kahju eest, mis ta on tekitanud pahatahtlikult või raske hooletusega.

Usaldaja peab tasuma võlgnikule kõik viivitusega viimasele tekitatud kahjud ning peale selle kannab kõik sellest tekkinud muud ebasoodsused.

Võlgniku viivituse juhuks eriti kokkulepitud leppetrahv ja muud ebasoodsused tabavad usaldajat, kel ei ole enam õigust nende rajada mingisuguseid taotlusi võlgniku vastu, olgu siis et seadus määrab teisiti.

3. alljaotis.

Tagajärgede vältimine.

§ 1400. Võlgniku või usaldaja viivituse tagajärjed välditakse, kui viivitaja avaldab valmisolekut täita või täitmist vastu võtta ning ühtlasi tagada vastaspoolele seda, mis viimasele viivituse tõttu kuulub.

Seejuures eeldatakse, kui viivituses on võlgnik, et asja seisukord ei ole niisugune, mis annaks usaldajale õiguse lugeda selle viivituse tõttu tervet lepingut tühistatuks; kui aga viivituses on usaldaja, siis — seda, et võlgnik ei ole veel asunud võlguoleva eseme deponeerimisele.

§ 1401. Kui viivitus toimus ühel ajal mõlemalt poolt, siis selle tagajärjed tühistuvad vastastikku ja kummalgi poolel ei ole õigust rajada sellele taotlusi teise vastu.

Kui viivitus ei ole toimunud ühel ajal mõlemalt poolt, siis hilisem viivitus hävitab eelmise viivituse mitte veel saanud ebasoodsad tagajärjed.

§ 1402. Kui vastaspool võtab hilinevad täitmise vastu tingimusteta või kohustus tühistatakse uuendusega või kohustus kustub aegumise tagajärjel, siis ei tule viivitusest mingisuguseid taotlusi.

4. jagu.

Õigustamatu rikastumine.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1403. Keegi ei või õigustamatult rikastuda teise kahjuks ega arvel.

Sellele üldeeskirjale alluvad käesolevas jaos loetletud, samuti mujal seaduses sõnaselgelt tähendatud võlaõiguslikud nõuded, eriti ka need, mis tulenevad võraste asjade volituseta ajamisest.

§ 1404. Õigustamatu rikastumisega kahjustatu võib tagasi nõuda seda, millega ja mille võrra teine on rikastunud.

§ 1405. Rikastumiseks loetakse ainult seda, mis tagasinõudehagi esitamise ajal on veel kostja varas, olgu see säilinud natuuras või selle eest heas usus võõrandamise või äratarvitamise eest saadud tasuna, samuti ka seda, mis kostja on pahatahtlikult võõrandanud.

Kõik, mis kostja selle ajani pahatahtluseta on ära kinkinud, ära tarvitanud või ka juhuslikult kaotanud, tagasinõudmisele ei kuulu.

2. jaotis.

Olematu võla tagasinõudmine.

1. alljaotis.

Mõiste ja eeldused.

§ 1406. Kes teise kasuks midagi teeb või töötab õigusliku põhjuseta, olles eksiarvamusel, et ta on selleks kohustatud, see võib nõuda tehtu tagasimeetmist või oma töotusest vabastamist.

§ 1407. Nõudmine võib toimuda ainult juhul, kui ekslikult eeldatud võlakohustust tõelikult ei ole olemas.

On ükskõik, kas ekslikult tasutud võlg on õigusliku põhjuseta algusest peale või on muutunud kehtetuks hiljem.

Kui aga tasutud olematu võlg muutub kehtivaks hiljem saanud õiguslikkudel põhjustel, siis langeb tagasinõudeõigus ära.

§ 1408. Tagasinõudeõigus leiab aset ka siis, kui võlg tõelikult oli olemas, kuid selle tasumisel toimus eksimus võlakohustuse sisu suhtes või isiku suhtes, kellele kuulus õigus või kellel lasus kohustus.

Samuti on tagasinõudeõigus ka sellel, kes oli millekski kohustatud ainult tagatise esitamise tingimusel, kuid eksimuse tõttu täitis selle kohustuse ilma mainitud tingimust arvestamata.

§ 1409. Eksimus, mille tagajärjel täitmine on toimunud, peab olema vabandataav.

Eksimust järeldatakse ka sel juhul, kui täitja täitmiskohustuses kahtles. Tagasinõudeõigus on olemas ka ilma eksimuseeta täitmise juhul, kui täitjaks on olnud isik, kel selleks puudus teovõime.

§ 1410. Eksimus annab temale omased õigused ainult siis, kui täitjaga on olnud ühisel eksiarmusel ka vastuvõtja. Kui aga viimane on toimunud pahas usus, siis tulevad tema suhtes kohaldamisele eeskirjad riisunud asjade tasumise kohta.

2. alljaotis.

Tagajärjed.

§ 1411. Tagasinõudeõigus kuulub sellele, kelle nimel tasumine toimus. See õigus kuulub ka olematu võla eest käendajale, kui viimane selle on tasunud.

§ 1412. Tagasinõudehagi tuleb esitada selle vastu, kelle nimel olematu võlg on vastu võetud.

§ 1413. Kui kaasvõlgnikud on tasunud rohkem, kui nad olid kohustatud, siis võib igaüks neist võrdeliselt oma osaga tagasi nõuda liigselt tasutu.

Kui niisugusel juhul tasumis-ese kahel või rohkemal kaasvõlgnikul on erinev ning kui need kaasvõlgnikud on tasumisest osa võtnud, siis oleneb usaldajast, kellele ta liigselt tasutu tagasi annab.

Kui tasumis-ese on küll ühesugune, kuid tasumine on toimunud mitmel ajal, siis on viimasel tasujal õigus tagasi nõuda seda, mis usaldaja on saanud liigselt.

§ 1414. Tagasinõudmise esemeks on kas see, mis on täidetud, ilma et selleks oleks olnud kohustatud, või kui seda enam ei ole olemas, siis selle väärtus, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

§ 1415. Tagasinõudmise eseme moodustab: antud töötuse korral viimasest vabastamine ühes võladokumendi tagasiandmisega; tehtud tööde korral nende väärtuse tasumine; servituudi seadmise või äramuutmise korral endise seisukorra jaluleseadmine.

Kui on antud asendatavaid asju, siis nõutakse tagasi samaliigilisi ja sama omadusega asju.

Asendamatud asjad antakse tagasi ühes juurdekasvu ja viljaga, mis on nendelt juba korjatud, kui ka selle viljaga, mis kostja nendelt on jätnud korjamata pärast seda, kui ta on saanud kohtuliku teate hagi esitamise kohta, kusjuures kostjale aga tasutakse tehtud kulud.

§ 1416. Kui heas usus vastuvõtja on asja juba võõrandanud, siis on ta kohustatud tasuma ainult selle eest saadud hinna. Kui asi tema valduse kestel on hävitatud, siis ei ole ta tema eest kohustatud tasuma, kui see aga on rikutud, siis peab ta selle tagasi andma olevas seisukorras.

§ 1417. Kohus tõendada, et täitmine on teostatud ilma õigusliku põhjuseta, lasub nõudjal.

Erandina on vastuvõtja kohustatud tõendama, et võlg tõelikult oli olemas:

- 1) kui ta vastuvõtmist pahatahtlikult citab;
- 2) kui nõutakse tagasi niisugust võladokumenti, milles ei ole märgitud kohustuse õiguslikku põhjust.

§ 1418. Tagasinõudeõigust, kui sel muidu on seaduslik alus, ei või tühistada sellest juba ette loobumisega.

3. jaotis.

Tagasinõudmine tulevase sündmuse mittejärgnemisel.

§ 1419. Kui keegi sooritab midagi teatava tulevase sündmuse eeldusel, mis on otseselt avaldatud või mida peab kahtlemata järeldama oludest, siis võib ta juhul, kui seda sündmust ei järgne, antu vastuvõtjalt tagasi nõuda.

§ 1420. Tagasinõudeõigusele ei avalda mingit mõju, kas eeldatud sündmus üldse ei järgne või järgneb teisiti kui oli eeldatud, samuti kas eeldatud eesmärk jääb üldse saavutamata või saavutatakse mitteasjakohaselt.

§ 1421. Sooritus peab olema teostatud niiviisi, et sellest üldse võis tekkida tagasiandmiskohustus.

Rahuldamist võlavahekordade järgi ei loeta sääraseks soorituseks.

§ 1422. Tagasinõudeõigus on peale muude seaduses ettenähtud juhtude olemas:

- 1) kui midagi on kingitud ettenähtava surma juhuks, kuid see surmajuhtum ei leia aset;
- 2) kui midagi on antud tingimuse täitmiseks ja andja ometi ei omanda seda õigust, mis sellest tingimusest oleneb;
- 3) kui midagi on makstud järgneva kinnituse eeldusel ning kinnitamist ei järgne;
- 4) kui midagi on antud tingimusel, et midagi ei tehtaks, ja vastuvõtja siiski toimib selle tingimuse vastaselt;
- 5) kindla eesmärgiga tehtud kingituste või legaatide juhul, kui seda eesmärki ei täideta;
- 6) kui keegi, kes on midagi andnud leppetoomingu täitmiseks, sellele toimingule vaatamata hiljem samas asjas osutub kohtus kaotanud pooleks;
- 7) kui leping, mille põhjal midagi on juba antud, hiljem tühistatakse.

§ 1423. Tagasiandmisele kuuluvaile esemeile tulevad rakendamisele eeskirjad, mis seatud olematu võla tagasinõudmise esemete kohta.

§ 1424. Kui eeldatav sündmus ei olnud võimalik juba algusest peale, siis ei ole andjal, kui ta seda mitteväimalust teadis, õigust tagasi nõuda seda, mis on antud.

Kui andja ise takistab eeldatava sündmuse tekkimist, siis kaotab ta tagasinõudeõiguse.

Kui eeldatav sündmus jääb toimumata ainult juhuse tõttu, ilma et selles kuidagi süüdi oleks vastuvõtja, siis ei ole andjal tagasinõudeõigust.

4. jaotis.

Tagasinõudmine kõlblus- või seadusvastase põhjuse tõttu.

§ 1425. Mis on vastu võetud kõlblusvastase eesmärgi saavutamiseks, võib andja, kui andmine ei olnud kõlblusvastane, vastuvõtjalt tagasi nõuda, vaatamata sellele kas kavatsatud eesmärk on saavutatud või mitte.

Kui sel juhul midagi veel ei ole antud, vaid on ainult töötatud anda, siis võib töötaja täitmisest loobuda või kui on juba välja antud võladokument, siis selle tagasi nõuda.

§ 1426. Vastuvõtja toimib kõlblusvastaselt, kui ta midagi vastu võtab selleks, et hoiduda seadus- või kõlblusvastasest teost või et teha seda, milleks ta seaduse järgi selletagi on kohustatud.

Kõlblusvastaseks ei loeta tasu võtmist süüteo avastamise ja ülesandmise eest, kui tasuvõtja ise seda süütegu korda ei saanud või selle kordasaatmisest osa ei võtnud.

§ 1427. Kui kõlblusvastasuses on süüdi mitte ainult võtja, vaid ka andja või ainult viimane üksinda, siis langeb tagasinõudeõigus ära.

§ 1428. Kõlblusvastaselt toiminuks loetakse andja, kui ta midagi annab vastuvõtja kallutamiseks seadus- või heade kommete vastasele teole, või hoidumisele teost, mis vastuvõtja on seaduse järgi kohustatud korda saatma, või selleks, et kaasa aidata seadus- või kõlblusvastase teo kordasaatmisele või selle varjamisele.

§ 1429. See, kelle varast teine oma seadusvastase teo tagajärjel midagi saab, võib nõuda tagasi selle, mis on saadud.

§ 1430. Tagasinõudmise eseme kohta kehtivad olematu võla tagasinõudmise eseme kohta käivad eeskirjad, ainult selle erandiga, et siin mingil juhul ei saa nõuda intresse.

5. jaotis.

Tagasinõudmine põhjuse puudumise tõttu.

§ 1431. Eset, mis kuulub kellegi vara hulka, kuid on ilma mingisuguse põhjuseta teise käes, võib tagasi nõuda.

Tagasinõudmise suhtes on tähtsuseta, kas selle eseme omandamiseks on puudunud põhjus algusest peale või on põhjus hiljem ära langenud.

§ 1432. Tagasinõudmine käib iga andmise kohta, mis on toimetatud keelatud, kehtetu või kohtuotsusega tühistatud toimingul alusel.

§ 1433. Tagasinõudeõigus kuulub ka sellele, kes midagi on andnud teostamatu eesmärgiga või niisugusel põhjusel, mis hiljem on ära langenud.

Kui keegi võõra asja kaotab ja sellest tekkinud kahju omanikule ära tasub, siis võib ta asja ülesleidmise korral selle tasu tagasi nõuda.

Tagasi võib nõuda võladokumenti eseme kohta, mida tõelikult ei ole saadud, samuti ka siis, kui võladokument jääb pärast võla tasumist usaldaja kätte.

§ 1434. Tagasiandmisele kuuluvate esemete suhtes kehtivad samad eeskirjad, mis seatud olematu võla tagasinõudmise esemete kohta.

3. peatükk.

Kõrvalkohustused.

1. jagu.

Käsiraha.

§ 1435. Käsirahaks loetakse seda, mis üks pool annab teisele lepingu sõlmimisel mitte ainult lepingu tõeliku sõlmimise tõenduseks, vaid ühtlasi lepingu täitmise tagamiseks.

§ 1436. Käsirahaks võidakse anda mitte ainult sularaha, vaid ka muid väärtusi. Käsiraha suurus sõltub poolte kokkuleppes.

Töötusel käsiraha anda ei ole õiguslikke tagajärgi. Need tekivad ainult käsiraha tõeliku üleandmisega.

§ 1437. Käsiraha üleandmine teeb lepingu, kuivõrd see vastab seaduse nõuetele, äramuutmataks ning iga lepinglane võib nõuda selle täitmist.

§ 1438. Käsirahaga tagatud lepingu täitmisel antakse käsiraha tagasi sellele, kellelt ta on saadud, või arvatakse lepingu täitmise katteks, olgu siis et lepingu või kohaliku tava järgi käsiraha jääb sellele, kellele ta on antud, ilma et seda täitmisel arvesse võetaks.

§ 1439. Kui leping jääb täitmata kas poolte vastastikusel kokkuleppel või seetõttu, et lepingu täitmine on osutunud võimatuks, ilma et käsiraha andja selles süüdi oleks, siis tuleb käsiraha temale tagasi anda.

§ 1440. Kui lepingut ühe lepinglase poolt ei täideta ning kui selles on süüdi käsiraha saaja, siis peab ta andjale tagasi maksma käsiraha kahekordselt. Kui aga mittetäitmisel on süüdi käsiraha andja, siis kaotab ta õiguse seda tagasi nõuda.

Peale selle on süüdlane pool kohustatud tasuma vastaspoolele kogu tema huvi.

§ 1441. Kui lepinglased on kokku leppinud selles, et sõlmitud lepingut võib ära muuta käsiraha kaotusega ning kui tagasiastujaks osutub käsiraha andja, siis jääb ta käsirahast ilma. Kui aga lepingust loobub vastaspool, siis tasub tema käsiraha kahekordselt.

Samu eeskirju kohaldatakse ka ilma kokkuleppeta:

- 1) kui leping, mille puhul käsiraha anti, ei olnud veel lõplik leping, vaid alles celleping;
- 2) kui lepinglased on kokku leppinud, et üks vabaneb enda peale võetud kohustusest, kui teine ei täida oma kohustust määratud aja jooksul.

2. jagu.

Leppetrahv.

§ 1442. Leppetrahv on vastastikusel kokkuleppel kindlaksmääratud kahjustus, mida peab kandma see lepinglane, kes oma süü tõttu lepingut ei täida või täidab seda lepingule mittevastavalt või mitteasjakohaselt.

Leppetrahviks ei tule lugeda lepingutes esinevat kõrvalmäärangut, mille järgi ühele lepinglasele võimaldatakse lepingust ühepoolselt taganeda makstes või kaotades kindlaksmääratud summa kahetsusrahana.

§ 1443. Leppetrahvi-klausli võib lisandada igale lubatud lepingule ja trahvi võib määrata mitte ainult rahas, vaid ka igasugustes teistes esemetes, kuivõrd see ei riku seadust, avalikku korda või häid kombeid.

Leppetrahvi suurus oleneb täielikult lepinglastest, mitte aga kahjust, mida võib oodata lepingu mittetäitmisest.

§ 1444. Kui on tekkinud õigus leppetrahvi nõuda, siis oleneb usaldajast, kas nõuda leppetrahvi maksmist või lepingu täitmist. Nõudnud aga trahvi maksmist, ei ole tal pärast enam õigust nõuda lepingu täitmist, või ümberpöördukt.

Kui lepingu esemeks oli teost hoidumine, siis võib nõuda ainult leppetrahvi.

§ 1445. Leppetrahvikohuslasel ei ole õigust valida trahvimaksmise ja lepingu täitmise vahel.

§ 1446. Usaldajal on õigus nõuda nii leppetrahvi maksmist kui ka lepingu täitmist üheskoos:

- 1) kui nii oli kokku lepitud;
- 2) kui leppetrahv oli määratud mitte ainult täitmata jätmise, vaid ka ebaõigel ajal täitmise eest.

§ 1447. Kui keegi täidab ainult ühe osa temal lepingu järgi lasuvaist kohustustest, siis peab ta ikkagi maksuma terve leppetrahvi, mitte aga ainult selle võrdelise osa.

§ 1448. Leppetrahvi maksmine ei vabasta trahvikohuslast intresside maksmisest ega kahju tasumisest, kuivõrd viimane ületab leppetrahvi, kui ei ole eriti kokku lepitud teisiti.

§ 1449. Peakohustuse kustumisega kustub iseenesest ka temaga seotud leppetrahv.

3. jagu.

Intressid.

1. jaotis.

Mõiste.

§ 1450. Intressideks loetakse tasu, mis juhul, kui kellelgi lubatakse kasutada raha või muid asendatavaid asju või kedagi takistatakse neid kasutamast, tuleb maksta võrdeliselt nende asjade kogusega ja kasutamise ajaga.

Intresside arvestamine eeldab alati pea- ehk kapitalvõlga; ilma selleta ei saa olla intresse.

§ 1451. Intressid tasutakse samasuguste asjadega kui peavõlg. Raha- liste võlgade korral võivad toiminglased kokku leppida, et usaldaja võib intresside asemel kasutada võlgniku asja või saada temalt muud tasu.

2. jaotis.

Tekkimine.

§ 1452. Intresside maksmise kohus põhjeneb kas õigustoimingul või seaduse ettekirjutusel.

§ 1453. Õigustoimingus intresside kohta peab nende suurus täpselt ära määratama. Kui seda ei ole tehtud, siis eeldatakse, et vaikivalt on arvatud seaduslikud intressid.

§ 1454. Äripidajate vahel, kellel on vastastikku jooksvad arved, tuleb ilma sõnaselgelt väljendatud kokkuleppeta eeldada vastastikust seaduslikkude intresside juurdearvutust saldole, mis on saadud arvete saldeerimise ajaks.

§ 1455. Intresside maksmine mõne aja jooksul annab alust eeldada kohust nende õiendamiseks.

Maksja võib niisuguse eelduse kõrvaldada, esitades selle vastu käivaid tõendeid.

§ 1456. Kui usaldaja vähemalt kolmel üksteisele järgneval aastal on võlgnikult vaikivalt vastu võtnud töötatud kõrgemate intresside asemel mada-

lamaid, siis pärastpoole, kui võlgnik korralikult maksab, ta ei või nõuda algul kokkulepitud kõrgemaid intresse.

§ 1457. Kui oli kokku lepitud, et intresside maksmise viivituse juhul tuleb maksta kõrgemaid protsente, siis käib see kokkulepe, kui ei ole määratud teisiti, ainult iga viivitusjuhu kohta.

Säärane kokkulepe ei too enesega kaasa protsentide kõrgendust tulevikus tähtpäeval õiendatavil intressimaksmistel ega õigust nõuda täiendavaid makse endiste tähtpäevade eest, mil intressid tasuti õigel ajal.

§ 1458. Intresside maksmise kohus tekib igal võlamaksmise viivitusel, olgugi et võlg oli intressita.

Ei või aga nõuda viivitusintresse kingete puhul elavate vahel ega ülemuse poolt pealepandavate rahatrahvide juhul.

§ 1459. Kelle käes on võõrast raha, see peab selle eest intresse maksma nii juhul, kui ta tarvitab raha oma kasuks, kui ka siis, kui ta oli kohustatud raha mahutama intresside peale, kuid jättis selle tegemata.

Volinikul ja üldse igal võõraste asjade ajajal on õigus nõuda oma volitajalt intresse kõigelt sellelt, mis ta volitaja kohustuste tasumiseks on maksnud.

§ 1460. Äripidajal on õigus nõuda mitteäripidajale võlgumüüdnud kaupade eest intresse arvates sellest tähtpäevast, mil kohalikkude tavade järgi ostja pidi õiendama temale esitatud kaubaarved, kui maksmise aja kohta ei olnud tehtud teisi tingimusi.

§ 1461. Seaduse ettekirjutusel (§ 1458—1460) tekkinud intressid esitatakse sissenõudmiseks ühel ajal peavõlaga. Neid ei või nõuda tagantjärele, kui omal ajal nendest oli vaigitud või kui peavõlg oli tingimusteta vastu võetud.

3. jaotis.

Lõppemine.

§ 1462. Intresside maksmise kohus lõpeb iga üksiku tähtaja suhtes:

- 1) nende tasumisega;
- 2) neist loobumisega, mis seaduse ettekirjutusel tekkinud intresside suhtes loetakse vaikivalt toimunuks, kui peavõla kättesaamine on kviteeritud ilma reservatsioonita;
- 3) aegumise tõttu, kui võlgnik aegumistähtaja lõpuni ei maksnud intresse ega usaldaja nõudnud neid.

§ 1463. Intresside maksmise kohus lõpeb täielikult:

- 1) peavõla kustutamisega;
- 2) peavõlanõude aegumise tõttu;
- 3) viivitusintresside suhtes võlgniku avaldusega, et ta on valmis peavõlga maksma; kui aga usaldaja sõnaselgelt annab nõusoleku peavõla maksmise edasilükkamiseks, siis langevad ära ka möödunud aja eest viivitusintressid, mis oleksid tekkinud selle maksmise viivitusest;
- 4) muudel seaduses tähendatud juhtudel.

§ 1464. Intresside edasine juurdekasv peatub:

- 1) kui maksmata olevate intresside summa kasvab peavõla suuruseks;
- 2) kui võlgniku varale on avatud konkurss, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

4. jaotis.

Protsendimäära piiramine.

§ 1465. Õigustoimingus, milles ette nähakse intresside maksmise kohus, võidakse kindlaks määrata protsendimäär. Protsendimäär oleneb lepinglaste vastastikusest kokkuleppest ning ühepoolseis toiminguis viimaste teostajaist.

§ 1466. Protsendimäär peab õigustoimingus täpselt kindlaks määratama. Selle mittetäitmisel, samuti kõigil neil juhtudel, mil intressid tekivad seaduse ettekirjutusel, tuleb arvutada kuus protsenti aastas (seaduslikud protsendid).

Intresse arvutatakse ainult peavõlalt. Kui aga määratud tähtpäeval ei järgne intresside maksmist mitte vähem kui ühe aasta eest, siis võib usaldaja sellest tähtpäevast arvates nõuda seaduslikke protsente ka temale võlguolevalt intressisummalt.

Intressisummat, mis toimingus määratud tähtpäeval on jäänud maksmata, võib poolte vastastikusel kokkuleppel muuta eraldi võlaks, mille kohta võlgnik annab välja eraldi võlakohustuse. Samuti võib endise võlakohustuse asemele anda uue, milles maksmata intressid on kaasa arvatud.

§ 1467. Kui kokkulepitud protsendimäär on seaduslikust kõrgem, siis võib võlgnik igal ajal peale kuu möödumist lepingu sõlmimisest arvates usaldajale peavõla tagasi maksta, kuid tingimusel, et usaldajale oleks sellest ette teatatud kirjalikult vähemalt kolm kuud.

§ 1468. Intresside maksmise tähtpäev oleneb poolte vastastikusest kokkuleppest. Nende ettemaksmise määramine ei ole keelatud.

Ekslikult makstud intresse, ilma et selleks kohustust oleks olnud, samuti ka neid, mis on makstud suuremal määral kui vaja, võib tagasi nõuda õigustamatu rikastumise eeskirjade järgi.

4. jagu.

Heastamiskohustus.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1469. Iga võõrandamislepingu juures, mis pole täiesti vastutasuta, vastutab võõrandaja teise lepinglase ees:

- 1) et asja viimaselt ära ei võeta kohtuotsuse põhjal (eviktsioon);
- 2) et asjal ei ole varjatud puudusi ja et tal on kõik need head omadused, mis tema kohta avaldati või mis temas võidi eeldada.

Selle heastamiskohustuse tähistamata jätmine lepingus ei vabasta sellest kohustusest.

§ 1470. Heastamiskohustus lasub sellel, kelle nimel asi on võõrandatud.

Vastavalt sellele ei saa teha vastutavaks ei kohut avalikkude müükide juures ega ka võõrandajat-pandipidajat.

§ 1471. Heastamiskohustus ulatub kõigele, mis kuulub võõrandamise koosseisu, olgu see kinnis- või vallasvara, peaasi või päraldis, või olgu see lepingu peaesemeks või kuulugu ainult kõrvaesemete hulka.

§ 1472. Kui on võõrandatud mitu üksikut asja koos, siis vastutab võõrandaja iga asja eviktsiooni eest.

Kui võõrandatakse asjade kogum, siis selles sisalduvate üksikute asjade eest vastutab võõrandaja ainult siis, kui võõrandamisel on silmas peetud mitte

niivõrd kogumit kui tervikut, vaid selle osasid üksikult, või kui viimased olid just eraldi nimetatud. Kui aga võõrandamisel on peetud silmas ainult kogumit kui tervikut, siis üksikud asjad tunnustatakse võõrandatuiks selles seisukorras, milles nad olid, eeldusel, et võõrandaja seejuures ei tegutsenud pahatahtlikult.

§ 1473. Ohtlikkude lepingute, sealhulgas ka õnne peale tehtud ostude puhul võõrandaja heastamiskohustust ei kanna, olgu siis et ta tegutses pahatahtlikult.

2. jaotis.

Heastamine eviktsiooni korral.

1. alljaotis.

Eeldused.

§ 1474. Eviktsiooni korral eeldatakse, et asi on kohtulikus korras mõistetud selle omandajalt kolmandale isikule kas täielikult või osaliselt ning mitte teisiti kui juba võõrandamise ajal olnud õiguse alusel.

Seejuures ei ole oluline, kas omandaja kaotab protsessi hagejana või kostjana, nõutakse ainult, et ta oli sunnitud hagemata või kostma, ilma et ta ise selles süüdi oleks olnud.

Eviktsioon, mille toimumine on ainult võimalik tulevikus, ei anna eviktsioonist tulenevaid õigusi.

§ 1475. Eviktsiooni korral lasub heastamiskohustus asja omandaja suhtes selle võõrandajal. Asja väljamõistmist kolmandale isikule tuleb mõelda mitte üksnes omandiõiguse, vaid ka mõne teise asjaõiguse alusel.

Kui kolmas isik ei hage kasutusvaldust, vaid teisi servituute, siis tuleb kohaldada puuduste heastamise eeskirju.

§ 1476. Omandaja, kelle vastu on esitatud hagi eviktsiooni kohta, on kohustatud kutsuma protsessist osa võtma asja võõrandaja, kui aga neid oli mitu, siis need kõik.

§ 1477. Kui võõrandaja hoolimata kutsest protsessist osa ei võta, siis on omandaja kohustatud ise protsessima ning esitatud hagile vastu seadma kõik tema käsutuses ja temale iganes teada olevad kaitseabinõud.

§ 1478. Kui omandaja ei kutsu õigel ajal võõrandajat protsessist osa võtma või ajab seda hooletult või sobitab vastaspoolega leppetoomingu või annab asja otsustamise vahakohtule, siis kaotab ta edaspidise hagiõiguse võõrandaja vastu.

§ 1479. Võõrandaja mittekutsumine protsessist osa võtma ei too kahju omandajale:

- 1) kui ta oli sellest kohustusest vabastatud lepinguga;
- 2) kui võõrandaja on äraolija ja tema elukoht on teadmata;
- 3) kui võõrandaja meelega takistas enda kutsumist.

§ 1480. Võõrandaja ei ole kohustatud heastama:

- 1) kui omandaja kaotab temale võõrandatud asja mitte kohtuotsuse järgi, vaid administratiivvõimude korraldusel või vägivald tõttu või loodusnähtuste vältimatul tagajärjel;
- 2) kui õigus eviktsiooni teostamiseks on tekkinud alles pärast võõrandamist, eriti omandaja enese tegevuse tõttu;
- 3) kui omandaja teadis, et temale võõrandatakse võõras või panditud asi;

- 4) kui protsess lõppes eviktsiooniga mitte niivõrd vastase õiguse, kui-
võrd omandaja enese süü tõttu;
- 5) kui sõlmitud lepingu järgi kas omandaja sõnaselgelt loobus heasta-
mise nõudest või võõrandaja end sõnaselgelt sellest kohustusest
vabastas. Kui aga viimane seejuures tegutses pahatahtlikult, siis on
ta kohustatud tasuma omandajale vähemalt tekitatud kahjud.

§ 1481. Valmisolek esitada omandajale viimaselt juba väljamõistetud
asja vabana kõigist taotlustest, ei vabasta võõrandajat temal lasuvast heasta-
miskohustusest.

2. alljaotis.

Ulatus.

§ 1482. Asja eviktsiooni korral peab võõrandaja tasuma omandajale
täielikult kõik viimasele sellest tekkinud kahjud, arvates sinna hulka kohtu-
kulud ja asja enesega seotud väljaminekud, olgu siis et viimased on juba
tagasi makstud selle poolt, kellele asi mõisteti.

§ 1483. Kui võõrandatud asja väärtus on jäänud täitsa muutmata,
siis on võõrandaja kohustatud tagasi maksuma peale kohtukulude ainult tema
poolt asja eest saadud summa.

Kui asi oli ostetud avalikult oksjonilt, siis on omandajal õigus nõuda
ainult tema poolt sissemakstud summa tagasimaksmist ühes intressidega.
Vahepealse aja jooksul asjast saadud sissetulekud kantakse intresside arvele,
kui võrd omandajal ei lasunud kohustus neid sissetulekuid välja anda sellele,
kellele asi ise mõisteti.

§ 1484. Kui mitu asja on võõrandatud üheskoos koguhinna eest,
pärast aga langevad eviktsiooni alla ainult mõned neist, siis peab võõran-
daja viimaste eest tasu maksuma ka siis, kui ülejäänud asjade väärtus võrdub
veel kõigi asjade eest makstud täie hinnaga.

Võõrandatud asja osade või päraldiste väljamõistmise korral ei võeta
arvesse mitte üksnes nende väärtust omaette, vaid ka ülejäänud osade vää-
rtuse kahanemist selle väljamõistmise tõttu.

§ 1485. Kui võõrandamisel pooled on eriliselt kokku leppinud asja
eviktsiooni korral makstava tasu suuruse kohta, siis otsustatakse asi selle
kokkuleppe alusel.

§ 1486. Kui võõrandajaid oli mitu, siis ei lange heastamiskohustus
mitte kõigile solidaarselt, vaid igale üksikult tema osa kohaselt.

§ 1487. Võõrandaja heastamiskohustus kestab, kuni veel pole lõppe-
nud kellegi õigus esitada hagi asja eviktsiooni kohta.

3. jaotis.

Puuduste ja omaduste heastamine.

1. alljaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1488. Võõrandaja vastutab mitte üksnes võõrandatud asja nende
puuduste või vigade eest, mis talle olid teada ning milledest ta ei teatanud,
vaid ka nende asjas peituvate puuduste eest, mis talle olid teadmata.

§ 1489. Võõrandaja ei vastuta väikese tähtsusega puuduste eest, mis ei takista asja kasutamist, ega ka niisuguste eest, mis olid omandajale teada või vähemalt paistsid silma nii, et nad kõige harilikuma ettevaatuse juures ei oleks võinud jääda tema eest varjatuks.

§ 1490. Asja puuduste eest langeb vastutus võõrandajale ainult siis, kui need olid olemas juba enne selle asja kohta võõrandamislepingu sõlmimist, olgu siis et need olid enne sõlmimist täielikult kõrvaldatud.

Võõrandataval ajal lasuvaist harilikkudest ja avalikkudest kohustustest mitteteatamise eest ei kanna võõrandaja mingit vastutust.

Võõrandaja võib küll lepinguga keelduda vastutamast puuduste eest, kuid ka sel juhul vabaneb ta vastutusest ainult siis, kui ta neid puudusi teadvalt omandaja eest ei peitnud ega salanud.

§ 1491. Võõrandaja vastutab igal juhul puuduste eest, mida ta on sõnaselgelt eitanud.

Kui võõrandaja on sõnaselgelt väitnud, et asjal on teatavad kasulikud omadused, siis ta peab vastutama nende puudumise eest, ka kui väitmine toimus alles pärast võõrandamist.

Asja ülistamine üldlausetes ei pane võõrandajale mingisuguseid kohustusi, peale igale võõrandajale langeva heastamiskohustuse.

2. alljaotis.

Võõrandaja kohustuste ulatus ja omandaja kaitsevahendid.

§ 1492. Kui võõrandaja on võtnud enda peale heastamiskohustuse sõnaselgelt määratud piirides, siis ei või temalt nõuda midagi, mis ületab neid piire, eeldusega, et ta ei tegutsenud pahatahtlikult.

§ 1493. Võõrandaja, kes on tegutsenud pahatahtlikult, on kohustatud tasuma omandajale kogu huvi.

Kõigil teistel juhtudel on omandajal õigus hageda omal valikul kas lepingu tühistamist või asja hinna alandamist.

§ 1494. Hobuste ja veiste ostmisel võib omandaja hageda ainult lepingu tühistamist, mitte aga hinna alandamist.

§ 1495. Lepingu tühistamise hagiga taotletakse müüdü asja tagasi võtmist ning saadud hinna või muu vastutasu tagasiandmist.

§ 1496. Võõrandaja peab lepingu tühistamise hagemisel maksma tagasi asja eest saadud hinna ühes intressidega, tasuma asja peale tehtud vajalikud ja kasulikud kulud, samuti võõrandamisel tehtud kulud kui ka seeläbi tekkinud lauskahju. Ühtlasi ta on kohustatud vabastama omandaja kõigist kohustustest, mis viimane oli sunnitud võtma enda peale võõrandamislepingu järgi või selle tagajärjel.

§ 1497. Omandaja peab lepingu tühistamise hagemisel andma tagasi asja ühes kõigi päraldistega ning ühes tegelikult juba saadud kui ka ta hooletuse tõttu saamata jäänud viljaga. Peale selle on ta kohustatud tasuma tema enda või tema inimeste ja volinikkude süü läbi tekitatud kahju ning vabastama asja neist servituutidest, milledega ta selle oli koormanud.

Kuni kõige eeltoodu täitmiseni ei ole omandajal õigust nõuda võõrandajal lasuvate kohustuste (§ 1496) täitmist.

§ 1498. Hinnaalandushagiga taotletakse hinna või muu vastutasu vähendamist, kuivõrd asja eest oleks antud vähem juhul, kui puudused oleksid olnud teada.

§ 1499. Kuni leping ei ole lepingu tühistamise hagi tühistatud, võib samas asjas avastunud uute puuduste tõttu hinnaalandushagi esitada mitu korda, tingimusel, et omandaja ei teeks seda endale kasuallikaks.

Kuni hinnaalandushagi otsustamiseni on omandajal alati õigus, kui ta märkab asja täielikku kõlbmatust, esitada selle asemel lepingu tühistamise hagi, kuid mitte teisiti kui kohustusega tasuda vastaselt endise protsessi kohtukulud.

§ 1500. Omandaja võib samadel alustel, mis annavad hagiõiguse, esitada kostjana võõrandaja hagi vastu vaide lepingu ebatäpse täitmise pärast võõrandaja poolt.

§ 1501. Kui lepingu on sõlminud mitu omandajat koos, siis võivad nad ka hageda koos.

Kui lepingu on sõlminud mitu võõrandajat koos, siis nad vastutavad solidaarselt mõlema liigi hagi (§ 1493) järgi.

§ 1502. Lepingu tühistamise hagi õigus aegub kuue kuu möödumisel, hinnaalandushagi õigus aga ühe aasta möödumisel, arvates võõrandamis-päevast või sellest päevast, mil hiljem oli asja puudusi eitatud või omadusi väidetud.

Hobuste ja veiste müügilepingute tühistamisel on aegumise tähtaeg kaks nädalat.

5. jagu.

Aruandmine.

§ 1503. Kes volitusega või ilma selleta ajab võõraid asju, või võõrandab võõraid esemeid, või valitseb ühisvara selle kaasomanikuna, või mõnel teisel õiguslikul alusel valitseb või on kohustatud ühes viljaga välja andma võõrast vara, see peab esitama aruande oma valitsemise kohta isikule, kelle asju ta ajas, või teistele ühisvara kaasomanikkudele või seltsinglastele või üldse isikutele, kellel on selleks õigus.

§ 1504. Kes on kohustatud aruandeks, peab valmistama tõenditega varustatud üksikasjalise registri kõigi tulude ja kulude kohta ning kandma vastutust ülejäägi eest.

§ 1505. Kui aruandekohustus on üldse ära jäetud, siis ei järeldu sellest, et ühes sellega on kustutatud ka nõuded, mis võivad alust leida valitseja tegevuses valitsemisel kas pahatahtluse või raske hooletuse tõttu.

Aruanne, mis on aruandjalt vastu võetud ja vastava allkirjaga kviteeritud, kaitseb aruandjat igasuguste edaspidiste nõuete eest.

§ 1506. Kui allkirjaga kviteeritud aruandes hiljem leidub arvutusviga, kusjuures asi ei ole veel lahendatud jõustunud kohtuotsusega või leppetöimingu, siis võib nõuda selle vea parandamist.

4. peatükk.

Nõuete ja võlgade üleminek.

1. jagu.

Nõuete loovutus.

1. jaotis.

Alused ja esemed.

§ 1507. Nõue võib üle minna seniselt usaldajalt (loovutajalt) uuele (loovutussaja) loovutuse teel seaduse järgi või õigustoimingu alusel.

§ 1508. Kes on kohustatud andma mõnd asja, see peab loovutama ka sellesse asjasse puutuvad nõuded.

Kes on kohustatud tasuma kaotatud või rikutud asjade eest, see võib endale nõuda nende asjadega seotud hagide loovutamist.

Kes usaldajat rahuldab võlgniku asemel, see peab kas enne seda või rahuldamise juures endale välja tingima usaldaja nõude loovutuse. Kui ta seda on teinud, siis loetakse nõue talle loovutatuks rahuldamise hetkest arvates.

§ 1509. Loovutuse esemeiks võivad olla igasugused nõuded, olgu need tuletatud lepingust, lubamatuist tegudest või muudest oludest, seejuures ka säärased, mis on seotud tähtpäevaga või tingimusega või mis on isegi ebakindlad.

§ 1510. Loovutuse esemeiks ei või olla nõuded:

- 1) millede täitmine on seotud usaldaja isikuga kas poolte kokkuleppel või seaduse järgi;
- 2) millede ese oluliselt muutuks, kui nad täidetakse mitte senisele usaldajale, vaid mõnele teisele isikule.

Kuivõrd nõue ei ole panditav, ei ole ta ka loovutatav.

2. jaotis.

Loovutuse viis.

§ 1511. Loovutuslepingu vorm sõltub täielikult poolte suvast.

Võlgniku nõusolek, kelle vastu nõue on sihitud, ei ole vajalik, ning loovutus on kehtiv isegi siis, kui võlgnik sellest midagi ei tea.

Võlgniku nõusolek või teadmine on vajalik ainult siis, kui see on sõnaselgelt väljendatud loovutatava nõude kohta koostatud kirjalikus dokumendis.

§ 1512. Kui loovutatava nõude kohta on koostatud dokument, siis on nõutav mitte ainult selle dokumendi üleandmine isikule, kellele loovutatakse, vaid loovutuse kohta tuleb teha veel kas pealdis sellel dokumendil või koostada eraldi dokument.

§ 1513. Nõuet dokumendi järgi võib loovutada pealdise tegemisega mitte ainult teatava usaldaja nimele, vaid ka iga esitaja peale. Viimast liiki võlakohustused, samuti ka need, mis on varustatud blankopealdisega, alluvad loovutuse suhtes eeskirjadele esitajapaberite kohta.

3. jaotis.

Loovutuse tagajärjed.

§ 1514. Loovutaja jääb usaldajaks edasi, vaatamata loovutusele, kuni loovutussaaja saab võlgnikult rahulduse või esitab viimase vastu hagi või viimasele asjakohaselt loovutusest teatab.

Selle ajani võib tasuda võlakohustust ka loovutajale ja temaga sõlmida leppetoomingut; ka jääb loovutajale hagiõigus.

§ 1515. Loovutussaaja võib loovutushetkest peale tegutseda usaldaja õigustes, võib talitada nõudega oma heaksarvamist mööda, võib seda omalt poolt loovutada teistele ning seda teostada võlgniku vastu.

§ 1516. Loovutussaajale läheb nõue üle kõigi selle juurde kuuluvate ning loovutuse hetkel olevate õigustega ka siis, kui nende aluseks on isiklik

heatahtlus loovutaja vastu, kuivõrd viimast liiki õiguste suhtes ei ole määratud teisiti.

Nõude järgi maksmata jäänud intressid lähevad üle loovutussaaajale, kui ei ole määratud teisiti.

§ 1517. Loovutaja on kohustatud loovutussaaajale üle andma kõik, mis nõuet tõendab ja mis võib kaasa aidata selle teostamiseks, samuti kõik, mis ta saab võlgnikult juba pärast loovutamist.

§ 1518. Loovutusega ei tohi võlgniku seisukord halveneda.

Loovutussaaaja ei või kasutada temale isiklikult kuuluvaid mõnesuguseid eesõigusi võlgniku vastu.

§ 1519. Võlgnik võib esitada loovutussaaajale mitte ainult kõik oma vaided, mis tal on loovutussaaaja enese vastu, vaid ka need, mis tal olid enne loovutust ja selle ajal loovutaja vastu. Vastunõuded, mis tal olid loovutaja vastu loovutamise teatamise ajal, võib ta esitada tasaarvestuseks ka loovutussaaaja vastu.

§ 1520. Loovutaja vastutab loovutussaaaja ees nõude ehtsuse eest, võlgniku maksuvõime eest aga ainult siis, kui ta võlgniku maksuvõimetusest teadis ning pahatahtlikult sellest vaikus, või kui ta võttis enese peale nõude ohu.

2. jagu.

Võlgade ülevõtt.

§ 1521. Võla ülevõtt võib toimuda:

- 1) vastava kokkuleppe teel usaldaja ja uue võlgniku vahel, ilma et selleks oleks vajalik senise võlgniku nõusolek;
- 2) võla ülekandmise teel seniselt võlgnikult uuele poolte kokkuleppel, kui usaldaja on andnud nõusoleku senise võlgniku asendamiseks uuega.

§ 1522. Võla ülevõttuga vabaneb senine võlgnik oma kohustusest ega vastuta selle järgi ka siis, kui uus võlgnik osutub või pärastpoole muutub maksuvõimeetuks, olgu siis et usaldaja on endale sõnaselgelt välja tinginud selleks juhuks õiguse pöörduda uuesti endise võlgniku poole, või et uue võlgniku maksuvõimeetus on juhtunud enne selle tingimuse teostumist, mille alusel võla ülevõtt sõlmiti, või et endine võlgnik tegutses pahatahtlikult.

§ 1523. Uuel võlgnikul ei ole õigust esitada usaldaja vastu neid vaidmeid, mis tal olid senise võlgniku vastu.

Uus võlgnik võib esitada usaldaja vastu neid vaidmeid, mis tulenevad õigusvahekorrast endise võlgniku ja usaldaja vahel.

§ 1524. Võla ülevõttuga vabaneb endise võlgniku käendaja ning kustuvad võla tagatiseks antud vallaspandid ja hüpoteegid, olgu siis et käendaja või panditud eseme võlaülevõtuaegne omanik on võla ülevõtuks andnud oma nõusoleku.

Võlaga seotud eesõigusi konkursi juhuks ei saa teostada uue võlgniku varale avatud konkursis.

5. peatükk.

Mitu usaldajat ja võlgnikku.

1. jagu.

Solidaarsed võlakohustused.

1. jaotis.

Üldeskirjad.

§ 1525. Kui võlaõiguslikust vahekorrast võtavad osa usaldaja või võlgniku poolel või mõlemal poolel mitu isikut, siis sellekohane õigus ja sellele vastav kohustus on kas solidaarne või jagatav.

Jagatavuse juhul võib iga usaldaja nõuda ainult oma murdosa ja iga võlgnik on kohustatud täitma kohustusest ainult oma osa.

§ 1526. Solidaarse võlakohustuse järgi igaüks mitmest usaldajast võib nõuda tervet eset ning igaüks mitmest võlgnikust on kohustatud täitma tervet nõuet, kusjuures eset võib nõuda ja kohustust täita ikkagi ainult ühe korra. Esimesi tähendatud kaasosalistest nimetatakse solidaarusaldajateks, teisi solidaarvõlgnikkudeks.

§ 1527. Solidaarses võlakohustuses võivad õigus kui ka kohustus olla ühe kaasosalise jaoks tingimusetud, teise jaoks aga seotud tähtpäeva ja teatavate tingimustega.

§ 1528. Solidaarsed võlavahekorrad võivad tekkida kas õigustoiminguga või seaduse järgi.

§ 1529. Õigustoimingud tekitavad solidaarse võlavahekorra ainult sel korral, kui see on toimingus sõnaselgelt määratud.

Solidaarne võlavahekord loetakse määratuks eriti väljenditega: „üheskoos ja eraldi“, „kõik ühe eest ja üks kõigi eest“, „jagamatult“, „solidaarselt“.

§ 1530. Seaduse järgi tekib solidaarne võlavahekord:

- 1) täitmiseseme jagamatuse juhul, samuti ka säärase asja suhtes, mis on antud hoiule mitmele isikule üheskoos, neile laenatud, üüritud või panditud;
- 2) kui mitu isikut on üheskoos korda saatnud lubamatu teo; sel juhul nad vastutavad solidaarselt sellega tekitatud kahju eest;
- 3) kui mitu volinikku ajavad ühiselt ühte asja või mitu ametisikut teostavad jagamatult ühte valitsemist; sel juhul nad vastutavad solidaarselt sellest asjaajamisest või valitsemisest tulenevate kohustuste eest, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

2. jaotis.

Solidaarusaldajate vahekorrad.

§ 1531. Igaüks solidaarusaldajaist võib nõuda terve kohustuse täitmist, kuid tema nõude rahuldamisega kustub teiste solidaarusaldajate hagemisõigus.

§ 1532. See solidaarusaldajaist, kelle kasuks kohustus on täidetud terves ulatuses, on kohustatud teistele välja andma teatava osa ainult siis, kui nad on temaga seltsinglikus vahekorras või kui niisugune kohustus on temale pandud mõne muu õigustoiminguga või seadusega.

§ 1533. Loobumised ühe solidaarusaldaja poolt ei piira teiste õigusi. Kõik, mis ühe solidaarusaldaja poolt ette võetakse nõude kõvendamiseks või tagamiseks, pöörduv ka teiste kasuks.

§ 1534. Võlgniku suvast oleneb täita oma kohustus kellele tahes mitme solidaarusaldaja hulgast ning seejuures esitada sellele ka oma vastunõuded.

Kui aga ühe solidaarusaldaja poolt on juba alatud hagi täitmise kohta, siis ei ole võlgnikul õigust teostada täitmist kellelegi ülejäänulist või vähemalt seesugune täitmine ei vabasta teda kohustusest hageja suhtes.

3. jaotis.

Solidaarvõlgnikkude vahekorrad.

§ 1535. Igaühte solidaarvõlgnikest võib sundida terve kohustuse täitmisele ja tema poolt teostatud täitmine vabastab sellest ülejäänud.

§ 1536. Usaldaja võib oma suva järgi nõuda terve kohustuse täitmist kõigilt või mõnedelt või ka ühelt solidaarvõlgnikult, ning kui nõudeese on jagatav, siis ka osalist täitmist. Osalise täitmise nõudmisega aga ei hävi tema õigus terve nõude kohta; ülejäävat võib ta hageda isegi sellelt solidaarvõlgnikult, kellelt ta enne nõudis ainult ühte osa.

§ 1537. Solidaarvõlgnik, kellelt haigetakse rahuldust, võib esitada usaldajale tasaarvestamiseks ainult omad vastunõuded, välja arvatud juhtum, mil solidaarvõlgnikud on seltsingus.

Loobumine, mis on usaldaja teinud isiklikult ühele solidaarvõlgnikest, ei too kasu teistele.

§ 1538. See solidaarvõlgnikest, kes usaldaja rahuldab, ilma et ta seejuures oleks toiminud pahatahtlikult, võib nõuda teistelt solidaarvõlgnikelt vastavat tasu, kui selleks ei ole seaduslikke takistusi.

§ 1539. Solidaarvõlgnik, kellelt haigetakse terve kohustuse täitmist, võib kaitsta ennast jagamissoodustuse vaidega, kui samas kohtupiirkonnas on ka teisi maksuvõimelisi solidaarvõlgnikke ja kui nõudeese ei ole jagamatu, või säärane, mis on tekkinud lubamatust teost.

Jagamissoodustuse tunnustamise juhul nõutakse kostjalt sisse esialgu ainult tema murdosa vastavalt maksuvõimeliste solidaarvõlgnikkude arvule, ülejäävat võib aga usaldaja hageda teistelt.

See, kes on oma murdosa ära maksnud, ei vabane seeläbi vastutusest, vaid usaldaja võib temalt nõuda uuesti seda, mis on jäänud saamata teistelt solidaarvõlgnikelt. Ainult seejuures ei pea usaldaja ise olema põhjustanud mittetäielikku rahuldamist sellega, et ta on vastu tulnud nendele, kes sissenõudmise ajal olid maksuvõimelised.

§ 1540. Viivituse tagajärgede eest, mis on tekkinud ainult ühe solidaarvõlgniku süü läbi, teised ei vastuta, samuti ka ainult ühe poolt töötatud leppetrahvi eest.

Kõik muud ühe solidaarvõlgniku ebaõige tegevuse tagajärjed langevad ka teistele. Eriti kui nõudeese on rikutud või hävitatud ühe süü läbi, siis kahjude eest vastutavad kõik solidaarvõlgnikud.

§ 1541. Hagi esitamine ühe solidaarvõlgniku vastu katkestab aegumise jooksu ka kõigi teiste kohta.

Iga uuendus, olgu see toimunud ühe solidaarusaldaja või ühe solidaarvõlgniku nõusolekul, tühistab senise solidaarse võlvahekorra ka kõigi teiste kohta.

2. jagu.

Käendus.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1542. Käendusega võetakse kolmanda isiku (peavõlgniku) võla eest vastutuskohustus usaldaja ees enda peale, ilma et peavõlgnik sellega oma võlast vabaneks.

§ 1543. Käendus eeldab tõelist peavõlga. Teda võib seada igasuguste võlvahekordade tagatiseks, eriti ka lubamatuist tegudest tekkinud võlakohustuste eest, olevate ja tulevaste, määratud ja määramata, tingimuslikkude ja tingimusteta võlgade eest, nii terve peavõla kui ka selle osa eest.

§ 1544. Käenduse enda peale võtmine võib toimuda igal viisil, kuid tingimuseks on, et see oleks avaldatud sõnaselgelt.

Paljas allkiri võõral võlakohustusel ilma lisaseletuseta ei tekita veel käendust; seda loetakse ainult tunnistaja allkirjaks.

§ 1545. Käendaja vastutuskohustus vastab üldiselt peavõlgniku kohustusele. Eriti ei või see ületada peavõla summat ega sisaldada tingimusetut kohustust, kui peavõlgniku kohustus on seotud tingimusega.

§ 1546. Sõnaselge väljendusega võib käendaja kohustuda peavõlga tasuma teises kohas või varemalt tähtajal või teisele usaldajale, kui see oli määratud peavõla suhtes, samuti ka peavõla eseme asemel teise esemega.

§ 1547. Kui käendaja kohustub maksma vähema summa kui peavõlgnik, või kui ta võtab tingimusetu võla eest vastutuse enda peale ainult tingimusega, siis võib temalt nõuda ainult niivõrd, kui ta selleks on kohustunud.

§ 1548. Ühe ning sama võlgniku ja ühe ning sama võla eest võivad võtta enda peale käenduse mitu isikut (kaaskäendajat).

Kui käendaja esitab enda eest veel käendaja, siis viimane ei kasuta kaaskäendaja õigusi.

2. jaotis.

Käendaja õigused usaldaja suhtes.

§ 1549. Usaldaja poolt esitatud hagide suhtes on käendajal õigus esitada kõiki peavõlgnikule kuuluvaid vaideid, välja arvatud need, millede vastu usaldaja nimelt otsis tagatist käendusega või mis on vahenditult seotud peavõlgniku isikuga.

§ 1550. Kui käendaja kohustus piirdub ainult vastutusega mittetäiel määral maksmise juhuks, siis ta iseenesest loetakse kohustatuks ainult hädajuhuks.

§ 1551. Olenemata hädajuhuklauslist on käendajal õigus nõuda tema vastu hagi esitamise korral, et usaldaja pöörduks esmalt peavõlgniku vastu, kui viimaselt võib hageda samade tagajärgedega ning sama kergelt (esmahagisoodustus).

§ 1552. Esmahagisoodustus langeb ära:

- 1) kui käendaja on sellest sõnaselgelt loobunud; niisugust loobumist eeldatakse ka siis, kui käendaja on kohustunud isevõlgnikuna;
- 2) kui peavõlgnik on äraolija või kui käendaja ei too teda kohtusse kohtu poolt määratud tähtpäevaks;
- 3) kui on tõendatud peavõlgniku maksuvõimetus või kui tema varale on avatud konkurss.

§ 1553. Kui on mitu kaaskäendajat, siis võib usaldaja nõuda igaühelt nendest tervet võlga, kuid see kaaskäendaja, kelle vastu niisugune hagi esitatud, on õigustatud omalt poolt nõudma jagamist jagamissoodustuse eeskirjade järgi.

Kui niisugusel juhul usaldaja võtab ühe kaaskäendaja käest vastu tema osamaksu ilma sõnaselge piirava tingimusega, siis ei ole ta õigustatud viimase vastu edaspidi esitama nõudeid mõne teise osa mittemaksmise pärast mõne teise kaaskäendaja maksuvõimetus tõttu.

Kui üks kaaskäendaja jagamissoodustust ei kasutanud, vaid tasus ära kogu võla, siis ei ole tal enam õigust usaldajalt tagasi nõuda seda, mis ta maksis üle oma osa.

§ 1554. Kui ühe ning sama võla eest võtavad koos käenduse enda peale selleks teovõimeline ja mitteteovõimeline, siis läheb käendus terve kohustuse järgi üle esimesele, kui ta teadis või raske hooletuse tõttu ei teadnud, et teine kaaskäendaja ei ole võimeline käendust enda peale võtma.

§ 1555. Kui kaaskäendajaist üks võtab käenduse enese peale tingimusega ja kui see tingimus peavõla tähtpäeva saabumise ajaks ei teostu, siis võivad teised, kes võtsid enese peale käenduse ilma tingimusega, sellele vaatamata nõuda jagamist.

Kui aga tingimuse teostumise ajal tingimisi käendaja osutub maksuvõimetuks, siis peavad puudujäänud osa tasuma ülejäänud kaaskäendajad.

§ 1556. Jagamissoodustus langeb ära, kui kaaskäendajad sellest on loobunud. Niisugusel korral võib usaldaja nõuda tervet võlga igaühelt nendest, ja seda ka siis, kui ta oli juba hagi esitanud ühe kaaskäendaja vastu.

§ 1557. Isikuid, kes on võtnud käenduse enda peale ühe ning sama usaldaja ees, kuid igaüks eraldi ja eri kohustuste järgi, ei loeta kaaskäendajaiks ning nad ei kasuta jagamissoodustuse õigust.

Mitu isikut, kes on käenduse enese peale võtnud ühe ning sama peakäendaja eest, on üksteisega kaaskäendajate vahekorras ning võivad seetõttu nõuda jagamist.

§ 1558. Käendaja, kes usaldaja rahuldab, võib nõuda temalt selle rahuldamise määral hagiõiguse loovutamist nii peavõlgniku kui ka kaaskäendajate vastu, ja on õigustatud kuni selle loovutuseni keelduma maksmast enda käendusega tagatud võlga.

Hagi loovutamise õigus ulatub sel juhul mitte ainult peavõliale, vaid ka kõigile sellega seotud õigustele.

§ 1559. Kui käendaja loobub kõigist temale seadusega antud õigustest ja vaietest, siis mõistetakse selle all ka loobumist jagamissoodustusest, samuti ka esmahagisoodustusest.

Kes pahatahtlikult eitab enda kui käendaja kohustusi, see kaotab kõik käendajale kuuluvad õigused.

3. jaotis.

Käendaja õigused peavõlgniku vastu.

§ 1560. Käendaja ei või nõuda peavõlgnikult summa tasumist, mille eest ta oli käenduse enese peale võtnud, enne kui ta on sunnitud tegelikult seda maksma või vähemalt on kohtu poolt selleks mõistetud.

Maksmisviisil ei ole mingit tähtsust. Ka võla kustutamine, mis usaldaja on teinud käendaja kasuks, ei vähenda viimase õigusi peavõlgniku vastu.

§ 1561. Käendaja, kes tasub võla peavõlgniku eest enne kohustuse tähtpäeva saabumist, ei või nõuda peavõlgnikult selle võla tasumist enne nimetatud tähtpäeva.

§ 1562. Kui peavõlgnik langeb majanduslikesse raskustesse või raiskab oma vara, nõnda et temalt sissenõudmise võimalus muutub kahtlaseks, siis võib käendaja nõuda temalt tagatist juba enne võla tasumist.

Niisugusel juhul võib käendaja ka kohtu kaudu nõuda usaldajalt, et viimane esitaks peavõlgniku vastu hagi.

§ 1563. Käendaja võib nõuda peavõlgnikult enese vabastamist käendaja kohustusest ka enne võla tasumist, kui ta on võtnud käenduse enda peale võlgniku asjade ajamise tõttu ja selle asjaajamise enese käest juba on ära andnud.

§ 1564. Käendaja õigus tema poolt tasutud võla tagasinõudmise peale langeb ära, kui ta selle on tasunud vabatahtlikult ja kui ta ei ole kasutanud temale teada olevaid kahtlusi ega vaideid võla vastu või kui tema süü pärast leiab aset kahjulik kohtuotsus või kui ta ennast seaduslike abinõudega ei kaitse ebaõige kohtuotsuse vastu.

Kui aga käendaja jätab kasutamata vaideid, mis ei käi peavõla, vaid tema kui käendaja kohustuste kohta, siis ei kaota ta sellega õigust pöörduda nõuetega peavõlgniku vastu.

§ 1565. Kui peavõlgnik on tasunud võla sellest käendajale teatamata ja viimane tasub hiljem selle teist korda, siis on viimasel õigus pöörduda nõudega peavõlgniku vastu. Kui aga varem tasub käendaja sellest peavõlgnikule teatamata ja viimane selle tõttu tasub omakorda, siis ei või käendaja pöörduda nõudega peavõlgniku vastu, vaid tal on õigus hageda olematu võla tagasimaksimist ainult usaldajalt.

§ 1566. Käendaja, kellele sellesse kohustusse astumisel temale kuuluva tagasisaamise tagamiseks peavõlgnik esitab teise käendaja, võib pöörduda tagasinõudmisega viimase vastu.

4. jaotis.

Käenduse lõppemine.

§ 1567. Käendaja kohustus lõpeb iga toiminguga või sündmusega, millega kustub peavõlg ning võlgnik sellest vabaneb.

Loobumine, mille on usaldaja teinud võlgnikule, tuleb ka käendaja kasuks, olgu siis et oli tahetud vastupidist või käendus oli antud kingina, nõnda et käendaja algusest peale loobus nõude pööramisest peavõlgniku vastu.

§ 1568. Usaldaja ja peavõlgniku vastastikuse pärimise puhul lõpevad käendaja kohustused, kuid talle jääb õigus selle tagasisaamiseks, mis ta käendajana on tasunud.

Peavõlgniku ja käendaja vastastikuse pärimise juhul jääb jõusse peavõlg ja lõpeb käendus, olgu siis et nõudmine käenduse järgi annab usaldajale sääraseid paremusi, mida peavõlg ei anna.

Kui aga pärivad vastastikku usaldaja ja käendaja, siis lõpeb küll käendus, kuid võlgniku kohustused jäävad jõusse.

§ 1569. Käendaja vabaneb oma kohustusest, kui usaldaja toimib peavõlgnikult võla sissenõudmisel hooletult ja lubab olude järgi mittevabandavat viivitust.

§ 1570. Kui käendaja võtab enda peale kohustuse ainult teatud ajaks, siis ta vastutab ka ainult selle aja jooksul.

6. peatükk.

Võlaõiguste lõppemine.

1. jagu.

Täitmine.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1571. Iga võlaõigus lõpeb võlgniku vastava kohustuse täitmisega. Kui kohustuse ese on rahaline, siis toimub täitmine maksmisega.

§ 1572. Täitmine loetakse kehtivaks ainult siis, kui ta on toimunud:

- 1) õige isiku poolt õigele isikule;
- 2) õiges kohas;
- 3) õigel ajal;
- 4) õigel viisil.

2. jaotis.

Isikud.

§ 1573. Kui kohustuse esemeks on võlgniku isiklik sooritus, siis peab ta täitma selle ise. Kõigil teistel juhtudel võib täitmine toimuda võlgniku asemel, isegi ilma tema teadmata ja tema tahtmise vastu, kolmanda isiku poolt.

§ 1574. Täitmisel on seaduslikku kehtivust ainult siis, kui ta on teostatud usaldajale.

Kes täitmise on teostanud vastuvõtuks mitteõigustatud isikule, see ei vabane oma kohustusest usaldaja vastu, kuid võib vastuvõtjalt tagasi nõuda seda, mis viimane temalt saanud.

Kui täitmise vastuvõtmiseks antud volitus tühistatakse ning võlgnikule sellest ei teatata, siis loetakse täitmine volinikule kehtivaks, kui võlgnik täitmise teostamisel volituse tühistamisest ei teadnud.

§ 1575. Kui võlgnik on tinginud välja õiguse rahuldada kohustuse järgi kas usaldajat või mõnd nimetatud kolmandat isikut, siis on täitmine kolmandale isikule kehtiv isegi siis, kui see käib usaldaja tahte vastu. Sel alusel võib täita aga ainult kolmandale isikule endale tema eluajal ning ainult seni, kuni usaldaja ei ole alanud selle nõude hagemist.

Kui täitmine on teostatud kolmandale, selleks mitteõigustatud isikule, või ka usaldajale endale, kuid viimane ei ole teovõimeline, loetakse täitmine siiski kehtivaks, kui makstu on läinud usaldaja varasse.

3. jaotis.

Täitmise koht.

§ 1576. Kui täitmise koht on õigustoimingus määramata ning seda ei ole võimalik järeldada toimingu iseloomust, siis võib täitmist nõuda ja pakkuda igas kohas, kus seda saab teostada ilma teist poolt koormamata ja talle ebasoodsusi tekitamata.

§ 1577. Kui võlgnik on usaldajale andnud ajendi hagi algamiseks, siis peab maksmist toimetatama hagi esitamise kohas.

§ 1578. Eriliselt kindlaksmääratud asi peab kätte toimetatama seal, kus asi asub ajal, mil täitmine peab toimuma. Kui aga võlgnik on asja seniselt asukohalt pahatahtlikult eemaldanud, siis peab see kätte antama seal, kus usaldaja seda nõuab.

Kui usaldaja soovib säärast asja kätte saada kohas, kus teda asjaomaselt võlgnikult nõuda ei või, siis peab ta enda kanda võtma kättetoimetamise kulud ning seejuures esineva ohu.

§ 1579. Kui täitmise koht on määratud, siis ei ole usaldaja kohustatud täitmist vastu võtma mujal kui selles kohas, samuti ei ole ta õigustatud nõudma täitmist teises kohas.

Kui täitmine määratud kohas ei toimu, siis võib usaldaja nõuda tasu kõigi sellest tekkinud kahjude eest.

Kui hagi ei ole esitatud määratud täitmiskohas, siis võib usaldaja arvestades kohalike olusid nõuda täitmist peale määratud koha ka hagi esitamise kohas. Sel juhul kohus, kaaludes kummagi poole huvisid ja arvestades asja väärtust kummaski kohas, otsustab, kas peab täidetama rohkem või vähem kui on määratud täita.

§ 1580. Kui mitu täitmiskohta on määratud kopulatiivselt ning täitmist võib teostada osakaupa, siis võib usaldaja nõuda igas kohas ainult üht osa võlguolevast esemest. Hageb ta aga ühes kohas kogu võlga, siis tuleb rakendamisele § 1579 viimane lõige.

Kui mitu täitmiskohta on määratud alternatiivselt, siis kuulub koha valik võlgnikule. Kui aga hagi on alatud tema süü tõttu, siis läheb koha valiku õigus usaldajale.

Kui koha ja eseme alternatiivne määramine on teineteisega seotud, siis võib usaldaja ka oma hagi esitada ainult alternatiivselt.

4. jaotis.

Täitmise aeg.

§ 1581. Kui täitmise aeg on sõnaselgelt määratud, siis on võlgnik kohustatud seda silmas pidama ilma meeldetuletuseta usaldaja poolt, kuid tal on aega täitmiseks kuni määratud tähtaja täieliku möödumiseni.

§ 1582. Kui täitmise tähtaega määratud ei ole, siis võib usaldaja nõuda ja võlgnik täita oma suva järgi igal ajal, mis selleks ei ole ebakohane.

Kui sel juhul kohustuse enese iseloomust olenevalt osutub vajalikuks mõnesugune edasilüke, siis määrab kohus võlgniku ja usaldaja kokkuleppe puudumisel oma õiglase suva järgi võlgnikule tähtaja.

§ 1583. Kui võlgnik tasub intressita võla enne määratud tähtpäeva, siis on ta õigustatud maha arvutama intresse vastavas summas vaheaja eest

maksupäevast kuni maksutähtpäevani ainult siis, kui tal oli selle kohta usaldajaga erikokkulepe. Kui seejuures mahaarvutatava summa suuruse kohta kokku lepitud ei ole, siis on võlgnik kohustatud tasuma niisuguse summa, mis esialgselt määratud tähtpäevaks ühes seaduslike intressidega võrduks võla kapitaliga.

Kui võlgnik tasub usaldaja nõusolekul intresse kandva võla enne määratud tähtpäeva, siis võib usaldaja nõuda intresse kuni võla tasumiseni.

§ 1584. Võla tasumise edasilüke (moratorium) üksikutele võlgnikkudele või tervetele võlgnikkude liikidele nii mõne üksiku kui ka kõigi usaldajate suhtes määratakse eriseadusega.

5. jaotis.

Täitmise viis.

§ 1585. Täitmiseks on nõutav, et kohustus täidetak täielikult.

Usaldajat ei või sundida vastu võtma ei osalist täitmist ega teist eset selle asemel, mida tal õigus on nõuda.

Kedagi ei või sundida vastu võtma temale kuuluva rahalise võla maksmiseks sularaha asemel esitajapabereid, olgugi et need on riiklikud või riigi poolt tagatud.

§ 1586. Kui võla ühe osa vastu vaieldakse, teise vastu aga mitte, siis võib kohus otsustada, et usaldaja peab vaidlematu osa vastu võtma.

Võla ühe osa vabatahtliku vastuvõtuga ei kaota usaldaja maksmata jäänud osa suhtes mingisuguseid õigusi, mis temale kuuluvad kogu nõude järgi.

§ 1587. Kui täitmine osutub võimatuks kohustuse eseme tõttu, siis usaldaja, kui tema nõue täielikult ära ei lange, peab rahulduma rahalise maksuga hariliku väärtuse järgi, olgu siis et võlgniku süü annab alust mõnesugusteks taotlusteks.

§ 1588. Kui usaldaja ilma seadusliku aluseta keeldub vastu võtmast võlgniku poolt asjakohaselt pakutud täitmist, samuti kui vastuvõtt ei ole teostatav usaldaja elukoha teadmatus tõttu või tema ilmumata jäämise tõttu määratud maksmiskohale määratud tähtpäeval, või mõnel muul põhjusel, siis võib võlga kustutada täitmisele kuuluva eseme asjakohase deponeerimisega täitmise koha kohtus.

Kui täitmisele kuuluv ese pole oma omadustelt deponeerimiseks kohane, siis on võlgnik õigustatud, kui usaldaja jääb kutse peale ilmumata, seda asja ära müüma viimase arvel.

6. jaotis.

Suutesoodustus.

§ 1589. Võlgnik võib teatavil juhtudel nõuda, et kohus mõistaks temalt välja mitte rohkem, kui tal on vara, jättes seejuures talle niipalju, kui on hädavajalik tema ülalpidamiseks (suutesoodustus).

§ 1590. Suutesoodustus on:

- 1) vanemal laste vastu ja ümberpöörduvalt;
- 2) abikaasadel teineteise vastu;
- 3) äial väimehe vastu, kui viimane nõuab esimese poolt töötatud kaasa-
vara väljaandmist;

- 4) isikul, kellelt nõutakse kinke teostamist;
- 5) kaasseltsinglastel nende taotluste suhtes, mis tekivad nende vahel olenevalt seltsingust;
- 6) ajateenijail sõjaväelastel;
- 7) isikuil, kelledele see õigus on antud lepingu järgi;
- 8) muudel seaduses väljendatud juhtudel.

§ 1591. Võlgniku vara kindlakstegemisel võetakse arvesse ainult sissenõutav võlg kohtuotsuse tegemise ajal; üksnes kinkest tekkinud võla nõudmisel võetakse arvesse ka võlgniku muud võlakohustused.

Kui võlgnik mõistetakse maksma vähem kui ta võlgu on, siis võib usaldaja võlgniku varalise seisukorra paranemisel nõuda puuduva osa suuruses järelmaksu.

§ 1592. Võlgnikul on õigus kasutada temale kuuluvat suutesoodustust vaidena ka veel täitmisinstantsis. Vaiet ei saa kasutada võlgniku pärijad ega käendajad.

§ 1593. Suutesoodustus langeb ära, kui võlgnikule selle vahekorra suhtes, millest tema vastu nõue on tekkinud, võib ette heita pettust või pahahtlikkust, ning üldse, kui nõue on tekkinud lubamatust teost.

Võlgniku etteväljendatud loobumine suutesoodustusest § 1590 p. 1—3 ettenähtud juhtudel on kehtetu.

7. jaotis.

Maksmise tõendid.

§ 1594. Maksmist võib tõendada kõigi lubatud tõendusvahenditega, eriti allkirjaga või kviitungiga, mille väljaandmisest võlgnikule maksusaja ei või keelduda.

Kviitungit võib anda kas võladokumendil endal, kui niisugune olemas, või eraldi.

§ 1595. Kui korduvate maksmiste kohta keegi esitab reservatsioonideta väljaantud kviitungid kolme üksteisele järgneva maksutähtpäeva eest, siis eeldatakse, kuni ei ole tõendatud vastupidist, et on õiendatud ka kõik tähtpäevalised maksud kogu eelmise aja eest.

§ 1596. Kui kviitungis, mis käib usaldaja ja võlgniku vahel asetleidnud lõpparvete kohta, on märgitud, et kõik arved on väljaandjaga likvideeritud, siis loetakse kõik seni möödunud tähtpäevaga maksud õiendatuiks.

Säärase üldise kviitungi jõud ei käi nende summade kohta, millede kohta võib kindlaks teha, et kviitungi väljaandmisel kviitungi andja neist ei teadnud. Samuti ei või seesugune kviitung takistuseks olla kõigi eksikombel ülemäära makstud summade tagasinõudmisele.

§ 1597. Pärast rahulduse saamist peab usaldaja võlgnikule tagasi andma võladokumendi, kui seesugune oli koostatud.

Kui võla kohta käiv dokument on võlgnikule tagasi antud või ära hävitatud, läbi kriipsutatud, osalt katki käristatud või täiesti lõhki kistud, siis eeldatakse, et võlg on tasutud. See eeldus ei kõrvalda siiski õigust tõendada vastupidist.

§ 1598. Kui usaldajal ei ole võimalik võladokumenti tagasi anda selle kaotsimineku tõttu, on ta kohustatud omal kulul hoolitsema selle eest, et vastav kohus kuulutaks dokumendi tühistatuks, kuid mitte enne, kui võla-

summa võlgniku valikul on kas deponeeritud kohtusse või välja makstud tagatise vastu.

8. jaotis.

Maksmise tagajärjed.

§ 1599. Kohustuse kohaselt teostatud maksmine vabastab võlgniku võlast ning kustutab ühtlasi ka pantimisest ja käendusest tulenevad kõrvalnõuded.

§ 1600. Võla osalisel maksmisel arvatakse see kõigepealt tasumata intresside maksmiseks ning alles ülejääk läheb kapitalvõla tasumiseks, olgu siis et usaldaja nõustus vastu võtma maksu nimelt ainult kapitalvõla tasumiseks ja andis selle kohta kviitungi.

§ 1601. Kui võlgnik võlgneb usaldajale mitmel alusel, siis sõltub võlgnikust, missuguse võla tasumiseks peab teostatav maksmine minema. Kui ta seda ei ole määranud, siis kuulub valik usaldajale sellel tingimusel, et ta talitaks nii nagu siis, kui ta ise oleks võlgnik.

Kahtluse korral peab usaldaja saadud maksu arvama niisuguse võla katteks, mis on seotud intressidega või on tagatud hüpoteegiga või käendusega, või mis on möödunud tähtpäevaga, või mis on peavõlg võrreldes käendusest tekkinud võlaga. Kui võlgadel üht või teist seesugust eristavat omadust ei ole, arvatakse maks kõige vanema võla tasumiseks, üheaajaliste võlgade puhul aga kõigi tasumiseks võrdelistes osades.

Igal juhul kaetakse maksust kõigepealt intressid, millede tähtpäev on juba saabunud.

§ 1602. Kui usaldajale on antud õigus võla tasumiseks ära müüa pandid, siis oleneb temast, missugust oma nõuetest ta soovib kustutada. Ka sel juhul tasutakse müügist saadud summast kõigepealt intressid ning alles seejärel kapitalvõlg, kusjuures tuleb ikkagi enne tasuda vanem võlg.

Kui pant tagab üheaegselt mitu nõuet, siis läheb saadud summa kõigi katteks võrdeliselt.

2. jagu.

Tasaarvestus.

1. jaotis.

Üldeskirjad.

§ 1603. Tasaarvestuseks loetakse nõude kustutamine vastunõudega.

§ 1604. Võlgnik võib esitada oma vastunõude ilma usaldaja nõusolekuta ainult siis:

- 1) kui mõlema nõude esemed on ühesugused;
- 2) kui vastunõue on vastuvaidlematu;
- 3) kui mõlema nõude tähtpäev on juba saabunud.

§ 1605. Nõuete tasaarvestuse otsustamisel ei arvestata aluseid, milledest nad on tekkinud.

Asjaõigustest tekkinud taotlusi võidakse tasaarvestada võlaõiguslike kohustustega, samuti lepingulisi nõudeid nende nõuetega, mis on tekkinud ühepoolsetest lubatud või lubamatuist tegudest.

Vastastikuste nõuete suuruse erinevus ei takista tasaarvestamist; suurem kustutab vähema täies ulatuses.

§ 1606. Kui nõue ja vastunõue on õiendatavad eri kohtades, siis see ei takista neid tasaarvestamast.

Ainult peab usaldajale, kellelt tasaarvestamist nõutakse, tasutama tema kulud, mis tekivad vastuvõttust teises kohas.

§ 1607. Nõuet, mille kohta hagi on juba alatud, võib sellele vaatamata esitada tasaarvestuseks.

Sel juhul lükatakse hagimenetlus edasi kuni otsustamiseni, kas haigetav nõue sobib tasaarvestamiseks või mitte.

§ 1608. Vastastikuste nõuete esemete ühesugususe on olemas, kui tasaarvestuseks on esitatud asendatavad asjad samasuguste omadustega või veel paremad kui tasaarvestatavad, või kui nõuete esemed kuuluvad ühte ning samasse liiki, või kui esemeiks on mehaanilised sooritused, mis annavad ühesuguseid saadusi, vaatamata neist osavõtvate isikute erinevusele.

Alternatiivsete nõuete juures on tasaarvestus lubatud ainult siis, kui vastaspool, kellel on valikuõigus, otsustab samasuguse eseme kasuks.

§ 1609. Tasaarvestamiseks esitatud nõue peab olema selge ning vastuvaidlematu, vähemalt ei tohi selle kindlakstegemine olla seotud keerulise menetlusega, mis hagejale võiks tuua ebaõiglast viivitust.

§ 1610. Tasaarvestamiseks võib esitada ainult niisuguseid vastunõudeid, millede tähtpäev tasaarvestuseks esitamise ajal on juba saabunud.

Kui võlgade õiendamiseks, millede tähtpäev on saabunud, antakse veel mõni tähtpäev vaid heatahtlusest, siis see ei takista neid tasaarvestuseks esitamast, ka ei kõrvalda seda moratoriumi andmine.

§ 1611. Tasaarvestus ei ole lubatud:

- 1) kõrvalisele isikule hoiuleantud või vastaspoole poolt ebaseaduslikult oma valdusse võetud asja tagasisaamise hagi vastu;
- 2) nõuete vastu, mis tulenevad ülalpidamiskohusest, kuivõrd neist ei või teha mahaarvutusi sissenõude rahuldamiseks;
- 3) riigi ja omavalitsuste poolt nõutavate avalikkude maksude ja kooramatiste vastu;
- 4) ostuhinna vastu, mida riik nõuab müüdud asjade eest;
- 5) omavalitsuse niisuguste nõuete vastu, mis põhjenevad laenudel või legaatidel või mis puutuvad millegi täitmisse ette äramääratud avalikkudeks otstarveteks.

§ 1612. Tasaarvestamiseks esitatav vastunõue peab olema võlgniku enese oma. Kõrvalistele isikutele kuuluvaid nõudeid ei ole usaldaja kohustatud tasaarvestuseks vastu võtma.

Siiski:

- 1) käendaja võib tasaarvestuseks esitada selle võlgniku nõuded, keda ta käendas;
- 2) abikaasade varaühisuse juures lubatakse tasaarvestada nende isikkude nõuetega need võlad, millede eest vastutab ühine abieluvara;
- 3) pärija võib esitada tasaarvestuseks oma usaldaja vastu viimase võlad pärandajale.

2. jaotis.

Tasaarvestuse kord ja tagajärjed.

§ 1613. Võlgniku vastunõue kustutab tema võla ainult siis, kui vastunõue on esitatud nimelt selle eesmärgiga.

§ 1614. Võlgnik võib nõuda tasaarvestust igal ajal, ka peale kohtuotsust selle täitmisel või ka maksmisel, kui ta tõendab, et tema vastunõude täitmiseks ei ole mingit takistust.

§ 1615. Nõutavas korras esitatud ja tunnustatud tasaarvestusega kustub nõue täielikult või osaliselt nii nagu tõeliku maksmise korral, ühtlasi lõpevad ka kõrvalnõuded. Kõike seda arvatakse ajast, mil vastunõuet võidi esitada.

§ 1616. Kes laseb mööda aja tasaarvestuseks või jätab tasaarvestuse koguni esitamata, see ei kaota õigust vastunõude esitamiseks.

Võlgnik, kes ei kasutanud tasaarvestust eksimuse tõttu, võib makstud tagasi nõuda, kui ta ei eelista iseseisva hagi esitamist.

§ 1617. Kui tasaarvestus on kohtuotsusega sõnaselgelt või vaikivalt tagasi lükatud, siis võetakse arvesse, kas see toimus seepärast, et vastunõue oli alusetu või et ta oli tasaarvestuseks ebakohane. Esimesel juhul ei ole tasaarvestus kohtuotsuse jõustumise järel enam teostatav, teisel juhul ta on veel võimalik.

Kui vastunõue tunnustati vaieldavuse tõttu eri menetlusele alluvaks, siis võib tasaarvestust teostada veel ka eri menetluse juures.

§ 1618. Kellel on mitu vastunõuet, see võib esitada oma suva järgi tasaarvestuseks neist ükskõik millised. Samuti sõltub ka mitme nõude täitjast, missugust neist ta soovib tasaarvestada oma vastunõudega.

3. jagu.

Ühtumine.

§ 1619. Võlaõigused lõpevad ühtumisega, kui usaldaja ja võlgnik ühtuvad ühes ning samas isikus.

Kui nõue ühtub võlaga ainult osaliselt, siis võlaõigus lõpeb ainult võrdelises osas.

§ 1620. Ühtumisega kustunud võlaõigus jõustub uuesti, kui lakkab olemast olu, mis tekitas nõude ja võla ühtumise.

§ 1621. Kui võlgniku võlad lähevad üle ühele solidaarusaldajaist või usaldaja nõuded ühele solidaarvõlgnikkudest, siis selle tõttu ei muutu milleski teiste solidaarusaldajate ja solidaarvõlgnikkude seisund.

§ 1622. Kui ühes ning samas isikus ühtub mitu erisugust nõuet ühe ning sama eseme kohta, siis kõik nõuded säilitavad oma iseseisva jõu. See on kehtiv ka siis, kui mitme solidaarusaldaja varad ühinevad üheks.

Samuti ei muutu milleski mitme solidaarvõlgniku kohustused nende varade ühinemisel.

4. jagu.

Vastastikune kokkulepe.

§ 1623. Iga usaldaja võib oma nõudest loobuda. Kui see ei toimu testamendiga, siis on vajalik vastastikune kokkulepe võlgnikuga kohustust äramuutva lepingu kaudu.

Usaldaja ühepoolne avaldus nõudest loobumise kohta ei seo teda kohustuslikult peale juhtude, mil seadus lubab ühepoolset töötust.

§ 1624. Äramuutev leping võib järelduda ka osaliste kaudselt avaldatud tahtest.

Äramuutvat lepingut eeldatakse, kui üks pool annab tagasi võladokumendi ja teine pool võtab selle vastu, või kui usaldaja annab vastuvaidlematu kviitungi, olgugi et maksmist ei toimetatud, ning võlgnik võtab kviitungi vastu.

Võlgnikule pandi tagasiandmisest ei või järeldada võla kustutamist, kui ei ole eripõhjusi, mis õigustaksid niisugust järeldust.

§ 1625. Lepingut, mis on toimunud lihtsa kokkuleppega, võib samuti ära muuta lihtsa kokkuleppega. Kui aga lepingu sõlmimisel oli nõutav erivorm, siis peab sellest vormist kinni peetama ka lepingu äramuutmisel.

Kui usaldaja loobub äramuutva lepingu järgi oma nõudest täielikult või osaliselt ilma ühegi vastutasuta või vastukohustuseta võlgniku poolt, siis seesugune leping allub kinkimise kohta kehtivaile eeskirjadele.

§ 1626. Leping, mis ei olnud veel täidetud ei täielikult ega osaliselt, tühistatakse tema äramuutmiselega nii, nagu ei oleks teda kunagi olemas olnud. See eeskiri on kehtiv ka siis, kui kohustusest vabastatakse täielikult kas ainult üks või teine osalistest.

Kui leping, mis on juba täielikult või osaliselt täidetud, muudetakse ära tingimusel, et see, mis täidetud, tagasi antaks, siis sellest tekib uus võlavahekord.

§ 1627. Kui äramuudetava lepingu järgi kolmandad isikud on omandanud mingisuguseid õigusi, siis neid õigusi ei või rikkuda lepingu äramuutmiselega ilma nende kolmandate isikute nõusolekuta.

5. jagu.

Uuendus.

§ 1628. Lõpetada võib iga võlaõigust, muutes ta uueks erilise osalistevahelise lepinguga (uuendus).

§ 1629. Uuendus teostub nii, et nii usaldaja kui ka võlgnik jäävad endisteks, kuid võlavahekord asetatakse uuele alusele.

§ 1630. Uuenduse tagajärjeks on see, et endine võlaõigus kustub kõigi selle juurde kuuluvate õigustega nii, nagu oleks ta täidetud, ning tema asemele astub uus võlaõigus, mille suhtes endise võlaõiguse kõrvalõigused ei ole kehtivad, kui ei ole sõnaselgelt kokku lepitud teisiti.

§ 1631. Võlaõigusi võib uuendada nii enne tähtpäeva kui ka selle saabumisel, samuti ka pärast tähtpäeva möödumist. Uuendamisega võidakse ära muuta korraga ka mitu seesugust õigust.

Uuendada võidakse ka võlaõigusi, mis seotud tingimusega, samuti ei ole keelatud toimetada uuendust teatavate tingimuste või tähtpäeva määramisega.

§ 1632. Kui ei olnud kehtiv endine võlaõigus, siis ei ole kehtiv ka uus.

Kui aga uuendus on kehtetu, siis jääb jõusse endine võlaõigus. Sama kehtib, kui uus võlaõigus jääb teostamata temas määratud eelduste tõttu.

§ 1633. Uuendus ei ole kunagi iseenesest eeldatav.

Tahe uuenduslepingut sõlmida peab lepinglaste poolt olema väljendatud sõnaselgelt või peab vähemalt kahtlusetult ilmnema toimingu oludest.

Kahtluse korral ei loeta võlaõigust uuendatuks ning endine jääb kehtima:

- 1) kui on ainult muudetud või täpsemalt määratud maksmistele tähtpäevi;
- 2) kui on kokku lepitud maksta intresse võla eest, mis enne oli intressita;
- 3) kui on muudetud protsendimäär;
- 4) kui võlale on määratud tagatis;
- 5) kui võlasummat on vähendatud;
- 6) kui olemasoleva võla kohta antakse võladokument.

6. jagu.

Leppetooming.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1634. Leppetooming on leping, millega vaieldav või muidu kahtlust tekitav õigussuhe osaliste vastastikuste järeleandmistele teel muudetakse vastuvaidlematuks ning kahtlusetuks.

§ 1635. Leppetooming peab puudutama asja, mis on mõnes suhtes kahtlane.

Leppetoomingut ei või sõlmida jõustunud kohtuotsusega lahendatud asja kohta, kuid leppetooming kohtuotsuse täitmise viisi kohta ei ole keelatud.

§ 1636. Leppetoomingute vorm sõltub poolte kokkuleppel, kuid võrdseadus ei määra teisiti.

2. jaotis.

Leppetoomingu tagajärjed.

§ 1637. Leppetoomingu tagajärjeks on, et kokkuleppija loobub oma nõuetest ning omandab selle eest õigused leppetoomingu alusel.

§ 1638. Kui leppetoomingut ühe osalise poolt ei täideta, siis võib teine pool nõuda ainult leppetoomingu täitmist. Ta ei või enam esitada endist nõuet, millest ta leppetoominguga on loobunud.

Kui leppetoomingu täitmiseks antud asi langeb eviktsiooni alla, siis tekib sellest ainult õigus nõuda heastamist, ilma et oleks õigust loobuda toimingust.

§ 1639. Leppetoomingu kehtivus ei ulatu kolmandaile isikuile. Lisakohustuste kandjaid mõjutab leppetooming ainult niivõrd, kui ta vähendab nende kohustusi. Kohustuste suurendamine ilma nende nõusolekuta ei ole lubatud.

Leppetoomingut ei või laiendada niisuguste õigussuhete kohta, mida toimingut sõlmimisel silmas ei peetud.

7. jagu.

Kohtuotsus.

§ 1640. Usaldaja nõue, mis on tagasi lükatud jõustunud kohtu- või vahekohtuotsusega, kustub ühes kõigi tema juurde kuuluvate õigustega.

8. jagu.

Taganemine.

§ 1641. Lepinglane, kes on endale varunud taganemisõiguse, võib vastaspoolele tehtud avaldusega lepingu lõpetada.

§ 1642. Taganemise tõttu peab kumbki pool vastaspoolele tagasi andma, mis ta viimaselt lepingu põhjal on saanud. Saadud esemele tehtud kahjude tasumise suhtes, esemest saadud kasude väljaandmise suhtes, samuti eseme peale tehtud kulude tasumise suhtes tulevad vastavalt kohaldamisele omandiõiguse hagemise eeskirjad.

Tasumisele kuuluvad ka intressid raha saamise päevast alates, tehtud soorituste ja asja kasutamise eest aga kokkulepitud vastutasu või selle puudumisel oludekohane tasu.

§ 1643. Taganemine ei ole lubatud, kui ese, mille taganemisõiguslane peaks tagasi andma, on enne taganemisavaldust vastaspoole süüta täiesti või tähtsal määral hävinud, kaotsi läinud või oluliselt halvenenud või kui ese on ümbertöötamise tõttu täiesti või tähtsal määral ümber kujundatud.

§ 1644. Kui taganemisõiguslane on eseme, mille ta peaks tagasi andma, võõrandanud või koormanud kolmanda isiku õigusega, siis on taganemisavaldus kehtetu, olgu siis et ta vastaspoole nõusolekul omandab määratud tähtajal eseme uuesti või vabastab koormatisest.

Sama kehtib ka siis, kui eseme võõrandamine või koormamine on toimunud taganemisõiguslase vastu pööratud kohtuliku täitemenetluse või konkursi kestel.

§ 1645. Taganemisõigus lõpeb, kui taganemisõiguslane ei teosta seda kokkulepitud tähtajal või selle puudumisel kolmekümne päeva jooksul arvates lepingu sõlmimise päevast.

§ 1646. Kui ühel või teisel poolel on mitu osalist, siis võivad taganemisõigust teostada ainult kõik taganemisõiguslased ühiselt ja ainult kõigi vastaspoolt moodustavate osaliste vastu.

Taganemisõigus lõpeb kõigile taganemisõiguslastele, kui ta on lõppenud ühele neist.

§ 1647. Lepinglane, kes on töötanud kahetsusraha, võib lepingust taganeda selle maksmisega, ning lepinglane, kes kahetsusraha on maksnud, selle kaotusega.

Taganemisavaldus ilma töötatud kahetsusraha maksmata on kehtetu, kui vastaspool taganemisavalduse kohe tagasi lükkab; ta on aga kehtiv, kui kahetsusraha tasutakse kohe pärast tagasilükkamist.

§ 1648. Kui on kokku lepitud, et üks pool võib lepingust taganeda, kui vastaspool oma kohustust ei täida või kui on vaieldav, kas vastaspool on seda täitnud, siis täitmise tõendamise kohus lasub viimasel, olgu siis et kohustuse täitmine on teost hoidumine.

Seesuguse kokkuleppe puhul kehtivad ülejäävalt eeskirjad seadusjärgse taganemisõiguse kohta.

§ 1649. Seadusjärgsele taganemisõigusele kohaldatakse lepingulise taganemisõiguse eeskirju alljärgnevate erinevustega.

§ 1650. Taganemisõiguse teostamist ei kõrvalda asjaolu, et ese, mille taganemisõiguslane peaks tagasi andma, on juhuse tõttu täiesti või tähtsal

määril hävinud, kaotsi läinud või oluliselt halvenenud. Samuti ei kõrvalda teostamist asjaolu, et ese on ümbertöötamise tõttu täiesti või tähtsal määral ümber kujundatud, kui taganemist ajendav eseme puudus ilmnes alles ümbertöötamisel.

§ 1651. Taganemisõiguse teostamine ei ole seotud § 1645 määratud tähtajaga.

Vastaspool võib aga taganemisõiguslaselt nõuda asjakohase tähtaja jooksul avaldust, kas ta taganeda tahab. Niisugusel juhul saab taganemisõigust teostada ainult eelmises lõikes tähendatud tähtaja jooksul.

§ 1652. Vastaspole täitmisviivitusel põhjenev taganemine on kehtetu, kui vastaspool võis oma võla kustutada tasaarvestusega ning kui ta viivitamata pärast taganemisavaldust avaldab, et ta tasaarvestusõigust kasutab.

§ 1653. Taganemisõiguslane võib vastaspolelt nõuda ka lepingu sõlmimisest tekkinud kahjude tasumist, kui vastaspole süü on taganemise ajendanud.

9. jagu.

Ülesütlemine.

§ 1654. Kes lepingu või seaduse järgi on õigustatud lepingulist vahekorda üles ütlemata, võib lõpetada selle vahekorra tuleviku kohta vastaspolele tehtud avaldusega.

Ülesütlemise kohta tulevad vastavalt kohaldamisele § 1646 eeskirjad, § 1642 eeskirjad aga tasumise kohta selle eest, mis on vahekorra lõpetamisele järgneva aja kohta juba ette saadud.

Kui juhul, mil seadus lubab õigussuhte enneaegset ülesütlemist, vastaspole süü on ülesütlemise ajendanud, siis võib ülesütlev pool nõuda tasu kahju eest, mis ta kannatanud seetõttu, et ta usaldas õigussuhte lepingupärast kestust.

§ 1655. Ülesütlemisavaldus on ülesütleva kasuks kehtiv, kui see, kellele avaldus on suunatud, teeb sihilikult võimatuks talle suulise avalduse teatavaks tegemise või kirjaliku avalduse kättemise.

§ 1656. Kui lepingulist vahekorda üles öelda tahtev pool oma süüta ei tea, kellele ülesütlemine suunata või kus asub isik, kellele ta seda peaks suunama, siis võib ta kohtult taotleda oma ülesütlemisavalduse kuulutamist väljakutsekorras.

Tähtajaga seotud ülesütlemine loetakse eelmises lõikes tähendatud juhul õigeaegselt toimunuks, kui väljakutse toimetamise palve on kohtule esitatud selle tähtaja jooksul.

§ 1657. Väljakutsepalve lahendamisel ei kaalu kohus, kas on olemas sisulisi eeldusi väljakutse toimetamiseks. Ülesütlemine on kehtetu, kui need eeldused puudusid ning kui vastaspool ülesütlemise sel põhjusel viivitamata tagasi lükkab, niipea kui ülesütlemine talle teatavaks saanud.

§ 1658. Eelmised eeskirjad ülesütlemise kohta kehtivad ka muude ühepoolsete õiguslike avalduste kohta, mis tuleb suunata teatud isikule.

Ülejäävalt tulevad säärastele ühepoolsetele avaldustele vastavalt kohaldamisele lepingute kohta käivad eeskirjad, kuivõrd seadusest ei järeldu teisiti.

2. osa.

Üksikud võlaõigused.

1. peatükk.

Võõrandamislepingud.

1. jagu.

Müük.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1659. Müügilepinguga kohustub müüja mõne eseme üle andma ostja varasse viimase poolt makstava rahasumma eest.

§ 1660. Müügileping loetakse sõlmituks niipea, kui mõlemad pooled on kokku leppinud müüdava eseme ja ta hinna kohta.

2. jaotis.

Ese.

§ 1661. Müügilepingu esemeks võib olla kõik see, mille võõrandamine on lubatud ja võimalik.

§ 1662. Kui müüdud eseme võõrandamise lubamatus on teada mõlemale poolele või ainult ostjale, siis on leping tühine.

Kui müüja üksi teadis lubamatusest, siis on leping kehtiv ja müüja kohustatud ostjale tasuma huvi.

Kui lubamatus oli teadmata mõlemale poolele, siis on leping tühine.

§ 1663. Müügilepingu ese peab tegelikult olema olema ja kindlaks määratama sedavõrd täpselt, et selle kohta ei või tekkida põhjendatud kahtlust. Vastasel korral ei loeta müügilepingut sõlmituks.

§ 1664. Kui müügiese on ilma mõlema poole teadmata lepingu sõlmimise ajal osalt hävinud, siis võib ostja lepingust taganeda, kui on hävinud üle poole esemest või see osa, mida ostja peamiselt tahtis saada.

Kui asjast on järele jäänud pool või rohkem, siis on ostja kohustatud lepingu täitma ostuhinna võrdelise alandamisega.

Kahtluse korral lahendab asja kohus oma suva järgi.

§ 1665. Eseme olemasolu ja täpne määramine ei ole vajalik, kui toimub ost õnne peale. Seda lepingut võib sõlmida kas niiviisi, et ostja jääb kohustatuks, kuigi ostetud ese ei tule ilmsiks või ei lähe üle müüja varasse, või niiviisi, et ostetud eseme olemasolu eeldatakse igatahes ostu kehtivuse tingimusena.

Kas pooled on sõlminud üht või teist liiki ostu õnne peale, selle kohta on kahtluse korral mõõduandev tahteavalduse tõlgitsemine.

§ 1666. Kui võõras asi müüakse ilma omaniku teadmata ja nõusolekuta ja kui see asjaolu oli teada nii ostjale kui ka müüjale, siis on kogu leping tühine.

Kui ostja ei teadnud, et müüja müüs asja ilma selleks õigust omamata, siis võib ta nõuda viimaselt kahju tasumist. Kui seda teadis ainult ostja, siis ei ole müüja talle millegagi kohustatud.

Kui müügileping võõra asja kohta sõlmiti eeldusega, et müüja saab ta omanikuks, siis jõustub leping tähendatud eelduse täitumisega.

§ 1667. Omaenda asja ostuks sõlmitud müügileping on tühine ja ostjal on õigus makstud ostuhinda müüjalt tagasi nõuda.

Kui niisugusel korral ostjale oli teada tema õigus ostetud asja kohta, siis pole müüja kohustatud talle ostuhinda tagasi maksma, vaid eeldatakse, et on aset leidnud kinkimine.

Müügileping omaenda asja ostuks on kehtiv, kui ostja sellega saab valduse, mis oli müüja käes, või vaieldava omandiõiguse teeb vaidlematuks. Sel korral ei ole lepingu esemeks asi, vaid temaga seotud õigus.

3. jaotis.

Hind.

§ 1668. Ostuhind peab määratud olema sularahas.

§ 1669. Kui hind on määratud esialgu rahas, siis ei muuda lepingu iseloomu asjaolu, et pooled pärastpoole kokku lepivad ostusummat õiendama muude asjadega.

Müügilepingu iseloomu ei muuda asjaolu, kui ostja kohustub peale ostuhinna tasumise täitma veel midagi muud.

§ 1670. Ei ole vajalik, et ostuhind täpselt vastaks ostetava eseme väärtusele.

Müügileping jääb kehtivaks, kuigi asi on müüdnud alla tema õiget väärtust või üle selle.

Kui aga ostuhind on kindlaks määratud silmakirjaks, siis ei loeta lepingut müügi-, vaid kinkelepinguks.

§ 1671. Ostuhind peab olema täpselt määratud ega või oleneda kumagi poole suvast.

Kui ostja siiski tellib müüjalt asju või kaupu ilma hinda kindlaks määramata ja viimane need esimesele kätte saadab, siis on see toiming kehtiv, kusjuures eeldatakse, et nõutud ja antud oli turuhind.

§ 1672. Rahasummat ei tarvitse sõnaselgelt väljendada.

Teda võib määrata ka viitega mõnele teisele lepingule, välja maksta lugemata rahaga või määrata muul viisil, kui aga poolte poolt silmaspeetud summa suurus ei tekita kahtlust.

§ 1673. Kui asja ostuhinnaks on määratud turuhind, siis arvatakse, et silmas peeti lepingu täitmise koha ja aja keskmist turuhinda.

Kui selles kohas turuhinda ei ole, siis võetakse aluseks lähemal asuva kauplemiskoha hind.

Kus on olemas hinnakirjad, seal võetakse need hinna kindlaksmääramisel aluseks.

§ 1674. Hinna kindlaksmääramise võib jätta ka teatud kolmanda isiku suvale, või kui seesugust pole ette nähtud, siis erapooletu asjatundja õiglasele suvale.

Kolmanda isiku otsus on mõlemale poolele tingimata kohuslik, eeldusega, et ta pole määranud ebaõiglast hinda.

§ 1675. Kui hinna määr on tehtud olenevaks tulevasesest sündmusest või kolmanda isiku suvast, siis loetakse müük tingimuslikuks.

Müük langeb ära, kui sündmus ei leia aset või ei anna tagajärgi või kui kolmas isik ei saa või ei taha hinna määramist enda peale võtta.

§ 1676. Kui lepingus, millega ostetakse asjade kogum, määratakse üks üldhind terve kogumi eest, siis on ostja kohustatud maksma kokkulepitud hinna, olgugi et kogumis on asju rohkem või vähem, kui ta lootis.

§ 1677. Kui asendatavaid asju on müüdnud arvu, mõõdu või kaalu järgi, siis peab ostja maksma hinna nii mitme üksiku asja või mõõdu- või kaaluüksuse eest, kui mitu neid lugemisel, mõõtmisel või kaalumisel on. Kui ilmneb suurem kogus kui müüja üles andis, siis peab ostja juurde maksma, kui aga ilmneb väiksem kogus, siis maksab ta ainult selle eest.

Samad põhimõtted kehtivad ka asendamatute asjade kohta, kui hind oli määratud nende üksikute osade või arvu järgi.

4. jaotis.

Müügist tulenevad õigussuhted.

1. alljaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1678. Müügilepingust tekib kummalegi poolele vastastikune nõudeõigus lepingu täitmise ja kahjude tasumise kohta.

§ 1679. Mõlemad pooled on kohustatud vastastikku osutama täielikku hoolsust.

Eriti müüja on kohustatud suurima hoolega alal hoidma müüdnud asja kuni selle üleandmiseni ja ta vastutab selles suhtes ka kõige väiksema hooletuse eest. Kui ostja aga ostetud asja vastuvõtmisega viivitab, siis vastutab müüja ainult pahatahtluse ja raske hooletuse eest.

§ 1680. Ostjal lasub igasugune oht, mis pärast müügilepingu sõlmimist, olgugi enne asja üleandmist, asjale on tekkinud vääramatust jõust, olgu see ta hukkumine või halvenemine, välja arvatud § 1681 tähendatud juhud.

§ 1681. Kui müügiese ei ole individuaalselt kindlaks määratud ja see toimub alles üleandmisel, siis kannab müüja ohtu kuni eseme üleandmiseni.

Kui on müüdnud asendatavaid või muid asju arvu, mõõdu või kaalu järgi, siis läheb oht ostjale üle alles pärast kättelugemist, -mõõtmist või -kaalumist.

Kui müügileping on sõlmitud edasilükkava tingimusega, siis läheb asja kaotamineku oht ostjale üle küll alles tingimuse täitumisega, halvenemisoht aga lasub temal lepingu sõlmimise ajast alates ilma tingimuse saatust ära ootamata. Kui müügileping on sõlmitud äramuutva tingimusega, siis lasub oht ostjal.

Kui asja kaotamineku või halvenemine on tekkinud müüja süü läbi, eriti kui ta on üleandmisega viivitanud, siis lasub tal ka oht.

Kui asi on müüdnud proovimiseks, siis kannab terve ohu müüja kuni ostja avalduseni, et ta leiab ostueseme olevat vastuvõetava.

Kui müüja on ohu enda peale võtnud sõnaselgelt ja ilma tähtaega määramata, siis läheb oht ostjale üle alles asja üleandmisega.

§ 1682. Kõigil juhtudel, mil ohtu kannab ostja, saab ta endale ka kõik kasud, mis ostetud asi annab, eriti kõik juurdekasvud, hinnatõusu ja lepingu sõlmimise ajal veel ära korjamata vilja.

Tsiviilvili, mille saamine pole tähtpäevadega kindlaks määratud, vaid mis toimub igal aastal katkestamata, jagatakse müüja ja ostja vahel võrdeliselt ajaga, mille jooksul nad viimase aasta kestel ohtu kannavad.

2. alljaotis.

Müüja kohused.

§ 1683. Müüja on kohustatud müüdnud asja üle andma ostjale takistamatuks valdamiseks nii, et viimasel oleks õigus ning võimalus asja käsutada. Üleandmine peab toimuma õigel ajal ja õiges kohas.

§ 1684. Müüdnud asi peab ostjale üle antama ühes kõigi asja päraldis- tega, samuti kõige sellega, mis võib tagada õigust selle asja peale.

§ 1685. Kui on müüdnud põllumajanduslik kinnisasi „nii nagu ta on“, siis loetakse kaasamüüduks kõik, mis müügilepingu sõlmimise ajal selles kinnisasjas oli, mida vajati majapidamise kasuks ja hõlbustuseks ja mis peale selle oli tarvitamisel või tagavaras ja kuulus müüjale tema omandina.

§ 1686. Kinnisasja müümisel peab müüja selle piirid ostjale kätte näitama, kui need ei selgu juba kinnisasja kirjeldusest, kaardist või plaanist.

§ 1687. Kui müüdnud asja üleandmine ei toimu üldse, või toimub mitte- õigel viisil, siis on ostjal õigus nõuda kogu kahju tasumist, eriti kui üleand- mine on müüja süü läbi muutunud võimatuks.

§ 1688. Kui üks ning sama asi on müüdnud kahele ostjale eraldi, siis on eesõigus neist sellel, kellele asi on üle antud; kui kummalgi neist pole veel valdust, siis — sellel, kes sõlmis müügilepingu enne. Müüja aga on kohus- tatud kõrvaldatud ostjale tasuma ta kahju.

Kinnisasjade müügil ei anna üleandmine veel eesõigust, vaid selle annab alles sissekanne kinnistusraamatusse.

3. alljaotis.

Ostja kohused.

§ 1689. Ostja on kohustatud kõigepealt maksuma ostuhinna, mis peab toimuma, kui ei ole müüdnud võlgu või kui pole määratud erilisi maksumäht- päevi, kohe üleandmisel, samal ajal ja samas kohas.

Kuni ostuhind on maksmata, ei ole müüja kohustatud asja üle andma.

§ 1690. Enne ostuhinna tasumist ostja ei omanda omandiõigust osten- tud asja kohta, olgu siis et müüja on ostuhinna tasumise edasi lükanud.

Edasilüke loetakse toimunuks, kui müüja annab asja ostjale üle ilma reservatsioonita.

§ 1691. Arvates ajast, mil ostja sai ostetud asja oma valdusse ning kasutusse, on ta kohustatud ostuhinnalt maksuma müüjale intresse.

Kui ostetud asja ähvardab eviktsioon, siis võib ostja ostuhinna maksmist peatada, kui müüja ei saa või ei taha teda eviktsiooni vastu küllaldaselt heastada.

§ 1692. Kui ostja ostuhinna maksmisega viivitab, siis ei ole müüjal keelatud paluda asja ära müüa kohtulikul enampakkumisel ostja ohul.

Kokkulepe, mille järgi ostja oleks kohustatud ostuhinna maksmisega viivituse korral maksuma kahekordse või veel kõrgema hinna, on tühine.

§ 1693. Ostja on kohustatud tasuma müüjale pärast lepingu sõlmimist asja peale tehtud vajalikud kulud, ja ka kasulikud kulud, kui viimased on tehtud heas usus või kui võib tõenäoliselt arvata, et ostjagi ei oleks neid kulusid jätnud tegemata.

5. jaotis.

Müügilepingu kõrvallepped.

1. alljaotis.

Lepingu tühistamine ostuhinna maksmata jätmise pärast.

§ 1694. Müüja võib jätta endale õiguse müügilepingust taganeda, kui ostja ei tasu ostuhinda õigel ajal.

Seesugune tingimus lepingus loetakse äramuutvaks, kui ei ole sõnaselgelt kokku lepitud või asjaoludest ei nähtu, et ta on edasilükkav.

§ 1695. Kui on määratud kindel makсутähtpäev, siis kaotab ostja selle möödumisega iseenesest oma õiguse; kui seesugust tähtpäeva määratud ei ole, on vajalik meeldetuletus müüja poolt.

Ostuhinna õigel ajal maksmise takistuseks ei tohi aga kunagi olla müüja ise.

§ 1696. Kui ostja viivitab, siis oleneb müüjast, kas ta kasutab temale antud õigust või mitte, kuid ta peab viivitamata oma tahet avaldama pärast tingimuse täitumist.

Kui müüja on avaldanud, et ta tahab lepingu tühistada, siis kaotab ta õiguse nõuda selle täitmist.

§ 1697. Kui müüja nõuab või võtab vastu maksu pärast tähtpäeva möödumist, siis eeldatakse, et ta on vaikivalt loobunud endale jäetud õigusest.

§ 1698. Lepingu tühistamise juhul peab asi müüjale tagasi antama ühes juurdekasvu ja kõigi kasudega. Peale selle kaotab ostja käsiraha, kui see oli tema poolt antud, ning on kohustatud tasuma tema süü läbi tekkinud kahju.

Kui ostja oli säärasel juhul osa ostuhinnast ära tasunud, siis võib ta selle tagasi nõuda, kuid ilma intressideta.

2. alljaotis.

Müük järelmaksuga.

§ 1699. Järelmaksuga müügilepingus peab olema täpselt tähendatud müüdüd asi, ostuhind ning selle maksmise tähtpäevad ja määrad.

Lepingu võib sõlmida ainult kirjalikult.

Lepingu esemeks võib olla ainult üksik vallasasi, mis määratud liiklemiseks või elamu, põllumajapidamise, käsitöö või äri seadistamiseks, seejuures kasutamiseks, mitte äratarvitamiseks ega edasimüügiks.

§ 1700. Kuni ostuhinna täieliku tasumiseni ei ole ostja õigustatud ostetud asju võõrandama ega pantima.

Selle eeskirja vastased toimingud on tühised, olgu siis et omandaja või pandisaaja oli heas usus.

§ 1701. Kui ostja on jätnud maksmata kaks teineteisele järgnevat tähtajalist maksu, siis võib müüja nõuda lepingu tühistamist, müüdüd asja tagasiandmist, tasu asja kasutamise eest arvates ostjale üleandmisest kuni müüjale tagasiandmiseni ning kogu kantud kahju tasumist.

Müüjale kuuluva summa katteks arvatakse talle juba makstud ostuhinna osamaksud, ning juhul, kui viimased selle summa ületavad, antakse ülejääk müüja poolt ostjale tagasi.

§ 1702. Kui müüdnud asi on käest läinud, hävinud, rikutud või sunni- viisil ära võetud, siis võib müüja nõuda kogu ostuhinna ühekordset tasumist.

3. alljaotis.

Müügilepingu tühistamine parema saamiseks.

§ 1703. Müügilepingut võib sõlmida tingimusega, et müüja võib kindla aja jooksul lepingust loobuda, kui talle pakutakse paremaid tingimusi, või et müük jõustub ainult siis, kui kindla aja jooksul ei leidu paremat ostjat.

Esimesel juhul on lepingule lisandatud tingimus äramuutev, viimasel — edasilükkav. Kahtluse korral eeldatakse, et pooled pidasid silmas esimest juhtu.

§ 1704. Müügitingimused tunnustatakse paremaiks mitte ainult siis, kui uus ostja pakub kõrgemat ostuhinda, vaid ka siis, kui maksutähtjad on lühemad, maksukoht on soodsam või kui uued müügitingimused muidu on sedavõrd kasulikud, et neid võib eelistada esimesele müügile isegi väiksema ostuhinna juures.

Pakkumist, mis on kasulik ainult selle tõttu, et müüja saab kõik vaheajal saadud tulud endale juhul, kui eelmine müük tühistatakse, ei loeta paremate müügitingimuste saamiseks.

§ 1705. Parema ostja olemasolu ei tohi olla ainult ettekäändeks, samuti ei tohi, kui ilmub uus ostja, tema poolt tehtud pakkumine olla ainult paremaks teeseldud. Kui see on sündinud, siis vastutab müüja mitte ainult eelmise, vaid ka uue ostja ees, kui viimane petmisest osa ei võtnud.

§ 1706. Kui paremate müügitingimuste saavutamine oli pealepingusse võetud äramuutva tingimusena, siis saab ostja esialgu kõik omaniku õigused, nii kuidas nad müügilepingus on ette nähtud, ja kannab ka ohu.

Kui äramuutev tingimus täitub ning esimene müük tühistatakse, siis annab ostja tagasi ühes asjaga ka sellest saadud kasu, samuti ka juurdekasvu, kui see oli olemas, kuna temale antakse tagasi ostusumma ühes intressidega, samuti ka kõik asja peale tehtud vajalikud kulud. Ostja peab ka asja vabastama kõigist koormatistest, milledega ta seda vaheajal oli koormanud.

§ 1707. Kui paremate müügitingimuste saavutamine oli juurde lisatud edasilükkava tingimusena, siis ei loeta müüki veel lõplikult sõlmituks, ostja ei saa enne paremate tingimuste saamise tähtaja möödumist neid kasusid, mis asi annab, ega kannu ka ohtu.

Kui aga niisugusel korral tähtaeg möödub ilma paremate müügitingimuste saavutamisetä, siis loetakse müük tingimusetuks. Ostjal on siis ka õigus vaheajal saadud kasude peale, ühtlasi kannab tema ohu enne tingimuse täitumist toimunud asja juhusliku halvenemise, kuid mitte juhusliku hukkumise eest.

§ 1708. Kui müüjale pakutakse paremaid tingimusi, siis peab ta valima, kas võtta need vastu või tunnustada senine müügileping tingimusetuks, olgu siis et esimene ostja on jätnud endale õiguse paremate müügitingimuste pakku- misel ostust loobuda.

§ 1709. Müüja on kohustatud esimesele ostjale viivitamata teatama igast paremast pakkumisest.

Kui müüja on uue pakkumise vastu võtnud, siis ei ole müügileping esimesele ostjale enam kohustav. Kui aga esimene ostja pakub müüjale võrdselt kasulikke tingimusi, siis on tal ostueesõigus.

§ 1710. Kui esimene ostja võtab omaks mõne teise poolt tehtud parema pakkumise, siis tunnustatakse see tema avaldus uue lepingu sõlmimiseks, kui paremate müügitingimuste juhuks kõrvallepepe sõlmimisel pooled ei ole kokku leppinud teisiti. Ostja on sel juhul kohustatud välja andma vaheajal saadud vilja, sellest maha arvutades aga intressid makstud ostusummalt.

§ 1711. Kui müüja ei võta vastu paremat pakkumist kindlaksmääratud tähtaja jooksul, siis muutub tingimus kehtetuks ja esimene müük tingimusetuks.

§ 1712. Kui müüjaid on mitu, siis peavad nad uue ostja vastuvõtu kohta kokku leppima, olgu siis et iga müüja osale on hind eraldi kindlaks määratud.

Viimasel korral loetakse, et on toimunud mitu müüki.

§ 1713. Kui müüdüd asi on hukkunud, kuid järele on jäänud temast saadud vilja või juurdekasv, siis ei või esimest ostjat nendest ilma jätta, kuigi uus ostja peaks nende eest pakkuma rohkem, kui esimene on andnud asja enese eest.

Kui mitmest müüdüd asjast mõned on hävinud, siis on paremate müügitingimuste saavutamise juhuks tehtud kõrvaltingimus kehtiv järelejäänud asjade kohta, kui nende eest pakutakse rohkem, kui esimene ostja on andnud kõigi asjade eest.

§ 1714. Kui mitu kaasomanikku on asja müünud paremate müügitingimuste saavutamise kõrvallepepega, siis on igaühele neist lubatud pakkuda paremaid tingimusi.

Kui mitu isikut koos on asja ostnud paremate müügitingimuste kõrvallepepega, siis võib igaüks neist parema pakkumisega omandada kogu asja.

4. alljaotis.

Tagasiost ja tagasimüük.

§ 1715. Tagasiostu-kõrvallepepega kohustub ostja ostetud asja müüjale viimase nõudel tagasi müüma.

§ 1716. Tagasiostu-kõrvallepepe on äramuutev tingimus. Ostja õiguste kindlakstegemisel tulevad vastavalt rakendamisele § 1706 eeskirjad.

Kui tagasiostuõigus on piiratud teatava tähtajaga, siis kustub see õigus tähtaja möödumisega. Vastasel korral see õigus ei aegu.

§ 1717. Kui lepingus pole kindlaks määratud, missugustel tingimustel, eriti missuguse hinna eest tagasiost peab toimuma, siis juhul, kui selle kohta ei suudeta vastastikku kokku leppida, peab hinna kindlaks määrama kohus oma suva järgi, arvestades väärtust, mis asjal on tagasiostu ajal.

Kui hind on lepinguga kindlaks määratud, siis jääb see muutmata, olenemata asja tõusnud või langenud väärtusest.

§ 1718. Kui ostja on asja võõrandanud kolmandale isikule, siis on tagasiostmiseks õigustatud müüjal õigus nõuda ostjalt ainult kahjutasu.

Kolmanda isiku vastu, kes on omandanud asja või mõne asjaõiguse selle peale, võidakse tagasiostuõigust teostada vallasasja suhtes ainult siis, kui ta asja omandamisel tagasiostuõigusest teadis, kinnisasja suhtes aga ainult siis, kui tagasiostuõigus on kantud kinnistusraamatusse.

§ 1719. Kui mitu isikut koos on õigustatud tagasi ostma, siis võivad nad seda õigust teostada ainult kõigi nende ühisel nõusolekul.

§ 1720. Lepingule, millega ostja on jätnud endale õiguse sundida müüjat asja tagasi ostma (tagasimüügiõigus), tulevad vastavalt kohaldamisele eelmised eeskirjad tagasiostu kohta.

5. alljaotis.

Ostueesõigus.

§ 1721. Ostueesõiguse kõrvalleppega jätab müüja endale õiguse nõuda, et vallasasja võimaliku edasimüügi korral antaks temale eesõigus.

Ostueesõigust ei saa tarvitada, kui ostja ei võõranda asja müügi, vaid muul teel.

§ 1722. Kui ostja tahab ostueesõiguse kõrvalleppega ostetud asja edasi müüa, siis peab ta viivitamata pärast uue lepingu sõlmimist asja pakkuma ostueesõiguslasele ja viimane peab viivitamata teatama, kas ta soovib oma õigust kasutada.

Kui ostueesõiguslane oma soovi viivitamata ei avalda, siis kaotab ta ostueesõiguse.

§ 1723. Kui ostueesõiguslane tahab oma õigust kasutada, siis peab ta täitma samad tingimused, mis on pakutud uue ostja poolt, olgu siis et oli kokku lepitud teisiti.

Kui asi, mille kohta tal on ostueesõigus, on müüdud koos teiste asjadega üldhinna eest, siis tuleb selle asja võrdeline hind kindlaks teha hindamise kaudu.

§ 1724. Kui edasimüük on teostunud ilma sellest ostueesõiguslasele teatamata, siis võib viimane nõuda kahjutasu ainult omalt ostjalt.

Uue omandaja ja üldse kolmanda isiku vastu võib ta nõuet tõsta ainult siis, kui see on toimunud pahausklikult.

6. alljaotis.

Ost proovimiseks või vaatlemiseks.

§ 1725. Kui keegi ostab proovimiseks või vaatlemiseks, siis oleneb ost, kui pooled pole kokku leppinud teisiti, edasilükkavast tingimusest, kas ostja leiab ostueseme olevat vastuvõetava.

Säärase lepinguga on müüja seotud lepingu sõlmimise hetkest peale, kuna ostja võib valida, kas ostu vastu võtta või mitte, ilma et ta oleks kohustatud teatama ostust loobumise põhjusi.

§ 1726. Kui ostjale on lepingus määratud tähtaeg valikust teatamiseks ja ta selle mööda laseb, siis loetakse ostja ostust loobunuks, olgu siis et ta on müüdud asja juba vastu võtnud.

Kui tähtaega pole määratud ja ostja viivitab valikust teatamisega, siis võib müüja paluda kohut määrata ostjale tähtaeg.

§ 1727. Kui müüdud asi on ostjale juba üle antud, siis ta vaikimine määratud tähtaja lõpuni loetakse ostu vastuvõtmiseks.

Kui ostja pärast asja kättesaamist täielikult või osalt maksab väljakuubeldud ostuhinna ilma reservatsioonita, siis sisaldub selles vaikivalt avaldatud vastuvõtmine.

7. alljaotis.

Kahetsusmüük.

§ 1728. Kahetsusmüük leiab aset siis, kui üks pooltest jätab kõrvalleppes endale õiguse loobuda müügist või ostust, kui ta müüki või ostu kahetseb. Niisugusel kahetsusel on äramuutva tingimuse tähendus.

§ 1729. Kui kahetsusõiguse teostamiseks on kokku lepitud kindla tähtaja kohta, siis kustub see õigus kasutamata tähtaja möödumisega.

Kui tähtaega pole määratud ega ole ka kokku lepitud, et kahetsemist võib avaldada igal ajal, siis on sellest tingimusest tekkiv õigus piiratud kolme kuuga.

8. alljaotis.

Muud kõrvallepped.

§ 1730. Müüjal ei ole keelatud kokku leppida, et talle langeks osa sellest kasust, mis saadakse ostueseme järgmisel edasimüügil.

Kui osa suurus ei ole kindlaks määratud, siis on müüjal õigus poole puhaskasu peale.

§ 1731. Pooled võivad sõlmida ka igasuguseid kõrvalleppeid, milledega nad kas muudavad seaduse eeskirju või tagavad oma nõudeid.

6. jaotis.

Müük enampakkumisel.

§ 1732. Enampakkumisega tehakse müügilepingu sõlmimise ettepanek sellele, kes avalikult väljapakutud asja eest avaldab nõusolekut maksta kõige kõrgemat hinda.

Enampakkumist võib peale müügilepingu tarvitada ka teiste lepingute, nagu rendi- ja üürilepingute, hanke-, veo- ja tööettevõttelepingute juures.

§ 1733. Enampakkumisel müüdava asja omaniku suhtes on enampakkumine kas vabatahtlik või sunduslik.

Esimest võidakse toimetada võõrandaja soovil kas kohtulikult või eraviisil, viimast peab alati toimetatama kohtulikult.

§ 1734. Vabatahtlikkude enampakkumiste kohta, toimugu nad kohtulikult või eraviisil, määratakse poolte vastastikused õigused ja kohustused nende vahel toimunud kokkulepete järgi, eeskätt aga enampakkumise toimetaja poolt avaldatud tingimuste põhjal.

§ 1735. Lähemad eeskirjad kohtuliku enampakkumise menetluse kohta, olgu see vabatahtlik või sunduslik, sisalduvad tsiviilkohtupidamise seaduses.

§ 1736. Enampakkumisel müüdava asja hindamist toimetatakse huvitatud isikute või seaduse nõudel.

§ 1737. Ostjatena ei või enampakkumistest osa võtta väljapakumist teostavad oksjonipidajad ega maaklerid, ei oma kasuks ega kolmandate isikute ülesandel.

Ametiasutise liikmed, kus enampakkumist toimetatakse, ei või pakkumisest osa võtta teisiti, kui teatades sellest oma tahtmisest asutisele ja eemaldudes selleks kohuste täitmisest, kusjuures asutise koosseisu vastavalt vajadusele täiendatakse.

Sunduslikkudel enampakkumistel võivad küll müüdavate asjade omaniku usaldajad kaasa pakkuda, kuid mitte omanik ise, ei isiklikult ega voliniku kaudu.

§ 1738. On keelatud igasugune pakkujatevaheline kokkulepe, millega keegi neist enampakkumiselt kõrvaldatakse.

§ 1739. Iga pakkuja või ülepakkuja on oma pakkumisega seotud, kuni ei järgne ülepakkumist, kui aga enampakkumist toimetatakse mitmeil tähtpäevil, siis järgmise tähtpäevani. Niipea kui on järgnenud ülepakkumine, vabaneb eelmine pakkuja.

§ 1740. Kui pakkujatele või ülepakkujatele tehtud üleskutsele uut ülepakkumist ei järgne, siis toimub võõranduslõök viimase ülepakkuja kasuks, kellele ei või keelduda asja andmast, olgu siis et enampakkumise tingimustes on määratud teisiti.

Kui ühel ajal on teinud võrdse pakkumise mitu isikut ja sellele ülepakkumist ei järgne, siis on enampakkumise toimetajal õigus enampakkujate hulgast valida.

§ 1741. Kui enampakkumise tingimustes on enampakkumise toimetajale jäetud otsustamisõigus kõrgema pakutud hinna kohta, siis toimub võõranduslõök enampakkuja kasuks alles pärast seda, kui enampakkumise toimetaja on oma otsuse avaldanud kas tema enese poolt seatud tähtaja jooksul või kui säärast tähtaega pole seatud, siis tähtaja jooksul, mis enampakkuja palvel kohtu poolt määratud.

Selle ajani on enampakkuja oma pakkumisega seotud.

§ 1742. Võõranduslõök asendab enampakkumise toimetaja avaldust selle kohta, et enampakkumine on vastu võetud.

Võõranduslõögiga loetakse müügileping sõlmituks isegi neil juhtudel, mil vastava seaduse järgi on veel nõutav enampakkumise kinnitamine.

§ 1743. Oma tagajärgede poolest on avalik enampakkumine ühejõuline hariliku müügiga. Võõranduslõögiga läheb pakkujale üle ka oht. Sellest ajast peale kuulub temale kogu ostetud asjast saadaolev vili ja ta kasutab üldse kõiki asjaga seotud kasusid.

§ 1744. Enampakkuja peab pärast võõranduslõöki sisse maksma enampakkumise kohas, kui pole määratud teist kohta, enampakutud summa, kas kohe või tähtpäevadeks, mis määratud seaduses või enampakkumise tingimustes.

§ 1745. Enampakkumise tingimuste täitmisega enampakkuja poolt kustuvad kõik enampakkumisel müüdnud kinnisasjal lasuvad hüpoteegid ja kinnisvõlad, kuivõrd enampakkuja neid sõnaselgelt üle ei võta. Reaalkoormatiseid aga lähevad üle enampakkujale.

§ 1746. Kui enampakkuja viivitab enampakkumise tingimuste täitmisega või kui tal puudub isiklik võime väljapakutud asja omandamiseks, siis enampakkumise toimetaja nõudel või kui enampakkumine on sunduslik, siis kohtu korraldusel pakutakse asi uuesti avalikult välja enampakkuja arvel ning ohul.

Seniks jäävad enampakkuja õigused ja kohustused püsima ja ta võib enne uut enampakkumist viimast vältida sellega, et ta täidab temal lasuvad kohustused, nimelt tasub enampakkumise summa ühes viivitusintressidega ja uue väljapakumise seotud kuludega.

§ 1747. Enampakkumisel võõranduslõögiga sõlmitud müügilepingut võib tühistada samadel põhjustel nagu tavaliselt sõlmitud müügilepingut.

§ 1748. Kui kinnisvara müügil enampakkumise teel on mõni tähtis vorminõue jäänud täitmata, siis võivad huvitatud isikud, välja arvatud enampakkuja, nõuda müügi tühistamist, kuni müük on kinnistusraamatusse veel sisse kandmata. Tähtsad vormivead on:

- 1) kui enne enampakkumist ei olnud tehtud seatud kuulutust;
- 2) kui ei olnud aset leidnud ei pakkumist ega ülepakkumist juhtudel, mil seda nõutakse;
- 3) kui kohus ei olnud võimkondne või õiges koosseisus;
- 4) kui kohus kõrvaldas kellegi, kes oli õigustatud pakkuma, või ei tunnustanud seaduslikult toimunud pakkumist;
- 5) kui asja müük enampakkumise teel oli keelatud;
- 6) kui asi jäeti sellele, kel polnud õigust pakkuda.

Kui säärased vormivead on ette tulnud vallasvara müügil, siis võidakse pärast võõranduslööki nõuda ainult kahjutasu ja seejuures ainult süüdlaselt.

2. jagu.

V a h e t u s.

§ 1749. Vahetusleping sisaldab kahe isiku kokkuleppe, millega nad vastastikku kohustuvad teineteisele andma ühe eseme teise eseme, mitte aga raha vastu.

§ 1750. Vahetuslepingu esemetele ning poolte vastastikustele õigustele ja kohustele kohaldatakse analoogiliselt müügilepingu kohta kehtivaid eeskirju.

§ 1751. Kolmandate isikute õigusi, mis olenevad ostu teostamisest, nagu ostueesõigus, vahetuslepingule ei kohaldata.

§ 1752. Kui vahetatakse asju, siis vastutab kumbki pool selle eest, et tema vastaspool saaks üleantud asjade omanikuks, olenemata sellest kas viimane oma vastukohustust on täitnud või mitte.

3. jagu.

H a n g e.

§ 1753. Hankelepinguga kohustub hankija nõutama tellijale teatava asja kindla hinna eest.

§ 1754. Hankijal pole õigust loobuda enda peale võetud kohustusest, kuigi hankimine on pärastpoole tekkinud olude tõttu raskendatud.

Tellijal on õigus lepingust loobuda, kuid ta on kohustatud sel korral tasuma hankijale kogu kahju.

§ 1755. Niipea kui nõutud asi on hankija poolt tellijale üle antud, kohaldatakse poolte õigussuhteile müügilepingu kohta kehtivaid eeskirju.

§ 1756. Eriseadustes ettenähtud hankelepinguile kohaldatakse eeskätt vastavate eriseaduste eeskirju.

4. jagu.

E l u r e n d i s.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1757. Elurendiselepingu järgi annab rendiseostja teatava kapitali rendisemüüjale, kes võtab enda peale kohustuse maksta selle eest igal aastal

kindlas suuruses tulu (rendist), mille maksmine on tingitud teatava isiku elukestusest.

Kui rendise maksmine on vastutasuta, siis tulevad kohaldamisele peale käesolevate eeskirjade ka kinkimise kohta käivad eeskirjad.

§ 1758. Elurendiselepingut võib sõlmida ainult kirjalikult. Sõlmimisega läheb ostjale üle õigus rendise peale, müüjale aga selle eest makstud kapital. Samast hetkest lasub müüjal ka oht kapitali hävimise eest.

§ 1759. Rendiseostja võib osta rendise nii endale kui ka kolmandale isikule, kes niisugusel korral lepingule juurdeastumisega saab rendisesaajana otsese nõudeõiguse rendisemüüja vastu.

§ 1760. Kui ühe kapitali maksmisega ostetakse elurendis mitmele isikule, siis jaguneb rendis võrdselt rendisesaajate vahel, kusjuures iga üksiku osa kustub tema surmaga rendisemüüja kasuks, olgu siis et on olemas sõnaselge kokkulepe, mille järgi iga üksiku osa pärast tema surma läheb üle ellujäänuile.

§ 1761. Elurendise suuruse määramine oleneb täiesti poolte kokkuleppel, kes selles suhtes ei ole seotud mingi määraga, ka mitte keeluga võtta intresse üle seaduslikele.

§ 1762. Elurendise kestust võidakse teha olenevaks kummagi poole või kolmanda isiku või ka mitme isiku elust.

Kahtluse korral eeldatakse, et rendist peab maksma rendisesaaja eluaja kestel.

Elurendiseleping, mis on sõlmitud isiku eluajaks, kes lepingu sõlmimise päeval oli juba surnud, on kehtetu.

2. jaotis.

Elurendiselepingust tulenevad õigussuhted.

§ 1763. Rendisesaaja õigus elurendise peale on isiklik nõudeõigus, kui ta pole tagatud hüpoteegiga. Sel õigusel pole eesõigust rendisemüüja konkursis.

Konkursi korral kapitaliseeritakse rendis selleaegse väärtuse järgi ja paigutatakse rendisemüüja usaldajate vastavasse liiki olenevalt sellest, kas ta on tagatud hüpoteegiga või mitte.

§ 1764. Elurendise eest vastutasuks makstud kapital võib koosneda nii sularahast kui ka igasugustest asjadest, millel on rahaline väärtus. Ei ole keelatud seda kapitali tasuda ka tähtajaliste osamaksudega.

Kui rendiseostja annab vastutasuks kogu oma vara, siis võtab rendisemüüja enda peale kõik tema võlad ja nõuded.

§ 1765. Rendisekapital jääb rendisemüüjale rendise kestusest olenemata.

Kui aga rendise lõppemise põhjus on tekkinud rendisemüüja tahtliku teo läbi või kui lepingu täitmine on muutunud võimatuks tema süü läbi, eriti kui tema oli selle isiku surma põhjuseks, kelle elust rendis olenes, siis võib rendiseostja või tema õigusjärglane rendisekapitali tagasi nõuda, ilma et ta oleks kohustatud tagasi maksma saadud rendisesummasid.

§ 1766. Rendisemüüja on kohustatud maksma rendist kokkulepitud tähtpäeval. Kui tähtpäevi pole määratud, siis eeldatakse, et ta peab maksma ette iga veerandaasta eest.

Esimeseks tähtpäevaks, millest arvatakse aastat, loetakse see päev, mil pidi makstama esimene maks.

§ 1767. Kui oli kokku lepitud tähtpäevaliste maksude ettemaksmises või kui seda peab eeldatama, siis ei või rendisemüüja nõuda maksu tagasi, kui rendisesaaja enne järgmist tähtpäeva sureb.

Kui ette ei maksta, siis arvutatakse rendis rendisesaaja surmapäevani ja makstakse välja tema õigusjärglastele.

§ 1768. Kui oli määratud, et rendise maksmine peab algama alles teatava isiku surmahetkest, siis ei ole rendisemüüja kohustatud midagi maksuma, kui rendisesaaja sureb enne seda isikut, kelle surma hetkest maksmine pidi algama.

Kui maksmise algus on tehtud olenevaks mitme isiku surmast, siis ei või nõuda rendist enne, kui on surnud kõik need isikud.

§ 1769. Rendisemüüja viivitus õigeaegses rendise maksmises annab rendisesaajale õiguse nõuda esialgu ainult rendiseid, millede maksutähtpäevad on möödunud, ja tagatist tulevaste maksude täpseks õiendamiseks. Kui rendisemüüja ei suuda seda tagatist anda, siis võib rendiseostja nõuda kapitali tagasimaksmist.

3. jaotis.

Elurendiselepingu lõppemine.

§ 1770. Elurendiseleping lõpeb rendisesaaja või selle isiku surmaga, kelle elust oleneb rendise maksmise kestus, olenemata sellest, mis viisil surm toimus.

Kui rendise kestus on tehtud olenevaks rendisemüüja või mõne kolmanda isiku elust, siis läheb rendis üle rendisesaaja õigusjärglastele, kui pole kokku lepitud teisiti.

§ 1771. Poolte kokkuleppel või rendisesaaja loobumise tõttu võib lepingut alati lõpetada; kuid ühepoolne tagasiastumine on lubatud ainult sõnaselge tingimuse olemasolul.

Äramuutva tingimuse täitumise tõttu tühistub kogu leping, olenemata sellest kas tingimus on täitunud asjaosaliste kaasabita või kellegi asjaosalise süü läbi.

§ 1772. Aegumise tõttu kustuvad üksikud tähtajalised maksud, kui neid pole nõutud kümne aasta jooksul.

Kogu õigus rendise peale kustub kümne aasta jooksul, kui seda õigust pole sugugi teostatud.

§ 1773. Kui elurendiseleping lõpetatakse ta kehtetuse tõttu juba sõlmimisel või äramuutva tingimuse täitumise tõttu, siis peab rendisemüüja rendisekapitali tagasi maksuma rendiseostjale või tema õigusjärglasele, kuna rendisemüüja saab tagasi niipalju, kui ta on rendisemakse maksnud üle seaduslike intresside määra.

§ 1774. Elurendiselepingut ei lõpetata:

- 1) selle tõttu, et isik, kelle elust rendise kestus on tehtud olenevaks, on valinud endale ohtliku eluviisi;
- 2) selle tõttu, et rendisesaajal pärastpoole sünnivad lapsed.

§ 1775. Rendiseostja sundpärijad ei või nõuda rendiselepingu tühistamist.

Rendisestja usaldajail on ainult õigus pöörata oma nõuded rendisele, lepingu tühistamist nad nõuda ei või.

5. jagu.

K i n g e.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1776. Kinkelepinguga annab kinkija kingisaajale tasuta teatava eseme, milleks võib olla kõik see, mis kingisaajale kasu toob.

Eriti võivad kinkeesemeiks olla omandi ja muude asjaõiguste üleandmine kingisaajale, temale nõuete tasuta loovutamine, tema vabastamine kohustustest kinkija või kolmanda isiku vastu, tema kasuks mingisugustest õigustest loobumine ja tema asjade tasuta ajamine.

Käesolevad eeskirjad käivad ainult kinkimiste kohta elavate vahel.

§ 1777. Kinke kehtivuseks on nõutav, et kingisaaja kingi vastu võtaks.

Kui sel ajal, mil kingisaaja avaldab kingi vastuvõtmiseks nõusolekut, kinkija ei ole enam teovimeline või on vaheajal ära surnud, siis loetakse kinkimine mittetoimunuks.

2. jaotis.

Kinke tagajärjed.

§ 1778. Kingi vastuvõtmise nõusoleku avaldamisega omandab kingisaaja õiguse nõuda kinkijalt kingi üleandmist.

§ 1779. Kui kingi moodustavad asjad, siis läheb nende üleandmisega kingisaajale üle omandiõigus, kui lepingust või seadusest ei järeldu teisiti.

Kinkija ei ole kohustatud maksma viivitusintresse ega välja andma kingitud asjast saadud vilja.

§ 1780. Kingitud asja hukkimise või rikkumise, samuti ka tema eviktsiooni või puuduste või omaduste eest vastutab kinkija ainult sel juhul, kui ta on sõnaseigelt selleks kohustunud või kui ta on süüdi pahatahtluses või raskes hooletuses.

Heastamine asja eviktsiooni korral, samuti puuduste või omaduste heastamine piirdub ainult selle tasumisega, mis kingisaaja on asja peale kulutanud omast varast.

§ 1781. Kingitud asjaga seotud koormatised lähevad kõik üle kingisaajale.

§ 1782. Kui kinkeeseme moodustavad nõuded, siis õigus nende peale läheb kingisaajale üle loovutuse jõul sellest ajast, mil kinkimine loetakse toimunuks.

3. jaotis.

Kinke tühistamine.

§ 1783. Seaduslikul alusel toimunud kinke tühistamine on lubatud ainult tänamatuse pärast kingisaaja poolt.

Tänamatuseks loetakse: kinkija raske teotamine sõnaga või teoga, temale pahatahtlikult tähtsa varalise kahju tekitamine, tema elu kallale kippumine, tema abitajätmine hädaohus ja tema kasuks kingisaajal lasuva ülalpidamiskohuse pahatahtlik rikkumine.

§ 1784. Kinke tühistamist tänamatuse pärast võib kinkija nõuda ainult kuue kuu jooksul arvates tänamatusest teadasaamise ajast.

Tänamatuse andestamine kinkija poolt võtab õiguse nõuda kinke tühistamist.

§ 1785. Kinke tühistamise õigus tänamatuse pärast ei lähe üle kinkija pärijatele ja seda õigust ei saa tarvitada tänamatu kingisaaja pärijate vastu.

Kinkija võib ainult isiklikult nõuda tänamatult kingisaajalt kingi tagasiantmist ühes päraldiste ja viljaga, ja sedagi ainult niipalju, kui võrd tühistamishagi esitamisel kingitud asi leidub veel kingisaaja vara hulgas või kingisaaja on kingi tõttu rikastunud või on rikastumise pahatahtlikult võõrandanud.

§ 1786. Kui vahepeal enne hagi esitamist kingisaaja koormab kingi mingisuguste koormatistega, siis peab kinke tühistaja neid tunnustama.

§ 1787. Etteloobumine kinke tühistamise õigusest tänamatuse pärast ei ole kehtiv. Alatud tühistushagist loobumine ei ole aga keelatud.

4. jaotis.

Kinke eriliigid.

1. alljaotis.

Kogu vara kinkimine.

§ 1788. Kinkeesemeks võib olla ka kinkija kogu vara. Seesugust kinkelepingut võib sõlmida ainult notariaalkorras.

Niisugune kinkimine võib haarata ainult kinkijal kinkimise ajal olemasolevat vara, kuid mitte seda, mis kinkija omandab hiljem.

§ 1789. Kogu vara loetakse kingituks ainult niivõrd, kui sellest on mahá arvutatud kinkija võlad.

Juhul, kui kinkija ei suuda tasuda neid võlgu, mis tal olid kinkimise ajal, võivad tema usaldajad nõuda nende tasumist kingist, ja ka kinkija ise võib kingisaajalt tagasi nõuda osa kingist, mis on vajalik võlgade tasumiseks.

Kokkulepe kinkija ja kingisaaja vahel selle kohta, et viimane ei vastuta esimese võlgade eest, omab jõudu kinkija usaldajate suhtes ainult niivõrd, kui viimased sellega on nõustunud.

2. alljaotis.

Kinge otstarbeks.

§ 1790. Iga kinkimisega võib ühendada eriotstarbe, tähistades lähemalt ära selle, milleks kingisaaja peab või võib saanud kinki tarvitada, või piirates kingi kasutamise aega ning kingisaajale peale pannes kohustuse hiljem terve kink või osa sellest üle anda teisele.

Kinkija võib kingisaajale peale panna oma kingi eest ka vastukohustuse.

§ 1791. Otstarbe ühendamine kinkimisega ei muuda kinkimist tingimuslikuks ja kingisaaja võib viivitamata nõuda selle täitmist. Kuid kinkija, samuti ka kolmas isik, kelle kasuks otstarve on määratud, võib nõuda selle otstarbe täitmise tagamist.

§ 1792. Eeskirju kinke tühistamise kohta kohaldatakse ka neile kinkimistele, milledega on ühendatud eriotstarve.

§ 1793. Kinkija võib hageda tema poolt määratud otstarbe täitmist, ja kui see jääb täitmata kingisaaja süü pärast, siis võib ta viimaselt kingi tagasi nõuda.

Kui kinkimine on seotud tingimusega, et kingisaaja annab kinkijale ülalpidamist, siis võib kinkija selle tingimuse mittetäitmise korral kingi tagasi nõuda.

Hageda niisuguse otstarbe täitmist, mis on määratud kolmanda isiku kasuks, võib see isik ainult pärast kinkija surma.

§ 1794. Kui otstarbe täitmine osutub võimatuks loomulikkude takistuste tõttu või on seaduse, avaliku korra või heade kommete vastane, siis langeb niisugune otstarve ära, kuid kinkimine ise jääb jõusse.

3. alljaotis.

Kinge tasuks.

§ 1795. Tasuks kinkimise all mõistetakse niisugust kinkimist, mis tehakse vastutasuks osutatud teenete eest.

Niisuguse kinkimise tühistamine tänamatuse pärast ei ole lubatud.

2. peatükk.

Tagasiandmislepingud.

1. jagu.

L a e n .

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1796. Laenuleping on teatud koguse asendatavate asjade omandiks andmine laenusajale kohustusega need laenuandjale tagasi anda võrdses koguses, liigis ja omaduses.

§ 1797. Leping, millega üks pool töötab laenu anda, teine pool aga seda vastu võtta, on kehtiv alles sellest ajast, mil lepinglased kokku lepivad laenuks antava koguse määra kohta.

Kui töotaja pärast seda keeldub täitmast, siis on ta kohustatud teisele poolele tasuma kõik sellest tekkinud kahjud.

§ 1798. Laenusaja kannab temale üleantud asjade ohu.

Laenuandja vastutab samade asjade eviktsiooni, puuduste ja omaduste eest.

§ 1799. Lepinglastel peab olema laenulepingu sõlmimise tahe.

Kui oli tahe tagasi maksta ainult osa laenust, siis loetakse laenatuks ainult see osa, kuna ülejäänud osa kahtluse korral arvatakse kingiks.

§ 1800. Laen võib olla kehtiv ka ilma asjade üleandmiseta sel juhul, kui lepinglased kokku lepivad, et laenusaja jätab laenuna enda kätte asendatavaid asju, mida ta omalt poolt võlgneb laenuandjale mõnesugusel muul alusel.

§ 1801. Kui keegi annab teisele üle mingisuguse asendamatu asja selleks, et viimane selle ära müüks ja selle eest saadud raha endale laenuks jätaks, siis võtab laenusaja asja omale ohule selle üleandmise päevast, laen ise aga loetakse toimunuks vaid ajast, mil laenusaja kätte sai asja müügist saadud raha.

2. jaotis.

Laenu tagasimaksmine ning intressid.

§ 1802. Laenusaja on kohustatud tagasi andma saaduga võrdse summa või koguse.

§ 1803. Kui laenuks antud teravili või muud asendatavad asjad, välja arvatud raha, tuleb tasuda rahas, siis tuleb arvestada mitte laenu tasumise, vaid laenu andmise aegset turuhinda.

Kui laenutatakse väärtapabereid, siis määratakse nende väärtus laenu andmise aja kursi järgi.

§ 1804. Laenu võib tasuda mitte ainult selles rahas, milles laen antud, vaid ka mõne muu rahaga, kui ei ole sõnaselgelt kokku lepitud teisiti. Seejuures on aga nõutav, et selle raha käibeväärtus, millega tasutakse, vastaks laenuks antud raha väärtusele laenu andmise ajal.

Usaldajat ei või sundida tasu vastu võtma muus rahas kui käibivas Eesti rahas.

§ 1805. Kui seda raha, millega lepingu järgi laen peaks tasutama, ei ole võimalik saada ta kõrvaldamise tõttu käibest, siis tuleb laen tasuda vastavas väärtuses käibiva rahaga.

Kui käibest kõrvaldatud rahale on määratud seaduslik kurss, siis võetakse laenu tasumisel aluseks see kurss.

§ 1806. Kui lepinglaste vahel ei ole kokkulepet tasumise aja kohta, siis võib igal ajal nii laenuandja laenu üles öelda kui ka laenusaaaja seda tasuda. Siiski laenusaaaja võib nõuda tarvilikku tähtaega selleks, et ta suudaks laenu vastavalt tarvitada ja nõutada tasumiseks vajalikku raha.

Tähtaja määramine kuulub kohtule, kes võib selle määrata kuue kuuni arvates ülesütlemisest.

§ 1807. Kui tasumine peab toimuma ülesütlemise peale, siis arvatakse tasumise tähtaega päevast, mil ülesütlemisest võlgnikule teatati. Tähtaeg on kuuekuine, kui ei ole kokku lepitud teisiti.

§ 1808. Ülesütlemine võib toimuda notari kaudu või eraviisil, kui ei ole määratud teisiti.

§ 1809. Intresse makstakse laenult ainult juhul, kui nende kohta oli sõnaselgelt kokku lepitud või kui võlgnik tasumisega viivitab.

§ 1810. Kui intresside maksmise aeg on määramata, siis makstakse neid möödunud aasta eest igal aastal lepingu sõlmimise päeval.

Lühema kui aastase tähtajaga laenude eest makstakse intresse ühes kapitali tasumisega.

§ 1811. Kui usaldaja võtab intressid teatud tähtajaks ette, siis on ta küll õigustatud esitama kapitali tagasinõuet enne selle tähtaja möödumist, kuid tegelikku tasumist võib ta nõuda ainult selle tähtaja möödumisel.

2. jagu.

Pruuklaen.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1812. Pruuclaenuleping on asja tasuta ja kindlaksmääratud tarvituseks andmine laenusaaajale kohustusega sama asi tagasi anda laenuandjale.

§ 1813. Pruuclaenu esemeiks võivad olla kinnis- kui ka vallasasjad. Äratarvitatavaid asju võib anda pruuclaenuks ainult väljapanemiseks vaatlemise otstarbel.

§ 1814. Pruuklaenuks andmisega ei kaota asja omanik omandiõigust selle kohta.

Pruuklaenu esemeiks võivad olla ka võõrad asjad, kuid mitte laenusaaaja enda omad.

§ 1815. Tarvitamine peab olema kindlaks määratud aja, liigi või eesmärgi järgi ning olema igal juhul tasuta.

Asja kaastarvitamine ilma kasutajale üle andmata ei ole pruukslaen, vaid on kinge.

2. jaotis.

Pruuklaenusaaaja kohused.

§ 1816. Laenusaaaja võib asja tarvitada ainult kokkulepitud viisil või kokkuleppe puudumisel ainult vastavalt asja omadustele ja oludele.

Asja edasiandmine teisele tarvitamiseks on keelatud.

§ 1817. Laenusaaaja on kohustatud laenatud asja säilitama ja hoidma suurima hoolsusega. Ta vastutab asja iga rikke eest, mida tal oleks võimalik olnud ära hoida.

Kui ta hädaohu korral oma asja päästab ja laenatud asja, mille ta ka oleks saanud päästa, laseb hukkuda, siis vastutab ta viimase eest.

§ 1818. Kui laenusaaaja asja tarvitamisel, säilitamisel ja hoidmisel avaldab seaduslikku hoolsust, siis ta ei vastuta kolmanda isiku süü eest, mida tal ei olnud võimalik vältida, ega asja juhusliku rikke või hävimise eest.

Kui aga laenatud asi rikutakse või hävib lubamatu tarvitamise tagajärjel või tagasiandmise viivituse tõttu, siis vastutab selle eest laenusaaaja, ja seda ka siis, kui pole põhjust seda temale süüks arvata. Sama kehtib juhul, kui laenusaaaja on sõnaselgelt kohustunud vastutama igasuguse rikke eest.

§ 1819. Kui pruukslaenuleping on sõlmitud mõlema poole huvides, siis vastutab laenusaaaja ainult hoolsuse eest, millega ta on harjunud hoolitsema omaenda asjade ja toimetuste eest.

Kui aga toiming oli mõeldud ainult laenuandja huvides, siis vastutab laenusaaaja ainult oma pahatahtluse või raske hooletuse eest.

Kes aga laenab asja ohtlikuks ettevõtteks, see kannab ise iga kahju ja ohu, kui seejuures ei ole süüdi laenusaaaja.

§ 1820. Kui üks ja seesama asi on laenatud mitmele isikule üheskoos, siis nad vastutavad solidaarselt.

Laenusaaaja pärijad vastutavad asja eest samuti kui pärandaja, kui asi on nende kätte üle läinud. Vastasel korral nad vastutavad ainult pärandaja pahatahtluse eest.

§ 1821. Laenusaaaja on kohustatud pärast toimunud tarvitamist laenuandjale või tema poolt määratud isikule tagasi andma just sama asja, mille ta on saanud, võimalikult heas seisukorras ning ühes kõigi päraldistega, samuti ka selle vilja.

Ei või keelduda tagasi andmast ega kinni pidada asja mingi vastunõude ettekäändel, kui viimane ei tulene samast pruukslaenulepingust.

§ 1822. Kui laenatud asi oli lepingu sõlmimise ajal juba laenusaaaja omandis, siis langeb tagasiandmiskohustus ära.

Kui aga laenusaaaja esitab asja kohta omandiõiguse, mille ta on omandanud pärast pruukslaenulepingu sõlmimist kolmandalt isikult, siis on ta ko-

hustatud asja tagasi andma laenuandjale, kuna enne seda ei ole viimane kohustatud kostma omandiõiguse hagile.

Samuti ei ole laenusaajal õigust asja tagasi andmata jätta põhjusel, et selle kohta on esitanud omandiõiguse kolmas isik.

3. jaotis.

Pruuklaenuandja kohused.

§ 1823. Laenuandjal ei ole õigust takistada asja lepingukohast tarvitamist ega nõuda tagasiandmist enne seesuguse tarvitamise lõppu või enne kokkulepitud aja möödumist, olgu siis et laenusaaaja oma õigust tarvitab kurjasti.

§ 1824. Kui ettenägematu juhu tõttu laenuandja ise asja hädasti vajab, siis ei ole laenusaaaja õigustatud seda kinni pidama, olgu siis et enneaegselt tagasiandmisest võib viimasele tekkida erakordset kahju.

§ 1825. Laenusaaaja poolt asja peale tehtud kulud peab tasuma laenuandja, kuiivõrd need olid vajalikud või tehtud tema sõnaselgel nõusolekul.

Asja säilitamiseks tehtud jooksvaid kulusid, samuti ka asja tarvitamisest tingitud erakorralisi kulusid ei ole laenusaaaja õigustatud tagasi nõudma.

§ 1826. Laenuandja vastutab laenusaaaja ees kõigi kahjude eest, mis ta viimasele tekitab oma pahatahtluse või raske hooletusega.

3. jagu.

Soodang.

§ 1827. Soodangulepinguga annab soodanguandja asja tasuta valdamiseks ja tarvitamiseks soodangusaaajale kohustusega see asi nõudmise peale igal ajal tagasi anda.

§ 1828. Soodangu esemeiks võivad olla vallas- ja kinnisasjad kui ka servituudiõigused.

Omaenda asi võib sääraseks esemeks olla ainult juhul, kui usaldaja temale panditud vallasasja annab võlgnikule tarvitada soodangulepingu põhjal.

§ 1829. Soodangusaaaja valdus on kaitstud ainult kolmandate isikute, mitte aga soodanguandja vastu.

§ 1830. Soodangusaaaja on kohustatud soodanguandja nõudmise peale igal ajal tagasi andma saadud asja kõigi selle päraldistega.

Kahtluse korral ei ole soodangusaaaja kohustatud tagasi andma asja vilja, kuid ta ei ole ka omalt poolt õigustatud nõudma asja peale tehtud kulude tasumist ega üldse esitama mingisuguseid nõudeid soodanguandja vastu.

§ 1831. Kui asi on antud soodangulepingu järgi kindlaks tähtajaks, siis ei takista see soodanguandjat asja tagasi nõudmast enne selle tähtaja möödumist.

Kui lepinguga määratud tähtaeg on möödunud, ilma et üks pool oleks asja tagasi nõudnud või teine pool palunud lepingu pikendust, siis eeldatakse, et leping on vaikivalt uuendatud.

Kui aga soodangusaaaja enne tähtaja möödumist palub pikendust ja teine pool sellega nõustub, siis kestab endine leping edasi.

§ 1832. Soodangusaaaja on asja kaotuse, rikkumise või hävimise korral, kui ei ole kokku lepitud teisiti, vastutav ainult oma pahatahtluse või raske hooletuse eest, asja tagasinõudmise hetkest alates aga ka kerge hooletuse eest.

Soodangusaaja pärijad vastutavad ainult niivõrd, kui asi on neile üle läinud.

§ 1833. Soodanguandja surmaga lõpeb tema poolt sõlmitud soodanguleping ainult siis, kui soodanguandja on seesugust tahet sõnaselgelt väljendanud kas soodangusaajale või oma viimses tahteavalduses.

Soodangusaaja surmaga lõpeb soodanguleping alati, olgu siis et see on sõlmitud ka tema pärijate kasuks. Kui viimatimainitud tingimuse puudumisel pärijad siiski teadlikult asuvad asja valdamisele ning soodanguandja ise sõnaselgelt või vaikivalt asja nende kätte jätab, siis tekib pärijate suhtes uus soodanguleping.

4. jagu.

Hoid.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1834. Hoiulepinguga annab hoiuleandja vallasasja tasuta hoidmiseks hoidjale kohustusega see asi igal ajal tagasi anda.

§ 1835. Hoiuleping loetakse sõlmituks ajast, mil asi hoiuleandja poolt hoidjale hoidmiseks üle antakse.

Kohustav on ka eelleping, millega keegi töötab asja hoiule võtta. Kui töotaja põhjendamatult keeldub täitmisest, võib temalt nõuda tasu kõige sellest tekkinud kahju eest.

§ 1836. Hoiu esemeks võib olla ainult vallasasi, mis ei ole hoidja omandis, olgu siis et seadus määrab teisiti.

§ 1837. Hoidja peab hoidmise võtma enda peale tasuta.

Siiski ei muuda lepingu iseloomu see, kui hoiuleandmisel töötatakse tasuta kulusid või kui hoiuleandja hiljem vabatahtlikult määrab hoidjale tasu, mida temale varem ei olnud töötatud.

2. jaotis.

Hoidja kohused.

§ 1838. Hoidja on kohustatud temale usaldatud asja hoidma sama-suguse hoolega nagu oma asja.

§ 1839. Hoidjal ei ole õigust hoiuleantud asja kasutada, olgu siis et see õigus on temale antud.

§ 1840. Hoidja vastutab hoiuleandja ees ainult oma pahatahtluse või raske hooletuse eest.

Hoidja vastutab ka kerge hooletuse eest, kui ta on astunud toimingusse ilma kutsumata ning igasuguse vajaduseta või kui ta sõnaselgelt enda peale võtab säärase vastutuse.

§ 1841. Hoidja vastutab ka juhuse eest:

- 1) kui ta selle sõnaselgelt enda peale võtab;
- 2) kui ta kasutab temale hoiuleantud asja lepinguvastaselt või selle võõrandab;
- 3) kui ta viivitab asja tagasiandmisega;
- 4) kui leping on sõlmitud § 1844 teises lõikes tähendatud alusel;
- 5) kui ta hoidmise eest saab tasu.

§ 1842. Hoidja on kohustatud ka enne määratud tähtaja möödumist esimese nõudmise peale asja rikkumatult tagasi andma hoiuleandjale või isikule, kelle hoiuleandja selleks määrab või volitab.

§ 1843. Asja tagasiandmisel ei arvestata seda, kas asja hoiuleandja ja tagasinõudja on selle omanik või kas tema käsutusõigus ei ole milleski piiratud teiste isikute õigustega.

Protest omaniku või teiste isikute poolt, kellel on asja kohta õigus, ei või olla tagasiandmisest keeldumise põhjuseks, olgu siis et kohtu poolt on asi arestitud.

Ka hoidja vastunõuded ei või olla keeldumise põhjuseks, eriti ei ole tal õigust hoiulevõetud asja kinni pidada.

§ 1844. Tagasi peab antama needsamad asjad, mis olid hoiule võetud.

Kui aga hoiule on antud asendatavaid asju tingimusel, et tagasi antaks ainult niisama suur kogus või summa, või kui ka ilma seesuguse tingimuseta asendatavad asjad olid hoidjale kätte loetud, mõõdetud või kaalutud ning kätte antud lukustamata või pitseerimata, siis on ta kõigil neil juhtudel kohustatud temale usaldatud asju tagasi andma ainult samasuguses koguses ja samade omadustega.

§ 1845. Hoidja on kohustatud ühes hoiulevõetud asjaga tagasi andma ka selle päraldised, samuti ka juurdekasvu ja vilja, kuivõrd neid on alal või kuivõrd need on hävinud tema süü läbi.

Kui hoidja tarvitab temale hoiuleantud raha oma kasuks või viivitab selle tagasiandmisega, siis on ta kohustatud tasuma hoiuleandjale ka intressid.

§ 1846. Hoiuleantud asjad tuleb tagasi anda seal, kus nad on.

Kui hoiuleandja nõuab asjade tagasiandmist teises kohas, siis langevad asjade üleviimise kulud tema kanda.

Kui aga hoidja on asjad pahatahtlikult üle viinud teise kohta ja andja soovib neid vastu võtta endises kohas, siis tuleb nad sinna toimetada hoidja arvel.

3. jaotis.

Hoiuleandja kohused.

§ 1847. Asja hoiuleandja on kohustatud asja tagasi võtma kokkulepitud tähtaja möödumisel, või kui tähtaeg oli määramata, siis kohe hoidja nõudmisel.

Hoidja võib nõuda hoidmisest vabastamist ka enne määratud tähtaja möödumist, kui ta satub niisugusesse seisukorda, et ta ei suuda asja kauem hoida kindlalt või ilma oma kahjuta. Kui aga hoiuleandja keeldub asja tagasi võtmast, siis on hoidja õigustatud selle andma võimaluse piirides kohtu hoiule hoiuleandja kulul.

§ 1848. Hoiuleandja peab tasuma hoidjale asja hoiukulud, kuivõrd need olid vajalikud või tehtud tema nõusolekul, samuti hoidmisest tekkinud kahjud, mis hoidja on kandnud mitte oma süü läbi ja mida ta ei suutnud ära hoida, kui ka kahjud, mis hoidjale on tekkinud hoiuleandja oma süü läbi.

§ 1849. Kui hoiuleantud asi kaob või rikutakse hoidja süü läbi ja ta tasub hoiuleandjale selle väärtuse, siis on viimane kohustatud loovutama esimesele kõik need nõuded, mis ta võis esitada kahju tekkimises vahenditu süüdlase vastu.

4. jaotis.

Mitu hoiuleandjat või hoidjat.

§ 1850. Kui mitu isikut ühiselt annavad asja hoiule või kui hoiuleandja jätab järele mitu pärijat, siis võib jagatavate asjade juures iga kaasosaline oma osa eraldi nõuda, kui ei ole kokku lepitud teisiti.

Kes oma osa on kätte saanud, ei ole kohustatud teistele tasuma kaotuse eest, mis viimased hiljem kannavad nendele kuuluvas osas.

§ 1851. Kui hoiuleantud asja osakaupa tagasiandmine ei ole võimalik, siis võib iga kaasosaline nõuda kogu asja väljaandmist, kuid ainult pärast seda, kui ta on esitanud hoidjale ülejäänud nõuete kohta tagatise.

Ilma tagatiseta võib iga kaasosaline nõuda enda ja teiste nimel ainult asja andmist kohtu hoiule.

§ 1852. Asja ühishoidjad vastutavad solidaarselt, kuid nõnda, et kui üks tasub kõik, siis teised oma kohustustest vabanevad. Kui aga süüdi on ainult üks, siis teised selle eest ei vastuta.

Hoidja mitu pärijat vastutavad pärandaja eest ainult oma osa määral, nende endi süü korral aga nõnda nagu ühishoidjad.

5. jaotis.

Hoiu muutumine laenuks.

§ 1853. Kui hoiuleantud ese on asendatav asi ja hoiuleandja lubab hiljem hoidjal seda oma suva järgi tarvitada, siis muutub hoiuleping selle loa andmise ajast arvates laenulepinguks.

Kui lepatakse kokku juba asendatava asja hoiuleandmisel, et hoidja võib, kui ta hiljem tahab, seda kasutada, siis muutub hoiuleping laenulepinguks alles sellest ajast, mil hoidja hakkab asja tegelikult kasutama.

Arvates hetkest, mil hoid muutub laenuks, lasub juhuse oht laenusaajal.

6. jaotis.

Sekvester.

§ 1854. Sekvester on säärase asja hoidmine kolmanda isiku poolt, mille kohta esitavad nõudeid kaks või rohkem isikut.

Sekvester tekib kas huvitatud isikute kokkuleppel või kohtu määramisel tingimusega, et asi antakse välja sellele huvitatud isikuist, kes teatud sündmuse tagajärjel omandab sekvestreeritud asja kohta ainuõiguse.

5. jagu.

Võõrastemajapidajate kohused reisijate suhtes.

§ 1855. Isik, kes töönduslikult vastu võtab reisijaid, vastutab võõrastemajapidajana reisijate poolt kaasatoodud asjade tagasiandmise eest.

§ 1856. Võõrastemajapidaja kohustus tekib iseenesest reisijate asjade toomisega võõrastemajja, kui toomine toimus tema teadmisel.

Asjade täpne äratähendamine ja valve alla andmine ei ole nõutav.

Ei ole tähtis, kas reisijat ühes tema asjadega võtab vastu võõrastemajapidaja ise või tema poolt määratud teenija või toob reisija isiklikult asjad võõrastemajja.

§ 1857. Võõrastemajapidaja vastutab kõigi asjade eest, mida reisija on enda saabumisel või hiljem enda sealviibimise ajal võõrastemajja toonud, vaatamata sellele kas need kuuluvad reisijale enesele või mõnele teisele.

§ 1858. Võõrastemajapidaja vastutab asjade igasuguse riisumise või rikkumise eest nii oma teenijate kui ka kõrvaliste isikute poolt, vaatamata sellele kas tema on seejuures süüdi või mitte.

Võõrastemajapidaja ei vastuta ainult selle eest, milles on süüdi reisija ise, tema külaline, saatja või teenija, samuti ka juhuse või vääramatu jõu eest.

§ 1859. Võõrastemajapidaja vastutus on samane ka siis, kui ta on reisija tema asjadega vastu võtnud tasuta.

Kui mitu isikut peavad võõrastemaja ühiselt, siis vastutavad nad solidaarselt.

§ 1860. Võõrastemajapidaja vabaneb vastutusest, kui ta kohe reisija tulekul temale sõnaselgelt teatab, et ta vastutust endale ei võta ja et reisija ise peab valvama oma asjade järele, ja kui viimane omalt poolt sellega nõustub.

Ainuüksi kuulutus mittevastutuse kohta, mis on üles pandud võõrastemaja eesruumis või toas, kus reisija peatub, ei vabasta võõrastemajapidajat tema kohustusest.

§ 1861. Võõrastemajapidaja vabaneb vastutusest, kui reisija pärast tekkinud kahju avastamist sellest võõrastemajapidajale viivitamata ei teata.

§ 1862. Asjade eest, mis reisija jätab ärasõidul võõrastemajapidaja teadmisel võõrastemajja kuni oma tagasitulekuni, vastutab võõrastemajapidaja kui hoidja.

Kes võtab enda juurde reisijaid rahalise tasu eest, ilma et ta sellejuures oleks võõrastemajapidaja, samuti ka võõrastemajapidaja, kes annab võõrastemajas kellelegi korteri üürile korteriperemehena, vastutab nende ees ainult üürilepingu eeskirjade järgi.

§ 1863. Ühesugune vastutus võõrastemajapidajatega on ka laeva-peremeestel, kes võtavad oma laevadele reisijaid nende asjadega, samuti ka tallipidajail, kes tööduslikult võtavad neisse paigutamiseks võõraid hobuseid või loomi, ning ka garaazide või muude sääraste hoiukohtade pidajail, kes tööduslikult võtavad vastavasse ruumidesse paigutamiseks autosid või muid säärased asju.

See vastutus ei laiene restoranide, joogimajade ja kohvikute pidajaile, kellede juures külastajad ei ela.

3. peatükk.

Rendi- ja üürilepingud.

1. jagu.

Üldeeskirjad.

1. jaotis.

Mõiste ja liigid.

§ 1864. Rendi- või üürilepinguga kohustub rendile- või üürileandja teatava rendi- või üürimaksu eest andma rentnikule või üürnikule kasutamiseks teatava asja.

Leping, millega kohustatakse andma kasutada viljakandev asi tulu saamiseks, on rendileping, igasugune muu leping — üürileping.

2. jaotis.

Lepingu ese.

§ 1865. Rendi- ja üürilepingu esemeiks võivad olla kõik asjad, millele võõrandamine ei ole keelatud, ja samuti ka õigused.

Reaalservituute võidakse anda rendile ainult ühes valitseva kinnisasjaga.

§ 1866. Äratarvitavaid asju üürile anda ei või, olgu siis et üüri otstarbeks ei ole asja äratarvitamine.

Kui kellelegi antakse kasutamiseks kivimurd, turbaraba või muu säärane asi, siis tulevad vastavalt rakendamisele mitte rendi-, vaid müügilepingu eeskirjad.

§ 1867. Kui keegi võtab rendile või üürile omaenda asja, olles arvamusel, et see on võõras, siis niisugune leping on kehtetu.

Kui aga kellelegi teisele kuulub asja kohta kaasomand või muid õigusi, mis teda õigustavad valdamiseks ja kasutamiseks, siis ei ole niisuguse asja rendile- või üürileandmisele omanikule lubamatu.

§ 1868. Asja rendile- või üürileandjaks võib olla mitte üksnes selle omanik, vaid igaüks, kellel on asja kasutamise õigus.

Ka rentnik või üürnik ise võib rendile- või üürilevõetud asja kolmandale isikule edasi rendile või üürile anda, kuid mitte muidu kui esimese rendile- või üürileandja sõnaselgelt väljendatud nõusolekul samas vormis, nagu on rendi- või üürileping ise.

§ 1869. Rentnik või üürnik ei tohi asja edasiandmisel kolmandale isikule toimida rendile- või üürileandja suhtes petvalt: ega kahjustavalt, eriti mitte edasi anda asja muuks kasutamiseks kui selleks, milleks ta selle ise saanud, ega pikemaks ajaks kui oma rendi- või üürilepingu kestuseks.

§ 1870. Asja edasiandmisega rendile või üürile allrentnikule või allüürnikule ei lähe viimasele üle suhted esimesest lepingust, vaid iga leping jääb püsima omaette.

Allrentnik või allüürnik on siiski õigustatud maksuma renti või üüri vahenditult esimesele rendile- või üürileandjale, kuid ainult selle summa suuruseni, mis viimasele võlgneb esimene rentnik või üürnik.

§ 1871. Kui rendile on antud kogu põllumajanduslik kinnisasi, siis arvatakse kaasa, kui ei ole sõnaselgelt kokku lepitud teisiti, ka kõik päraldised, eriti vajalik inventar ja kinnisasjaga seotud õigused.

3. jaotis.

Rendi- ja üüriraha.

§ 1872. Renti või üüri võib maksta rahas või muude asendatavate asjadega.

Kui asja rentimisel, mis kannab loodusvilja, on kokku lepitud renti maksta saadud vilja mürdosaga, siis loetakse niisugune rent osarendiks.

§ 1873. Rendi- või üürimäär peab olema tõelik tasu asja tarvitamise eest, mitte ainult näilik.

Toiming, mis on sõlmitud kas seadusest möödahiilimiseks või kolmanda isiku petmiseks, loetakse kehtetuks. Kui aga toimingu otstarbeks on abiandmine näilikule rentnikule või üürnikule, siis loetakse see kingiks.

Kui rendi- või üürimäär oli esialgu kokku lepitud, siis säilitab sõlmitud toiming rendi- või üürilepingu iseloomu, olgugi et hiljem maksmine on ära jäetud.

§ 1874. Ei ole nõutav, et rendi- või üürimäär vastaks täielikult kasutamise väärtusele.

Rendi- ja üürimäär peavad olema kindlakstehtavad. Selles suhtes tulevad vastavalt kohaldamisele eeskirjad ostuhinna kohta.

§ 1875. Kui rendi- või üürimäära kohta ei ole sõnaselgelt kokku lepitud, sama asi aga oli juba enne rendil või üüril sama isiku käes, siis eeldatakse, et endised tingimused on jäänud muutmata.

Kui eeltoodud andmed puuduvad ning pooled on ainult üldiselt avaldanud, et nad maksu suhtes lepivad juba kokku, siis kokkuleppe mittejärgnemise korral määrab maksumäära kohus oma suva järgi.

4. jaotis.

Rendi- ja üürilepingu vorm.

§ 1876. Rendi- ja üürileping loetakse sõlmituks niipea, kui mõlemad pooled on jõudnud kokkuleppele lepingu eseme ja rendi- või üürimaksu kohta.

Nimetatud kokkulepe võib toimuda ka vaikivalt eeldusel, et rendi- või üürimäär on teada kas avaliku taksi järgi või pooltele muul viisil tuntud, nagu rendi- või üürilepingu uuendamise juhul.

§ 1877. Rendile ja üürile võib anda ka enampakkumise teel. Sel juhul tulevad vastavalt kohaldamisele eeskirjad müügi kohta enampakkumise teel.

Pooled võivad lisandada pealepingule kõrvaltingimusi, millede suhtes kehtivad müügilepingu kõrvallepete kohta käivad eeskirjad.

§ 1878. Rendi- või üürilepingu sissekandmisega kinnistusraamatusse omandab rentnik või üürnik õiguse, mis on kehtiv ka kolmandate isikute suhtes.

2. jagu.

Rendi- ja üürilepingust tulenevad õigussuhted.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1879. Rendi- ja üürilepingust tulenevad õigussuhted määrab eeskätt lepinglaste endi kokkulepe ning seejärel lepingu iseloom ja õiglus.

§ 1880. Mõlemad pooled peavad lepingust tulenevate kohustuste suhtes osutama hoolsust, mida neilt õiglaselt võib nõuda, eriti asja alalhoiu suhtes.

Nad vastutavad teineteise ees iga kahju eest, mis on tekkinud nende pahatahtlusest või hooletusest.

Tasumisele kuulub ka niisugune kahju, mis on tekitatud oskamatusesega või saamatusega.

§ 1881. Kolmandate isikute poolt tekitatud kahju eest vastutab üks pool teise ees ainult siis, kui ta ise on lepinguvastaselt andnud võimaluse teha seda kahju või kui tal oli võimalus seda ära hoida.

Kahju eest, mis tehtud ühe lepinglase kodukondsete või teenijate poolt, vastutab tema ise, kui ta on olnud hooletu nende järelevalves või valikus.

§ 1882. Pärast rendi- ja üürilepingu lõppemist ei ole vajadust lepingusse puutuvaid dokumente tagasi anda, nende kehtivus lõpeb iseenesest.

2. jaotis.

Rendile- või üürileandja kohused.

§ 1883. Rendile- või üürileandja peab rentnikule või üürnikule võimaldama rendi- või üüriasia kasutamist, viljakandvate asjade puhul ka vilja saamist. Selleks tuleb kõigepealt asi üle anda.

§ 1884. Rendile- või üürileandja ei tohi ise takistada asja kasutamist ega selle vilja saamist, ega või lubada kolmandail isikul rentnikku või üürnikku selles takistada või teda sellest kõrvaldada. Kummalgi juhul vastutab rendile- või üürileandja kahju eest, mis sellest üürnikule või rentnikule tekib.

Takistuseks loetakse rendile- või üürileandja poolt tarbetute ehitiste püstitamist kui ka asja võõrandamist.

§ 1885. Kui kolmas isik esitab nõude, mis on vastuolus selle õigusega, mida omistas endale rendile- või üürileandja, ning kui selle tõttu rentnik või üürnik kõrvaldatakse, siis peab rendile- või üürileandja viimasele tasuma sellest tekkinud kahju, seda ka siis, kui ta tegutses heas usus. Kui aga rentnik või üürnik oli ise pahas usus, siis ei ole tal õigust tasu saamiseks.

Rentniku või üürniku kahjutasusaamise õigus langeb ära, kui rendile- või üürileandja annab talle endise asja asemele teise samasuguse, mitte vähem kõlbliku, ning kui seejuures rendile- või üürileandja oli lepingu sõlmimise ajal heas usus.

§ 1886. Rendile- või üürileandja on kohustatud üle andma rentnikule või üürnikule asja ühes kõigi päraldistega ja niisuguses seisukorras, et rentnik või üürnik võiks temast saada seda kasu, mida ta oli õigustatud ootama.

Kui asjas ilmneb puudusi, mis ei võinud varjule jääda tähelepanelikule rendile- või üürileandjale, siis on ta kohustatud täielikult tasuma kahju, mis sellest on tekkinud rentnikule või üürnikule.

§ 1887. Kui kitsendus või takistus asja kasutamises tekib juhuslikult, ilma rendile- või üürileandja süüta, siis ta ei ole kohustatud teisele poolele maksma tasu, kuid peab siiski alandama võrdeliselt rendi- või üürimäära.

Lühiajaliste takistuste ja kitsenduste juhul, mis tekivad asja vajalikkude paranduste tegemisest, ei ole õigust nõuda rendi- või üürimäära alandamist.

§ 1888. Rendi- või üüriesemel lasuvad avalikud maksud ja reaalkoormatised kannab rendile- või üürileandja, kui ei ole kokku lepitud teisiti.

§ 1889. Kui rentnik või üürnik on võtnud enda kanda kõik harilikud maksud ja koormatised, siis tuleb selle all mõista neid, mida rendi- või üüriese või temast saadav vili on kandnud alaliselt kuni lepingu sõlmimiseni.

Mõnede säärase maksude ärajätmine langeb rentniku või üürniku kasuks. Kui aga hiljem pannakse peale mõnesugused erakorralised maksud või koormatised, mida peab kandma rendile- või üürileandja, siis rentnik või üürnik ei ole kohustatud maksma neid nende maksude eest, mis tema kasuks on ära jäetud.

§ 1890. Rentniku või üürniku poolt asja peale tehtud vajalikud ja kasulikud kulud peab rendile- või üürileandja talle tasuma vastavate üld-eeskirjade põhjal.

§ 1891. Kinnisasja rendi- või üürilepingu lõppemisel ei või takistada rentnikku või üürnikku sealt vabalt välja kolimast ühes tema päralt olevate asjadega.

Kui takistusteks osutuvad ümberehitised, siis tuleb need kõrvaldada.

§ 1892. Kui rentnik on andnud rendileandjale tagatiseks sularaha või väärtpabereid, siis ei ole viimane kohustatud tagatist tagasi andma kohe rendi lõppemisel, vaid ta võib nõuda lühiajalist tähtaega kindlakstegemiseks, kas tal ei ole õigus saada rentnikult kahjutasu.

3. jaotis.

Rentniku või üürniku kohused.

§ 1893. Rentnik või üürnik peab rendi- või üüriraha maksuma lepingus määratud tähtpäevadel.

Maksmise viivitusel tuleb maksta viivitusintresse.

§ 1894. Kui lepingus ei ole sõnaselgeid tingimusi maksumise tähtpäeva kohta, siis on rentnik või üürnik kohustatud rendi- või üüriraha maksuma alles pärast kasutamisaaja möödumist.

Kui aga leping käib talude või teiste maatükkide kohta maal ning on sõlmitud üheks või mitmeks aastaks, siis makstakse rendi- või üüriraha iga rendiaasta lõpul.

Linnamajade ja -kruntide, samuti korterite ja äriruumide üürimisel üheks või rohkemaiks aastaiks makstakse üüriraha iga poole aasta eest ette, kuuviisi üürimisel aga kuuviisi ette, kui ei ole kokku lepitud teisiti. Lühikeseks määramatuks ajaks üürimisel antakse ainult käsiraha.

§ 1895. Kui rentnik või üürnik lõpetab rendi või üüri omavoliliselt enne lepingus määratud tähtpäeva, siis võib temalt viivitamata nõuda kogu rendi- või üüriraha maksmist.

Kui aga enneaegselt rendi või üüri lõpetamiseks oli seaduslik põhjus, siis tuleb rendi- või üüriraha maksta olgugi viivitamata, kuid ainult tõeliku rendi- või üüriaaja eest.

§ 1896. Rentnik või üürnik ei ole kohustatud renti või üüri maksuma rohkem, kui on kokku lepitud, ka sel juhul mitte, kui ta on saanud rendi- või üüriesemest ootamata suurt kasu.

§ 1897. Rendi- või üüriraha peab täielikult tasutama, olgugi et rentnik või üürnik oma süü läbi ei saanud rendile- või üürilevõetud asja täielikult kasutada.

Kui aga rendile- või üürileandja peaks kasutamata asja teisele uuesti edasi rentima või üürima, siis on rentnik või üürnik kohustatud katma ainult võimaliku puudujäägi.

§ 1898. Rendi- või üürimaksamise kohustus langeb ära ning õiendatud maksud antakse tagasi, kas tervelt või osaliselt, kui renditud või üüritud asi on jäänud tarvitamata niisuguse juhu tagajärjel, mis ei olnud tekitatud rentniku või üürniku poolt ega tema süü läbi.

Niisugusteks juhusteks loetakse:

- 1) asja juhuslik hukkimine;
- 2) kui rentnikul või üürnikul ei ole võimalust asja kasutada vääraratu jõu tagajärjel;
- 3) kitsendus asja olulisemate osade kasutamises;
- 4) kui põllumajandusliku kinnisasja rentimisel rentnik kannatab vilja täielikku või tähtsat kaotust erakordsete juhuste tõttu, nagu veeuputus, rahe, külm, torm, tulikahju, laastamised sõjaajal.

§ 1899. Paragrahvis 1898 mainitud juhuste tagajärjel rendi- või üürimaksu äralangemine eeldab:

- 1) et kahju oli vältimatu ning ei olenenud rendi- või üürieseme loomulikkudest halvadest omadustest;
- 2) et asetleidnud õnnetusjuhtum ei puudutanud ainuüksi eraldatud vilja või teisi rentniku omandis olevaid esemeid, millele oht lasub temal enesel;
- 3) et ühel aastal saamata jäänud tulu rendiesemest, kui rendileping on sõlmitud mitmeks aastaks, et kattu rikkaliku ülejäägiga teiste aastate tuludest;
- 4) et üürnik või rentnik ei ole võtnud ohtu enda peale.

§ 1900. Kui üks rendileandjaist kaasomanikest lepinguvastaselt või ilma seadusliku põhjusega (§ 1898) rentniku rendimaksust vabastab, siis ei ole see teistele kohustav.

Osarendi juhul ei või aset leida mingisugust vabastamist. Kõik kasud ja kahjud jagatakse rentniku ja rendileandja vahel nende poolt kokkulepitud tingimuste alusel.

§ 1901. Rentnik ja üürnik peavad rendi- või üürieset tarvitama korrapäraselt ja majanduslikult kokkuhoidlikult. Sellest kohusest kinni pidades nad ei vastuta asja hariliku kulumise eest, mis on ajast ja tarvitamisest.

Rentnik või üürnik ei ole õigustatud tarvitama seda, mis talle lepinguga ei ole lubatud, ning üldse mitte tarvitama asja teisiti kui vastavalt sellele otsarbele, mida rendile- või üürileandmisel silmas peeti.

§ 1902. Rendi või üüri lõpetamisel peab rentnik või üürnik rendi- või üürieseme tagasi andma ühes kõigi päraldistega ning võimalikult tervena alalhoitult.

Samad kohused on sellel, kes lepingu kestel omandab asja omandiõiguse kolmandalt isikult. Kui ta aga juba enne lepingu sõlmimist oli asja omanik või lepingu jooksul omandab selle rendile- või üürileandjalt endalt, siis ei ole ta kohustatud seda tagasi andma.

Kui rendile- või üürileantud asi hakkab või halveneb ilma rentniku või üürniku süüta, siis langeb tagasiandmise kohustus ära, olgu siis et ta on sõnaselgelt võtnud enda peale vastutuse ohu eest.

§ 1903. Kui teatud asi või selle päraldis on rentnikule või üürnikule üle antud kindla hinna määramisega, siis ta loetakse selle asja suhtes ostjaks.

Sel juhul rentnik või üürnik vastutab ohu eest ning on kohustatud pärast rendi- või üürivahekorra lõppu maksma tasu hukkunud asjade eest määratud hinna järgi, halvenenud asjade eest aga juurde maksma vastavalt nende hinna vähenemisele.

§ 1904. Rentnik või üürnik, kes on teinud asja peale tasumisele kuuluvaid kulusid, võib asja kuni nende kulude tasumiseni kinni pidada.

Kui rentnikule või üürnikule on lepinguga tehtud kohuseks teha asjas teatavaid parandusi ning ta seda ei täida, siis võib teda vastutusele võtta veel enne rendi- või üüriaaja lõppu.

4. jaotis.

Talurentniku erikohused.

§ 1905. Rentnik peab rendilevõetud põllumajanduslikku kinnisasja hoidma kasutamiskõlblikus seisundis, rendileandjal on aga õigus igal aastal rentniku majandamist kontrollida.

Rentnik on kohustatud korralikult puhastama talivilja alla tuleva põllu kraavid.

Kui rendileantud maa on torutatud, siis peab rentnik hoolitsema toru-suudmete korrashoiu eest.

§ 1906. Rentnik on kohustatud valvama, et kinnisasja piirid jääksid puutumatuks ning et üldse selle õigusi milleski ei kitsendataks.

Igast piiride ja õiguste rikkumisest peab ta viivitamata teatama rendileandjale.

§ 1907. Metsa võib rentnik puude müügiks kasutada ainult siis, kui see on lepinguga lubatud. Kokkuleppe puudumisel on tal õigus raiuda ainult ehitus-, põletus- ja muid tarbepuid, mis on vajalikud talu tavaliseks majandamiseks.

§ 1908. Kui lepinguga on ette kirjutatud eriline majandamisviis, siis peab rentnik sellest täpselt kinni pidama.

Olenemata eelmisest eeskirjast ei või rentnik rendileandja nõusolekuta ette võtta senises majandamissüsteemis olulisi muudatusi, mis avaldaksid mõju ka veel pärast rendiaja lõppu.

§ 1909. Õlgi ja muid saadusi, mis aitavad väetise hulka suurendada, ei ole rentnikul õigust müüa; ta võib neid talust välja viia ainult reaalkoormatiste õiendamiseks.

Samuti ei ole rentnikul õigust müüa talu heinasaaki, olgu siis et seda tegi alaliselt enne rentimist rendileandja ise heinasaagi liigsuse tõttu.

§ 1910. Kui rentnik on kohustunud pärast rendi lõppu täielikult tagasi andma kõik tema poolt vastuvõetud inventariesemed, siis ei vastuta tema allesolevate esemete halvenemise eest, mis on tekkinud nende hariliku kasutamisega. Mitte enam allesolevad esemed peab ta aga asendama uutega samas headuses kui vastuvõetud.

§ 1911. Tagavaraks soetatud väetise eest võib rentnik pärast rendivahekorra lõppu nõuda tasu ainult seevõrra, kui on tõendatud, et ta selleks on kulutanud sularaha.

§ 1912. Kui rentnik annab tagasi suurema külvatud pinna, kui ta rendilevõtmisel saanud, siis peab rohkem tarvitatud seeme tasutama talle kahekordselt, olgu siis et lepingus oli sõnaselgelt kokku lepitud teisiti.

Rentnik, kes annab tagasi vähema külvatud pinna, kui ta rendi algul oli saanud, on kohustatud tasu maksma külvi vähendamise eest turuhindade järgi võrdeliselt viimase kuue aasta keskmise saagiga nirk peale selle tasuma veel puuduvad õled ja loomatoidu.

Hooletusse jäetud põllu harimise eest vastutab rentnik võrdeliselt viimase kuue aasta keskmise saagiga. Ta ei või ennast vabandada vaidega, et seesugune hooletus leidis juba enne tema rendi algust.

§ 1913. Kui rentnik on rentinud koos taluga ka selles oleva karja, siis võib ta loomi ka tappa ja võõrandada, kuivõrd sellega ei vähene rendileantud loomade põhiarv. See arv peab alati säilitatama täielikuna ning väljalangened või kõlbmatuks muutunud asendatama juurdekasvust, kuna rentniku omandiks lähevad väljalangened ja kõlbmatuks muutunud loomad ning see, mis juurdekasvust peale kahanemiste katmist järele jääb.

Omandiõigus juurdekasvu peale loetakse hõljuvaks, kuni sellest ei ole eraldatud loomad põhiarvu saavutamiseks. Peale eraldamist lähevad rendileandja omandiks need loomad, milledega asendatakse väljalangened, kuna rentnikule jääb ülejäänud juurdekasv. Selle ajani kannab rentnik kogu juurdekasvuga seotud ohtu.

§ 1914. Karja põhiarvu kahanemise oht vananemise, tarvitamise ja mittenakkavate haiguste tagajärjel lasub rentnikul.

Karja kahanemise oht õnnetusjuhtude tagajärjel, nagu loomakatk, pikne, tulikahju, lasub rendileandjal. Niiviisi karja normaalarvust väljalangened loomad peab ta asendama sama liiki ja samas headuses uutega, selle täitmiseni võib rentnik nõuda võrdelist rendimaksu alandamist.

§ 1915. Rendi lõppemisel on rentnik kohustatud tagasi andma loomad samas liigis, samal arvul ning samas headuses, nagu ta nad rentis. Puuduvate loomade eest, välja arvatud õnnetusjuhtude tagajärjed, peab ta rendileandjale tasuma maksma tagasiandmise ajal kehtivate turuhindade järgi.

Kui kari on rendile antud hindamise järgi, siis tuleb kõigepealt tähele panna, kas hindamisel on silmas peetud tulevikus võimalikkude kahjude kindlaksmääramist või karja müüki tagasiostuõigusega. Viimasel juhul saab karja omanikuks rentnik, kellel lasub kogu oht ning kes pärast rendi lõppu peab karja tagasi andma selle väärtuse hindamise alusel või selle asemel maksma hindamise järgi saadaoleva rahasumma. Kahtluse korral eeldatakse, et hindamist ei toimetatud müügi otstarbel.

§ 1916. Osarendi juhul on rentnik kohustatud oma veoabinõudega toimetama kõiki vedusid, mis on osarendile antud kinnisvara korrapärasel majandamisel rendileandjale vajalikud.

Samuti on osarentnik kohustatud karjatama rendileandja kariloomi.

Saagi jagamisel osarentniku ja rendileandja vahel eraldatakse kõigepealt külvatud seeme ja antakse välja sellele neist, kellele see seeme kuulus.

3. jagu.

Rendi- või üürilepingu kestus ja lõppemine.

§ 1917. Rendi- või üürileping võib olla sõlmitud kas lepingus tähenatud mööduvaks otstarbeks või määratud tähtajaks või määramata ajaks.

§ 1918. Määramata ajaks sõlmitud kinnisasja rendi- või üürileping lõpeb ühe või teise lepinglase kuuekuise etteütleemisega, kui ei ole kokku lepitud teisiti.

Kui lepinguesemeks on talu, siis peab ülesütlemine toimuma pool aastat enne põllumajandusaasta lõppu, mis algab ja lõpeb 1. mail.

Linnades võib äriruumide ja keldrite üürilepingut sel juhul lõpetada kolmekuise ette-ülesütlemisega.

§ 1919. Kui kinnisasi on rendile või üürile antud üheks või mitmeks aastaks ja kumbki pool ei ütle üles teisele lepingut kuus kuud, linnades aga äriruumide ja keldrite suhtes kolm kuud enne kokkulepitud rendi- või üüri-aja lõppu, siis eeldatakse, et leping on vaikivalt pikendatud endistel tingimustel, välja arvatud lepingu tähtaeg.

Talude ja teiste viljakandvate kinnisasjade rentimisel loetakse tähtaeg pikendatuks ikka ainult üheks aastaks.

Majade ja muude viljakandmatute kinnisasjade üürilepingud loetakse vaikivalt pikendatuks määramata ajaks.

§ 1920. Üürilepingud, millede järgi üürimaksimises on kokku lepitud kuu- või nädalaviisi, lõpevad ülesütlemisega kuu või nädal ette.

§ 1921. Rendi- või üürileping lõpeb iseenesest enne tähtaja möödumist:

- 1) rendile- või üürileantud asja hukkumisega;
- 2) selle õiguse lõppemisega, mis lepingueseme kohta kuulus rendile- või üürileandjale; kui viimane aga on vaikinud sellest, et temale kuulus ainult asja ajutine käsutamisoigus, siis ta vastutab heauskliku rentniku või üürniku ees pettuse eest;
- 3) kui rentnik või üürnik omandab talle renditud või üüritud asja omandiõiguse.

§ 1922. Ühe lepinglase surmaga rendi- või üürileping ei lõpe, olgu siis et selleks on sõnaselge kokkulepe või lepingu edasikestmist ei või lubada kohtu poolt olulisteks tunnustatud põhjustel.

Eelmine eeskiri ei tule rakendamisele, kui rendile- või üürileandja on teinud lepingu kestuse sõltuvaks oma suvast. Sel juhul lõpeb leping tema surmaga, olgugi et eluajal ei olnud üles öeldud.

§ 1923. Poolte kokkuleppel võib rendi- või üürilepingut lõpetada ka enne tähtaja möödumist. Ühepoolne tagasiastumine lepingust võib toimuda ainult seaduslikkudel põhjustel.

§ 1924. Rendile- või üürileandja võib ilma teise poole nõusolekuta nõuda lepingu tühistamist:

- 1) kui rendi- või üürimaks ei ole õiendatud lepingus määratud tähtpäeval või, kui viimast ei ole määratud, seaduslikul tähtpäeval; seda viivituse tagajärge võib siiski vältida maksu pakkumisega enne lepingu tühistamise hagi esitamist;
- 2) kui rendile- või üürileandjal tekib ettenägematu paratamatu vajadus asja kasutada enda jaoks;
- 3) kui rentnik või üürnik rikub asja korra- või lepinguvastase kasutamise või kui üürnik annab ulualust liiderlikkudele ja ebaausatele inimestele;
- 4) kui rendi- või üüriese vajab edasilükkamatuid ja niivõrd suuri parandusi, et leping ei või jääda kehtima; seejuures ei ole kohuslik rentnikule või üürnikule maksta tasu; kui aga parandused ei olnud hädavajalikud, siis on rentnikul või üürnikul õigus nõuda kõigi tema kahjude tasumist;
- 5) kui põllumajandusliku kinnisasja rentnik rendib selle edasi kolmandale isikule esimese rendileandja nõusolekuta.

§ 1925. Rentnik või üürnik võib ilma teise poole nõusolekuta nõuda lepingu tühistamist:

- 1) kui rendile- või üürileandja asja kätteandmisega viivitab nii kaua, et rentnikul või üürnikul ei ole enam huvi seda endale kasutamiseks saada;
- 2) kui rendile- või üürileandja ei tee asjas vajalikke parandusi või kui asjas leiduvad niisugused vead ja puudused, mis täielikult või tähtsal määral takistavad kasutamist ning ei ole kõrvaldatavad;
- 3) kui majas, milles on üüritud korter, toimetatakse ehitusi, millede kestel suur osa korterist ei ole elamiskõlblik või koguni osutub vajalikuks kolida ajutiselt teise korterisse;
- 4) kui võib põhjendatult karta hädaohtu üürniku või rentniku isikule üürieseme asukohal või üüritud hoonete või renditud maade ebatervislikkude omaduste tõttu. Ainult elukoha muutmise või muud põhjused, mis puutuvad ainult rentniku või üürniku isikusse, ei või olla ajendiks ühepoolsele lepingust taganemisele.

§ 1926. Kõigil juhtudel, mil ühel poolel on õigus lepingust taganeda, peab ta oma kavatsusest teatama teisele, et rendile- või üürileandjal oleks tarvilikult aega asja vastu võtta või rentnikul või üürnikul seda tagasi anda või sellest välja kolida. Igatahes ei tohi rendile- või üürileandja rentniku või üürniku kõrvaldamiseks tarvitada omavoli, ka kui õigus selleks oleks välja tingitud lepingus.

Kes neist eeskirjadest kinni ei pea, on kohustatud tasuma kahju.

§ 1927. Kui rendile- või üürileandja võõrandab rendi- või üürieseme kas müügi või muul teel, siis on omandaja kohustatud rendi- või üürilepingust kinni pidama ainult juhul, kui leping on kantud kinnistusraamatusse.

Kui omandaja rendi- või üürilepingu üles ütleb, siis peab rendile- või üürileandja tasuma rentnikule või üürnikule lepingu enneagse lõpetamisega tekitatud kogu kahju. Linnades antakse sel juhul üürnikule väljakolimiseks kuuenädalane tähtaeg arvates ülesütlemisajast. Põllumajandusliku kinnisasja rentniku väljakolimist ei või nõuda enne jooksva majandusaasta lõppu, s. o. enne 1. maid, kusjuures ülesütlemine peab toimuma vähemalt pool aastat varem.

Võõrandamine ei anna rentnikule või üürnikule õigust rendi- või üürilepingust taganeda, kui omandaja soovib lepingu jätta jõusse.

§ 1928. Kui rendile- või üürileandja varale avatakse konkurss, siis peavad usaldajad rendi- või üürilepingu kehtivaks tunnustama. Kui aga rendi- või üüriese läheb usaldajate kasuks müügile, siis tulevad rakendamisele § 1927 võõrandamiseeskirjad.

Kui rentniku või üürniku varale avatakse konkurss, siis tema usaldajad ega rendile- või üürileandja ei ole kohustatud lepingut edasi kesta laskma ega ole seotud mingi ülesütlemistähtajaga.

4. peatükk.

Töölepingud.

1. jagu.

Teenistus.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1929. Teenistuslepinguga kohustub teenistussaaja teenistusandjat tasu eest teenima.

§ 1930. Teenimine võib seista nii sooritustes, milledeks on vajalik peamiselt kehalik jõud, kui ka niisugustes, mis vajavad erilist asjatundmist, osavust või teaduslikku haridust.

§ 1931. Tasuks teenistuse eest võib olla sularaha või muud asjad, või mõlemad üheskoos.

§ 1932. Kui teenistustasu suhtes kokku lepitud ei ole, võib teenistussaaja ikkagi nõuda tasu, kui olud lubavad oletada, et teenimist ei võidud oodata muidu kui tasu eest, eriti kui teenimine on teenistussaaja kutseks.

Seesugusel juhul määratakse tasu suurus taksi järgi, taksi puudumisel kohalikkude keskmiste palgamäärade järgi.

2. jaotis.

Teenistussaaja kohused.

§ 1933. Teenistussaaja peab valmis olema määratud ajal teenimiseks ning enda peale võetud sooritused kõige hoolega lepingukohaselt täitma.

Kui ei ole kokku lepitud teisiti, peab teenistussaaja seejuures toimima teenistusandja juhatuste järgi.

§ 1934. Teenistussaaja peab teenimist teostama isiklikult, kui kokkuleppes või oludest ei järeldu teisiti.

Kes on kohustunud teenima mitut isikut, kuid suudab teenida ainult ühte, see peab teenima seda, kellele ta on kohustunud kõige varem.

§ 1935. Teenistussaaja peab tasuma kahju, kui ta teenimist ei teosta või teostab seda hooletult või oskamatult.

Eriti kuulub tasumisele kahju, mis teenistussaaja on tekitanud tema kätte antud esemetele halva tööga, tööriistadele hooletusega ja loomadele nende järele mittevalvamisega, kui teenistusandja ise ei ole kahjus süüdi tema poolt antud juhatuste tagajärjel.

§ 1936. Teenistuse teostamiseks vajalikud kulud kannab teenistussaaja, kui kokkulepe või kohalik tava ei määra teisiti.

§ 1937. Teenistussaaja teenistuskohustus ei lähe üle tema pärijaile.

3. jaotis.

Teenistusandja kohused.

§ 1938. Teenistusandja peab teenistussaajale teenistuskohuste täitmise eest maksma tasu.

Kui kokkuleppes, kohalikust tavast või oludest ei järeldu teisiti, maksab teenistusandja teenistustasu teenimise lõppemisel.

§ 1939. Kui juhuslikud olud takistavad teenistussaaajal teenimise jätkamist, siis makstakse tasu ainult võrdeliselt sellega, mis on teenitud.

Kui tasu oli osalt juba ette makstud, siis ei ole teenistusandja õigustatud ettemaksu tagasi nõudma, kui teenimise jätkamine on võimatu ilma teenistussaaaja süüta, olgu siis et ettemaks oli vastuvaidlematult laenu iseloomuga.

§ 1940. Kui teenistuskohuste täitmine katkestatakse teenistusandja süü läbi, peab teenistusandja teenistussaaajale maksma tasu aja eest, mil viimane oli teenistusetä.

Kui aga teenistussaaaja seetõttu, et ta teenistusandja poolt oli jäetud teenistusetä, omandab muu isikliku tööga seda, mis tal muidu võimalik ei oleks olnud, siis arvutatakse tema tasust võrdeline osa maha.

§ 1941. Juhusliku kahju eest, mida teenistussaaaja teenimisel kannatab, ei ole teenistusandja kohustatud tasu maksma, olgu siis et kokkuleppes või seadusest järeldub teisiti.

4. jaotis.

Teenistuslepingu lõppemine.

§ 1942. Teenistusleping lõpeb tähtaja möödumisega, mille kestuseks ta oli sõlmitud.

Kui tähtaja kohta kokkulepet ei ole ning see ei selgu teenistuse iseloomust ega otstarbest, siis võib kumbki pool lepingu üles öelda.

Ülesütlemine peab toimuma üks kuu enne tähtaja lõppu, kui leping on sõlmitud aastaks või rohkemaks, kuiviisi teenistusel aga kaks nädalat ette, olgu siis et kokkulepe või kohalik tava määrab teisiti.

§ 1943. Kui kindlaks tähtajaks sõlmitud teenistusleping pärast selle lõppu mõlema poole nõusolekul pikendatakse, siis eeldatakse, et ta on vaikivalt uuendatud endiseks tähtajaks.

Kui aga leping oli mitmeaastase tähtajaga, siis loetakse ta pikendatuks iga kord ainult üheks aastaks.

§ 1944. Teenistuslepingut võib tühistada enne kokkulepitud tähtaja möödumist poolte kokkuleppel kui ka ühepoolse ülesütlemisega.

Teenistusandjal on õigus teenistussaaajale üles öelda pahatahtluse, raske hooletuse või kõlblusvastase käitumise korral, samuti kui viimane osutub mittevõimeliseks enda peale võetud kohuste täitmiseks või kui ta mõistetakse kinnipidamiskaristusele. Seal, kus niisugustel juhtudel kohalik tava nõuab ette-ülesütlemist, peab sellest kinni peetama.

Teenistussaaaja on õigustatud üles ütlemata, kui teenistusandja vaatamata kordunud meeldetuletustele viivitab kokkulepitud tasu maksmisega.

§ 1945. Teenistusleping lõpeb teenistussaaaja surmaga. Teenistusandja surm ei lõpeta teenistuslepingut.

2. jagu.

Pereteenistus.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1946. Perelepinguga kohustub teenija teenima peremeest mitte päeviti, vaid kauema aja jooksul kodustes kui ka välistes majapidamistalitustes, saades tasuks selle eest palga ühes korteri ning söögiga.

Perelepingule kohaldatakse teenistuslepingu eeskirju, kuivõrd need ei ole vastuolus alljärgnevate eeskirjadega.

§ 1947. Pereleping loetakse sõlmituks, kui on saavutatud kokkulepe teenistuskohuste liigi, samuti palga ja teiste tasude ning teenimise kestuse kohta.

Kus tavaks on anda käsiraha, loetakse leping sõlmituks ning kummalgi poolele kohustavaks käsiraha vastuvõtuga.

§ 1948. Teenija, kes kokkulepitud päeval teenistusse ei ilmu, on kohustatud maksma kahjutasu peremehele, kes omalt poolt võib sel juhul lepingust tagasi astuda ja käsiraha tagasi nõuda. Kui aga teenija jääb ilmumata mitte oma süü tõttu, siis kahjutasunõue langeb ära.

Kui peremees keeldub vastu võtmast teenijat, kes on ilmunud teenistusse õigel ajal, siis on ta kohustatud tasu maksma niisugusel määral, nagu ta oleks seda pidanud tegema juhul, kui ta oleks vallandanud teenija enneaegu ilma seadusliku põhjuseta.

§ 1949. Teenija, kes ühel ning samal ajal on kohustunud teenima mitut peremeest, peab teenistusse astuma selle juurde, kellelt ta kõige enne on saanud käsiraha või keda teenima ta varem on kohustunud. Teistele peab ta maksma tasu.

Keegi ei ole õigustatud palkama teenijat, kes on teise juures teenistuses, ilma et ta oleks viimaselt saanud tunnistust vabastamise kohta. Veel vähem on lubatud teenijat tema peremehe juurest ära meelitada.

2. jaotis.

Teenija kohused.

§ 1950. Teenija peab peremehe vastu olema truu, tagasihoidlik ja sõnakuulelik ning lepingu ja kohaliku tava kohaselt pühendama oma aja ja tegevuse tema kasuks.

Teenija peab alistuma peremehe poolt seatud kodukorrale.

§ 1951. Teenimise ulatus, milleks teenija on kohustatud, kui ei ole kokku lepitud teisiti, sõltub peremehe vajadusist ja teenija tööjõust, eeskätt aga kohalikkudest tavadest.

Keegi ei või nõuda oma teenijalt lubamatuid tegusid ega ka sääraseid, mis ohustavad elu ja tervist.

§ 1952. Teenija, kes osutub tööl sõnakuulmatuks või saamatuks, peab kannatlikult taluma manitsemist ja õpetamist peremehe poolt.

§ 1953. Teenija peab peremehele tasuma kahju, mis on tekkinud teenija pahatahtluse või raske hooletuse tõttu või peremehe kindlatest käskudest üleastumise tagajärjel. Vähema tähtsusega eksimused ei too teenijale seesugust vastutust kaasa.

Peremehe asjade võõrandamine teenija poolt ilma peremehe volitusest ja nõusolekuta on kehtetu.

3. jaotis.

Peremehe kohused.

§ 1954. Peremees peab teenijale andma tarvitamiskõlblikku ja toitvat sööki, tervisliku eluruumi ja magamiskoha ning maksma kokkulepitud palka lepinguga või kohaliku tavaga määratud tähtpäevadel.

Kui ei ole teissugust kokkulepet ega kohalikku tava, võib palgast maha arvutada ettemakstud käsiraha.

§ 1955. Peremees peab teenijale tasuma kahju, mis viimane on kandnud süütult teenistuskohuste täitmisel, kuna peremees võib kahju hagemisega pöörduda kahjutegija vastu, olgu siis et eriseadus määrab teisiti.

§ 1956. Kui teenija haigestub, ilma et peremees selles süüdi oleks, siis viimane on kohustatud teenija eest lühiajaliselt hoolitsema, igatahes mitte üle teenistusaja lõpu.

Lühiajalise haiguse korral ei või peremees teenija palgast selle aja eest teha mahaarvutusi.

§ 1957. Teenija poolt peremehe nimele tehtud võlgade eest vastutab viimane ainult siis, kui võlad on tehtud peremehe volitusel või kui viimane nad hiljem õigeks võttis, või kui see, mis võlgu on saadud, on läinud peremehe kasuks.

§ 1958. Teenija vabastamisel peab peremees teenija soovil andma talle töölevastava tunnistuse tema töökuse ja korralikkuse kohta.

4. jaotis.

Perelepingu lõppemine.

§ 1959. Kokkulepitud teenistusaja möödumisel lõpeb pereleping ainult siis, kui ta on üles öeldud § 1942 kohaselt.

§ 1960. Kui ülesütlemist ei ole olnud, siis eeldatakse, et leping on vaikivalt pikendatud samaks ajaks, nagu ta oli sõlmitud seni, ning senistel tingimustel.

Kui aga leping oli esialgu sõlmitud mitmeks aastaks, siis ta loetakse pikendatuks iga kord ainult üheks aastaks.

§ 1961. Peremees, kellele teenija on õigel ajal lepingu üles öelnud, ei või teda sundida teenistusse edasi jääma palga kinnipidamisega või tunnistuse mitteandmisega.

Kui aga peremees on lasknud teenijal õppida mõnd käsitööd või muud oskust, siis peab peremees võimalikult manitsema teenijat teenistust jätkama. Kui teenija ka seejärel ei soovi teenistusse edasi jääda, siis peab ta peremehele tasuma õpetamiskulud.

§ 1962. Pereleping lõpeb enne kokkulepitud tähtaja möödumist teenija surmaga.

Sel juhul saavad surmapäevani väljateenitud palga teenija pärijad. Ettesaadud palka ei ole viimased kohustatud tagasi maksma.

§ 1963. Teenija võib nõuda ühepoolselt lepingu otsekohest lõpetamist olulistel põhjustel.

Olulised põhjused on: julm kohtlemine, sugulised kallalekippumised peremehe enda või tema võimu all oleva perekonnaliikme poolt, eluüldpidamise tarvete andmisest keeldumine ja peremehe elukohavahetus.

Peale selle võib teenija kahenädalase ülesütlemisega ühepoolselt taganeda lepingust ebatäpse palgamaksmise, tema vanemate ootamatult abituks jäämise ning enda abiellumiskavatsuse tõttu.

§ 1964. Peremees võib nõuda ühepoolselt lepingu otsekohest lõpetamist olulistel põhjustel.

Olulised põhjused on: teenija tahtlik hooletus teenistuses, alaline sõna-kuulmatus, peremehe nimele võlgade tegemine, auhaavamine, kõlblusvastane käitumine, korduvalt märgatud hooletus tulega ümberkäimises, tõendatud ebaausus, kinnipidamiskaristusele mõistmine, täielik kõlbmatus enda peale võetud kohuste täitmiseks, kauaaegsed või nakkavad haigused, naisteeniail rasedaks jäämine.

§ 1965. Õigel ajal ülesütlemise või olulistel põhjustel lepingu lõpetamise korral tuleb teenijale maksta palka kuni teenistuskohuste lõpetamise päevani.

Ettesaadud palga peab teenija tagasi maksma.

Olulised põhjused, millistel peremees võib lepingu lõpetada enne tähtaja möödumist, annavad talle ka õiguse teenija teenistusse võtmisest keelduda ning tagasi nõuda temale antud käsiraha.

§ 1966. Kui muutunud kodused olud sunnivad peremeest teenija vallandama enne tähtaja möödumist, siis ei või viimane selle vastu vaielda, kui peremees rahuldab teda palgaga kogu aja eest, mis oli määratud lepingu ülesütlemiseks, välja arvatud toiduraha.

§ 1967. Peremees, kes vallandab teenija teenistusest olulise põhjuseta, peab peale palga kuni vallandamispäevani maksma teenijale palka veel ühe kuu eest ette. Sama tasu võib nõuda teenija, kelle peremees pärast lepingu sõlmimist jätab olulise põhjuseta teenistusse võtmata.

Kui teenija lahkub teenistusest olulise põhjuseta enne kokkulepitud tähtaja möödumist, võib peremees nõuda temalt kahjutasuks ühe kuu palga.

3. jagu.

Tööettevõtte.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1968. Tööettevõttelepinguga kohustub tööettevõtja tasu eest teostama tellijale mõne töö või täitma tellimise.

Tööettevõttelepingule kohaldatakse teenistuslepingu kohta käivaid eeskirju, kuivõrd need ei ole vastuolus alljärgnevate eeskirjadega.

2. jaotis.

Tööettevõtja kohused.

§ 1969. Tööettevõtja on kohustatud lepingu kohaselt täitma tellimise ning valmistatud asja üle andma tellijale.

§ 1970. Kui lepingu esemeks on mõnesuguse aine ümbertöötamine, siis muretseb aine tellija.

Kui tööettevõtja muretseb ka aine ning tellija maksab ainult raha tema jaoks valmistatud asja eest, siis ei loeta lepingut tööettevõtteks, vaid müügiks.

§ 1971. Tööettevõttelepingu iseloom ei muutu, kui tööettevõtja paneb ümbertöötamiseks antud ainele mõne lisandi juurde. Samuti ei kaota leping tööettevõtte iseloomu, kui ehituse juures tööettevõtja muretseb ained ning tellija annab ehitusplatsi.

Kui tööettevõtjal on lubatud temale antud aineid asendada teiste sama-sugustega samas headuses, siis on tööettevõtte ikkagi olemas ning tööettevõtja, kui ta on asendanud temale antud ained, saab ise viimaste omanikuks.

§ 1972. Tööettevõttelepingu olemuseks ei ole vajalik, et aine kuuluks tellijale või et sellest valmistatud asi oleks tellitud tema enda jaoks. Tellija võib anda võõra aine ümbertöötamiseks kolmanda isiku jaoks.

§ 1973. Kui ei ole tehtud tingimuseks, et tööettevõtja täidaks tellimise isiklikult, või kui seesugust tingimust ei või järeldada vaikimisest, siis võib ta omal vastutusel usaldada tellimise täitmise kolmandale isikule.

§ 1974. Kui tellimine jääb koguni täitmata või vähemalt lõpetamata või täidetakse halvasti või tellija juhatusel vastaselt, või ei valmi õigel ajal, samuti kui ümbertöötamiseks antud asja ei anta pärast töö lõppu tagasi, siis on tööettevõtja kohustatud tasuma tellijale oma ebakorralikkusega tekitatud kahju.

§ 1975. Tööettevõtja peab maksma tasu olenemata sellest, kas puudused tekivad tema enda puudulikust oskusest või sellest, et ta tarvitas oskamatuid, kergemeelseid või pahatahtlikke abilisi, samuti olenemata sellest, kas kahju on tekkinud tema süü läbi tellimise täitmise ajal või enne seda või ka pärastpoole.

§ 1976. Kui mitu isikut võtavad töö enda peale ühiselt, siis nad vastutavad tellija ees solidaarselt.

§ 1977. Kui tööettevõtjale antud asi hukkub, kaob või rikneb juhuse tagajärjel, siis tööettevõtja selle eest ei vastuta, välja arvatud juhtum, mil ta on ohu sõnaselgelt enda peale võtnud, samuti juhtum, kui tal oli lubatud temale antud aineid asendada teistega.

§ 1978. Kui tellimine jääb täitmata või on halvasti täidetud saadud aine halvade omaduste tõttu, siis tööettevõtja selle eest ei vastuta, olgu siis et aine halvad omadused olid talle teada ning tema ei juhtunud sellele tellija tähelepanu.

Samade eeskirjade järgi määratakse tööettevõtja kahjutasumise kohustus ka siis, kui kahju põhjuseks on tellija ebaõiged juhatused.

3. jaotis.

Tellija kohused.

§ 1979. Tellija on kohustatud tööettevõtjalt tellitud asja vastu võtma. Vastasel korral vastutab ta viivituse kõigi tagajärgede eest.

Kui tellija on jätnud endale või kellelegi teisele õiguse tema poolt tellitud asja enne proovida, siis peab proovimine toimuma heausklikult. Kui aga tellija proovimisega viivitab, siis võib kohus temale määrata kohase tähtaja, mille möödumisel eeldatakse, et ta on täidetud tööga rahuldunud.

§ 1980. Niipea kui tellimine on täidetud ning heaks kiidetud, peab tellija tööettevõtjale maksma kokkulepitud tasu.

Sellekohase kokkuleppe puudumisel makstakse tasu taksid alusel, kui need selle töö jaoks olemas.

§ 1981. Tasumise kohta võib kokku leppida nii terve tellimise eest üldse või tellimise täidetud osade järgi, samuti ka tähtaegade järgi, kui tööettevõtja on võtnud täita terve tellimise.

Eeltoodud teisel juhul võib tööettevõtja iga osa täitmise järel nõuda selle vastuvõtmist ja tasu, viimasel juhul aga maksmist tähtaegade järgi, kui ei ole kokku lepitud teisiti.

Maksu võib tööettevõtja ette nõuda ainult siis, kui selleks on kokku lepitud.

§ 1982. Kui ümbertöötamiseks antud asjad või see, mis nendest valmistatud, on hukkunud tööettevõtja süüta pärast töö lõppu, kuid enne üleandmist, siis sellele vaatamata peab makstama kokkulepitud tasu, olgu siis et tellimine oli täidetud niiviisi, et oli täielik põhjus keelduda selle vastuvõtmisest.

§ 1983. Kui tellitud tööd ei ole sugugi alatud või see on alles lõpetamata, kuid tööettevõtja oli valmis täitma ning takistus tuli tellija poolt, siis peab tööettevõtja ikkagi saama täieliku tasu.

Tasu võib vastavalt vähendada, kui tööettevõtja on tarvitanud teistviisi oma kasuks aja, mis tal kokkulepitud töö mittetegevemise tõttu üle jäi.

§ 1984. Kui töö täitmine on muutunud võimatuks seetõttu, et ese, mille kallal pidi töötatama, hukkus lepinglaste süüta, siis langeb tasumaksmise kohustus ära. Kui aga töö oli juba alustatud, siis peab tasutama tööettevõtja vaev ja kulud.

Kui tööettevõtja oli täitmises takistatud haiguse või muude teda tabanud juhuste tõttu, siis võib ta nõuda tasu ainult selle eest, mis ta juba teostanud, ja sedagi ainult seevõrra, kui sellest on kasu tellijale.

§ 1985. Peale tasu makstakse tööettevõtjale ka kulud, mis tema poolt tellimise täitmiseks tehtud, kui need ei olnud kokkulepitud tasus juba kaasa arvatud.

Tööettevõtja ei ole õigustatud nõudma mingisugust tasu töölise poolt töö juures rikutud või lõhutud tööriistade eest.

4. jaotis.

Tööettevõttelepingu lõppemine.

§ 1986. Tellija on õigustatud tööettevõttelepingust ühepoolset tagasi astuma, kui tööettevõtja poolt koostatud eelarve osutub ebatõelikuks madalaks.

Samasugune õigus on tellijal ka siis, kui tööettevõtja on omavoliliselt muutnud plaani. Sel juhul on tööettevõtja pealegi kohustatud täielikult tasuma tellija kahjud.

4. jagu.

V e d u.

§ 1987. Veolepinguga kohustub vedaja temale saatja poolt ülesantud asjad kokkulepitud tasu eest vedama määratud veoabinõudega saatekohast sihtkohta ja need seal saajale üle andma.

Veolepingule kohaldatakse tööettevõttelepingu kohta käivaid eeskirju, kuivõrd viimased ei ole vastuolus alljärgnevate eeskirjadega.

§ 1988. Poolte vastastikused kohused asjade veol määratakse eeskätt veokirja sisuga, mis saatja annab lepingu sõlmimisel vedaja kätte ning milles sisaldub: vedaja, saatja ja saaja nimi; asjade äratähendus omaduse, koguse ja märkide järgi; sihtkoht; kokkulepitud veoraha, ning veokirja väljaandmise koht ja kuupäev.

Peale selle võib veokirja mahutada poolte nõusolekul veel muid tingimusi, eriti tähtsaja kohta, mille kestel vedu peab teostatama.

§ 1989. Kui pärast poolte kokkulepet lepingu tingimuste kohta asjade üleandmisel ja ärasaatmisel tekib ilma vedaja süüta viivitus või vedu jääb koguni teostamata, siis peab saatja tasuma vedaja teelemineku ettevalmistuseks tehtud kulud.

§ 1990. Vedaja vastutab kahjude eest, mis tekivad asjade kaotusest või rikkumisest aja jooksul asjade vastuvõtmisest kuni nende üleandmiseni, olgu siis et kaotus või rike tekkis juhuse tõttu või asjade endi loomulikkudest omadustest või halvast sissepakkimisest saatja poolt.

Vedaja vastutab viivituse eest asjade üleandmisel, kui see viivitus ei ole tulenenud oludest, millede vältimine ei olnud tema võimuses kõigele hoolele vaatamata.

§ 1991. Vedaja vastutab inimeste eest, keda ta tarvitab enda peale võetud veo teostamiseks.

Kui vedaja annab teisele üle terve veo või selle osalise teostamise või jätkamise, siis vastutab ta isiklikult selle teise kui ka nende vedajate eest, keda veel võidakse tarvitada kuni asjade üleandmiseni. Kuid järgmine vedaja, võttes vastu asjad ja esialgse veokirja, astub ühes sellega samasse lepingusse iseseisvate õiguste ja kohustega.

§ 1992. Sihtkohta jõudes on vedaja kohustatud asjad üle andma saajale, kes omalt poolt peab temale selleks kaasa aitama, asjad temalt vastu võtma ning temale maksma nii veoraha kui ka erakorralised kulud, mis võisid veol vajalikud olla.

Kui saajat ei leita või kui ta asjade vastuvõtmisest keeldub, siis on vedaja kohustatud hoolt kandma asjade paigutamise eest kindlasse kohta saaja arvel.

§ 1993. Vedajal on asjade kinnipidamise õigus, kuni ta rahuldatakse temal lepingu järgi saadaolevaga.

Kui vedaja annab aga asjad üle enne veoraha kättesaamist, siis, olgugi et ta jääb saaja usaldajaks, ei või ta eriliste põhjusteta enam pöörduda saatja poole mingisuguste nõuetega.

§ 1994. Asjade vastuvõtuga ja veoraha maksimisega lõpevad igasugused nõuded vedaja vastu, kui saaja ei olnud viidud eksimusse asjade väliselt hea ning kuiva väljanägemisega ning alles hiljem lahtitegemisel ilmnes rike ja saaja võib tõendada, et see on toimunud aja jooksul vastuvõtmisest üleandmiseni.

5. peatükk.

Asjadeajamine.

1. jagu.

Volitus.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 1995. Volituslepinguga kohustub volinik täitma volitaja poolt antud ülesandeid, tavaliselt tasuta.

§ 1996. Volitusleping sõlmitakse poolte kokkuleppega, mis võib toimuda ka vaikivalt, kui keegi teadlikult lubab teisel isikul oma asju ajada.

Siiski selle poole vaikimine, kellele ülesanne tehtud, loetakse mitte-küllaldaseks ja kahtluse korral tema mittedõusoleku tunnuseks.

Kes on avalikult määratud võõraste asjade ajajaks või avalikult avaldab selleks oma valmisolekut ja kes otsekohe ei keeldu selle tõttu talle tehtud ülesande täitmisest või ei anna viivitamata tagasi temale selleks antud kirjalikku volitust, selle kohta eeldatakse, et ta on selle ülesande enda peale võtnud.

§ 1997. Volituse põhjal enda peale võetud võõraste asjade ajamine peab toimuma tasuta. Vastasel korral loetakse leping mitte volituslepinguks, vaid teenistus- või tööettevõttelepinguks.

Kui aga tasuta enda peale võetud võõraste asjade ajamise eest makstakse tasu hiljem, või kui voliniku isiklike teenistustööde eest, millel ei ole otseselt hinnatavat turuhinda, töötatakse honorari, siis sellega ei muutu lepingu iseloom.

§ 1998. Volituslepingu esemeks võivad olla ainult lubatud teod.

Ülesanne, mis on antud seaduse, avaliku korra või heade kommete vastase teo kordasaatmiseks, on tühine.

§ 1999. Volinikule võib teha ülesandeks ainult üksikute ja kindlaks-määratud asjade ajamist erivolitusega, voliniku kõigi asjade ajamist üldvolitusega või ainult teatava liigi asjade ajamist liikvolitusega.

§ 2000. Volitust võib anda mitte ainult oma isiklike, vaid ka kolmandate isikute asjade ajamiseks.

Samuti kehtivaiks loetakse volitused tegudeks, mis puudutavad ühtlasi volitajat kui ka kolmandat isikut, volinikku ja kolmandat isikut või volitajat ja volinikku.

Kui ainuüksi volinik on huvitatud kordasaadetavast teost, siis see pole volitus, vaid nõuanne või soovitus.

2. jaotis.

Voliniku kohused.

§ 2001. Volinik on kohustatud temale antud ülesande täitmisel toimima kõige võimaliku hoolsusega ja ta vastutab volitaja ees ka vähimagi hooletuse eest.

§ 2002. Kui volinik on jätnud temale antud ülesande täitmata ja sellest volitajale ei järgne mingit kahju, siis ei ole viimane ainult selle mitte-täitmise pärast õigustatud nõudmisteks voliniku vastu.

Juhuse tagajärgede eest vastutab volinik ainult siis, kui ta on selle sõnaselgelt enda peale võtnud.

Volinik, kes teatab oma volitajale ebaõigelt millestki, mis puutub tema ülesandesse, vastutab sellest tuleneda võiva kahju eest.

§ 2003. Kui volinikus endas peituvad põhjused takistavad tal isiklikult täitmast enda peale võetud ülesannet ja seejuures asi on edasilükkamatu iseloomuga, siis peab ta täitma oma kohustuse kolmanda isiku kaudu, olgu siis et seesugune edasivolitamine on lepinguga sõnaselgelt keelatud.

Peale eeltähendatud erakordse juhu võib volinik asendada end teise isikuga ainult siis, kui edasivolitamise õigus on talle volitaja poolt sõnaselgelt antud.

§ 2004. Vaatamata edasivolitusele jääb esimene volinik vastutavaks volitaja ees ja samuti ka edasivoliniku valiku suhtes.

Edasivolinik ei astu edasivolituse tõttu lepingulisse vahekorda esialgse volitajaga, vaid vastutab tema ees ainult volitusesta asjadeajajana.

§ 2005. Volinik ei või üle astuda oma ülesande piiridest, vaid on kohustatud eeskätt toimima temale volitaja poolt antud juhendite järgi.

Kindlate juhendite puudumisel ei või volinik isegi üldvolituse põhjal toimida täiesti omavoliliselt, vaid ta peab toimima nii, nagu tõenäoliselt käesoleval juhul asjale kõige kasulikumalt oleks toiminud volitaja ise.

Volinikud liik- ja erivolituste järgi võivad teostada ainult niisuguseid tegusid, mida nõuab antud ülesande iseloom ja mis on selle ülesandega vajalikus seoses.

§ 2006. Üldvolinik võib toimetada võõrandamisi, ajada kohtuprotseesse, ette võtta uuendusi, õiendada ja vastu võtta maksusid, kui tal selleks puudub sõnaselge volitus, ainult äärmise vajaduse korral ja selleks, et hoida oma volitajat kahjude eest.

Leppetoominguid on volinik õigustatud sõlmima ainult siis, kui ta selleks on sõnaselgelt volitatud.

§ 2007. See, kellel on liik- või erivolitus, võib küll temale antud ülesande täita kasulikumatel tingimustel kui seda nõudis volitaja, kuid ta ei ole õigustatud seda täitma halvematel tingimustel ega selle asja asemel, mis talle ülesandeks tehtud, teostama teist, olgugi et viimane tema arvates oleks olnud volitajale kasulikum.

§ 2008. Kui volinik oma volituse piiridest üle astub, siis loetakse tema poolt aetud asi kehtivaks ainult niivõrd, kui see on tehtud kooskõlas ülesandega.

Niisugusel juhul võib volinik nõuda oma kulude tasumist ainult vastavalt sellele, kui võrd ta jäi oma volituse piiridesse, kui vaid üldse on võimalik eraldada tema volituspärast tegevust.

§ 2009. Kui volinik peale talle ülesandeks tehtud asja on teostanud veel teise, siis viimase asja suhtes allub ta eeskirjadele volitusesta asjadeajaja kohta.

§ 2010. Volinik ei ole õigustatud tarvitama asja oma kasuks.

Volinik on kohustatud kõik selle, mis ta volituse põhjal on vastu võtnud või saanud, välja arvatud volitaja poolt sellest temale jäetu, samuti ka kõik volituse põhjal muretsetud asjad, õigused ja higid üle andma ja loovutama volitajale, ka selle, mis ta on eksimuse tagajärjel või volituse piiridest üleastumise tõttu rohkem saanud kui ta pidi saama.

Kui volinik ülesande täitmisel omandab juhuslikult midagi omal arvel, siis ei ole ta kohustatud seda ära andma.

§ 2011. Ühes asjade ja rahaga, mis volinik volitaja asemel on saanud, peab volinik edasi andma ka nendest saadud või saadaoleva kasu, vilja ja intressid, samuti ka kõik need asjad, mis talle olid usaldatud ülesande täitmiseks.

§ 2012. Volinik on kohustatud oma volitajale aru andma ülesande täitmise ja kõigi sellega seotud tulude ja kulude kohta.

§ 2013. Kui asja ajamine on ülesandeks tehtud mitmele isikule ühiselt, siis vastutavad nad oma volitaja ees solidaarselt.

3. jaotis.

Volitaja kohused.

§ 2014. Kõik, mis volinik kulutab temale antud ülesande täitmiseks, peab talle tasuma volitaja, samuti ka intressid kuludelt, mis volinik on teinud omast sularahast.

Volinik võib ka nõuda, et kõik tarvilikud vahendid ülesande täitmiseks annaks talle volitaja, ja ühelgi juhul ei ole ta kohustatud ootama ülesande täitmise lõppu selleks, et omast rahast tehtud kulud tagasi saada.

Kulud ei tohi olla ülemäärased ega liigsed, kusjuures ei arvestata seda, kas volitaja oleks võinud neid vältida, kui ta oleks oma asja ajanud ise. Toredukslikkude kulude kohta kehtivad üldeeskirjad.

§ 2015. Volitaja kohustus tasuda kulusid ei olene sellest, kas tema asja ajamine voliniku poolt andis soovitud tagajärgi või mitte, kui ei olnud sõnaselgelt kokku lepitud teisiti.

§ 2016. Volitaja on kohustatud kas vabastama voliniku kõigist kohustustest, käendustest, tema vara pantimisest ja muudest kohustustest, mis volinik ülesande täitmiseks on enda peale võtnud, või teda ses suhtes küllaldaselt tagama.

Eelmine eeskiri ei ole rakendatav juhtudel, mil ülesanne ise seisabki niisuguse kohustuse enda peale võtmises ja volinik ei olnud tinginud endale tagatist.

§ 2017. Kahjud, mis volinik kannab ülesande täitmisel volitaja vähi- või magi hooletuse tagajärjel, on viimane kohustatud temale tasuma. Juhuslikud kahjud tasumisele ei kuulu.

§ 2018. Kui ülesanne on antud mitme isiku poolt ühiselt, siis vastutavad nad voliniku ees tema poolt omast rahast tehtud kulude ja tema poolt enda peale võetud kohustuste eest solidaarselt. Kui aga keegi neist on teinud kahju, siis vastutab ainult süüdlane.

§ 2019. Voliniku poolt sõlmitud kohustusi on volitaja kohustatud tunnistama ja täitma kui omi isiklikke, kui ainult volinik ei ole üle astunud oma ülesande piiridest.

Kui ülesande esemeks oli lubamatu tegu, mida aga volinik ei teadnud, siis seetõttu viimane ei kaota oma nõuete esitamise õigust volitaja vastu.

4. jaotis.

Poolte õigussuhted kolmandate isikutega.

§ 2020. Poolte õigussuhted kolmandate isikutega määratakse esindamise kohta kehtivate eeskirjade järgi.

Kui volinik saab peale avaliku volituse, mille põhjal ta kolmanda isikuga lepingu sõlmib, veel salajasi juhendeid, mis on teada ainult temale ja volitajale, ja viimastest üle astub, siis on tema toimingud vaatamata sellele kohustavad volitajale kolmanda isiku suhtes.

5. jaotis.

Volituslepingu lõppemine.

§ 2021. Volitusleping lõpeb:

- 1) poolte kokkuleppel;
- 2) antud ülesande lõpetamisega;
- 3) volitaja poolt volituse tühistamisega;
- 4) voliniku keeldumisega volituse täitmisest;
- 5) ühe või teise poole surmaga;
- 6) aja möödumisega, mille peale volitus antud.

§ 2022. Volitaja on õigustatud igal ajal ühepoolset tühistama tema poolt antud volitust. Ta peab aga volinikule, kes on juba asunud ülesande täitmisele, tasuma kõik voliniku poolt selleks tehtud kulud.

Volitus loetakse vaikivalt tühistatuks, kui volitaja ise täidab volinikule antud ülesande või kui ta sama asja ajamiseks määrab teise voliniku.

§ 2023. Kõik voliniku toimingud, mis ta teeb pärast seda, kui talle volituse tühistamine on teatavaks saanud, tunnustatakse kehtetuiks, kuid enne seda teostatud toimingud on täiel määral kehtivad niihästi volitajale kui ka nendest heas usus osavõtnud kolmandaile isikuile.

§ 2024. Volinikul on õigus keelduda volituse täitmisest, kuid ta ei või seda teha pahatahtlikult ja peab seda tegema niivõrd aegsasti, et volitajal oleks võimalus asjaajamiseks tarvitusele võtta teisi abinõusid.

Ainult siis võib volinik keelduda ülesande täitmisest igal ajal, kui tal selleks on õigustav põhjus, kuid ka sel juhul on ta kohustatud viivitamata sellest teatama volitajale.

Eelmiste eeskirjade mittetäitmise korral on volinik kohustatud tasuma kõik kahjud, mis sellest volitajale on tekkinud.

§ 2025. Keeldumist õigustavad põhjused on: haigus, voliniku ja volitaja vahel tekkinud vaen, hädavajalik ärareisimine, voliniku veendumus, et ta ei suuda enda peale võetud ülesannet täita, ülesande otstarbetus ja muud säärased.

§ 2026. Volitaja surm lõpetab lepinglaste vahekorrad arvates ajast, mil volinik ja kolmas isik sellest teada said, välja arvatud juhtum, mil volitaja poolt on antud säärane ülesanne, mille peab ja mida võib täita ainult pärast tema surma.

Kui volinik volitaja surmast teadasaamise! on juba alanud temale usaldatud ülesande täitmist, siis on ta mitte ainult õigustatud, vaid ka kohustatud selle asja eest hoolitsema, kuni pärijate poolt ei tehta talle teist korraldust.

2. jagu.

Nõuanne ja soovitus.

§ 2027. Ühe isiku nõuanne teisele isikule ei loo poolte vahel mingisugust õiguslikku vahekorda.

Nõuandja vastutab tema nõuande tagajärjel tekkinud kahju eest ainult siis, kui ta andis kahjulikku nõu pahatahtlikult.

§ 2028. Lihtne soovitus või inimese või asja heade omaduste kiitmine eesmärgiga kallutada kedagi sellega teatud toimetusele ei loo iseenesest mingisugust kohustust, olgu siis et soovitus on tehtud pahatahtlikult.

3. jagu.

Hindemüük.

§ 2029. Hindemüügilepinguga annab müügileandja vallasasja hindemüüjale müümiseks kindla hinna eest tingimusel, et hindemüüja teatud tähtaja möödumisel või kui tähtaega ei olnud määratud, müügileandja nõudmisel selle hinna ära tasub või asja tagasi annab.

§ 2030. Omandiõigus asja kohta jääb müügileandjale ka pärast asja hindemüüjale üleandmist. Müügileandjal lasub ka juhuse oht, olgu siis et hindemüüja on selle vastutuse sõnaselgelt enda peale võtnud või ise ennast müüjaks pakkunud.

§ 2031. Hindemüüjal on õigus oma suva järgi kas tasuda müügileandjale asja hind või asi tervelt tagasi võtta.

Kuni aga asi on müümata, või omanik selle igal ajal tagasi nõuda.

§ 2032. Kui hindemüüja müüb asja kõrgema hinna eest, kui see oli määratud müügileandja poolt, siis kuulub hinnavahe müüjale. Peale selle võib ta nõuda oma vaeva eest tasu, kui selleks oli kokku lepitud.

Kui hindemüüjal oli võimalus asja müümiseks määratud hinna eest ja ta selle võimaluse mööda laskis, siis ta omaniku ees selle eest ei vastuta.

4. jagu.

Volituseta asjade ajamine.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 2033. Kes võtab volituseta enda peale teise isiku asjade ajamise, see peab toimima vastavalt peremehe tõelikele huvidele ja tõenäolisele tahtele.

§ 2034. Kui volituseta asjadeajaja on teovõimetu, siis on ta peremehe vastu kohustatud ainult niivõrd, kui ta asjadeajamisest on rikastunud.

Kui peremees on teovõimetu, siis vastutab ta volituseta asjadeajamise eest ainult niivõrd, kui ta sellest veel on rikastunud tema vastu hagi esitamisest kohtuliku teate saamisel.

§ 2035. Volituseta asjadeajamiseks loetakse ka seda, kui antud volitus ei ole kehtiv või ei ole antud selle poolt, kelle asju aetakse, või mitte sellele, kes neid ajab, samuti kui ajamine käib asja kohta, mis kuulub mitmele isikule, ja volituse on andnud ainult üks neist.

Tähtsusetu on, kas asjadeajaja teab, et temale volitust ei ole antud, või ta ekslikult arvab, et talle volitus on antud.

§ 2036. Alatud või juba lõpetatud volituseta asjadeajamise tagantjärele kinnitamine peremehe poolt ei too muudatust volituseta asjadeajaja õiguslikku seisukorda, kinnitaja suhtes aga kohaldatakse eeskirju, mis kehtivad volituse kohta.

§ 2037. Aetavad asjad peavad olema võõrad.

Kui keegi enda arvates ajab ainult võõraid asju, kuid tegelikult ajab ühes sellega ka omi, siis loetakse volituseta asjadeajamiseks ainult see, mis puutub võõrastesse asjadesse.

§ 2038. Asjadeajamine eeldab tahet ajada võõraid asju.

Kui keegi ajab võõraid asju arvates, et ajab omi isiklikke, siis peremees, olgugi et ta omandab sellest tulenevad õigused, on kohustatud ajajale tasuma kulud ainult niivõrd, kui ta selle asjadeajamisega on rikastunud.

Kui asjadeajaja eksis peremehe isikus või kui asi kuulus mitmele, kuid asjadeajaja oli tahtnud tegutseda ainult ühe või mõne eest, siis loetakse peremeesteks ainult need, kellede asja ta tõesti ajas.

Kui kellelegi on aetud asja, mis tõelikult temale ei kuulu, siis sellele vaatamata tekib kohustav asjaajamine, kui ta selle kinnitab.

§ 2039. Kes ainult enda tarvis ja oma kasude pärast end segab võõraste asjade ajamisse, see vastutab täiel määral peremehe ees, kuid ise võib ta peremehelt nõuda ainult seevõrra, kui viimane on asjaajamisega rikastunud.

Kes ajab asja, mille ajamine talle on sõnaselgelt keelatud, sellel ei ole, kuigi ta täidab ülesande, õigust nõuda tehtud kulude tasumist. Küll aga vastutab ta mitte ainult oma hooletuse, vaid ka juhuse ohu eest.

2. jaotis.

Asjadeajaja kohused.

§ 2040. Volituseta asjadeajaja vastutab eeskätt asjade eest, millede ajamist ta on alanud, kusjuures ta ei või jätta silmas pidamata ühtegi nendega seotud kõrvalasja.

Asjade eest, mida ta enda ajada ei ole võtnud ja mis seejuures ei ole seotud aetavate asjadega, vastutab asjadeajaja ainult niivõrd, kui tema vahele-astumine on tagasi hoidnud teist isikut nende asjade ajamist enda peale võtmast.

§ 2041. Asjadeajaja on kohustatud alustatud asjaajamist jätkama, kuni see on lõpule viidud või kuni peremees või selle õigusjärglane asjaajamise üle võtab.

Peremehe surm ei ole põhjus asjadeajamise katkestamiseks.

§ 2042. Enda peale võetud asju peab asjadeajaja ajama kõige suurema hoolega. Ta vastutab kahju eest, mis on tekitatud tema vähimagi hooletusega.

Kui asjade ajamisele on asutud hädaoludel, siis vastutab asjadeajaja ainult pahatahtluse ja raske hooletuse eest.

§ 2043. Asjadeajaja vastutab ka asjaajamisel tekitatud juhusliku kahju eest:

- 1) kui ta toimib peremehe sõnaselge keelu vastaselt;
- 2) kui ta alustab uut asja peremehe tegutsemisviisi vastaselt;
- 3) kui ta kolmanda isikuga sõlmitud lepinguga sõnaselgelt kohustub võtma ohu enda peale.

§ 2044. Kui asjadeajaja alustab uut asja peremehe tegutsemisviisi vastaselt, siis ei või ta nõuda seejuures tehtud kulude tasumist; kõik sellest saadud kasu läheb aga peremehele.

Ainult juhul, kui asjadeajaja poolt alustatud mitmest uuest asjast ühed lõpevad hästi, teised aga mitte, lubatakse neist asjadest tekkinud tulud ja kulud vastastikku tasaarvestada.

§ 2045. Kui asjadeajaja on peremehe võlgnik, siis peab ta tähtpäeva saabumisel tasuma võla, vastasel korral langevad temale kõik viivituse tagajärjed.

Kes asjadeajajana võtab vastu raha, peab selle ära tarvitama kasulikult, vastasel korral aga tasuma sellest tekkivad kahjud.

Kui peremehel ei ole tavaks jätta sularaha kasutamata, siis on asjadeajaja kohustatud muuks otstarbeks tarvitamata raha andma intresside eest hoiule, vastasel korral peab ta ise tasuma intressid.

Asjadeajaja, kes tarvitab peremehe raha oma kasuks, peab sellelt tasuma seaduslikud intressid.

§ 2046. Kui asjadeajaja annab asjaajamise edasi teisele, siis vastutab ta oma valiku eest.

Kui asjadeajamisest võtab osa mitu isikut, siis vastutab igaüks ainult oma osavõtu ulatuses.

§ 2047. Asjadeajaja on kohustatud esitama aruande selle kohta, mis ta peremehe kasuks vastu võtab või omandab, samuti üldse kogu oma tegevuse kohta, ning selle aruande alusel ära andma kõik tema käes olevad esemed, kuigi viimaste hulgas leidub seesuguseid, mis peremehele ei kuulu.

3. jaotis.

Peremehe kohused.

§ 2048. Peremees on kohustatud tasuma asjadeajajale ühes intressidega need kulud, mis viimane tema asjade ajamise peale on teinud, kuivõrd need kulud olid vajalikud või kasulikud ja on tõendatud.

Kui asjadeajaja ei ole õigustatud nõudma kulude tasumist, siis on tal lubatud tagasi võtta kõik, mis tema poolt on tehtud, kuivõrd see on võimalik ilma kahjuta peremehele.

Kui asjadeajaja on enda peale võtnud peremehe huvides mingisuguseid kohustusi, siis võib ta nõuda nendest vabastamist.

§ 2049. Peremees ei vabane oma kohustest selle tagajärjel, et asjadeajamine ei ole toonud talle kasu, kui ainult alguses võis loota sellest soodsat tulemust ning seejuures ei saa selle lootuse mittetäitumist süüks arvata asjadeajajale, olgu siis et seadus määrab teisiti.

§ 2050. Kui keegi avaldab valmisolekut võtta asjadeajamine omal kulul enda peale ja seejuures teine segab end tema asemel asjasse, siis ei saa viimane oma kulude eest nõuda tasu.

Peremees ei ole kohustatud tasuma niisuguseid kulusid, mis asjadeajaja teeb sõprusest, inimarmastusest või erilisest lugupidamisest. Ka hilisem meelemuutus ses suhtes ei anna õigust mingisuguseks nõudmiseks.

§ 2051. Kes on tasunud võõra võla olles arvamusel, et tasub oma võlga, see võib kas makstu vastuvõtjalt tagasi nõuda kui olematu võla või tõeliku võlgniku asjadeajajana pöörduda nõudega viimase poole.

Asjadeajaja ei või tema poolt makstud olematut võlga panna peremehe arvele.

§ 2052. Peremehe suhteile kolmandate isikutega, kelledega asjadeajaja asju ajab, kohaldatakse esindajate kohta kehtivaid üldeeskirju.

6. peatükk.

Ühisõigused.

1. jagu.

Seltsingud.

1. jaotis.

Üldeeskirjad.

§ 2053. Seltsingulepinguga kohustuvad kaks või rohkem isikut vastastikku seltsinglastena mingi lubatud ühise, tavaliselt majandusliku eesmärgi saavutamiseks kaasa aitama lepingus määratud panustega.

§ 2054. Panusteks võivad olla kas iga seltsinglase kogu vara või selle murdosad või üksikud esemed, samuti isiklikud sooritused, nii kehalised kui ka vaimsed.

Ei ole nõutav, et seltsinglaste panused oleksid võrdsed. Seltsinglase panus võib olla ka ainult varalistes esemetes või ainult isiklikes sooritustes.

§ 2055. Lepingut, mille järgi üks seltsinglane saaks osa seltsingu kasudest ilma panuseta, ei loeta seltsingulepinguks.

Toiming, mille järgi üks seltsinglane kohustuks ainult panusteks ja üksi või teistega koos kandma kahjusid kasudest osa saamata, on seltsingulepinguna kehtetu.

§ 2056. Seltsingulepingu olemasolule ei avalda mõju, kas sellega on seotud kasusaamine või kas seda sõlmimisel silmas peeti või mitte.

§ 2057. Seltsinguleping sõlmitakse seltsinglaste kokkuleppega, mis võib toimuda ka vaikivalt.

§ 2058. Seltsingulepingut võib sõlmida ka teatava tingimusega või tähtaja määramisega.

Tingimused seltsingulepingu igavese kestuse ja muutmatuse kohta ei ole lubatud.

2. jaotis.

Seltsinglaste õigussuhted endi vahel.

1. alljaotis.

Üldeeskirjad.

§ 2059. Seltsinguleping kohustab kõiki seltsinglasi vastastikku nii, et igaüks neist võib teiselt hageda lepinguga määratud kohustuste täitmist. Seltsinguleping toetub vastastikusele usaldusele.

§ 2060. Iga seltsinglane on kõigepealt kohustatud õiendama oma panuse. Vastasel korral vastutab ta teiste ees viivituse ning kogu tekkinud kahju eest.

Kui keegi seltsinglastest tarvitab oma kasuks selle, mis ta pidi kandma seltsingu arvele, siis peab ta selle tagasi maksma ühes intressidega.

§ 2061. Seltsinglased vastutavad üksteise ees pahatahtlikkuse ja hooletuse eest. Kuid kelleltki neist ei või nõuda rohkem hoolsust kui tal on seda omis asjus.

Seltsinglane ei vastuta teiste ees juhusliku kahju eest, ka kui asja toimetamine, kus juhus aset leidis, oli usaldatud temale isiklikult.

Ühiste asjade seadusvastase rikkumise eest vastutab seltsinglane kahju tasumise üldeeskirjade järgi.

§ 2062. Oma hooletusega tehtud kahju ei või seltsinglane tasaarvestada kasudega, mis ta on seltsingule toonud erilise hoolsusega teistel juhtudel.

Kui kõik seltsinglased on süüdi ühesuguses hooletuses, siis sellest tekkiavad nõuded tasaarvestatakse sel määral, mil nad üksteist katavad.

§ 2063. Seltsinglane, kes valitseb seltsingu vara ja toimetab tema asjaajamist, on kohustatud seltsingule aru andma nii vara valitsemise kui ka asjaajamise kohta.

§ 2064. Iga seltsinglane võib oma osa seltsingus loovutada kolmandale isikule.

Kolmas isik ei saa sellega ise seltsinglaseks, vaid võib loovutussajana ainult esitada nõudeõigusi ning hageda jagamist.

Oma osa võõrandamisega seltsinglane ei muuda milleski oma suhteid seltsinguga.

§ 2065. Kui üks seltsinglastest sõlmib seltsingulepingu kolmanda isikuga, siis viimane asub seltsingusse ainult temaga ja mitte teiste seltsinglastega.

Kes on asutanud uue seltsingu, vastutab kõigi kahjude eest, mis sellest võiksid tekkida tema senistele kaasseltsinglastele.

2. alljaotis.

Õigussuhted täisseltsingus.

§ 2066. Kui seltsingulepinguga luuakse seltsinglaste täielik varaühisus täisseltsinguna, siis lepingu sõlmimise hetkest peale kuuluvad varaühisusse kõik iga seltsinglase päralt olevad asjaõigused kui ka muud varalised õigused.

Õiguste suhtes, millede omandamiseks on tarvis sissekannet kinnistusraamatusse, annab täisseltsing ainult õigusliku aluse sissekanneteks. Võlanõuded loovutatakse seltsinglaste vahel üksteisele vastastikku.

§ 2067. Kõik, mis keegi seltsinglastest pärast lepingu sõlmimist omandab, langeb seltsingule ilma üleandmiseta või loovutuseta.

Samuti langevad varaühisusse kõik pärandid ja legaadid ning kingid, kui pärandaja või kinkija ei ole määranud teisiti, kõik õigused seltsinglaste abielulise varaõiguse järgi, trahvid üksikute seltsinglaste kasuks ning igasugused muud varalised õigused.

§ 2068. Igal seltsinglasel on õigus ühisvarast rahuldada nii enda kui ka omaste tarbeid, kusjuures ei arvestata ei seltsingusse toodud panuse suurust ega tarvete ulatust.

Igale seltsinglasele peab antama ühisvarast vahendid võlgade katteks, mis temal olid enne seltsingu asutamist või mis ta on lubatud viisil teinud hiljem.

Ühele seltsinglasele lubamatuist tegudest tekkinud kohustustest ei ole teised kohustatud osa võtma, olgu siis et nad ise neist tegudest said kasu või kaasteadmiseega olid kaassüüdlasteks.

§ 2069. Täisseltsingu lõpetamisel jagatakse selle vara kõigi seltsinglaste vahel võrdselt, vaatamata panuste suurusele.

3. alljaotis.

Õigussuhted mittetäisseltsingus.

§ 2070. Teistes seltsingutes peale täisseltsingute järeldub iga seltsinglase panus ja ühisvara suurus lepingu sisust ja eesmärgist.

Kahtluse korral eeldatakse, et seltsingu eesmärgiks on ühisel ettevõttel mingisuguse kasu saamine.

§ 2071. Kui seltsinglaste panused koosnevad asendamatuist ja äratarvitamatuist asjadest, siis jääb omandiõigus nende asjade kohta panustajaile, kui lepingus ei ole määratud teisiti, kuna teistele seltsinglastele kuulub ainult nende asjade tarvitamise õigus. Kui aga panuste esemeiks on äratarvitatavad või asendatavad asjad, siis lähevad nad kõigi seltsinglaste kaasomandiks.

Asendatavate ja äratarvitatavate asjade juhusliku kahju kannab kogu seltsing, asendamatuist ja äratarvitamatute samalaadse kahju aga see seltsinglane, kelle omandis nad on.

§ 2072. Iga seltsinglase vara, mis ei ole antud seltsingu ühisvaraks, jääb sellest eraldatuks, samuti iga uus omandatud ese iga seltsinglase poolt,

kui omandamine ei toimu seltsingu jaoks, jääb omandajale endale, ilma et teised sellest osa saaksid.

§ 2073. Seltsingu ühised asjad aetakse kõigi kaasseltsinglaste poolt ühiselt. Nad võivad aga selle teha ülesandeks ühele endi keskelt või ka kolmandale isikule.

Otsused seltsingu asjades tehakse kõigi seltsinglaste nõusolekul, kui lepinguga ei ole määratud otsustamist häälteenamusega. Viimasel juhul arvatakse häälteenamus kahtluse korral seltsinglaste üldarvu järgi.

§ 2074. Seltsinglase poolt väljaspool seltsingu asju tehtud võlgade eest vastutab ainuüksi tema ise, mitte seltsing.

Seltsinglase poolt seltsingu jaoks tehtud kulud peab seltsing temale tasuma. Kui aga tal oli tarvis selleks teha intressidega laenu või laenata omast rahast, mis ei kuulunud seltsingule, siis peab kapitali tagasimaksmisel tasutama ka intressid.

§ 2075. Kui seltsingu asjade ajamisel seltsinglane kannab kahju, siis on seltsing kohustatud tasuma selle kahju võrdeliselt igäühe panusega.

Kui seltsinglasel seltsingusse kuuluvuse tõttu on läinud kaotsi mingisugune kasu, siis ei anna see talle õigust nõuda seltsingult tasu. Samuti ei ole ta kohustatud jagama kaasseltsinglastega kasu, mille ta saab olgugi seltsingusse kuuluvuse tõttu, kuid mitte seltsingu, vaid iseenda jaoks.

§ 2076. Lepinguga on lubatud vaatamata panuste suurusele määrata mitmeti ühe või teise seltsinglase osavõttu kasudest ja kahjudest, ühele vähem, teisele rohkem. Ei ole ka keelatud vabastada mõnd seltsinglast kahjudest osavõtmisest tema tähtsate teenete või seltsingule toodud eriliste kasude tõttu.

Niisuguse lepingu juhul ei hinnata eraldi ei iga kasu ega iga kahju, vaid loetakse kasuks kahjude mahaarvutuse järel ainult lõplik puhaskasu, kahjuks aga kasude mahaarvutuse järel lõplik kahju.

§ 2077. Kui leping määrab ainult kasuosad, siis tuleb sama määra kohaldada ka kahjudele, ning ümberpöörduvalt.

Kui lepingu järgi kasu- ja kahjuosade määramine on tehtud sõltuvaks ühe seltsinglase või kolmanda isiku suvast, siis tuleb selle all mõista ainult õiglast ja erapooletut suva. Ilmselt ülekohtune jaotus annab sellele, kellele ülekohtu tehtud, õiguse otsida kohtulikku kaitset.

§ 2078. Kui lepingus ei ole määratud igäühe osa kasudest, siis jagatakse kasu seltsinglaste vahel võrdeliselt nende panustega. Kui aga panuste suurus ei ole täpselt määratav või kui need koosnevad isiklikest sooritustest, mis ei ole hinnatavad, siis jagatakse kasu võrdsetesse osadesse seltsinglaste arvu järgi.

Mõlemal juhul kehtib sama kord ka kahjude kohta.

§ 2079. Pärast seltsingu lõpetamist ning kasude ja kahjude jaotust kõigi seltsinglaste vahel saab iga seltsinglane oma panuse tagasi, kahjude juhul võrdelise vähendusega.

Seltsinglane, kes seltsingule on kaasa aidanud ainult oma isiklike sooritustega, võtab osa kasudest ja kahjudest, kuid tal ei ole õigust tagasiantavate panuste peale.

3. jaotis.

Seltsinglaste kohused kolmandate isikute vastu.

§ 2080. Kõigi seltsinglaste poolt ühiselt sõlmitud toimingud kolmandate isikutega õigustavad ja kohustavad seltsinglasi mitte solidaarselt, vaid

igatihte eraldi võrdeliselt lepingus määratud osavõtuga kasudest ja kahjudest, kui ei ole kokku lepitud teisiti.

On vajalik, et kolmas isik teaks, et ta on lepingu sõlminud seltsinglas-tega. Kui see aga temale oli teadmata, võib ta nõuda rahuldust neilt eraldi iga-ühelt võrdsetes osades.

§ 2081. Kui üks või mitu seltsinglast sõlmivad lepingu kolmanda isikuga, siis kohaldatakse õigustele, mis tekivad niisugusest lepingust teistele seltsinglastele, eeskirju õiguste omandamise kohta kolmanda isiku poolt lepingu kaudu, mis on sõlmitud tema suhtes kõrvaliste isikute vahel.

§ 2082. Seltsinglase poolt omal nimel kolmanda isikuga sõlmitud toi-mingu järgi vastutab kolmanda isiku ees ainuüksi tema ise.

4. jaotis.

Seltsingu lõppemine.

1. alljaotis.

Üldeeskirjad.

§ 2083. Seltsinguleping lõpeb:

- 1) kõigi seltsinglaste ühisel nõusolekul, mis võib toimuda ka vaikivalt, kui igatihte neist hakkab tegutsema omaette teistest lahus;
- 2) seltsinglase lahkumisega seltsingust;
- 3) seltsinglase surmaga;
- 4) asja lõpetamisega, mille jaoks seltsing oli asutatud;
- 5) tähtaja möödumisega, mille kestuseks leping oli sõlmitud, olgugi et asi ei ole veel lõpule viidud;
- 6) seltsinglase maksujõuetuks tunnustamisega;
- 7) seltsingu vara täieliku hävimisega või iseloomus muutumisega;
- 8) seltsingu lõpetamisega riigivõimu poolt.

§ 2084. Seltsingu lõpetamine ei pea toimuma tema usaldajate kahjuks. Seltsinglased vastutavad usaldajate ees endiselt kuni võla kustumiseni. Senised seltsinglased vastutavad üksteise ees seltsingu maksmata jäänud võlgade eest. Nad võivad pärast seltsingu lõpetamist nõuda üksteiselt tagatist.

2. alljaotis.

Seltsingust lahkumine.

§ 2085. Kedagi seltsinglastest ei või sundida jääma seltsingusse oma tahte vastu. Igaüks võib seltsingust lahkuda ka siis, kui oleks sõnaselgelt kokku lepitud, et ühepoolne lahkumine ei ole lubatud.

Lahkumine võib toimuda ka esindaja avalduse kaudu, samuti ka vaikivalt. Eriti seltsinglase nõue ette võtta jagamist on võrdne lahkumisega.

§ 2086. Kui ei ole kokku lepitud teisiti, lõpeb seltsing ka üheainsa seltsinglase lahkumisega.

Ühepoolne lahkumine ei pea aga toimuma pahatahtlikult ega eesmärgiga omandada kõik kasu üksinda, ka mitte ebakohasel ajal või enne tähtaja lõppu, kui leping oli sõlmitud teatud tähtajaks, olgu siis et selleks on mõjuvaid põhjusi.

§ 2087. Kui seltsingust lahkumise avaldus on tehtud pahatahtlikult, ebakohasel ajal või enne tähtaja lõppu, siis võtab lahkuja osa seni saadud kasude jagamisest seltsinglaste vahel, kuid kannab üksi kahju, mis ta on saanud pärast lahkumissoovi avaldamist. Peale selle peab ta kandma oma osa kahjudest, mis seltsing on saanud hetkeni, mil osutub võimalikuks tema lahkumise teostumine, kuid ta ei võta osa kasudest, mis seltsing on saanud pärast lahkumissoovi avaldamist.

3. alljaotis.

Seltsinglase surm.

§ 2088. Ühe seltsinglase surmaga lõpeb seltsing ka juhul, kui ta koosneb enam kui kahest seltsinglasest.

Surnud seltsinglase pärijad on vabad igasugustest tulevastest kohustustest seltsingu vastu, kuid nad ei või ka esitada mingisuguseid nõudeid seltsingu tulevaste kasude kohta.

Seltsinglase pärijad ei astu iseenesest seltsingusse, olgugi et nii oli enne kokku lepitud. Nende seltsinglaseks saamiseks on vajalik, et nad seltsingusse eriti vastu võetaks.

§ 2089. Kui pärandaja poolt tema eluajal oli algatatud seltsingusse puutuv asi, siis on pärijad kohustatud selle ära korraldama. Kuid sel juhul nad vastutavad ainult pahatahtlikkuse ja raske hooletuse eest.

Õigused ja kohused, mis on tekkinud pärandaja eluajal tema suhetest seltsinguga, lähevad üle tema pärijaile.

2. jagu.

Muud ühisõigused.

§ 2090. Peale lepingulise seltsingu võib õiguste ühisus tekkida juhuse tõttu, samuti seaduse või õigustoimingu alusel.

Õiguste ühisuse tagajärjed, mis tekivad pärimisest, alluvad pärimisõiguse eeskirjadele, muudel juhtudel aga kaasomandi kohta kehtivaile eeskirjadele.

7. peatükk.

Õnnelepingud.

1. jagu.

Õnnemäng.

§ 2091. Õnnemängulepinguga tehakse ühe poole kasu ja teise poole kaotus olenevaks teadmatust tulevases sündmusest.

Õnnemängulepingud on kohustavad ainult seevõrra, kui nad käivad lubatud mängude kohta.

§ 2092. Keelatud on hasartmängudena niisugused, millede otstarve on ainuüksi omakasu ning millede juures võit sõltub ainult juhusest ilma erilise füüsilise või vaimse pingutuseta.

Leping keelatud mängu kohta on kehtetu. Seda, mis säärases mängus võidetud, ei või nõuda, ning seda, mis juba makstud, võib võitjalt ja tema pärijailt tagasi nõuda.

§ 2093. Lubatud mängude juures peab panuse suuruse suhtes teatavat mõõtu pidama. Ei ole lubatud mängida summade peale, mis ei ole vastavad mängija varaseisule. Selle mõõdu ületamisel on lubatud mängul samad tagajärjed nagu keelatud.

Iga pettus, mida mängija tarvitab olgugi lubatud mängus, toob temale samasugused tagajärjed nagu keelatud mäng.

§ 2094. Mis lubatud mängus on kaotatud ja tõelikult välja makstud, seda ei või tagasi nõuda. Kuid võlanõuded, mis niisugusest mängust tekkinud, ei ole haigetavad ega esitatavad tasaarvestamiseks vastunõuetena.

§ 2095. Laen, mis teadlikult on antud mängu jaoks, olgu kaasmängija või kolmanda isiku poolt, ei ole haigetav. Kui aga seesugune nõue on rahuldatud, siis ei või tagasi nõuda seda, mis makstud.

Kes on mängija käest midagi teadlikult ostnud selleks, et temale raha muretseda mänguks, ei või nõuda müüjalt heastamist.

2. jagu.

Loterii.

§ 2096. Loterii on leping, millega asja loosija selle välja loosib kindla plaani järgi, kaasmängijad aga omandavad lootuse võita see asi teatava sissemaksu eest või ka ilma selleta.

Loterii allub samadele eeskirjadele nagu tingimuseta ost õnne peale, kuivõrd käesolevas seaduses ning eriseaduses pole määratud teisiti.

§ 2097. Piletite ja sissemaksude kogusumma ei tohi liigselt ületada loositava asja väärtust. Vastasel korral loetakse toiming kehtetuks.

§ 2098. Loosija vastutab loositava asja olemasolu kui ka juhuse ohu eest väljalooimiseni. Kui asi enne seda hukkub, siis on loosija kohustatud sissemaksud mängijaile tagasi andma.

§ 2099. Loosija peab loosimise toimetama niipea, kui kõik piletid on müüdud, või ka varem, kui selleks oli määratud tähtpäev. Müümata piletid ei võta loosimisest osa, välja arvatud loterii-allegri.

Pärast väljalooimist peab loosija asja võitjale üle andma omandiks ning kandma asja suhtes heastamiskohustust.

3. jagu.

Kihlvedu.

§ 2100. Kihlvedu on leping, millega teatava vaieldava väite juhul lepatakse kokku, et see, kelle väide osutub ebaõigeks, teostaks teise poole või kolmanda isiku kasuks midagi, mis kokkuleppes määratud.

Kihlveo juures ei ole nõutav, et poolte panused oleksid võrdse väärtusega.

§ 2101. Kihlvedu loetakse kehtivaks lepinguks, kuivõrd ta ei ole sõlmitud naljaks äärmise kergemeelsusega või tema ese ei ole keelatud või pakutud panus ei ole ebavastav poolte varaseisule.

Kui kihlvedu on seoses mänguga, siis on ta kehtiv ainult niivõrd, kui mäng kuulub lubatute hulka.

§ 2102. Kihlvedu on kehtiv ka siis, kui ühe kihlveo-osalise andmed kihlveo eseme kohta on täitsa kindlad ning kui ta sellest on teisele poolele teatanud. Kui ta aga sellest vaikib, siis seda loetakse pettuseks.

Kahemõtteline või salakaval kihlvedu, mille juures üks pooltest tarvitab ütlusi niisuguses tähenduses, mis ei ole neile omane ning on vastuolus hari-liku kõnega, loetakse sõlmituks pettusega.

§ 2103. Mis kehtiva kihlveo täitmiseks antud, seda ei või tagasi nõuda. Kuid võlanõuded, mis niisugusest kihlveost tekkinud, ei ole hage-
tavad ega esitatavad tasaarvestamiseks vastunõuetena.

4. jagu.

Kindlustus.

§ 2104. Kindlustuslepinguga võtab kindlustusandja enda peale kokku-
lepitud preemiamaksu eest vastutuse kahju eest, mis kindlustussaaajat võiks
tabada teatava sündmuse kaudu, ilma et kindlustussaaaja selles süüdi oleks.

§ 2105. On keelatud kindlustada üht ning sama eset selle täies väärtu-
ses enam kui ühekordselt. Vastasel korral loetakse kehtivaks ainult esimene
leping.

Ei ole aga keelatud kindlustada üht ning sama eset mitme isiku juures
eseme osalises väärtuses või kindlustada kindlustusandja maksuvõimet.

§ 2106. Kindlustusleping on kehtetu, kui kindlustussaaaja juba selle
sõlmimisel teadis asetleidnud õnnetusjuhust või kindlustusandja teadis eel-
oleva hädaohu kõrvaldumisest.

§ 2107. Kui saabub kahju, mille tasumiseks kindlustus oli sõlmitud,
siis on kindlustussaaaja kohustatud viivitamata sellest teatama kindlustusand-
jale. Vastasel korral vastutab ta viivituse tõttu tekkinud kogu kahju eest.

8. peatükk.

Üksikud lubamatud teod.

1. jagu.

Lubamatud teod isiku vastu.

§ 2108. Süüdlane kellegi surmas peab tasuma surnu pärijaile ravi-
mise ja arstliku järelevaatuse kulud, samuti ka matmis- ja leinakulud.

Kui surnu oli kohustatud kedagi ülal pidama, siis läheb see kohustus
tema surmas süüdlasele. Kohustuse suurus määratakse kohtu suva järgi,
kusjuures arvestatakse surnu arvatavat elupikkust, tema tööväimeid surma
hetkel ülalpidamise teenimiseks, ning selle isiku tarbeid, kellele tasu määra-
takse.

§ 2109. Süüdlane teise isiku kehavigastuses või temale muu tervis-
rikke tekitamises on kohustatud kahjukannatajale tasuma ravimiskulud ning
teenistustasu kaotuse kohtu suva järgi.

Kui kehavigastus või muu tervisriike teeb kahjukannataja alaliselt või-
metuks jätkama oma kutset või teostama teist teenistust, siis on süüdlane ko-
hustatud temale tasuma ka teenistuse kaotuse tulevikus. Kui aga kahjukanna-
taja ülalpidamisel oli veel keegi teine, siis tulevad kohaldamisele ka § 2108
teise lõike eeskirjad.

Kui kehavigastuse või muu tervisrikke tagajärjeks on keha moonutus
või alaliselt vigaseks jäämine, siis ka selle eest määratakse tasu kohtu suva
järgi. Abiciuvõimelise naisisiku vigastamisel võetakse eraldi arvesse, kas
ei ole vigastusega abiellumine raskendatud.

§ 2110. Süüdlane teiselt isikuvabaduse võtmises peab selle isiku jälle vabadusse laskma ja kaotsiläinud teenistuse ning muu tekitatud kahju eest tasu maksma kohtu suva järgi.

Naisisiku vägivaldse riisumise, vägistamise või temaga meelemärkusetu oleku ajal suguühtimise asjus on süüdlane kohustatud andma temale võimalikult täieliku tasu.

§ 2111. Teotamine peale kriminaalõiguslike tagajärgede annab teotatule õiguse nõuda, et teotaja võtaks tagasi oma sõnad või paluks andestust. Rahalist tasu kohtu suva järgi saab teotatu siis, kui olude kohaselt on tõenäoline, et temale on teotusega tekitatud kahju või tal on kaotsi läinud mõni kasu.

Nõue teotamise eest aegub ühe aasta möödumisega arvates ajast, mil hageja teotamisest teada sai.

2. jagu.

Varaliste õiguste rikkumine.

§ 2112. Seadusvastasest asjade rikkumisest tulenevaile nõudeile kohaldatakse § 1374—1385 eeskirju.

Samadele eeskirjadele allub ka tasu maksmine kahjude eest, mis on tekitatud võõra omandi riisumisega, kusjuures peetakse silmas ka § 2113 eeskirju.

§ 2113. Kui riisutud asja ei ole enam olemas või kui see on rikutud, siis võib kahjukannataja nõuda riisujalt selle asja kõrgeimat hinda, mis sel oli riisumise ajast arvates.

Riisujal ei ole õigust saada tasu asja peale tehtud kulude eest. Ta peab asja tagasi andma sel kujul ja nende heade omadustega, mis ta ise on asjale andnud.

9. peatükk.

Üksikud võlaõigust tekitavad olud.

1. jagu.

Kahju väljaheitmisest, väljakallamisest ja allalangemisest.

§ 2114. Kui tekib kahju millegi väljaheitmisest, väljakallamisest või ehitiselt mittekülldaselt kinnitatud asjade allalangemisest tänavale või kuhugi mujale, kus inimesed harilikult liiguvad või viibivad, siis võib kahjusaaja nõuda selle eest kahjutasu.

§ 2115. Kahjutasu nõutakse isikult, kes valdas ehitist või selle osa, kust toimus kahju tekitamine.

Ehitise või selle osa valdaja võib makstud kahjutasu tõelikult süüdlaselt tagasi nõuda.

Kui ehitis või selle osa on mitme isiku valduses, siis vastutavad nad kahju eest solidaarselt.

§ 2116. Kahjutasu arvutatakse § 2108, 2109 ja 2112 eeskirjade alusel selle järgi, kas vigastatud on isikud või asjad.

Kahjutasu maksmise kohustus langeb ära, kui kahjusaaja ise on süüdi selles, et ta ei pannud tähele hoiatuseks väljapandud märke või hoiatavaid hüüdeid.

Kahjutasunõue aegub ühe aasta möödumisega.

2. jagu.

Loomade poolt tekitatud kahjud.

§ 2117. Kui loom vigastab või surmab inimese või teeb temale muud kahju, siis vastutab looma valdaja tekitatud kahju eest § 2108, 2109 ja 2112 eeskirjade järgi.

Kui kahju on tekitanud koduloom, kes on määratud teenimiseks looma valdaja kutses, töös või majapidamises ja kelle kohta oli võetud tarvitusele iga abinõu, mis üldise kogemuse järgi seesuguse looma pidamisega seotud hädaohu ärahoidmiseks nõutav, siis tuleb looma valdajal maksta tasu olude kohaselt, eriti arvestades kahjusaaaja ja kahjutasuaja majanduslikku seisukorda.

§ 2118. Kui looma valdavad mitu isikut, siis vastutavad nad solidaarselt.

Kui loom oli valdaja poolt usaldatud järelevalvataja või vahi valvele, siis vastutab valve teostaja solidaarselt valdajaga, olgu siis et valve teostaja tõendab, et ta oli kahjuohu ärahoidmiseks rakendanud vajalikku hoolt.

§ 2119. Kui kahju on tekkinud kahjusaaaja enda hooletusest või sellest, et ta looma vihale ärritas, siis langeb ära õigus kahjutasu saamiseks.

Kui kahju on tekkinud sellest, et kolmas isik looma vihale ärritas või et looma juhtiv isik ei olnud küllalt hoolas, siis langeb vastutus sellele isikule.

Kui mitme valdaja loomad üksteist vastastikku vigastavad või surmavad, siis on kohustatud kahju tasuma see valdaja, kelle loom pealetungi algas. Kui aga ei ole võimalik selgitada, missugune loom pealetungi algas, siis langeb ära õigus kahjutasu saamiseks.

§ 2120. Kes pealetungiva või asju rikkuva võõra looma tapab või vigastab hädakaitse piirides, see ei ole kohustatud tasuma valdajale kahju. Hädakaitse puudumisel aga on ta kohustatud kahju tasuma.

3. jagu.

Asjade ja käitiste kaudu tekitatud kahjud.

§ 2121. Maatüki omanik on kohustatud tasuma kahju, mis tekitatud maatükil oleva hoone, paisu või muu ehitise kokkuvarisemise või lõhkemisega nende puuduliku korrashoiu või ehituspuuduste tõttu.

Kui kellelgi on oma õiguse põhjal ehitis võõral maatükil või keegi seda ehitist omal nimel valdab eraldi maaomanikust, siis vastutab ta maaomaniku asemel.

Kui keegi on lepingu või seaduse järgi kohustatud ehitist korras hoidma, siis ta vastutab eelmistes lõigetes tähendatud isikute asemel.

§ 2122. Kes peab tagavaraks kergesti süttivaid või muidu kardetavaid aineid, see vastutab kahjude eest, mis nende ainetega seotud hädaohust teistele tekitatud, kui ta ei tõenda, et tema oli tarvitusele võtnud kõik vajalikud kaitseabinõud hädaohu ärahoidmiseks.

Kes peab tagavaraks plahvatusaineid, ilma et õigustatud huvi kaitse seda nõuaks või ta oma seisukorra tõttu selleks kohustatud oleks, vastutab plahvatusel teistele tekkinud kahju eest igal juhul, välja arvatud vääramatu jõu korral.

§ 2123. Kes peab iseseisvalt mingisugust äri, see vastutab kahju eest, mis teistele tekib käitise või käitusseadeldise puudulikkusest.

Kes peab äri või muud ettevõtet või ükskõik mis otstarbeks rakendab käitusviisi, mis oma loomult on seotud erilise hädaohuga teistele, see vastutab, välja arvatud vääramatu jõu juhud, kahju eest, mis seesugusest ettevõttest või käitusviisist teistele tekib. Eriti kehtib seesugune vastutus raudtee-, laevasõidu- ja muude veoettevõtete, gaasi- ja elektriandmis-ettevõtete, veeandmis-, ehitus- ja mäetööstus-ettevõtete kohta.

Vastutusest ei või ette loobuda ega seda piirata.

§ 2124. Kahjusaajal ei ole õigust § 2121—2123 alusel kahjutasu peale, kui kahju on tekkinud tema enda süü tõttu.

Kui kahjusaaja on kahju tekkimisele kaasa aidanud oma süüga, olgu nõndagi palju, et ta süüdival viisil pole katsetki teinud kahju vältimiseks või vähendamiseks või kahjutasuja tähelepanu juhtimiseks ähvardavaile tagajärgedele, siis määratakse tasu olude kohaselt.

4. jagu.

Asja ettenäitamine.

§ 2125. Kes kavatseb esitada nõude vallasasja kohta ja selleks soovib asja enne näha, võib nõuda igalt asja valdajalt selle ettenäitamist.

§ 2126. Asja ettenäitamist võib nõuda mitte ainult see, kes omistab endale asja kohta omandiõigust või teisi asjaõigusi või kes tahab tagasi saada asja valdust, vaid ka see, kes tahab teostada oma valikuõigust või üldse esitab mingisuguse, olgugi puuduliku tõendi, et tal on seaduslik huvi asja ettenäitamiseks.

§ 2127. Hagi võib esitada asja iga valdaja vastu, samuti selle vastu, kelle valduses asi oli, kuid kes meelega asja ümber töötas või kujundas või selle üle andis kolmandale isikule.

Hagi on lubatav ka juhul, kui kostjal ei olegi teada, kas asi on just tema valduses, eriti kui on tegemist esemega, mille leidmiseks ja ettenäitamiseks on vajalikud erilised ettevalmistused.

§ 2128. Kostja vastutab igasuguse hooletuse eest arvates tema vastu hagi esitamise kohta kohtuliku teate saamisest.

Kui valdaja on pahas usus, siis lasub tal ka hukkamis- ja halvenemisoht eeldusel, et hukkamist või halvenemist ei oleks juhtunud, kui asi oleks õigel ajal hagejale välja antud.

§ 2129. Asi peab ette näidatama kohal, kus ta asub kostjale hagi esitamise ajal, kui aga viimane on asja pahatahtlikult kõrvaldanud, siis peab ta selle omal kulul jälle tagasi tooma endisse kohta.

Kui kostja ilma põhjusega kõrvale puikleb asja ettenäitamisest või tahtlikult katsub ettenäitamist võimatuks teha, siis peab ta tasuma kõik hageja kahjud.

Kostja võib hagejalt nõuda asja ettenäitamise kulude tasumist, samuti tasu juhuslikult sellejuures kantud kahju eest.

§ 2130. Kostja pärija vastutab ainult niivõrd, kui asja ettenäitamine temal on võimalik ja tema ei hävita seda võimalust omaenese seadusvastaste tegudega, samuti kuivõrd pärandaja seadusvastastest tegudest on pärandaja varale tekkinud kasu, mis pärija on endale saanud.

10. peatükk.

Riigi ja riigiteenija vastutus.

§ 2131. Riik vastutab kahju eest, mis riigiteenijad nende võimkonda kuulavas ametlikus menetluses või neile antud ametivõimu tarvitamisel on kolmandale isikule tekitanud seadusvastase ning riigiteenija enda vastutust põhjustava teoga.

Kohtusse hoiuleantud esemete kaotsimineku või halvenemise eest vastutab riik ka siis, kui selles pole süüdi riigiteenija. Samas ulatuses vastutab riik ka nende varade kaotsimineku või halvenemise eest, mis mõni muu riigiasutis on võtnud oma valdusse vastava seaduse alusel, kuivõrd eriseaduses pole määratud teisiti.

§ 2132. Riigiteenija vastutab kahju eest, mis ta riigile või kolmandale isikule oma ametikohuste rikkumisega pahatahtlikult või hooletult on tekitanud.

Kui riigiteenija on tekitanud kahju asjas, kus ta pidi toimima otstarbekohasuse järgi, siis vastutab ta ainult juhul, kui ta on süüdi pahatahtluses. Samas ulatuses vastutab kohtunik ka oma kohuse rikkumise eest kohtuotsuse tegemisel.

Riigiteenija, kes hooletuse tõttu on tekitanud kahju, mille tagajärjel kolmas isik on saanud kasu, vastutab ainult sel juhul, kui kahjusaaaja ei saa tasu kolmandalt isikult, kes seadusvastaselt on rikastunud.

Kes on saanud kahju riigiteenija või kohtuniku hooletuse tõttu, see kaotab õiguse tasu peale, kui tal oli võimalus kahju vältida kahju tekitanud teo peale kaebuse esitamisega ja kui ta seda kaitseabinõu ei tarvitanud.

§ 2133. Kahjutasunõuded riigi, riigiteenija ja seadusvastaselt rikastunud kolmanda isiku vastu aeguvad kuue kuu möödumisel arvates kahju tekitamise ajast, või kui kahjusaaaja kahjust hiljem teada sai, siis teadasaamise päevast.

Kui kahjusaaaja ei saa tasu kolmandalt isikult, kes on seadusvastaselt rikastunud, siis algab kuuekuine aegumistähtaeg riigi ja riigiteenija vastu ajast, mil on selgunud tasu saamise võimatus sellelt isikult.

§ 2134. Kui protsessijale, kes jõustunud kohtuotsusega on õigeks mõistetud, on tekitatud kahju sellega, et vastaspoole nõudel kohus lubas hagi tagamise või otsuse eeltäitmise, siis vastutab nende kahjude eest ainult vastaspool.

Sama eeskiri tuleb rakendamisele ka vastaspoole kohta, kelle nõudmisel on täidetud jõustunud kohtuotsus, kui see hiljem kassatsioonikorras tühistatakse ja protsessija lõpliku kohtuotsusega õigeks mõistetakse.

§ 2135. Paragrahvide 2131—2134 eeskirjad kehtivad ka omavalitsuste ja muude avalikõiguslike juriidiliste isikute ning nende teenijate kohta.

II.

Käesolev seadustik pannakse kehtima eriseadusega.

SELETUSKIRI.

Sissejuhatavaid märkmeid.

Tsiviilseadustiku erikomisjon, läbi arutanud Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Tsiviilseadustiku eelnõu, ühines selle eelnõu teksti ja motiividega ning esitab eelnõu Riigivolikogule vastuvõtmiseks ühes erikomisjoni poolt tehtud muudatustega ning parandustega. Eelnõus tehtud muudatused olid erikomisjoni arvates vajalikud, kusjuures tähtsamate muudatuste motiivid olgu lühidalt ära tähendatud allpool.

ESIMENE RAAMAT.

Üldosa.

§ 25 täiendati põhimõttel, et abiellunud alaealise suhtes ei peaks enam nõutav olema vanemate või eestkostjate nõusolek. Kuigi ei saadud ühineda mitmete välismaiste eeskujudega ja üldreeglina tunnustada, et „abieliu teeb täisealiseks“, leiti siiski õiglane ja vajalik abielus alaealise täisealiseks tunnustamist võimaldada vanemate või eestkostjate nõusolekuta, kuid kõigi teiste § 25 I lõikes tähendatud nõuete olemasolul.

§ 34 tehtud parandus on redaktsiooniline ja vajalik täielikuma selguse saamiseks.

§ 41 redigeeriti ümber elukoha mõiste definitsioon, muutes seetõttu § 41 I lõike lõpposa.

Eelnõu § 45, mis sisaldas endas „äraolija“ mõiste defineerimise, kustutati kui ebamäärane ja sel kujul üleaarne. Olenevalt sellest kustutamisest tuli muuta 5. jao paragrahvide numeratsioon, nii et jagu sisaldaks endise arvu paragrahve, et ära hoida kogu eelnõu paragrahvide ümbernumereerimist. Sama teed on käidud kogu eelnõu ulatuses ja parandused tehtud tehniliselt nii, et paragrahvide numeratsioon üldiselt ei muutuks, näit. § 820, 2097 jt.

§ 76, 78 ja 81 teised lõiked kustutati kui üleaarused ja meie oludele võõrad.

Tähtsamaks muudatuseks esimeses raamatus oli § 111 ettevõtetu. Komisjon leidis, et põllumajandusliku maatuiki päraldiseks arvata kõiki selle maatuiki majandamiseks määratud tööriistu, masinaid ja loomi, on liiga kaugelminev. Päraldised üldreeglina on samade õiguste ja kohuste esemeiks, milleks on peasisi (§ 109) ja seega jagavad nad üldreeglina peasisi saatust, s. o. maakoha hüpoteekidega koormamisel ja kinnisvõla tegemisel on nad panditud (§ 1243, 1270), lähevad kaasa kinnisvara müümisel (§ 1684), on arestitud kinnisvara sundmüügiks arestimisega jne. Päraldiste seesugune ulatus on meile võõras ja pole vastuvõetav, kuigi mõned teised erinevate oludega maad (näit. Ungari) tunnevad päraldiste mõistet valitsuse eelnõu ulatuses. Kuna teiselt poolt maatuiki päraldiste mõistet praegukehtiva BES kohaselt (§ 566) liiga kitsaks peeti, siis võttis erikomisjon vastu sellise teksti, nagu see tähendatud komisjoni eelnõus. Seejuures võiks komisjoni arvates talundite pärimisseadusse tarbe korral päranduslikul teel üleminevate maatuikkide päraldiste mõiste ulatus laiem olla, kuid ainult tolle eriseaduse jaoks. Tsiviilkohtupidamise seaduse § 973 p. 10 ettenähtud kaitse põllumajandusliku maatuiki valdajale jääb endiselt püsima, mistõttu puudub ka otsene tegelik vajadus

maatüki päraldiste mõiste liiga ulatuslikuks defineerimiseks. Seejuures eelnõu § 107 sisaldab päraldiste üldist definitsiooni, § 111 aga nende lähemat määramist just põllumajandusliku maatüki suhtes.

§ 142 parandus on ette võetud täpsustamiseks, kuna § 246 on muudetud sisulistel kaalutlustel, võimaldades erandina teatud juhtudel ka aegunud nõudeid tasaarvestamiseks esitada. See uuendus on tuntud ka välismaistes seadusandlustes ja on vajalik vahekordade õiglase lahendamise huvides.

TEINE RAAMAT.

Perekonnaõigus.

§ 262 esimene lõige redigeeriti ümber sellesisulise muudatusega, et rasedaksjäänud kihlatud pruudi nõue peigmehele abiellumise tähtaja määramiseks ja selle mitteteegemisel pruudi palve tunnustada teda lahutatud abielunaiseks, tuleksid kohtus arutusele ühise toimetusena, mitte aga kahe eri protsessina, nagu eeldas eelnõu esialgne redaktsioon.

Erikomisjonis põhjustas pikemaid läbirääkimisi ka § 300, kus leiti, et vaimuhaigeks jäänud abikaasa eluaegne ülalpidamine võib teisele lahutatud abikaasale kujuneda äärmiselt koormavaks, takistades teda uut perekonda loomast ja on seega ebasoovitav ka sotsiaalsest seisukohast vaadates. Lõpuks jäadi siiski eelnõu redaktsiooni juurde eeldusel, et parandamatute vaimuhaigete ülalpidamise kohustus võetakse riigi kanda ja vastavad üksikasjalised eeskirjad võetakse Hoolekande seadusse.

§ 312 anti uus selgem ja kindlam redaktsioon selleks, et võtta pahahtlikult lahus elama asunud abikaasalt võimalus siis veel teiselt poolt nõuda endale ülalpidamist.

§ 312 uuest redaktsioonist oli tingitud ka § 314 II lõike uus redaktsioon.

§ 360 täiendati välismaistel eeskujudel uue kolmanda lõikega, et hoida ära tegelikus elus võimalikke raskusi mõningate varade valitsemisel abikaasade varauhenduse vahekorra juures.

§ 448 viimast lõiget täiendati, et võimalduks lapsendada oma abikaasa vallaslast ka siis, kui vanusevahe või muud kitsendused seda ei võimaldaks. Tegelikus elus on selliseid vajadusi ilmnenuid.

§ 493 lõppu on võetud täiendav lause, et kooskõlastada tsiviilseadustikku mõningate eriseadustikkudega, kus on ette nähtud kohtus hagejana või kostjana esinemise õigus ka mittetäisealistele.

Vallaslaste kohta käivad normid võttis komisjon vastu Valitsuse eelnõu redaktsioonis eeldusel, et tulevikus ametlikus asjaajamises ei kasutata enam isiku isanime, millega langeks ära ka tarvidus vallaslapse isanime küsimuse lahendamiseks, ja et vallaslapse ülalpidamiskohuse täitmisel tehtaks teatud soodustusi või vabastataks koguni riigi arvel sellest kohustusest need vallaslaste isad, kellel on toita abielulisi lapsi sel määral, et nende varanduslik seisukord ei võimalda neile oma kohustust vallaslaste suhtes täita ilma suuremate raskusteta. Sellekohased eeskirjad tuleksid üksikasjalikult rakendada Hoolekande seadusse.

§ 548 tehtud täiendus taotleb täpsust ja selgust hoolduskohtu liikmete vastutuse küsimuses.

KOLMAS RAAMAT.

Pärimisõigus.

§ 628 kustutati teise lõike algul sõna „ainult“, et ära hoida arusaamatusi tõlgendamisel.

§ 820 kustutati põhjusel, et pärandvara üleskirjutamine ei peaks sündima ainuüksi kohtupristavi poolt, mis tegelikul läbiviimisel võib ette tuua raskusi, vaid jätta see, otstarbekuse seisukohalt väljudes, vastava kohtu korraldada.

§ 821 redigeeriti kaheks iseseisvaks paragrahviks.

§ 878 täiendati sellega, et pärija ja ostja vastutus tunnustati solidaarseks.

NELJAS RAAMAT.

Asjaõigus.

Asjaõiguse osas tsiviilseadustiku erikomisjon asendas § 922 esimeses lõikes sõna „märkmete“ sõnaga „artiklite“, sest kehtiva teooria järgi märkmete ülesanne on ajutine ja ettevalmistav hilisemale sissekandele — artiklile —, millele ta valmistab järjekoha. Isiklike sissekannete tegemine kinnistusraamatusse ei erine millegagi teistest asjaõiguslikest sissekannetest. Praegukehtivas Notariaalseaduses ei tehta samuti vahet asjaõiguslike ja isiklike õiguste sissekannete vahel ja nimetatakse neid „statja“.

§ 938 endise redaktsiooni järgi võis kohus oma äranägemisel määrata kinnisvara kaasomanikkude-vahelisele enampakkumisele. Võimalus aga annab juhtudel, kus kõik kaasomanikud ei suuda raha puudumisel kinnisvara väärtuseni kaasa pakkuda, ebaõiglasi tulemusi, kuna üks kaasomanikest võib osta kinnisvara märksa alla selle tõeliku väärtust, kuna samal ajal kaasa mitte-pakkuja ei saa kätte oma osa eest täit väärtust. Nüüsgust kaasomandi jaotamisviisi ei tunne ei praegukehtiv BES, ei Vene tsiviilseadustiku projekt ega ka Saksa tsiviilseadustik. Projekti esialgne põhimõte on võetud Helveetsia tsiviilseadustikust. Eeltoodud kaalutlustel komisjon võttis omaks Saksa tsiviilseadustiku põhimõtte ja andis võimaluse määrata kaasomandi kaasomanikkude-vahelisele enampakkumisele ainuüksi siis, kui võõrandamine kõrvalistele isikutele on lubamatuks tehtud (näiteks testamendi, lepingu või seaduse järgi.)

§ 1022 on uuesti redigeeritud ja täiendatud Kalandusseaduses toodud põhimõtete alusel. Välja jäeti Kalandusseaduses nimetatud Lämmi järv, kuna see kuulub Peipsi järve hulka.

§ 1024 on sõna „laevasõiduks“ asendatud sõnaga „sõiduks“, et ära hoida kitsendavat tõlgitsemist, nagu ei võiks muude veosõidukitega ühiskondlikes vetes sõita.

§ 1243 jättis komisjon välja esialgselt redaktsioonist sõnad „ja viljadele“ ning „viljad“ osalt ühenduses § 111 tähendatud muudatustega. Ühtlasi arvati, et kinnisvara omanikule muutub koormavaks ka viljade võtmine hüpotekaarvastutuse alla, raskendades kinnisvara omaniku tegevusvabadust, kui ka kolmandate isikute tehingute võimalust nende viljade suhtes.

VIIES RAAMAT.

Võlaõigus.

§ 1291. Järelepärimine ega andmete saatmine ei või tekitada lepingujõulisi vahekordi (näit. hinnakirja küsimine või läkitamine). Sellepärast redigeeriti § 1291 II lõike lõpposa ümber.

§ 1306 ettevõtetud parandus on enam-vähem redaktsiooniline.

§ 1319 parandati täpsema sisu andmiseks. Uue teksti kohaselt hõlmab see norm ebamääraseid tingimusi, ilmnegu ebamäärasus tingimuse sisus või selle väljenduses.

§ 1352. Kahjutasu suurus oleks objektiivse hindamise alusel määratav, kuna aga rahuldus näib liiga subjektiivsena, sellepärast võeti rahulduse asemele „kahjutasu“.

§ 1611 p. 2 redigeeriti ümber, et tasaarvestus seal lubatud oleks, kus arestimine võimalik on.

§ 1783 teise lõike lõpposa redigeeriti ümber, et tänamatuse mõiste alla viia ka kohusliku ülalpidamise andmise pahatahtlikku rikkumist.

§ 1784 lõpposa kustutati, kustutades viieaastane tähtaeg, kuna ei saa pooldada, et kinkimisest viie aasta möödumisel tänamatus sallitavaks muutuks.

§ 1795 puhul tekkinud vaidlustel mõistis komisjon selles paragrahvis nimetatud lepingute all ainult selliseid, kus tasuks kinkimine on näha kinkilepingust endast.

§ 1942. Ülesütlemine tööandja või töövõtja poolt võib tekitada võõrastamist seal, kus muidu on läbikäimises säilunud patriarhaalsust ja perekondlikkust. On seepärast soovitatav, et lepinguaja ülesütlemise aeg oleks lühem, mispärast on võetud 2 kuu asemele 1 kuu.

§ 1959 parandus taotleb normi sisu täpsemat väljendust.

§ 2027 redigeeriti ümber täpsemalt, et ära hoida võimalikke lahkarvamisi ja jääda senise praksise juurde.

§ 2028 ümberredigeerimine on tingitud eelmisest paragrahvist.

Kihlvedu käsitavad paragrahvid (§ 2100—2103) redigeeriti ümber ja asuti välismaistel (Helveetsia, Saksa) eeskujudel seisukohale, et kihlveost tekkinud võlanõuded ei ole haigetavad, kuid kihlveo puhul makstut ei saa tagasi nõuda. Seega viidi kihlvedu neist tekkinud võlvahekordade suhtes ühele alusele õnnemängudega. Komisjoni arvates puudub mõistlik alus soodustada varanduste üleminekut kihlveo läbi.

Redaktsioonikomisjon vaatas käesoleva seaduseelnõu läbi ka keeleliselt.

Tsiviilseadustiku sisukord.

I.

Esimene raamat.

Üldosa.

1. osa.

SEADUSE KEHTIVUSPIIRKOND JA RAKENDAMINE.

	Lk.
1. peatükk. Seaduse kehtivuspiirkond (§ 1—17)	1
2. „ Seaduse rakendamine (§ 18—22)	3

2. osa.

ISIKUD.

1. peatükk. Füüsilised isikud.

1. jagu. Õigusvõime (§ 23)	3
2. „ Teovõime (§ 24—32)	3
3. „ Otsusevõime (§ 33—34)	5
4. „ Sugulus (§ 35—40)	5
5. „ Elukoht (§ 41—45)	6
6. „ Isiku kaitse (§ 46—49)	6
7. „ Isiku lõpp (§ 50—56)	7

2. peatükk. Juriidilised isikud.

1. jagu. Üldeskirjad (§ 57—64)	7
2. „ Ühingud ja nende liidud.	
1. jaotis. Põhikiri (§ 65—67)	8
2. „ Organid (§ 68—74)	9
3. „ Liikmed (§ 75—79)	10
4. „ Lõppemine (§ 80—90)	10
3. jagu. Sihtasutised (§ 91—96)	11

3. osa.

ESEMED.

1. peatükk. Asjad.

1. jagu. Mõiste ja liigid (§ 97—103)	12
2. „ Oulised osad (§ 104—106)	13
3. „ Päraldised (§ 107—114)	13
4. „ Vili (§ 115—119)	14
5. „ Koormatiseid ja kulud (§ 120—126)	14
6. „ Hindamine (§ 127—128)	15
7. „ Liigid omanikkude järgi (§ 129—131)	15
2. peatükk. Muud esemed (§ 132—133)	16

II

4. osa.

ÕIGUSTE JA KOHUSTE TEKKIMINE, MUUTUMINE JA LÕPPEMINE.

	Lk.
1. peatükk. Üldeeskirjad (§ 134—136)	16
2. „ Õigustoimingud.	
1. jagu. Üldeeskirjad (§ 137—146)	16
2. „ Tahteavaldused.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 147—154)	17
2. „ Tahteavalduste puudused.	
1. alljaotis. Üldeeskirjad (§ 155—158)	18
2. „ Eksimus (§ 159—163)	19
3. „ Petrus (§ 164—166)	19
4. „ Sundus (§ 167)	20
3. jaotis. Esindus (§ 168—173)	20
3. jagu. Tingimused.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 174—179)	21
2. „ Edasilükkavad tingimused (§ 180—183)	21
3. „ Aramuutvad tingimused (§ 184—187)	22
4. „ Muud tingimused (§ 188—191)	22
4. jagu. Tähtpäevad ja rätajad (§ 192—205)	23
5. „ Toimingute vorm (§ 206—212)	24
6. „ Õigustoimingute tõlgitsemine (§ 213—219)	25

5. osa.

ÕIGUSTE TEOSTAMINE JA KAITSE.

1. peatükk. Õiguste teostamise ja kaitse viisid (§ 220—222)	25
2. „ Aegumine.	
1. jagu. Üldeeskirjad (§ 223—229)	26
2. „ Aegumistähtajad (§ 230—231)	27
3. „ Aegumistähtaja algus (§ 232—234)	27
4. „ Aegumise peatus (§ 235—240)	27
5. „ Aegumise katkestus (§ 241—245)	28
6. „ Aegumise tagajärjed (§ 246—247)	29
7. „ Kohtuotsusega tunnustatud nõude aegumine (§ 248)	29

Teine raamat.

Perekonnaõigus.

1. osa.

ABIELU.

1. peatükk. Abiellumine.	
1. jagu. Abiellumisvõime (§ 249—255)	29
2. „ Kihlus (§ 256—263)	30
3. „ Abielu sõlmimine (§ 264—268)	31
2. peatükk. Tühised ja vaieldavad abielud.	
1. jagu. Tühine abielu (§ 269—277)	32
2. „ Vaieldav abielu (§ 278—283)	33
3. peatükk. Abielu lahutus (§ 284—301)	34
4. „ Abikaasade õigused ja kohused üldse (§ 302—314)	36
5. „ Abikaasade varaõigus.	
1. jagu. Varavahekordadest üldse (§ 315—323)	38
2. „ Abiellutoodud vara ja kaasavara (§ 324—329)	39
3. „ Varasoetus (§ 330—351)	40
4. „ Varauhendus (§ 352—370)	43
5. „ Varauhisus (§ 371—386)	45
6. „ Varalahusus (§ 387—392)	47

2. osa.

VANEMAD JA LAPSED.

1. peatükk.	Abielulised lapsed.	Lk.
1. jagu.	Üldeeskirjad (§ 393—399)	48
2. „	Vanemlik võim (§ 400—427)	49
2. peatükk.	Vallaslapsed (§ 428—445)	52
3. „	Lapse abieluliseks tunnustamine (§ 446—447)	54
4. „	Lapsendamise (§ 448—457)	55

3. osa.

EESTKOSTE JA HOOLDUS.

1. peatükk. Eestkoste.

1. jagu. Eestkoste alaealiste üle.

1. jaotis.	Eestkoste määramine (§ 458—476)	56
2. „	Eestkoste teostamine.	
1. alljaotis.	Üldeeskirjad (§ 477—484)	58
2. „	Eestkostja õigused ja kohused eestkostetava isiku suhtes (§ 485—491)	59
3. „	Eestkostetava esindamine (§ 492—497)	60
4. „	Eestkostetava vara valitsemine (§ 498—527)	60
5. „	Aruandmine (§ 528—530)	64
6. „	Eestkostmise lõppemine (§ 531—539)	64
3. jaotis.	Eestkostjate vastutus (§ 540—542)	66
4. „	Hoolduskohtu tegevus ja vastutus (§ 543—548)	66

2. jagu.	Eestkoste täisealiste üle (§ 549—556)	67
----------	---------------------------------------	----

2. peatükk.	Hooldus (§ 557—566)	68
-------------	---------------------	----

Kolmas raamat.

Pärimisõigus.

1. osa.

ÜLDEESKIRJAD.

1. peatükk.	Pärandi mõiste (§ 567—570)	69
2. „	Pärandi hoid (§ 571—575)	70
3. „	Pärimisvõime ja pärimiskõlbmatust (§ 576—581)	70

2. osa.

PÄRIMISE ALUSED.

1. peatükk.	Üldeeskirjad (§ 582—583)	71
2. „	Pärimine seaduse järgi.	
1. jagu.	Üldeeskirjad (§ 584—588)	72
2. „	Pärimise järjekord.	
1. jaotis.	Sugulased (§ 589—594)	72
2. „	Abikaasa (§ 595—598)	73
3. „	Riik (§ 599)	74
3. peatükk.	Pärimine testamendi järgi.	
1. jagu.	Üldeeskirjad (§ 600—606)	74
2. „	Testamendi vorm.	
1. jaotis.	Avalik testament (§ 607—616)	74
2. „	Kodune testament (§ 617—622)	76
3. „	Erakorraline testament (§ 623—625)	77
3. jagu.	Testamendi sisu.	
1. jaotis.	Üldeeskirjad (§ 626—643)	77
2. „	Pärija nimetamine (§ 644—649)	79
3. „	Asepärija nimetamine (§ 650—654)	80

IV

	Lk.
4. jaotis. Järetpärija nimetamine (§ 655—672)	80
5. „ Legaat (§ 673—703)	82
6. „ Sihtkäsund ja sihtmäärang (§ 704—710)	85
7. „ Testamentitaitja (§ 711—725)	86
8. „ Testamendi äramuutmine testaatori poolt (§ 726—729)	87
9. „ Vastastikused testamendid (§ 730—737)	88
10. „ Testamendi avamine (§ 738—745)	89
11. „ Vaidlus testamendi vastu (§ 746—752)	89
4. peatükk. Pärimine ja pärimisest loobumine lepingu järgi (§ 753—768)	90
5. „ Sundosade pärimine (§ 769—784)	92

3. osa.

PÄRIMISE KÄIK.

1. peatükk. Pärandi vastuvõtmine ja pärandist loobumine (§ 785—797)	93
2. „ Pärandihagi (§ 798—806)	95
3. „ Pärija õigused ja kohused.	
1. jagu. Üldeeskirjad (§ 807—815)	96
2. „ Inventuuriõigus (§ 816—822)	97
3. „ Eraldamisõigus (§ 823—826)	98
4. peatükk. Kaaspärijate õiguslikud vahekorrad.	
1. jagu. Üldeeskirjad (§ 827—832)	98
2. „ Juurdekasvuõigus (§ 833—843)	99
3. „ Pärandi jagamine (§ 844—872)	100
5. peatükk. Pärandi võõrandamine (§ 873—881)	103

Neljas raamat.

Asjaõigus.

1. osa.

VALDUS JA KINNISTUSRAAMAT.

1. peatükk. Valdus.	
1. jagu. Üldeeskirjad (§ 882—886)	104
2. „ Valduse omandamine ja kaotamine (§ 887—891)	105
3. „ Valduse kaitse (§ 892—902)	105
4. „ Õiguste kaitse valduse abil (§ 903—908)	106
2. peatükk. Kinnistusraamat.	
1. jagu. Üldeeskirjad (§ 909—919)	107
2. „ Sissekannete liigid (§ 920—922)	108
3. „ Sissekannete tegemine, muutmine ja kustutamine (§ 923—928)	109

2. osa.

OMAND.

1. peatükk. Üldeeskirjad.	
1. jagu. Omandi sisu (§ 929)	109
2. „ Kaasomand (§ 930—940)	110
3. „ Omandist tekkivad hagid (§ 941—951)	111
2. peatükk. Vallasomand.	
1. jagu. Esemed (§ 952)	112
2. „ Tekkimine.	
1. jaotis. Okupeerimine (§ 953—955)	113
2. „ Leid (§ 956—959)	113
3. „ Peitevara (§ 960—961)	114
4. „ Ümbertõõtamine, segamine ja ühendamise (§ 962—964)	114
5. „ Vili (§ 965)	115
6. „ Üleandmine (§ 966—969)	115
7. „ Igamine (§ 970—976)	115

	Lk.
3. jagu. Kolmandate isikute õigused (§ 977)	116
4. „ Lõppemine (§ 978)	117
3. peatükk. Kinnisomand.	
1. jagu. Kinnisomandi esemed, tekkimine ja lõppemine.	
1. jaotis. Esemed (§ 979)	117
2. „ Tekkimine (§ 980—985)	117
3. „ Lõppemine (§ 986)	118
2. jagu. Kinnisomandi ulatus (§ 987—999)	118
3. „ Kinnisomandi kitsendused.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1000—1002)	119
2. „ Naabrusõigused (§ 1003—1013)	120
3. „ Teed ja muud ühendusvahendid (§ 1014—1015)	122
4. „ Veed (§ 1016—1031)	122
5. „ Mets, jahipidamine ja muud hüved (§ 1032—1034)	124

3. osa.

PIIRATUD ASJAÕIGUSED.

1. peatükk. Servituudid.	
1. jagu. Reaalservituudid.	
1. jaotis. Reaalservituutide mõiste, tekkimine ja lõppemine.	
1. alljaotis. Mõiste (§ 1035)	125
2. „ Tekkimine (§ 1036—1039)	125
3. „ Lõppemine (§ 1040—1044)	125
2. jaotis. Reaalservituutide sisu ja liigid.	
1. alljaotis. Üldeeskirjad (§ 1045—1053)	126
2. „ Üksikuid reaalservituute (§ 1054—1064)	127
2. jagu. Isiklikud servituudid.	
1. jaotis. Kasutusvaldus.	
1. alljaotis. Kasutusvalduse mõiste, tekkimine ja lõppemine.	
I. Mõiste (§ 1065)	129
II. Tekkimine (§ 1066—1070)	129
III. Lõppemine (§ 1071—1076)	129
2. alljaotis. Kasutusvalduse sisu.	
I. Üldeeskirjad (§ 1077—1084)	130
II. Asjad (§ 1085—1093)	131
III. Nõuded ja väärtpaberid (§ 1094—1096)	132
IV. Korrashoid (§ 1097—1101)	133
V. Maksud, koormatise ja kulud (§ 1102—1104)	133
VI. Tagatised (§ 1105—1107)	133
2. jaotis. Isiklik kasutusõigus (§ 1108—1112)	134
2. peatükk. Reaalkoormatise (§ 1113—1128)	134
3. „ Pärandatavad kasutamiseõigused.	
1. jagu. Põlisrendiõigus.	
1. jaotis. Mõiste (§ 1129—1130)	136
2. „ Tekkimine ja lõppemine (§ 1131—1132)	137
3. „ Sisu (§ 1133—1140)	137
2. jagu. Hoonestusõigus (§ 1141—1148)	138
4. peatükk. Ostueesõigus.	
1. jagu. Mõiste (§ 1149)	139
2. „ Tekkimine ja lõppemine (§ 1150—1153)	139
3. „ Sisu (§ 1154—1168)	139
5. peatükk. Pandiõigus.	
1. jagu. Vallaspant.	
1. jaotis. Käsipant.	
1. alljaotis. Mõiste (§ 1169)	141
2. „ Tekkimine (§ 1170—1174)	142
3. „ Lõppemine (§ 1175—1179)	142
4. „ Sisu (§ 1180—1202)	142

VI

2. jaotis. Õiguste pantimine.	Lk.
1. alljaotis. Üldeeskirjad (§ 1203)	145
2. „ Tekkimine ja lõppemine (§ 1204—1207)	145
3. „ Sisu (§ 1208—1214)	146
3. jaotis. Kinnipidamisõigus.	
1. alljaotis. Üldeeskirjad (§ 1215—1218)	147
2. „ Erijuhud (§ 1219—1221)	147
4. jaotis. Pantimine vallaspandiasutistes (§ 1222)	148
2. jagu. Kinnispant.	
1. jaotis. Hüpoteek.	
1. alljaotis. Mõiste (§ 1223—1224)	148
2. „ Tekkimine ja lõppemine (§ 1225—1234)	148
3. „ Sisu.	
I. Üldeeskirjad (§ 1235—1239)	150
II. Järjekord (§ 1240—1242)	150
III. Vastutuse ulatus (§ 1243—1246)	151
IV. Nõuete ulatus (§ 1247—1251)	151
V. Rahuldamine (§ 1252—1260)	152
VI. Jagamine ja ühendamine (§ 1261—1263)	153
VII. Ühishüpoteegid (§ 1264—1266)	154
4. alljaotis. Tagatishüpoteegid (§ 1267—1268)	154
2. jaotis. Kinnisvõlg.	
1. alljaotis. Mõiste (§ 1269—1270)	154
2. „ Erieeskirjad (§ 1271—1282)	155
3. jaotis. Pantimine kinnispandiasutistes (§ 1283)	156

Viies raamat.

Võlaõigus.

1. osa.

ÜLDEESKIRJAD.

1. peatükk. Sissejuhatavad eeskirjad (§ 1284—1287)	156
2. „ Võlaõiguste tekkimine.	
1. jagu. Lepingud.	
1. jaotis. Kokkulepe lepinglaste vahel (§ 1288—1296)	157
2. „ Lepingu ese (§ 1297—1317)	158
3. „ Tingimused, tähtpäevad ja tähtajad (§ 1318—1326)	160
4. „ Lepingute vorm (§ 1327—1329)	161
5. „ Lepingute jõud (§ 1330—1333)	161
6. „ Lepingud ja kõrvalised isikud.	
1. alljaotis. Asendaja (§ 1334—1335)	162
2. „ Kolmandad isikud (§ 1336—1339)	162
3. „ Mittekindlalt tähendatud isikud (§ 1340—1347)	162
2. jagu. Ühepoolne töötus (§ 1348—1351)	163
3. „ Lubamatud teod.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1352—1368)	164
2. „ Kahjud ja nende tasumine.	
1. alljaotis. Kahju mõiste ja liigid (§ 1369—1373)	165
2. „ Tasu nõudmise õigus ja tasumiskohus (§ 1374—1379)	166
3. „ Kahju hindamine (§ 1380—1385)	166
3. jaotis. Viivitus.	
1. alljaotis. Mõiste ja liigid (§ 1386—1395)	167
2. „ Tagajärjed (§ 1396—1399)	168
3. „ Tagajärgede vältimine (§ 1400—1402)	168

4. jagu. Õigustamatu rikastumine.	Lk.
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1403—1405)	169
2. „ Olematu võla tagasinõudmine.	
1. alljaotis. Mõiste ja eeldused (§ 1406—1410)	169
2. „ Tagajärjed (§ 1411—1418)	170
3. jaotis. Tagasinõudmine tulevase sündmuse mittejärgnemisel (§ 1419—1424)	171
4. „ Tagasinõudmine kõlblus- või seadusvastase põhjuse tõttu (§ 1425—1430)	171
5. „ Tagasinõudmine põhjuse puudumise tõttu (§ 1431—1434)	172
3. peatükk. Kõrvalkohustused.	
1. jagu. Käsiraha (§ 1435—1441)	172
2. „ Leppetrahv (§ 1442—1449)	173
3. „ Intressid.	
1. jaotis. Mõiste (§ 1450—1451)	174
2. „ Tekkimine (§ 1452—1461)	174
3. „ Lõppemine (§ 1462—1464)	175
4. „ Protsendimäära piiramine (§ 1465—1468)	176
4. jagu. Heastamiskohustus.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1469—1473)	176
2. „ Heastamine eviktsiooni korral.	
1. alljaotis. Eeldused (§ 1474—1481)	177
2. „ Ulatus (§ 1482—1487)	178
3. jaotis. Puuduste ja omaduste heastamine.	
1. alljaotis. Üldeeskirjad (§ 1488—1491)	178
2. „ Võõrandaja kohustuste ulatus ja omandaja kaitsevahendid (§ 1492—1502)	179
5. jagu. Aruandmine (§ 1503—1506)	180
4. peatükk. Nõuete ja võlgade üleminek.	
1. jagu. Nõuete loovutus.	
1. jaotis. Alused ja esemed (§ 1507—1510)	180
2. „ Loovutuse viis (§ 1511—1513)	181
3. „ Loovutuse tagajärjed (§ 1514—1520)	181
2. jagu. Võlgade ülevõtt (§ 1521—1524)	182
5. peatükk. Mitu usaldajat ja võlgnikku.	
1. jagu. Solidaarsed võlakohustused.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1525—1530)	183
2. „ Solidaarusaldajate vahekorrad (§ 1531—1534)	183
3. „ Solidaarvõlgnikkude vahekorrad (§ 1535—1541)	184
2. jagu. Käendus.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1542—1548)	185
2. „ Käendaja õigused usaldaja suhtes (§ 1549—1559)	185
3. „ Käendaja õigused peavõlgniku vastu (§ 1560—1566)	187
4. „ Käenduse lõppemine (§ 1567—1570)	187
6. peatükk. Võlaõiguste lõppemine.	
1. jagu. Täitmine.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1571—1572)	188
2. „ Isikud (§ 1573—1575)	188
3. „ Täitmise koht (§ 1576—1580)	189
4. „ Täitmise aeg (§ 1581—1584)	189
5. „ Täitmise viis (§ 1585—1588)	190
6. „ Suutesoodustus (§ 1589—1593)	190
7. „ Maksmise tõendid (§ 1594—1598)	191
8. „ Maksmise tagajärjed (§ 1599—1602)	192
2. jagu. Tasaarvestus.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1603—1612)	192
2. „ Tasaarvestuse kord ja tagajärjed (§ 1613—1618)	194

VIII

	Lk.
3. jagu. Ühtumine (§ 1619—1622)	194
4. „ Vastastikune kokkulepe (§ 1623—1627)	194
5. „ Uuendus (§ 1628—1633)	195
6. „ Leppetoiiming.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1634—1636)	196
2. „ Leppetoiingu tagajärjed (§ 1637—1639)	196
7. jagu. Kohtuotsus (§ 1640)	196
8. „ Taganemine (§ 1641—1653)	197
9. „ Ülesõtlemine (§ 1654—1658)	198

2. osa.

ÜRSIKUD VÕLAÕIGUSED.

1. peatükk. Võõrandamislepingud.

1. jagu. Müük.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1659—1660)	199
2. „ Ese (§ 1661—1667)	199
3. „ Hind (§ 1668—1677)	200
4. „ Müügist tulenevad õigussuhted.	
1. alljaotis. Üldeeskirjad (§ 1678—1682)	201
2. „ Müüja kohused (§ 1683—1688)	202
3. „ Ostja kohused (§ 1689—1693)	202
5. jaotis. Müügilepingu kõrvallepped.	
1. alljaotis. Lepingu tühistamine ostuhinna maksmata jätmise pä- rast (§ 1694—1698)	203
2. „ Müük järelmaksuga (§ 1699—1702)	203
3. „ Müügilepingu tühistamine parema saamiseks (§ 1703— 1714)	204
4. „ Tagasiost ja tagasimüük (§ 1715—1720)	205
5. „ Ostueesõigus (§ 1721—1724)	206
6. „ Ost proovimiseks või vaatlemiseks (§ 1725—1727)	206
7. „ Kahetsusmüük (§ 1728—1729)	207
8. „ Muud kõrvallepped (§ 1730—1731)	207
6. jaotis. Müük enampakkumisel (§ 1732—1748)	207
2. jagu. Vahetus (§ 1749—1752)	209
3. „ Hange (§ 1753—1756)	209
4. „ Elurendis.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1757—1762)	209
2. „ Elurendiselepingust tulenevad õigussuhted (§ 1763—1769)	210
3. „ Elurendiselepingu lõppemine (§ 1770—1775)	211
5. jagu. Kinge.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1776—1777)	212
2. „ Kinke tagajärjed (§ 1778—1782)	212
3. „ Kinke tühistamine (§ 1783—1787)	212
4. „ Kinke eriliigid.	
1. alljaotis. Kogu vara kinkimine (§ 1788—1789)	213
2. „ Kinge otstarbeks (§ 1790—1794)	213
3. „ Kinge tasuks (§ 1795)	214

2. peatükk. Tagasiandmislepingud.

1. jagu. Laen.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1796—1801)	214
2. „ Laenu tagasimaksmine ning intressid (§ 1802—1811)	214
2. jagu. Pruuklaen.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1812—1815)	215
2. „ Pruuklaenusaja kohused (§ 1816—1822)	216
3. „ Pruuklaenuandja kohused (§ 1823—1826)	217

	Lk.
3. jagu. Soodang (§ 1827—1833)	217
4. „ Hoid.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1834—1837)	218
2. „ Hoidja kohused (§ 1838—1846)	218
3. „ Hoiuleandja kohused (§ 1847—1849)	219
4. „ Mitu hoiuleandjat või hoidjat (§ 1850—1852)	220
5. „ Hoiu muutumine laenuks (§ 1853)	220
6. „ Sekvester (§ 1854)	220
5. jagu. Võõrastemajapidajate kohused reisijate suhtes (§ 1855—1863)	220
3. peatükk. Rendi- ja üürilepingud.	
1. jagu. Üldeeskirjad.	
1. jaotis. Mõiste ja liigid (§ 1864)	221
2. „ Lepingu ese (§ 1865—1871)	222
3. „ Rendi- ja üüriraha (§ 1872—1875)	222
4. „ Rendi- ja üürilepingu vorm (§ 1876—1878)	223
2. jagu. Rendi- ja üürilepingust tulenevad õigussuhted.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1879—1882)	223
2. „ Rendile- või üürileandja kohused (§ 1883—1892)	224
3. „ Rentniku või üürniku kohused (§ 1893—1904)	225
4. „ Talurentniku erikohused (§ 1905—1916)	227
3. jagu. Rendi- või üürilepingu kestus ja lõppemine (§ 1917—1928)	228
4. peatükk. Töölepingud.	
1. jagu. Teenistus.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1929—1932)	231
2. „ Teenistussaaja kohused (§ 1933—1937)	231
3. „ Teenistusandja kohused (§ 1938—1941)	231
4. „ Teenistuslepingu lõppemine (§ 1942—1945)	232
2. jagu. Pereteenistus.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1946—1949)	232
2. „ Teenija kohused (§ 1950—1953)	233
3. „ Peremehe kohused (§ 1954—1958)	233
4. „ Perelepingu lõppemine (§ 1959—1967)	234
3. jagu. Tööttevõtte.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1968)	235
2. „ Tööttevõtja kohused (§ 1969—1978)	235
3. „ Tellija kohused (§ 1979—1985)	236
4. „ Tööttevõttelepingu lõppemine (§ 1986)	237
4. jagu. Vedu (§ 1987—1994)	237
5. peatükk. Asjadeajamine.	
1. jagu. Volitus.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 1995—2000)	238
2. „ Voliniku kohused (§ 2001—2013)	239
3. „ Volitaja kohused (§ 2014—2019)	240
4. „ Poolte õigussuhted kolmandate isikutega (§ 2020)	241
5. „ Volituslepingu lõppemine (§ 2021—2026)	241
2. jagu. Nõuanne ja soovitus (§ 2027—2028)	242
3. „ Hindemüük (§ 2029—2032)	242
4. „ Volituseta asjadeajamine.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 2033—2039)	243
2. „ Asjadeajaja kohused (§ 2040—2047)	244
3. „ Peremehe kohused (§ 2048—2052)	245
6. peatükk. Ühisõigused.	
1. jagu. Seltsingud.	
1. jaotis. Üldeeskirjad (§ 2053—2058)	245
2. „ Seltsinglaste õigussuhted endi vahel	246

X

	Lk.
1. alljaotis. Üldeskirjad (§ 2059—2065)	246
2. „ Õigussuhted täisseltsingus (§ 2066—2069)	247
3. „ Õigussuhted mittetäisseltsingus (§ 2070—2079)	247
3. jaotis. Seltsinglaste kohused kolmandate isikute vastu (§ 2080—2082)	248
4. „ Seltsingu lõppemine.	
1. alljaotis. Üldeskirjad (§ 2083—2084)	249
2. „ Seltsingust lahkumine (§ 2085—2087)	249
3. „ Seltsinglase surm (§ 2088—2089)	250
2. jagu. Muud ühisõigused (§ 2090)	250
7. peatükk. Õnnelepingud.	
1. jagu. Õnnemäng (§ 2091—2095)	250
2. „ Loterii (§ 2096—2100)	251
3. „ Kihlvedu (§ 2101—2103)	251
4. „ Kindlustus (§ 2104—2107)	252
8. peatükk. Üksikud lubamatud teod.	
1. jagu. Lubamatud teod isiku vastu (§ 2108—2111)	252
2. „ Varaliste õiguste rikkumine (§ 2112—2113)	253
9. peatükk. Üksikud võlaõigust tekitavad olud.	
1. jagu. Kahju väljaheitmisest, väljakallamisest ja allalangemisest (§ 2114—2116)	253
2. „ Loomade poolt tekitatud kahjud (§ 2117—2120)	254
3. „ Asjade ja käitiste kaudu tekitatud kahjud (§ 2121—2124)	254
4. „ Asja ettenäitamine (§ 2125—2130)	255
10. peatükk. Riigi ja riigiteenija vastutus (§ 2131—2135)	256
II.	
(Kchtimapaneku eeskiri)	256

JÄRELSÕNA

Eesti Vabariigi taastamisel ja arendamisel tuleb säästlikult kasutada kõiki meie ainelisi ja vaimseid varusid. Eriti tähtis on see kodanike varaliste ja isiklike suhete reguleerimisel, mille teostamise põhivahendiks on tsiviilõigus, esmajoones oma süstematiseeritud kujul – tsiviilseadustikuna ehk -koodeksina.

Juba pärast Maaseadust (1919) ja Vabadussõja lõppu ning eriti pärast seisuste kaotamise seadust (1920) teravnes nii praktiline kui ka teoreetiline vajadus rakendada kaht samal maa-alal kehtivat, kuid omavahel nõrgalt seondatud tsiviilõigussüsteemi ja lahendada nende vastuolusid. 1. Eestis oli juba 1865. aastal jõustunud Balti provintsiaalseadustiku III köide, mida eesti keeles harilikult nimetati **Balti eraseaduseks (BES)**. Selle mõlemad ametlikud väljaanded trükiti Peterburis 1864: a) “Provincialrecht der Ostseegouvernements. Dritter Theil: Privatrecht // Liv-, Est- und Curlaendisches Privatrecht”; b) “Свод гражданских узаконений губернии остзейских. Часть третья. Законы гражданские”. See maailma mahukamaid (XXXV I + 4600 art. /§-I!), kasuistlikumaid ja partikularistlikumaid tsiviilseadustikke kehtis kuni seisuste kaotamise seaduseni ainult aadli, linnakodanike ja vaimulike kohta, mistõttu temast eesti- (ka läti-) keelset tõlget ei tehtud. 2. Talurahva kui omaaegse alama seisuse vähest tsiviilõigust sisaldasid aastail 1817–1865 kehtestatud Eesti-, Liivi- ja Kuramaa kubermangude talurahvaseadused, mis olid BES-iga üksnes subsidiaarõiguslikes suhetes. Neid kahe märgitud õigussüsteemi suhteid ähmastas seisuste kaotamise seadus, kuigi talurahvaseaduste tühistamisega ja BES-i kehtivuse laiendamisega kõigile kodanikele taotles see luua ühtset süsteemi, mille aga paar kuud hiljem nurjas Vabariigi Valitsus talurahvaseaduste taaskehtestamisega.

Sedaviisi uuendatud õigusnormide kohaldamise eakindluses omandas BES talurahvaseaduste ees suurema ühiskondliku tähtsuse oma palju laialdasema haardeulatusega. Ent samaaegselt hakkasid senisest selgemini ilmnema ka BES-i suured normigeneetilised, sisulised ja vormilised puudused ning süvenev mahajäämus elusuhete arenemisest, ka vähene kättesaadavus ja keerulise sõnastusega võorkeelsuse tõttu raskendatud või hoopis väär arusaamine konkreetjuhul vajalikest seadusesätetest. Kitsikuses loodeti esialgu leevendust BES-i tõlkimisest eesti keelde kui äsja tunnustatud riigikeelde, mistõttu ka tsiviilõiguses asuti kohe usinasti vajalikke termineid vaagima, arendama ning looma. Nii esineski I õigusteadlaste päeval aprillis 1921 Tartus advokaat ja riigitegelane Jüri Jaakson ettekandega “Meie tsiviilõiguse puudustest ja nende puuduste kõrvaldamisest”. Nii teoreetiliselt kui ka praktikast pärinevate näidetega tõestas ta küll BES-i peamised puudused, kuid piirdus siiski ainult ettepanekuga need kõrvaldada ja seadustik tõlkida, pidades uue koodeksi väljatöötamist liiga pikaajaliseks tööks, eriti asjatundlike juristide nappuse tõttu.

Ometi tõdeti üsna ruttu, et BES-i tõlkimine ja ajakohastamine vananenud artiklite väljajätmisega ja jooksvast seadusloomest uute sissevõtmisega on kasuistlik, mitte aga koodeksile vajalik süsteemaatiline ning perspektiivikas lahendusviis. Sellele teele asumist tähistabki Tartu Ülikooli dotsendi (hilisema professori) Jüri Uluotsa ettekanne “Tsiviilseaduse reform” II õigusteadlaste päeval aprillis 1923 Tallinnas. Sama aasta sügisel (7. nov.) moodustatigi Eesti Vabariigi valitsuse otsusega Kohtuministeeriumi juurde tsiviilseadustiku komisjon, mille mainekamaiks liikmeiks olid J. Jaakson ja J. Uluots. Siitpeale algas ligi 17 aastat vahelduva intensiivsusega väldanud töö, mille kestel valmis mitmeid koodeksi põhiosade – esmajoones perekonna- ja parandusõiguse kui BES-i vananenuimate raamatute – projekte. Aegamisi jõuti ka terviklikumate tekstideni, millest märkimisväärsimad on tsiviilseadusliku eelnõud 1935. ja 1936. aastast. Neid mõlemaid sõeluti ajakirjanduses (eriti Tartu Õigusteadlaste Seltsi ajakirjas “Õigus”) üsna mitmekülgselt ja põhjalikult, mille kaasmõjul eelnõu redigeeriti ning trükiti 1939. a. uuesti koos väga üksikasjaliku (67 lk.!) seletuskirjaga. See eelnõu kannab tiitellehel juba veidi etteruttavalt, pealkirja **TSIVIILSEADUSTIK**, sisaldab võrreldes BES-iga alla poole vähem paragrahve (2135) ja tema süsteem on identne käesoleva väljaandega. Esitatuna Vabariigi valitsuse poolt Riigikogule, vaadati see eelnõu Riigivolikogu tsiviilseadustiku erikomisjonis üksikasjalikult läbi ja tehti mõningaid parandusi ja täpsustusi. See uus redaktsioon trükiti 1940. aasta algul koos lühikese seletuskirjaga, milles on tähtsamate muudatuste motiivid. Märtsis 1940 esitas mainitud erikomisjon oma redaktsiooni Riigivolikogule vastuvõtmiseks, mis kahtlemata olekski toimunud, kui invasioon ja okupatsioon Nõukogude Liidu poolt poleks eelnõule vägivaldselt tõkestanud tee seaduseks saamisele.

Eespool faksimileväljaandena paljundatud tsiviilseadustiku eelnõu originaaltrükkis on praeguseks arvatavasti muutunud kui mitte just uunikumiks, siis vähemalt suureks harulduseks. Seda ei leidu isegi Tartu Ülikooli Raamatukogus, kuhu ometi omal ajal tuli igast Eestis ilmunud trükisest saata kaks sündeksemplari.

Käesoleva väljaande lähteteksti esmaomanik oli Riigivolikogu liige ja ülalmainitud erikomisjoni esimees, Valgast pärit vandeadvokaat Jaan Kokk. Tema juuniküüditamisel 1941 segipaisatud töö-

ruumist leidis ja säilitas tänuväärselt trükise tema hõimlane, Eesti Akadeemilise Õigusteaduse Seltsi vanimaid asutajaliikmeid Gustav Ostrat. Viimane loovutas sõbralikult raamatu allakirjutanule kui õigusajaloolasele.

Taasavaldatav eelnõu on omaaegsete Eesti parimate tsivilistide hoolet, BES-i sätteid arvustavalt valides ja teisigi Euroopa õigusallikaid kasutades ajapikku valminud suursaavutus. See tugineb õigluse, seaduslikkuse, vabaduse ja praegustele ning tulevastele põlvkondadele kasulikkuse põhimõttele. Neid põhimõtteid ja ka vaadeldavat eelnõud väärtustades sobib ta lähtetekstiks EV tsiviilseadustikule.

August Traat,
õigusteaduste kandidaat, ajaloodoktor

4

Faksimileväljaanne

TÜ 92.73.500.